

POLSKIE PRAWO PRZEMYSŁOWE

WRAZ Z ROZPORZĄDZENIEM WYKONAWCZYM,
ROZPORZĄDZENIAMI UZUPEŁNIAJĄCEMI ORAZ
OBJAŚNIENIAMI OPŁAT STEMPLOWYCH

Z OBJAŚNIENIAMI

DRA ROMANA MOJSEOWICZA

Wydanie drugie uzupełnione.

MIEJSCE-PIASTOWE
WYDAWNICTWO KSIĄŻNICY-MICHALINEUM
1929

POLSKIE

PRAWO PRZEMYSŁOWE

WRAZ Z WYPOWIEDZENIAMI WTK. ZARZĄDZANIA
WYPOWIEDZENIAMI UZUPEŁNIAJĄCEMI ORAZ
OŚWIADCZENIAMI ORAZ STAMPLOWANIE

W WYDAWIENIACH

DRA ROMANA MOJSEWICZA

POLSKIE PRAWO PRZEMYSŁOWE

WYDAWCA PRAWO

WYDAWCTWO KSIĄŻKI WILKOWSKIE

1920

POLSKIE PRAWO PRZEMYSŁOWE

WRAZ Z ROZPORZĄDZENIEM WYKONAWCZYM,
ROZPORZĄDZENIAMI UZUPEŁNIAJĄCEMI ORAZ
OBJAŚNIENIAMI OPŁAT STEMPLOWYCH

Z OBJASNIENIAMI

DRA ROMANA MOJSEOWICZA

Wydanie drugie uzupełnione

MIEJSCE-PIASTOWE
WYDAWNICTWO KSIĄŻNICY-MICHALINEUM.

1929.

184891

MIEJSCE-PIASTOWE — TŁOCZNIA-MICHALINEUM

K-38/88

PRZEDMOWA.

Polskie prawo przemysłowe wydane Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 (Dz. U. Rz. P. № 53, poz. 486) wraz z rozporządzeniem wykonawczem z 7. XII. 1927 (Dz. U. Rz. P. № 111, poz. 942) i rozporządzeniami uzupełniającymi: w sprawie umiejętności zawodowej do prowadzenia przemysłu koncesjonowanego z 9. XII 1927 (Dz. U. Rz. P. № 111, poz. 943), w sprawie wykonywania czynności komiwojażerów i samodzielnych agentów handlowych z 28. XI. 1927 (Dz. U. Rz. P. № 111, poz. 944), o ustanowieniu izb rzemieślniczych, wyznaczeniu ich siedzib i okręgów z 12. XII. 1927 (Dz. U. Rz. P. № 117, poz. 1003), w sprawie ustalenia w jakiej mierze świadectwo ukończenia szkół technicznych uważać należy za dowód uzdolnienia zawodowego do samoistnego prowadzenia rzemiosła (Dz. U. Rz. P. № 118, poz. 1014) wypełnia ważną lukę w ustawodawstwie odrodzonej Polski.

Praktyka życiowa uzupełni niewątpliwie niejednen przepis ustawy, wnosząc do pierwiastka teoretycznego pierwiastek doświadczalny. Pomijając inne względy już z tego powodu prawo przemysłowe posiada niezaprzeczalne walory, że ujednostajnia polskie usta-

wodawstwo i to w tej dziedzinie, która od dawna domagała się unifikacji.

Zasługa to w pierwszej linii Pana Ministra Przemysłu i Handlu, inż. Eugenjusza Kwiatkowskiego, który błakające się od szeregu lat projekty wprowadził w życie.

Zbiór norm prawnych dotyczących się ustawodawstwa przemysłowego oddaję — nie mając bynajmniej pretensji do naukowego opracowania — w ręce tych, którzy pragną w nim znaleźć poradnik praktycznego ujęcia przedmiotu.

W miarę sił i środków starałem się oddać pełny komplet ustawodawstwa tej dziedziny wyrażając uprzejmą prośbę do tych, w których rękach książka ta się znajdzie, ażeby krytyczne uwagi zechcieli łaskawie skierować do mnie dla uwzględnienia ich w następnych wydaniach.

Dr. Roman Mojsewicz

Miejsce-Piastowe, dnia 19 marca 1928 r.

PRZEDMOWA DO WYDANIA DRUGIEGO.

Szybkie wyczerpanie nakładu pierwszego, zmiany w pierwotnym tekście ustawy w związku z postanowieniami rozporządzeń z 13. IV. 1928 r. (Dz. U. R. P. № 53, poz. 508) i 14. XI. 1928 r. (Dz. U. R. P. № 7, poz. 61. ex 1929) oraz rozporządzeń o postępowaniu administracyjnym i karno-administracyjnym z 22. III. 1928 r. (Dz. U. R. P. № 361, poz. 341 i № 38, poz. 365) skłoniły mnie do opracowania wydania drugiego, w którym starałem się uwzględnić również okólniki i instrukcje Ministerstwa, dotyczące się tej materji.

Przychylna ocena z jaką spotkało się wydanie pierwsze mego zbioru i opracowania pozwala mi sądzić, że było ono potrzebne i że należycie spełniło zadanie gruntownego zaznajomienia polskiego świata przemysłowego z przepisami tej nowej ustawy.

Dr. Roman Mojsewicz

Miejsce-Piastowe, dnia 19 marca 1929 r.

OBJAŚNIENIA:

Pod treścią odnośnego artykułu ustawy przemysłowej, pomieszczony jest tekst wiążącego się z nim paragrafu rozporządzenia wykonawczego (R. W.). *Objaśnienia, tłoczone kursywą, znajdują się pod tekstem rozporządzenia, względnie w odnośnikach znaczących gwiazdką.*

Prawo Przemysłowe.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 7 czerwca 1927 r.

(Dz. U. Rz. P. № 53, poz. 468) uzupełnione Rozporządzeniem z dnia 13 kwietnia 1928 r. (Dz. U. Rz. P. № 53, poz. 508) i Rozporządzeniem z dnia 14 listopada 1928 (Dz. U. Rz. P. № 7, poz. 61 ex 1929) wraz z Rozporządzeniem wykonawczym z dnia 7. XII. 1927 r. (Dz. U. Rz. P. № 111, poz. 942).

Na podstawie art. 44. ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. № 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

DZIAŁ I.

Postanowienia zasadnicze.

Art. 1. Za przemysł w rozumieniu niniejszego rozporządzenia uważa się wszelkie zatrudnienie zarob-

kowe lub przedsiębiorstwo, wykonywane samoistnie i zawodowo, bez względu na to, czy jest ono wytwarzające, przetwarzające, handlowe lub usługowe.

Objaśnienie ogólne.

R. W. § 1. Artykuły lub działy powołane w niniejszym rozporządzeniu bez określenia oznaczają postanowienia rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468).

Paragrafy powołane w niniejszym rozporządzeniu bez określenia oznaczają przepisy niniejszego rozporządzenia.

Do art. 1.

Rozporządzenie niniejsze z mocą ustawy obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej, z wyjątkiem województwa śląskiego, do czasu powzięcia odpowiedniej uchwały przez Sejm śląski (art. 198).

Ponieważ ustawa nie reguluje stosunku pracy w przemyśle, wobec tego obowiązujące dotychczas dzielnicowe postanowienia pozostają w mocy.

Aby zajęcie zarobkowe było przemysłem w rozumieniu nin. ustawy musi odpowiadać następującym warunkom:

- 1) samoistności,
- 2) zawodowości,
- 3) zarobkowości.

Pomimo istnienia tych kryteriów nie są przemysłem zatrudnienia wymienione taxative (wyczerpująco) w art. 2.

Art. 2. Nie są przemysłem w rozumieniu niniejszego rozporządzenia i przepisom jego nie podlegają:

- 1) rolnictwo, ogrodnictwo i leśnictwo;

2) rybołówstwo i łowiectwo;

3) przedsiębiorstwa regulowane przepisami ustaw górniczych;

4) przedsiębiorstwa, zastrzeżone ustawowo wyłączanie Państwu;

5) przedsiębiorstwa kolejowe, żeglugowe i promowe, samolotowe (żeglugi powietrznej);

6) przedsiębiorstwa i agencje emigracyjne;

7) zakłady elektryczne, służące do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania i rozdzielania energii elektrycznej;

8) zakłady naukowe i wychowawcze, praca zawodowa prywatnych nauczycieli i wychowawców młodzieży;

9) zakłady lecznicze, zdrojowiska i uzdrowiska, ambulatorja, lecznice zwierzęce;

10) banki, kantory wymiany, instytucje kredytowe i ubezpieczeniowe, domy składowe publiczne;

11) praca zawodowa adwokatów, obrońców sądowych, notariuszów, inżynierów, architektów, budowniczych (techników budowlanych), geometrów, mierniczych, rzeczników patentowych;

12) działalność literacka, twórczość artystyczna, wykonywanie nakładu własnych utworów, wydawnictwo i sprzedaż czasopism;

13) praca zawodowa lekarzy, lekarzy weterynaryjnych, farmaceutów, felczerów, dentystów, techników dentystycznych, położnych, pielęgniarzy, sanitariuszów, masażystów;

14) apteki, laboratorja bakterjologiczne i do celów djagnostyki lekarskiej, wyrób i sprzedaż surowic,

szczepionek, preparatów organo-terapeutycznych oraz produktów bakteryjnych leczniczych i zapobiegających chorobom, wyrób i sprzedaż substancyj i przetworów odurzających, detaliczna sprzedaż trucizn i środków leczniczych;

15) praca zawodowa zaprzysiężonych maklerów handlowych, giełdowych, wekslowych, towarowych i okrętowych;

16) przedsiębiorstwa zabaw, koncertów, przedstawień teatralnych, widowisk i innych rozrywek publicznych wszelkiego rodzaju;

17) przemysł domowy (zarobkowe zatrudnienie wytwórcze, wykonywane ubocznie i wyłącznie przy pomocy osób, należących do rodziny lub do służby domowej);

18) pośrednictwo pracy;

19) przedsiębiorstwa detektywów prywatnych;

20) biura próśb i podań;

21) handel takimi przedmiotami i taką bronią i amunicją, które służą wyłącznie do celów wojennych;

22) przedsiębiorstwa, mające na celu pośrednictwo przy sprzedaży ziemi oraz prowadzenie parcelacji, osadnictwa i regulacji rolnych na terenach, położonych poza granicami miast.

Rozporządzenie Rady Ministrów określi, w jakich granicach rozporządzenie niniejsze mieć będzie zastosowanie do przedsiębiorstw państwowych oraz przemysłowej pracy publicznych zakładów naukowych, zakładów karnych i poprawczych.

Do art. 2.

Zajęcia wymienione w art. 2 uregulowane są przeważnie dzielnicowymi ustawami, które zatem pozostają w mocy.

Art. 3. Prowadzenie przemysłu jest wolne i dozwolone każdemu, o ile rozporządzenie niniejsze nie przewiduje w tym względzie wyjątków lub ograniczeń.

Prawa prowadzenia przemysłu, nabyte na podstawie dotychczasowych przepisów, pozostają w mocy.

Rozporządzenie niniejsze nie narusza uprawnień przemysłowych z ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych.

Do art. 3.

Ze względu na brak odnośnego postanowienia w ustawie fakt poprzedniego ukarania za zbrodnię lub występki nie stanowi przeszkody do uzyskania uprawnienia przemysłowego o stałej siedzibie.

Kwestja ta stanowi jednak powód odmowy wydania koncesji, o ile się łączy z niebezpieczeństwem dla interesu publicznego lub ma wpływ na bezpieczeństwo Państwa (art. 10). Przy przemysłach okrężnych wydanie licencji w tych wypadkach zależne jest od swobodnej oceny władzy przemysłowej (art. 52).

Zasadniczym wymogiem samodzielnego prowadzenia przemysłu jest pełnoletność lub równoznaczne z tem upelnienie, oraz własnowolność, jeżeli chodzi o rozporządzenie majątkiem.

Ustawa o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych z 5. II. 1924 (Dz. U. Rz. P. № 31, poz. 306).

Art. 4. Przy prowadzeniu przemysłu cudzoziemiec korzysta z równych praw z obywatelami Państwa Polskiego, jeżeli w jego ojczystym kraju obywatel polski

wzajemnie używa równych praw z obywatelami miejscowymi.

Wzajemność winna być stwierdzona powołaniem się na umowy międzynarodowe. Jeżeli cudzoziemiec nie może udowodnić wzajemności w powyższy sposób, o dopuszczeniu go do nabycia uprawnienia przemysłowego i prowadzenia przemysłu orzeka Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrami Spraw Zagranicznych i Spraw Wewnętrznych po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej lub rzemieślniczej.

Postanowienia szczegółowe.

Do art. 4.

R. W. § 2. Za cudzoziemca uważa się każdego, kto nie posiada obywatelstwa polskiego.

Obywatel państwa, z którym Rzeczpospolita nie zawarła umowy (traktatu, konwencji), winien, starając się o dopuszczenie go do nabycia uprawnienia przemysłowego i prowadzenia przemysłu w Polsce, dołączać z reguły do swego podania pisemne, potwierdzone przez polskie przedstawicielstwo, oświadczenie kompetentnych władz swego ojczystego kraju co do sposobu, w jaki traktuje się w tym kraju obywatele polskich w zakresie nabywania uprawnień przemysłowych i prowadzenia przemysłu.

Specjalne przepisy, normujące warunki udzielania spółkom zagranicznym pozwolenia na działalność w Rzeczypospolitej zachowują swą moc.

Do art. 4.

Ustawa zabrania wydania licencji na przemysł okrężny obcokrajowcowi, ze względu na poważny interes Państwa (art. 51).

Ustawodawca domaga się wykazania się przez cudzoziemca tylko i wyłącznie dowodem t. zw. wzajemności formalnej, przez powołanie się na traktaty państwowe.

Nabycie nieruchomości przez obcokrajowców normuje ustawa z 24. III. 1920 (Dz. U. Rzp. № 31, poz. 178).

Art. 5. W przedsiębiorstwach przemysłowych, należących do osób niezdolnych do działań prawnych i do małoletnich, winni być ustanowieni zastępcy, posiadający ustawowe warunki samoistnego prowadzenia przemysłu. Przepis ten nie stosuje się do małoletnich, którzy na mocy szczególnych przepisów są zdolni do działań prawnych.

Przy nabywaniu uprawnienia i prowadzeniu przemysłu osoby prawne winny zastosować się do przepisów niniejszego rozporządzenia; w szczególności winny ustanowić zastępcę, posiadającego ustawowe warunki prowadzenia przemysłu.

Do art. 5.

R. W. § 3. O ustanowieniu zastępców, o których mowa w art. 5, należy zawiadomić władzę przemysłową I instancji podając imię, nazwisko, wiek i przynależność państwową zastępcy. W odniesieniu do przemysłu koncesjonowanego i rzemiosła należy jednocześnie wykazać, że zastępca posiada ustawowe warunki samoistnego prowadzenia takiego przemysłu.

Zastępcy ci odpowiadają wobec władzy przemysłowej za prowadzenie przedsiębiorstwa zgodnie z przepisami rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym i z przepisami wydanymi w wykonaniu tego rozporządzenia.

Do art. 5.

Sposób oznaczenia przemysłu w wypadku zastępstwa masy spadkowej i upadłości (konkursowej) unormowany jest w art. 34. O mianowaniu zastępcy, wydzierżawieniu przedsiębiorstwa, uprawieniach i obowiązkach dzierżawcy traktuje art. 38.

Art. 6. Niezależnie od ograniczeń, wynikających z niniejszego rozporządzenia, prowadzenie przemysłu podlega przepisom ustaw podatkowych, celnych, o wyłącznościach państwowych, o ochronie pracy, przepisom bezpieczeństwa i spokoju publicznego, sanitarnym, weterynaryjnym, budowlanym, ogniowym, drogowym, kolejowym, wodnym, probierczym, o kotłach parowych, miarach, wreszcie przepisom, dotyczącym się osób wojskowych i cywilnych funkcjonariuszów państwowych.

DZIAŁ II.

Przemysł ze stałą siedzibą.

A. Przepisy ogólne.

Art. 7. Kto rozpoczyna prowadzenie przemysłu ze stałą siedzibą, nie należącego do przemysłów koncesjonowanych (art. 8), winien donieść o tem równo-

ześnie władzy przemysłowej I instancji, która potwierdzi bezzwłocznie odbiór zgłoszenia.

W doniesieniu (zgłoszeniu) należy podać:

1) imię, nazwisko, wiek, przynależność państwową i miejsce zamieszkania rozpoczynającego przemysł;

2) rodzaj przemysłu z możliwie dokładnem określeniem przedmiotu przedsiębiorstwa;

3) miejsce prowadzenia przemysłu (siedzibę, lokal);

4) firmę przedsiębiorstwa.

Osoby prawne winny podać dane wskazane pod liczbą 2—4.

O ile przemysł ma być prowadzony przez zastępcę lub dzierżawcę, należy podać także dane, dotyczące się jego osoby.

Do art. 7.

Wobec treści art. 3. ustawy i § 2. ustęp 1. Rozporządzenia wykonawczego, do zgłoszenia przemysłowego winien petent dołączyć: 1) metrykę (świadcstwo) urodzin i 2) poświadczenie obywatelstwa polskiego.

Potwierdzenie zgłoszenia wydane przez władzę przemysłową, nie ma — o ile chodzi o przemysł ze stałą siedzibą — charakteru rubrum (poświadczenia odbioru podania) lecz jest ostatecznem zezwoleniem, które jednak w pewnych wypadkach może być ex post cofnięte.

Kartę rzemieślniczą winna wydać władza przemysłowa w ciągu dni 30 (art. 147).

Przy wydaniu potwierdzenia zgłoszenia przemysłu władza bada czy petent posiada warunki do samodzielnego prowadzenia tegoż (art. 3) jak również czy uczynił zadość postanowieniom innych ustaw i rozporządzeń (art. 6).

Art. 8. Następujące rodzaje przemysłu wolno prowadzić dopiero po uzyskaniu koncesji:

1) przedsiębiorstwa instalacyj wodociagowych, gazowych, elektrycznych;

2) przemysł kominarski;

3) wyrób i sprzedaż wszelkiego rodzaju materiałów i przedmiotów pyrotechnicznych i wybuchowych;

4) wyrób i sprzedaż broni i amunicji;

5) wyrób i sprzedaż statków powietrznych;

6) przemysł gospodni (hotele, domy zajezdne, pensjonaty, utrzymywanie lokali gier w karty);

7) przedsiębiorstwa, pośredniczące w nabywaniu biletów podróży kolejami, okrętami i t. p., w ekspedjowaniu bagażu podróżujących oraz w ułatwianiu wszelkiego rodzaju udogodnień w podróży;

8) przedsiębiorstwa, trudniące się dochodzeniem roszczeń, powstających z umowy o przewóz towarów, do zarządów kolejowych i innych zakładów przewozowych;

9) przedsiębiorstwa informacyjne o stosunkach kredytowych i zdolności płatniczej przemysłowców i innych osób;

10) handel starzyzną (handel używanymi już ubraniami, używanem obuwiem, używaną bielizną i pościelą i innemi używanymi przedmiotami z tkanin i metalu, o ile przedmioty te nie przedstawiają wartości artystycznej lub historycznej);

11) przemysł zastawniczy (udzielanie pożyczek na zastaw ruchomości);

12) przedsiębiorstwa sprzedaży ruchomości w drodze przetargu (sale licytacyjne);

13) przemysł opawczy (rakarski).

Do art. 8.

Przy udzielaniu koncesji władza przemysłowa kieruje się swobodną oceną. Zakres swobodnej oceny ogranicza jednak postanowienie art. 75 ustęp 3. Rozporządzenia z 22. III. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 36, poz. 341).

Na przemysły wyliczone w punktach: 1, 2, 3, 4, 8, w celu uzyskania koncesji, wykazać się należy dowodem umiejętności zawodowej (art. 9).

Koncesje wymienione w punktach: 3, 4, 5, 7, 8, 9 i 11, wydaje władza przemysłowa wojewódzka (art. 132), pozostałe natomiast władza przemysłowa I instancji.

Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z interesowanymi Ministrami, przysługuje prawo ograniczenia listy przemysłów koncesjonowanych wymienionych w nin. artykule (art. 12), natomiast uznanie przemysłu wolnego lub rzemieślniczego za przemysł koncesjonowany nastąpić może wyłącznie w drodze ustawy.

Art. 9. Podanie o udzielenie koncesji należy wnieść do władzy przemysłowej I instancji. Podanie winno zawierać dane określone w art. 7 ust. 2 — 4. Ubiegający się o koncesję na prowadzenie przemysłów, wymienionych w art. 8 l. 1, 2, 3, 4 i 8, winien wykazać odpowiednią umiejętność zawodową.

W jaki sposób wykazuje się umiejętność zawodową, ustali w drodze rozporządzenia Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami po uprzednim wysłuchaniu opinii izb przemysłowo-handlowych.

W wypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, władza przemysłowa wojewódzka na wniosek izby przemysłowo-handlowej może zwolnić ubiegającego się o koncesję od obowiązku wykazania umiejętności zawodowej w sposób, przepisany na podstawie ust. 2, jeżeli w inny sposób, według uznania władzy wystarczający, zostanie wykazane nabycie biegłości i wiadomości, potrzebnych do prowadzenia danego przemysłu.

Do art. 9.

Sposób wykazania się umiejętnością zawodową, do prowadzenia przemysłów koncesjonowanych, normuje Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 9. XII. 1927 (Dz. U. Rzp. № 111, poz. 943) dołączone do niniejszego zbioru.

Dyspenzy w przemysłach koncesjonowanych udziela władza przemysłowa wojewódzka na wniosek izby przemysłowo-handlowej i natomiast w przemysłach rzemieślniczych bez takiego wniosku na podstawie własnej swobodnej oceny (art. 146).

Art. 10. Z uwagi na interes publiczny lub bezpieczeństwo Państwa można odmówić udzielenia koncesji na przemysły, wymienione w art. 8, po zasięgnięciu opinii właściwej izby przemysłowo-handlowej.

Do art. 10.

Sam fakt prawomocnego ukarania za zbrodnię lub występki — ze względu na brak pozytywnego przepisu ustawy — nie stanowi przeszkody do uzyskania koncesji. Jeżeli jednak poprzednie kary petenta mogą mieć wpływ na ocenę interesu publicznego lub bezpieczeństwa Państwa w znaczeniu ujemnym, władza przemysłowa może odmówić wydania koncesji. (Obacz uwagi do art. 3).

Z tych samych względów i siedziba przedsiębiorstwa koncesyjnego może stanowić powód odmowy wydania koncesji.

Art. 11. Jeżeli nie zachodzą żadne przeszkody ustawowe co do osoby, przemysłu, siedziby (lokalu), względnie przeszkody, uzasadniające zastosowanie art. 10, właściwa władza przemysłowa (art. 131 i 132 ust. 1 1. 3) udzieli koncesji na prowadzenie przemysłu.

Do art. 11.

Przy wydaniu koncesji władza kieruje się swobodną oceną. Po myśli art. 3 ust. z 3. VIII. 1922 (Dz. U. Rz. P. № 67, poz. 600, z późniejszymi zmianami) o Najwyższym Trybunale Administracyjnym, kompetencji tegoż nie podpadają sprawy rozstrzygane w toku instancji administr. na podstawie swobodnej oceny.

Art. 12. Z ważnych powodów natury gospodarczej może Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami wyłączyć w drodze rozporządzenia poszczególne rodzaje lub gałęzie przemysłów, wymienionych w art. 8 z pod przymusu koncesyjnego.

Przed wydaniem takiego rozporządzenia należy zasięgnąć opinii izb przemysłowo-handlowych i rzemieślniczych.

B. Zakłady przemysłowe.

Art. 13. Zakładami przemysłowymi w rozumieniu niniejszego rozporządzenia są zarówno budowle, lokale, jak wszelkie inne miejsca, służące stale do prowadzenia

przemysłu, i to bez względu na to, czy są w tym celu zaopatrzone w maszyny albo w specjalne urządzenia.

Do art. 13.

Władza winna stwierdzić, czy zakład przemysłowy odpowiada wymogom przepisów sanitarnych, budowlanych, ogniowych, bezpieczeństwa publicznego, względem na moralność i t. p.

Art. 14. Dla urządzenia zakładu przemysłowego jest wymagane uprzednie zatwierdzenie przez władzę przemysłową projektu urządzenia, jeżeli zakład przemysłowy będzie używał specjalnych palenisk lub napędu mechanicznego, albo też jeżeli zakład z powodu swego położenia lub wykonywanego w nim przemysłu może w znacznej mierze zagrażać bezpieczeństwu publicznemu, a przede wszystkim życiu i zdrowiu sąsiadów, lub też może ich narażać na szkody i specjalne uciążliwości z powodu hałasu, wycieków i t. p.

Projekt urządzenia zakładu zatwierdza władza przemysłowa I instancji, o ile nie chodzi o zakłady przemysłowe, co do których decyzja jest zastrzeżona kompetencji władz wyższych (art. 16 i 132).

Minister Przemysłu i Handlu może w drodze rozporządzenia zwolnić poszczególne kategorie zakładów przemysłowych od obowiązku składania projektów urządzenia do zatwierdzenia.

Do art. 14.

Ze względu na: a) prawa osób trzecich, które mogą być naruszone skutkiem szkodliwego oddziaływania ruchu zakładu

przemysłowego; b) bezpieczeństwo ruchu w zakresie policji budowlanej, ogniowej i sanitarnej; c) prawo wodne (art. 15), wymagany jest t. zw. konsens przemysłowo-policyjny.

Zezwolenie władz budowlanych i wodnych objęte być winno wspólną decyzją, gdy ta sama władza jest kompetentną do wydania decyzji; o ile natomiast nie posiada w tym kierunku uprawnienia, zatwierdzenie projektu urządzenia zakładu uzależnia od uzyskania przez przemysłowca zezwoleń budowlanych i wodno-prawnych właściwych władz (art. 15).

Niezależnie od uzyskania konsensu przemysłowo-policyjnego, należy uzyskać osobiste uprawnienie na mający się prowadzić przemysł. Ponieważ pozwolenie na urządzenie zakładu przemysłowego ma charakter ściśle rzeczowy (przywiązany do obiektu) zmiana właściciela zakładu nie powoduje konieczności wyjednania ponownego zezwolenia.

Art. 15. Jeżeli dla urządzenia zakładu przemysłowego zachodzi potrzeba wykonania budowli lub innych urządzeń, na których wykonanie w myśl przepisów budowlanych lub wodnych potrzeba osobnego zezwolenia, to, o ile ta sama władza jest powołana do zatwierdzenia projektu urządzenia zakładu przemysłowego i do udzielenia zezwoleń budowlanych lub wodno-prawnych, winna zatwierdzenie projektu i udzielenie odnośnych zezwoleń załatwić jedną wspólną decyzją.

Jeżeli władza przemysłowa, powołana do zatwierdzenia projektu urządzenia zakładu przemysłowego, nie jest równocześnie powołana do udzielenia zezwoleń, o których mowa w poprzednim ustępie, uzależni zatwierdzenie projektu urządzenia od uzyskania wymaganych zezwoleń budowlanych lub wodno-prawnych.

Do art. 15.

Jeśli zakład przemysłowy używać ma popędowej siły wodnej wówczas przedsiębiorca do podania o wydanie zezwolenia na urządzenie zakładu dołączyć winien plany i obliczenia techniczne po myśli ustawy wodnej z 19. IX. 1922 Dz. U. Rzp. №. 102, poz. 936.

Władza przemysłowa w miarę możliwości przeprowadza dochodzenia równocześnie z dochodzeniami wodno-prawnymi. O ile dochodzenia w sprawie uprawnienia wodnego nie są ukończone, władza przemysłowa uzależnia wydanie decyzji od uzyskania odnośnego uprawnienia wodnego.

Art. 16. Zakłady przemysłowe, których projekty urzędnienia zatwierdza władza przemysłowa wojewódzka przy przestrzeganiu postępowania określonego w artykułach 17 do 26 włącznie, są następujące:

- bielniki, wykańczalnie i drukarnie tkanin;
- farbiarnie przędzy i tkanin;
- sortownie gałganów i starzyny;
- wapienniki, piece do wypalania gipsu, alabastru i błyszczów;
- huty szkła, wytwórnie kryształów i zwierciadeł;
- wytwórnie wyrobów kauczukowych i gumowych;
- wytwórnie ceraty;
- warzelnie asfaltu;
- warzelnie smoły;
- wytwórnie papy smołowcowej;
- dystylarnie węgla kamiennego i brunatnego, torfu i żywicy;
- dystylarnie oraz rafinerje olejów mineralnych, wytwórnie gazoliny;

- gazownie;
- palarnie sadzy;
- wytwórnie kwasu solnego, azotowego i siarkowego;
- wytwórnie nawozów sztucznych;
- wytwórnie chemikaliów i laboratorja chemiczne;
- zakłady do przerabiania oleju, wytwarzania pokostów, lakierów i farb;
- zakłady do nasycania drzewa;
- wytwórnie celulozy;
- wytwórnie celuloidu i fabryki wyrobów celuloidowych;
- wytwórnie tapet;
- rzeźnie;
- zakłady do przeróbki zwłok zwierzęcych (oprawiska, rakarnie);
- zakłady do przeróbki kości i wszelkich odpadków zwierzęcych;
- garbarnie, zakłady do solenia i suszenia skór surowych, do wyprawy skór i futer, oraz farbowania tychże;
- topialnie łoju;
- wytwórnie prochu strzelniczego, ogni sztucznych i wszelkich środków i materiałów zapalających, wybuchowych i rozsadzających;
- wytwórnie krochmalu;
- wytwórnie syropu kartoflanego;
- huty, odlewnie żelaza i innych metali, kuźnie mechaniczne, stalownie, walcownie;
- kotłarnie, fabryki maszyn i żelaznych konstrukcyj budowlanych, łańcuchów, drutu i gwoździ;

zakłady do ołowiania, cynkowania i cynowania;
 średnie i wielkie składy olejów mineralnych;
 wszelkie zakłady przemysłowe, działające przy pomocy silników parowych, elektrycznych, spaliniowych, o ile moc tych silników przekracza siłę 10 koni mechanicznych,
 zakłady działające przy pomocy siły wodnej ponad 50 koni mechanicznych oraz bez względu na ilość koni mechanicznych, jeżeli użytkują wody płynące, używane do żeglugi i spławu tratw *).

Minister Przemysłu i Handlu może listę zakładów przemysłowych, ustaloną w ust. 1, zmieniać w drodze rozporządzenia w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami z mocą obowiązującą w całym Państwie lub na poszczególnych obszarach administracyjnych.

Na zasadzie poprzedzającego ustępu zatwierdzanie projektów urządzania poszczególnych kategorii zakładów przemysłowych, określonych w ust. 1, może być przekazane władzom przemysłowym I instancji z zastrzeżeniem przestrzegania postanowień art. 17 do 27.

Do art. 16.

R. W. § 4. Na obszarze Spisza i Orawy oraz województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego przekazuje się władzy prze-

*) Artykuł ten został zmieniony i uzupełniony Rozporządzeniami: z 13. IV. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 53, poz. 508) i 14. XI. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 7, poz. 61, ex 1929 r.), które dołączyliśmy do niniejszego zbioru.

mysłowej I instancji — z zastrzeżeniem przestrzegania postanowień art. 17 do 27 — zatwierdzanie projektów urzędzenia zakładów przemysłowych, należących do kategorii wymienionych w art. 16, z wyjątkiem zakładów działających przy pomocy siły wodnej.

Obacz uwagi do art. 23.

Art. 17. Ubiegający się o zatwierdzenie projektu urzędzenia zakładu przemysłowego, podlegającego postanowieniom art. 16, winien złożyć właściwej władzy przemysłowej (art. 16 i 132) plany urzędzenia zakładu oraz szkic sytuacyjny, na którym winny być uwidocznione zabudowania gruntów sąsiednich. W wypadkach, przewidzianych w art. 15 ust. 1, należy przedłożyć władzy przemysłowej wszelkie wymagane przez przepisy budowlane lub wodne plany, projekty i obliczenia. Władza przemysłowa zbada niezwłocznie, czy podanie odpowiada warunkom tego artykułu i nie później, niż w ciągu dni 7 po otrzymaniu podania, wezwie w razie potrzeby stronę do uzupełnienia danych, potrzebnych do jasnego zobrazowania położenia i urzędzenia zakładu.

Kto chce zapobiec, ażeby pewne szczegóły urzędzenia i fabrykacji, będące tajemnicą jego przedsiębiorstwa, nie dostały się do wiadomości publicznej wskutek postępowania, przepisane w artykułach następujących, dołącza co do tych szczegółów osobne opisy i plany, zaopatrując je dopiskiem: „tajemnica przedsiębiorstwa“.

Do art. 17.

R. W. § 5. Niezależnie od specjalnych wymagań odnoszących się do jakości i formy planów, projektów i opisów, żądanych przez przepisy budowlane lub wodne, do podania należy dołączyć plany i szkic sytuacyjny, poświadczone za zgodność przez władzę budowlaną, oraz opis fabrykacji, określając w dokładny sposób:

- a) wielkość placu, na którym zakład ma być urządzony, oraz rozkład istniejących na placu budynków,
- b) nazwiska właścicieli gruntów sąsiednich,
- c) odległość przeznaczonego na zakład budynku lub projektowanych urządzeń od granic sąsiednich placów, stojących na nich budynków oraz najbliższych ulic i dróg publicznych,
- d) wysokość i rodzaj sąsiednich budynków, o ile zakład przemysłowy ma mieć paleniska,
- e) położenie, wielkość i rodzaj budowli projektowanego zakładu przemysłowego, przeznaczenie poszczególnych pomieszczeń budowli i ich urządzeń a zwłaszcza rozmieszczenie silników, głównych urządzeń wytwórczych, maszyn roboczych, pędni względnie przewodów energii,
- f) przedmiot i przybliżoną skalę wytwórczości, zasady sposobu produkcji oraz konstrukcji zastosowanych aparatów, rodzaj gazów powstających przy produkcji i środki mające zapobiegać ich wydzielaniu się, rodzaj stałych odpadków i odcieków tudzież sposób ich usuwania, oraz wykaz

urządzeń z zakresu higieny i bezpieczeństwa pracy z zaznaczeniem tychże w miarę możliwości na planach budowlanych,

g) przewidywaną normalną ilość pracowników.

Przy wytwórniach i składach prochu, materiałów wybuchowych i zapalających (kapiszonów, lontów) oraz składach olejów mineralnych należy nadto podać rodzaje i ilości materiałów przerabianych lub przechowywanych w poszczególnych pomieszczeniach.

Do art. 17.

Ustawodawca w ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa zabezpieczonej w ust. 2 nin. artykułu nakłada równocześnie obowiązek wstrzymania się od naśladownictwa, zarówno urządzeń jak i sposobów fabrykacji na czas jak długo tajemnica spoczywa w rękach odnośnego przedsiębiorstwa, na wszystkich członków biorących udział w rozprawie o zatwierdzenie zakładu (art. 21. ust. 3).

Art. 18. W załatwieniu podania, odpowiadającego w zupełności warunkom art. 17, władza przemysłowa zawiadomi bezzwłocznie o zamierzonym urządzeniu zakładu przemysłowego urząd gminny właściwy dla miejsca zakładu w celu uzyskania jego opinii, która winna być nadesłana w ciągu 10 dni.

O ile w powyższym terminie nie wniesiono zarzutów, władza przemysłowa zbada z urzędu, czy projektowany zakład nie będzie zagrażał życiu i zdrowiu pracowników i sąsiadów albo narażał ogółu na szkody i specjalne uciążliwości.

W wypadkach, przewidzianych w art. 15 ust. 1, władza przemysłowa przeprowadzi zarazem wszelkie czynności, wymagane przez przepisy ustawy budowlanej lub wodnej, przestrzegając, aby przepisane temi ustawami dochodzenia były o ile możliwości przeprowadzone łącznie z dochodzeniem w myśl przepisów niniejszego rozporządzenia.

Stosownie do wyników badania władza przemysłowa powoła po wysłuchaniu opinii zainteresowanych władz decyzję zgodnie z temi przepisami ustawowymi (w szczególności budowlanymi, wodnymi, sanitarnymi, weterynaryjnymi i bezpieczeństwa pracy), jakim dany zakład podlega ze względu na położenie i rodzaj. W razie zatwierdzenia projektu władza przemysłowa określi szczegółowo warunki, od których spełnienia czyni się zależnem urządzenie i uruchomienie zakładu.

Decyzja winna być powzięta w terminie dni 30, licząc od dnia złożenia podania lub jego uzupełnienia (art. 17).

Do art. 18.

R. W. § 6. Władza przemysłowa, zawiadamiając urząd gminny o zamierzonym urządzeniu zakładu przemysłowego, udziela mu do przejrzenia jeden egzemplarz planu sytuacyjnego i jeden egzemplarz opisu. Przepisany w art. 18 ust. 1 10-dniowy termin dla opinii urzędu gminnego liczy się od dnia następującego po dniu wysłania przez władzę przemysłową odnośnego zawiadomienia.

Jeżeli sprawa pozwolenia budowlanego lub wodnoprawnego nie da się załatwić równocześnie z wydaniem decyzji co do projektu urządzenia zakładu przemysłowego, gdyż dla dochodzeń przewidzianych przez przepisy budowlane lub wodne jest ustalony według tych przepisów termin dłuższy, niż według rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym dla zatwierdzenia projektu urządzenia zakładu przemysłowego, — wówczas władza przemysłowa bądź wstrzymuje się z wydaniem przedsiębiorcy decyzji w przedmiocie zatwierdzenia zakładu przemysłowego aż do ukończenia dochodzeń budowlanych lub wodnoprawnych, bądź wydaje na żądanie przedsiębiorcy osobno decyzję przemysłową zastrzegając w niej analogicznie do postanowienia art. 15 ust. 2, że urządzenie odnośnego zakładu przemysłowego uzależnia się od poprzedniego uzyskania przepisanego pozwolenia budowlanego lub wodnoprawnego.

W odniesieniu do zakładu przemysłowego mającego na celu produkcję takich artykułów, których wyrób wymaga według ustawowych przepisów specjalnego pozwolenia właściwej władzy (np. narzędzi mierniczych, kart do gry, surogatów tytoniowych, spirytusu, octu, wódek gatunkowych, surogatów produktów spożywczych i t. p.) władza przemysłowa zatwierdzając projekt uzależni urządzenie lub uruchomienie od uprzedniego uzyskania przez przedsiębiorcę tego specjalnego pozwolenia.

Do art. 18.

Rozporządzenie Ministra Pracy i O. S. z 24. II. 1928 (Dz. U. R. P. № 41, poz. 398) nakłada na władze administracyjne za-

twierdzące projekty urządzenia wzgl. przebudowy zakładów przemysłowych, zatrudniających ponad 5 robotników, obowiązek wysłuchania opinii lub wniosku właściwego inspektora pracy z punktu widzenia bezpieczeństwa i higieny pracy.

Opinię i wnioski w postępowaniu komisijnem normalnem (art. 17 — 21 prawa przem.) zgłasza inspektor pracy do protokołu rozprawy, w postępowaniu zaś uproszczonem (art. 25, 27, 28, pr. przem.) przesyła właściwej władzy przemysłowej.

Rozporządzenie to dołączone jest do naszego zbioru.

W orzeczeniu zatwierdzającym urządzenie zakładu przemysłowego, może władza uwarunkować ruch tegoż od spełnienia zarządzonych środków, mających na celu zabezpieczenie pod względem ogniowym, sanitarnym, budowlanym i t. p.

Warunkom takim podlegają w pierwszej linii zakłady przemysłowe:

- a) niebezpieczne pod względem ogniowym,
- b) używające silników elektrycznych, parowych lub ropnych o znaczniejszej mocy,
- c) produkujące środki spożywcze, masowej konsumpcji,
- d) uciążliwe dla sąsiadów, ze względu na system produkcji.

W związku z łączącymi się uciążliwościami dla sąsiadów zakładu przemysłowego art. 19 przewiduje możność podniesienia zarzutów przed rozprawą. W tym celu o zamierzonym uruchomieniu zakładu przem. winien urząd gminny sposobem w miejscu stosowanym zawiadomić interesowanych oraz ogłosić im termin rozprawy, z wezwaniem do zgłaszania uzasadnionych zarzutów przeciw urządzeniu projektowanego zakładu, podając równocześnie nazwisko przedsiębiorcy, przedmiot przedsiębiorstwa, miejsce powstać mającego zakładu oraz wskazać gdzie i w jakim czasie można przeglądać plany zakładu.

Specjalnego zezwolenia na uruchomienie zakładu, przemysłowiec nie potrzebuje — o ile urządził go zgodnie z zatwierdzonym projektem, co władza przemysłowa może każdorazowo stwierdzić na podstawie art. 24 ust. 2.

Art. 19. O ile podniesiono zarzuty natury prywatnoprawnej, należy je wymienić w piśmie, zatwierdzającym projekt, z odesłaniem strony na drogę sądową; zarzuty takie nie mogą być powodem odmowy albo odroczenia zatwierdzenia projektu urządzenia zakładu przemysłowego.

O ile podniesiono inne zarzuty, zarządza się rozprawę celem wyczerpującego omówienia ich ze stronami; następnie po przeprowadzeniu badania wydaje się decyzję zgodnie z postanowieniami art. 18. w terminie dni 30, licząc od dnia złożenia podania lub jego uzupełnienia (art. 17).

Do art. 19.

R. W. § 7. Jeżeli decyzję przemysłową wydaje się łącznie z decyzją wodno-prawną, należy odnośnie do zarzutów natury prywatnoprawnej uwzględnić także odpowiednie przepisy ustawy wodnej.

Art. 20. O ile właścicielowi lub posiadaczowi gruntu przysługuje prawo obrony przeciw szkodom i specjalnym uciążliwościom, wynikającym z ruchu zakładu przemysłowego, urządzonego na gruncie sąsiednim, nie można domagać się w powództwie unieruchomienia zakładu, jeżeli zakład odpowiada co do urządzenia projektowi, zatwierdzonemu przez władzę przemysłową; natomiast można domagać się zastosowania takich urządzeń, któreby usunęły szkodliwe lub przykre oddziaływanie albo, jeżeliby urządzenia takie były nie-

wykonalne lub uniemożliwiały prawidłowy ruch zakładu, wynagrodzenia szkody.

Do art. 20.

Postępowanie odwoławcze unormowane w art. 29. Decyzja instancji odwoławczej nastąpić winna w ciągu dni 30 od dnia otrzymania przez nią odwołania.

Art. 21. Jeżeli będzie zachodziła potrzeba gruntownego zbadania projektu urządzenia zakładu przemysłowego lub podniesionych zarzutów, władza przemysłowa winna zarządzić rozprawę komisyjną na miejscu. Do rozprawy należy wezwać władze i strony zainteresowane oraz wskazanych przez te strony świadków i rzeczoznawców.

Decyzję należy powziąć w terminie, określonym w art. 18.

Biorący udział w rozprawie winni zachować w tajemnicy te szczegóły urządzenia i fabrykacji, o których dowiedzieli się wskutek wezwania ich do rozprawy, i wstrzymać się od naśladowania i stosowania odnośnych urządzeń i sposobów fabrykacji, i to tak długo, dopóki one stanowią tajemnicę danego przedsiębiorstwa.

Do art. 21.

R. W. § 8. Rozprawa komisyjna na miejscu odbywa się (o ile nie dotyczy zakładów przekazanych według § 4 kompetencji władzy przemysłowej I instancji) pod przewodnictwem delegata wojewódzkiej władzy przemysłowej, zawsze przy udziale delegata władzy przemysłowej

wej I instancji i zainteresowanego urzędu gminnego. Skład komisji winien ograniczać się do zastępców władz, których udział jest w danej sprawie konieczny ze względu na rodzaj, skalę i położenie zakładu.

Z rozprawy komisyjnej spisuje się protokół, w którym należy podać oświadczenia i warunki co do dopuszczalności zakładu przedstawione przez poszczególnych członków komisji, zarzuty i oświadczenia stron, świadków i rzeczoznawców, oraz stanowisko zajęte przez komisję wobec zgłoszonych zarzutów.

Na planach, użytych przy komisyjnym dochodzeniu, należy po zaznaczeniu zmian i poprawek odpowiadających stanowisku komisji zamieścić podpisane przez członków komisji i przedsiębiorcę potwierdzenie:

„Użyto przy rozprawie komisyjnej na miejscu dn.“

Odpis decyzji władzy przemysłowej, ustalającej dopuszczalność projektowanego zakładu przemysłowego, przesyła się zainteresowanym władzom niezespolonym z władzami administracji ogólnej. Tym zaś stronom, którym przysługuje według art. 29 prawo odwołania, przesyła się odpis decyzji w wypadku, jeżeli decyzja nie uwzględnia w całości lub częściowo zarzutów zgłoszonych przez te strony.

Do art. 21.

Ażeby zabezpieczyć się przed niebezpieczeństwem przedostania się pewnych tajemnic urządzenia zakładu lub fabrykacji do wiadomości publicznej, ustawa w art. 17 ust. 2 zezwala przemysłowcowi przy dołączaniu planów i t. p. (opisów sposobów

fabrykacji) zaopatrzyć je dopiskiem: „tajemnica przedsiębiorstwa”.

Dopisek taki powoduje skutki przewidziane w ust. 3 nin. artykułu.

Art. 22. Strona, podnosząca zarzuty, ponosi koszty dochodzeń, spowodowanych nieuzasadnionymi zarzutami; koszty innych dochodzeń ponosi przedsiębiorca.

W decyzji należy ustalić udział stron w pokryciu kosztów.

Do art. 22.

R. W. § 9. Koszty dochodzeń ponosi zasadniczo przedsiębiorca; ponosi on je w całości i w tym wypadku, kiedy strona podniosła zarzuty, które po przeprowadzeniu dochodzenia okazały się tylko częściowo uzasadnione, jak również i w tym wypadku, kiedy strona podniosła wprawdzie zarzuty nieuzasadnione, jednak rozpatrzenie i załatwienie tych nieuzasadnionych zarzutów zostało dokonane w obrębie normalnego dochodzenia, które władza przemysłowa przeprowadziłaby dla ustalenia dopuszczalności zakładu nawet, gdyby tych zarzutów nie podniesiono.

Jeżeli decyzję przemysłową wydaje się łącznie z decyzją wodno-prawną należy przy regulowaniu sprawy kosztów dochodzeń uwzględnić także odpowiednie przepisy ustawy wodnej.

Do art. 22.

Orzeczenie władzy przemysłowej ustala rozdział kosztów dochodzenia, które mogą być nałożone na podnoszącego zarzuty zależnie od ich słuszności w całości lub w części.

Koszty wymienione w art. 24 ust. 2, ze względu na interes publiczny, ponosi Skarb Państwa.

Art. 23. W poszczególnych wypadkach, w których decyzja jest zastrzeżona władzy przemysłowej wyższej instancji, może ta władza zlecić przeprowadzenie rozprawy (art. 19 i 21) władzy przemysłowej niższej instancji.

Do art. 23.

R. W. § 10. Przewodniczącym rozprawy komisyjnej jest w przypadkach określonych w art. 23, kierownik władzy przemysłowej I instancji względnie jego zastępca.

Do art. 23.

Generalną delegację władzy przemysłowej I instancji do zatwierdzenia projektów urządzenia zakładów przemysłowych działających przy pomocy siły wodnej do 50 koni mechanicznych łącznie, z wyjątkiem zakładów o jakiegokolwiek sile użytkujących wody płynące używane do żeglugi i spławu tratw, nadaje Rozporządzenie z 14. XI. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 7, poz. 61 ex 1929) dołączone do niniejszego zbioru. (Vide § 4 Rozp. Wyk. do art. 16 prawa przemysłowego).

Art. 24. Uruchomienie zakładu przemysłowego może nastąpić dopiero po spełnieniu warunków, ustalonych prawomocną decyzją, którą zatwierdzony został projekt urządzenia zakładu. O uruchomieniu zakładu należy bez zwłoki powiadomić właściwą władzę przemysłową (art. 17).

Delegatowi władzy przemysłowej należy umożliwić stwierdzenie na miejscu, czy urządzenie zakładu przemysłowego odpowiada w zupełności warunkom, ustalonym prawomocną decyzją.

Art. 25. W razie zamierzonej istotnej zmiany w urządzeniu zakładu przemysłowego należy powiadomić o tem właściwą władzę przemysłową wojewódzką. Władza przemysłowa może na wniosek przedsiębiorcy zaniechać zastosowania postępowania, przepisanego art. 18, i zatwierdzić projekt zmian bez przeprowadzenia rozprawy, jeżeli po wysłuchaniu opinii zainteresowanych władz nabierze przekonania, że zmiany w urządzeniu zakładu przemysłowego nie sprzeciwiają się przepisom ustawowym i nie spowodują nowego, ani większego niebezpieczeństwa lub też większych uciążliwości dla sąsiedztwa, aniżeli te, które są połączone z dotychczasowym ruchem zakładu. O decyzji należy zawiadomić petenta w terminie dni 20, licząc od dnia otrzymania wniosku.

Do art. 25.

R. W. § 11. Zawiadomienie o istotnej zmianie w urządzeniu zakładu przemysłowego powinno być zaopatrzone w rysunki i dane, określające wyraźnie istotę zamierzonej zmiany. Zmiana ta może być wprowadzona dopiero po zatwierdzeniu jej projektu przez władzę przemysłową.

Do art. 25.

Postępowanie komisyjne normalne zawierają art. 17, 18, 19, 21, uproszczone art.: 25, 27, 28.

Ponieważ ustawodawca wymaga zgłoszenia tylko istotnej zmiany urządzenia zakładu, przeto urządzenia nie kolidujące z postanowieniami art. 14, a zgodne z przepisami innych ustaw nie podlegają obowiązkowi zawiadomienia. (Obacz uwagi do art. 14).

Art. 26. Ważność zatwierdzonego projektu urządzenia zakładu przemysłowego wygasa, jeżeli w przeciągu pięciu lat od dnia zatwierdzenia nie uruchomiono zakładu lub jeżeli przerwa w jego ruchu trwa dłużej niż pięć lat.

Władza przemysłowa może jednak ze względu na szczególne okoliczności terminy te przedłużyć.

W razie zupełnego zniszczenia zakładu przemysłowego ponowne urządzenie tego zakładu zależne jest od uprzedniego zatwierdzenia projektu urządzenia.

Art. 27. O ile nieznaczny rozmiar zakładu i inne okoliczności przemawiają za uproszczeniem postępowania, związanego z zatwierdzeniem projektu, władza przemysłowa zaniecha zastosowania przepisów art. 18 ustęp 1.

Do art. 27.

W artykule tym normuje ustawa postępowanie uproszczone w przeciwieństwie do postępowania normalnego pomieszczonego w art. 17 i następnych.

Art. 28. Postanowienia art. 17 do 26 włącznie będą odpowiednio stosowane także w wypadkach, w których zatwierdzenie projektów urządzeń zakładów przemysłowych należy według art. 14 ust. 2 do kompetencji władzy przemysłowej I instancji. W powyższych wypadkach władza przemysłowa I instancji, nie wdrażając postępowania, określonego w art. 18 ust. 1, i w zasadzie bez zarządzenia rozprawy komisyjnej na miejscu w jak najkrótszy sposób zbada przedstawiony przez petenta projekt i wyda decyzję w terminie dni 20, licząc od dnia otrzymania projektu.

Do art. 28.

R. W. § 12. Niezależnie od specjalnych wymagań odnoszących się do jakości i formy planów, projektów i opisów, żądanych przez przepisy budowlane lub wodne, wystarcza zasadniczo dołączenie do podania o zatwierdzenie projektu urządzenia zakładu przemysłowego o nieznacznym rozmiarze (w szczególności rzemieślniczego) a nie należącego do kategorii wymienionych w art. 16, — krótkiego opisu lokalu i urządzeń z dołączeniem w miarę możliwości szkicu sytuacyjnego z rzutem poziomym zakładu.

O ile wyżej zaznaczone dane okazałyby się niewystarczające np. w odniesieniu do projektu zakładu przemysłowego o paleniskach, napędzie i urządzeniach mechanicznych lub zakładu wymagającego pewnych odległości od sąsiednich budynków, władza przemysłowa zażąda w terminie wskazanym w art. 17 ust. 1

uzupełnienia podania danymi odpowiadającymi częściowo lub całkowicie wymaganiom § 5.

Art. 29. Od decyzji władz przemysłowych niższej instancji, wydanych w sprawach, tyjących się zatwierdzenia projektów urządzenia zakładów przemysłowych, wolno stronom, t. j. przedsiębiorcy oraz tym zainteresowanym osobom, które w ustawowym terminie wystąpiły z zarzutami, odwołać się do władzy przemysłowej wyższej instancji.

O ile zarzuty, podniesione w odwołaniu, wypływają z zastosowania przepisów, w których zakresie wydały swą opinię władze, wskazane w art. 18 ust. 4, rozstrzyga władza przemysłowa wyższej instancji w porozumieniu z właściwymi władzami równorzędnej instancji.

Decyzja winna być powzięta w ciągu dni 30, licząc od dnia, w którym władza odwoławcza otrzymała odwołanie.

Art. 30. W miarę potrzeby Ministrowie Przemysłu i Handlu, Pracy i Opieki Społecznej oraz Spraw Wewnętrznych łącznie ustalają w porozumieniu z innymi zainteresowanymi ministrami drogą rozporządzeń warunki, którym odpowiadać winny zakłady przemysłowe (art. 14) poszczególnych kategorii.

C. Prowadzenie przemysłu.

Art. 31. Uprawniony do prowadzenia przemysłu wytwórczego ma prawo bez specjalnego zgłoszenia:

- 1) wykonywać wszelkie prace, potrzebne do zupełnego wykończenia i sprzedaży własnych wyrobów,
- 2) sprzedawać wyroby danego rodzaju przemysłu także cudzej produkcji.

Art. 32. Wątpliwości przy stosowaniu art. 31 w poszczególnych wypadkach rozstrzyga władza przemysłowa wojewódzka po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej i izby rzemieślniczej.

Art. 33. Prowadzący przemysł winien oznaczyć nazewnątrz w odpowiedni sposób swoje przedsiębiorstwo przemysłowe.

W zewnętrznem oznaczeniu należy uwidocznnić dokładnie i czytelnie imię i nazwisko lub firmę przemysłowca oraz rodzaj prowadzonego przemysłu i to w sposób, wykluczający wszelką wątpliwość, czy chodzi o przemysł wytwórczy, handlowy lub usługowy.

Uwidocznione imiona i nazwisko muszą się zgadzać z imionami i nazwiskiem, podanemi w zgłoszeniu przemysłu (art. 7), w podaniu o udzielenie koncesji (art. 9) lub też we wspisie firmy do rejestru handlowego.

Przedsiębiorstwa, prowadzone przez osoby prawne, należy oznaczyć nazewnątrz przez uwidocznienie zarejestrowanej firmy.

Do art. 33.

R. W. § 13. W wypadku, kiedy prowadzący przemysł nie posiada osobnego lokalu przemysłowego

(sklepu, kantoru, warsztatu i t. p.), winien uwidocznnić nazewnątrz swego mieszkania dane określone w art. 33 ust. 2.

Art. 34. Dopóki przemysł prowadzi się w myśl art. 40 na rachunek spadkobierców, albo na rachunek masy upadłości (konkursowej) lub spadkowej, należy go prowadzić pod nazwiskiem (firmą) ostatniego posiadacza z dodatkiem, wskazującym na ten stosunek.

Art. 35. Postanowienia art. 33 ust. 2 do 4 włącznie i art. 34 stosuje się odpowiednio do ogłoszeń, cenników i tym podobnych publikacyj przemysłowca, dotyczących się jego przedsiębiorstwa.

Art. 36. O zaniechaniu prowadzenia przemysłu i o każdej zmianie lokalu przemysłowego należy niezwłocznie zawiadomić władzę przemysłową i instancji.

O ile chodzi o zmianę lokalu, przeznaczonego do prowadzenia przemysłu koncesjonowanego (art. 8), należy uprzednio uzyskać na to pozwolenie władzy przemysłowej.

Do art. 36.

R. W. § 14. Pozwolenie na zmianę lokalu przeznaczonego do prowadzenia przemysłu koncesjonowanego wymienionego w art. 8 L. 3, 4 i 6 udziela w mieście stoł. Warszawie magistrat w porozumieniu z Komisarzem Rządu. Postanowienie zawarte w § 32 ma odpowiednie zastosowanie.

Art. 37. O otwarciu filji należy donieść tak władzy przemysłowej I instancji, właściwej dla głównej siedziby przemysłu, jako też władzy przemysłowej, właściwej dla miejsca siedziby filji.

Co do osoby kierownika filji, co do miejsca, urządzania i zewnętrznego oznaczenia filji stosuje się przepisy dotyczące się zakładu głównego.

Do art. 37.

R. W. § 15. Władzą przemysłową właściwą dla miejsca siedziby filji, której według art. 37 ust. 1 należy również donieść o otwarciu filji, jest władza przemysłowa I instancji. Władza ta przesyła zgłoszenie wojewódzkiej władzy przemysłowej, właściwej dla miejsca siedziby filji, gdy otwiera się filję zakładu głównego, podlegającego kompetencji władzy przemysłowej II instancji.

Do art. 37.

Zgłoszenie otwarcia filji pod względem treści musi odpowiadać wymogom art. 7. O prowadzeniu przemysłu przez zastępcę traktuje art. 5; gdy zaś chodzi o zastępstwo masy spadkowej i upadłości art. 34, 40. Wydzierżawienie przemysłu oraz prowadzenie tegoż przez zastępcę unormowane jest treścią art. 38.

Art. 38. Przemysł ze stałą siedzibą wolno prowadzić przez ustanowionego w tym celu zastępcę. O ustanowieniu zastępcy należy jednak donieść władzy przemysłowej, wykazując równocześnie, że zastępca posiada ustawowe warunki prowadzenia odnośnego przemysłu.

W razie wydzierżawienia przedsiębiorstwa przemysłowego należy donieść o tem władzy przemysłowej I instancji. Donieść winien o tem przemysłowiec wspólnie z dzierżawcą, który winien wykazać, że posiada ustawowe warunki prowadzenia odnośnego przemysłu.

Jeżeli władza przemysłowa zabroni prowadzenia przemysłu przez zgłoszonego zastępcę z powodu, że zastępca nie odpowiada warunkom ustawowym, prawo odwołania się do wyższej władzy przemysłowej przysługuje tylko przemysłowcowi.

Dzierżawca przedsiębiorstwa przemysłowego jest co do praw i obowiązków, wypływających z niniejszego rozporządzenia, i co do prowadzenia przemysłu uważany za przemysłowca samodzielniego.

Do art. 38.

Obacz uwagi do art. 37.

Art. 39. Przemysłowiec ma prawo nawet sposobem określonym osobiście lub przez swych pracowników (pełnomocników handlowych, komiwojażerów): 1) zbierać zamówienia na swe towary u kupców i wytwórców, w których przedsiębiorstwie towary odnośnego rodzaju mają zastosowanie, 2) skupywać dla potrzeb swego przemysłu towary u kupców, wytwórców lub w miejscach publicznej sprzedaży.

Minister Przemysłu i Handlu ustala drogą rozporządzenia po wysłuchaniu opinii izb przemysłowo-handlowych bliższe warunki wykonywania czynności, okre-

ślonych w ustępie poprzedzającym, oraz ustala towary, na które można szukać zamówień także u innych osób, aniżeli wskazanych w ustępie poprzedzającym pod 1. 1). W taki sam sposób reguluje Minister Przemysłu i Handlu zbieranie zamówień na towary przez samodzielnych agentów handlowych.

Do art. 39.

Warunki wykonywania czynności komiwojażerów i samodzielnych agentów handlowych objęte są rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 28. XI, 1927 (Dz. U. Rzp. № 111 poz. 944) dołączonem do nin. zbioru.

Art. 40. Na podstawie uprawnienia, nabytego przez przemysłowca, może być po jego śmierci wykonywany dalej odnośny przemysł koncesjonowany lub rzemieślniczy na rachunek wdowy przez czas jej wdowieństwa, albo na rachunek małoletnich zstępnych przez czas ich małoletności. Przemysł nie może być wykonywany na rachunek wdowy, o ile była ona sądownie rozdzielona od stołu i łoża z własnej winy lub też została wykluczona od spadkobrania.

Władzy przemysłowej I instancji należy donieść bez zwłoki, na czyj rachunek będzie wykonywany przemysł, i równocześnie wymienić osobę, powołaną do dalszego prowadzenia przemysłu.

Jeżeli oprócz wdowy, która chce korzystać z prawa, określonego w ust. 1, pozostali także małoletni zstępni do spadku uprawnieni, natenczas prawo dalszego wykonywania przemysłu przysługuje wspólnie wdowie

i tym zstępnym, o ile przemysłowiec nie poczynił w tej mierze innych zarządzeń.

Prowadzenie przemysłu na rachunek masy upadłości (konkursowej) lub spadkowej należy również zgłosić władzy przemysłowej.

Osoby powołane do dalszego prowadzenia przemysłu w wypadkach w tym artykule przewidzianych, winny odpowiadać warunkom ustawowym dla prowadzących przemysł.

Art. 41. Przepisy, regulujące prowadzenie przemysłów koncesjonowanych (art. 8), wydaje Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami w drodze rozporządzeń po uprzednim wysłuchaniu opinii izb przemysłowo-handlowych. W szczególności Minister Przemysłu i Handlu może przepisać prowadzenie ksiąg, wykazów, a dla przedsiębiorstw, wymienionych w artykule 8 l. 7 i 9, także składanie kaucji.

Przepisy o przemyśle gospodnim (hotele, domy zajezdne, pensjonaty) mogą zobowiązywać osoby, trudniące się tym przemysłem, do składania władzy przemysłowej I instancji cenników do zatwierdzenia. Zatwierdzenie cenników następuje po wysłuchaniu opinii rady gminnej (miejskiej) i izby przemysłowo-handlowej.

Do art. 41.

R. W. § 16. W województwach, w których istnieje już podział na okręgi kominiarskie, podział ten pozo-

staje w mocy. W województwach zaś, w których niema takiego podziału, wojewódzka władza przemysłowa może, po wysłuchaniu opinii rad gminnych (miejskich) oraz korporacji istniejącej dla przemysłu kominiarskiego, zarządzić ze względów policyjno-ogniowych podział na okręgi kominiarskie, których obszar nie powinien z reguły wychodzić poza granice jednego powiatu. Podział na okręgi ma ten skutek, że prawo przemysłowego wykonywania robót kominiarskich w granicach danego okręgu przysługuje tylko tym przemysłowcom odnośnej kategorii, którzy mają swą siedzibę przemysłową w tym okręgu.

Wojewódzka władza przemysłowa może po wysłuchaniu opinii rad gminnych (miejskich) oraz korporacji dla przemysłu kominiarskiego zarządzić zmiany w istniejącym podziale na okręgi albo uchylić go zupełnie, jednak bez naruszenia praw nabytych.

Władza przemysłowa I instancji może w razie nagłej konieczności dopuścić przejściowo przemysłowców kominiarskich do wykonywania robót także poza granicami ich okręgu.

Art. 42. Przedsiębiorcy, prowadzący przemysł zastawniczy, winni składać kaucję i prowadzić osobne księgi i wykazy, dotyczące się zastawów.

Kaucja, którego złożenie nie zwalnia przedsiębiorcy od osobistej odpowiedzialności, służy do zabezpieczenia pokrycia roszczeń do przedsiębiorcy, wynikłych z prowadzenia przezeń przemysłu zastawniczego.

*) Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu, przedstawiony po wysłuchaniu opinii izb przemysłowo-handlowych i w porozumieniu z Ministrami: Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Skarbu, wyda drogą rozporządzenia, przepisy dotyczące się kaucji, a w szczególności ustalające wysokość kaucji według poszczególnych kategorii miejscowości, sposób i warunki jej składania i uzupełnienia oraz zwrotu po zaniechaniu prowadzenia przemysłu, tudzież przepisy, dotyczące się zawierania umów zastawniczych, obowiązków i praw prowadzącego przemysł zastawniczy w razie niewykupienia zastawionego przedmiotu, wreszcie przepisy dotyczące się sposobu prowadzenia ksiąg i wykazów.

Art. 43. Dla przedsiębiorstw, prowadzących przemysł przewozu osób i towarów, dla publicznych pośtańców, tragarzy, przewodników i dla kominiarzy może władza przemysłowa I instancji ustalić taryfy maksymalne po wysłuchaniu opinii rady gminnej (miejskiej) oraz izby przemysłowo-handlowej, o ile zaś chodzi o kominiarzy — także izby rzemieślniczej.

Do art. 43.

R. W. § 17. Taryfy maksymalne ustalone dla poszczególnych gmin mogą się różnić pomiędzy sobą.

*) Rozporządzenie Rady Ministrów z 21. XII. 1927 (Dz. U. Rzp. № 8, poz. 57), dołączone do niniejszego zbioru, zawiera postanowienia dotyczące się przemysłu zastawniczego.

Ustanowienie taryfy maksymalnej dla kominiarzy winno w każdym razie nastąpić w razie istnienia podziału na okręgi kominiarskie.

Art. 44. Zarządy zakładów przemysłowych, których wykaz ustala Minister Przemysłu i Handlu, obowiązane są przedstawiać władzy przemysłowej II instancji w wyznaczonych przez nią terminach informacje co do produkcji i urządzeń zakładów.

DZIAŁ III.

Przemysł okrężny.

Art. 45. Za przemysł okrężny w rozumieniu niniejszego rozporządzenia uważa się następujące zatrudnienia zarobkowe, wykonywane samoistnie zawodowo i osobiście bez stałej siedziby przemysłowej:

- 1) sprzedaż towarów;
- 2) skupywanie w celu odsprzedaży towarów u innych osób niż u kupców, albo w innych miejscach niż w przeznaczonych do sprzedaży towarów;
- 3) proponowanie i wykonywanie drobnych świadczeń natury przemysłowej (jak drutowanie naczyń, naprawianie parasoli, ostrzenie noży, wprawianie szyb i t. p.

Do art. 45.

Wykluczone są z mocy ustawy od prowadzenia przemysłu okrężnego całkowicie osoby wymienione w art. 51. Władza prze-

mysłowa może na podstawie swobodnej oceny dopuścić osoby wymienione w art. 52 do prowadzenia tej przemysłowości.

Wymogi podania o licencję na prowadzenie przemysłu domokrażnego normuje art. 135. Ograniczenia dla licencjonariusza zawierają art.: 48, 49, 55, 58, 59. Licencja ważna jest jeden rok kalendarzowy, prolongata możliwa. Jakkolwiek uprawnienie jest w zasadzie ważne na obszarze tego województwa, w którym zostało wydane, to jednak władza przemysłowa wojewódzka może ważność jej rozszerzyć na własne terytorjum do końca odnośnego roku kalendarzowego.

Ze względu na treść punktu 2 nin. art. nie podpada pod pojęcie przemysłu okrężnego skup towarów u kupców przez przemysłowca o stałej siedzibie (art. 39. ust. 1. p. 2), celem dalszej odsprzedaży w jego przedsiębiorstwie. O ile natomiast skupywanie towarów ma miejsce nie u kupców, względnie sprzedaż odbywa się poza stałą siedzibą przemysłu — licencja jest konieczna.

Art. 46. Kto zamierza prowadzić przemysł okrężny, winien uzyskać licencję (pozwolenie) władzy przemysłowej I instancji, właściwej dla miejsca jego zamieszkania.

Do art. 46.

R. W. § 18. Przed otrzymaniem licencji nie wolno rozpocząć wykonywania przemysłu okrężnego.

Ubiegający się o licencję powinien wskazać w podaniu swój rok urodzenia, stan rodzinny, miejsce zamieszkania i dokładnie określić rodzaj zamierzonego przemysłu w szczególności przez wskazanie towarów, które zamierza sprzedawać lub skupywać w drodze okrężnej; ponadto powinien on dołączyć do podania swą fotografię.

Starający się o pozwolenie na prowadzenie przemysłu okrężnego przy pomocy pomocnika powinien złożyć władzy przemysłowej fotografię pomocnika z podaniem bliższych danych dotyczących się tegoż osoby.

Art. 47. Następujące towary nie mogą być sprzedawane i skupywane w wykonywaniu przemysłu okrężnego:

- 1) napoje alkoholowe;
- 2) drogie kamienie, platyna, złoto i srebro, przedmioty, sporządzone z tych kruszców, tudzież mające ozdoby lub oprawę z tych kruszców, monety wszelkiego rodzaju;
- 3) karty do gry;
- 4) papiery wartościowe, losy loteryjne, udziały na papiery wartościowe i losy;
- 5) materiały i przedmioty pyrotechniczne i wybuchowe wszelkiego rodzaju;
- 6) łatwo zapalne płyny;
- 7) wszelkiego rodzaju broń i amunicja oraz przedmioty ekwipunku wojskowego;
- 8) środki lecznicze i trucizny.

Nie mogą być sprzedawane w wykonywaniu przemysłu okrężnego używane: ubrania, obuwie, bielizna, pościel, w szczególności pierze z pościeli, ponadto włosy ludzkie.

Art. 48. Prowadzącemu handel okrężny nie wolno przy sprzedaży towaru na raty zastrzegać sobie lub

osobie trzeciej prawa odstąpienia od umowy w razie niewykonania przez nabywcę towaru warunków umowy.

Prowadzącemu handel okrężny drukami, obrazami i rysunkami nie wolno ich sprzedawać, jeżeli kupującemu zapewnia się premję albo jeżeli na drukach, dostarczanych częściami, nie jest uwidoczniła cena całego wydania.

Art. 49. Prowadzącemu handel okrężny nie wolno sprzedawać towarów sposobem przetargu lub losowania.

Art. 50. Jeżeli prowadzący przemysł okrężny używa w tym celu wózka, kosza, straganu i t. p., winien je zaopatrzyć napisem, zawierającym jego nazwisko, imię i miejsce zamieszkania.

Do art. 50.

Licencjonariusza obowiązuje zgodność napisu, z brzmieniem imienia i nazwiska oraz miejsca zamieszkania, podanem w licencji (art. 56).

Art. 51. Należy odmówić licencji na przemysł okrężny, jeżeli osoba, starająca się o nią:

- 1) jest dotknięta chorobą zakaźną;
- 2) zostaje pod dozorem policyjnym;
- 3) jest znana jako nałogowy żebrak, włóczęga lub pijak.

Nadto należy odmówić licencji na przemysł okrężny osobom, nie mającym obywatelstwa polskiego.

Do art. 51.

Przepis ten bezwzględnie wyklucza możliwość wydania licencji osobie o tych wadach.

Art. 52. Można odmówić licencji na przemysł okrężny, jeżeli osoba starająca się o nią:

- 1) nie skończyła jeszcze 21 roku życia;
- 2) nie ma w Państwie faktycznego stałego miejsca zamieszkania;
- 3) została skazana za czyny, popełnione przeciw Państwu, z chęci zysku, przeciw moralności publicznej, za rozmyślne nastawanie na życie i zdrowie ludzkie, za podpalenie lub za przekroczenie zakazów i zarządzeń zapobiegających szerzeniu się chorób zaraźliwych ludzkich i zwierzęcych, — na karę więzienia lub aresztu, o ile nie upłynęło jeszcze trzy lata od odbycia kary;
- 4) była parokrotnie karana w ostatnich dwu latach, poprzedzających dzień załatwienia jej podania, za niestosowanie się do przepisów, regulujących prowadzenie przemysłu okrężnego.

Do art. 52.

Władza „może” (fakultatywnie) na podstawie swobodnej oceny wydać lub odmówić licencji. Poza tem por. uwagi. do art. 8.

Art. 53. Nie mymaga się licencji na przemysł okrężny od tego:

1) kto osobiście lub przez domowników sprzedaje sposobem okrężnym surowe produkty swego gospodarstwa rolnego, leśnego, ogrodniczego, sadowniczego, swej hodowli drobiu, pasieki albo zwierzynę i ryby, uzyskane z własnego polowania i połowu;

2) kto w promieniu 15 kilometrów od miejsca swego zamieszkania sprzedaje sposobem okrężnym wyroby, należące do przedmiotów zwykłego obrotu targów małych (art. 61 ust. 1), albo spełnia drobne świadczenia natury przemysłowej, o ile to odpowiada zwyczajom miejscowym.

W uwzględnieniu miejscowych zwyczajów i stosunków targowych władza przemysłowa wojewódzka może ustalić po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej i zrzeszeń zawodowych, jakie jeszcze inne przedmioty powszedniego użytku można sprzedawać sposobem okrężnym bez licencji.

Nie wymaga się licencji od osób, prowadzących przemysł okrężny jedynie na targach (jarmarczniczków). Winny one jednak o rozpoczęciu prowadzenia tego przemysłu donieść władzy przemysłowej, właściwej dla miejsca zamieszkania, która w myśl art. 7 potwierdzi odbiór doniesienia.

Art. 54. Licencję na przemysł okrężny wydaje się na rok kalendarzowy i na obszar danego województwa. Władze przemysłowe wojewódzkie mogą rozszerzać ważność licencji, wydanej w innym województwie, na swoje terytorja na czas najdłużej do końca roku kalendarzowego, na który wydana została licencja.

Do art. 54.

Postanowienia art. 54 i 55 mają na celu zabezpieczenie interesu publicznego przed nadmiernym napływem licencjonariuszy (uzdrowiska, miejsca odpustowe i t.p.) a to 1) przez ograniczenie zezwoleń na wykonywanie przemysłu okrężnego na podstawie licencji wydanych w innych województwach oraz 2) przez wizowanie zezwoleń wydanych przez inną władzę przemysłową (choćby tego samego województwa), gdy władza ta nie jest kompetentną terytorjalnie dla miejscowości objętej zakazem.

Art. 55. Jeżeli stosunki miejscowe uzasadniają ograniczenie przemysłu okrężnego w danej gminie, władza przemysłowa wojewódzka może zarządzić na wniosek rady gminnej (miejskiej), że w gminie tej na prowadzenie przemysłu okrężnego, wymienionego w art. 45 l. 1 i 3, na podstawie licencji, wydanej przez inną władzę, będzie wymagane osobne zezwolenie (wiza) miejscowej władzy przemysłowej.

Zarządzenia takie należy ogłaszać w urzędowym czasopiśmie wojewódzkim i w Monitorze Polskim. Nadto zarządzenia te winny być uwidaczniane na tablicy, przeznaczonej na obwieszczenie urzędu gminnego.

W razie nadmiernej, nieuzasadnionej miejscowymi stosunkami liczby starających się o licencję na przemysł okrężny, określony w art. 45 l. 1 i 3, władza przemysłowa wojewódzka po zasięgnięciu opinii izby przemysłowo-handlowej, o ile zaś chodzi o przemysł okrężny, określony w art. 45 l. 3, także opinii izby rzemieślniczej, może ograniczyć ilość wydawanych licencji; w takim razie jednak należy uwzględnić

wszystkie te osoby, które posiadały już licencję na przemysł okrężny.

Do art. 55.

Ograniczenia wymienione w niniejszym artykule przeprowadza władza przemysłowa albo przez nałożenie obowiązku wizowania licencji wydanych przez inne władze (ustęp 1), albo też w formie ograniczenia liczby wydawanych licencji (ustęp 3).

Ograniczenia te zarządza władza przemysłowa wojewódzka.

Art. 56. Licencja na przemysł okrężny winna zawierać następujące szczegóły: imię i nazwisko właściciela licencji, rok urodzenia, stan rodzinny, miejsce zamieszkania i opis jego osoby oraz dokładne określenie rodzaju przemysłu okrężnego.

Wzory licencji ustali Minister Przemysłu i Handlu, który może zarządzić użycie fotografii zamiast opisu osoby.

Do art. 56.

R. W. § 19. Licencje wydaje się przy użyciu fotografii zamiast opisu osoby, w formie wielostronicowej książeczki o wymiarach 105 × 145 mm. według wzoru stanowiącego załącznik do niniejszego rozporządzenia.

Art. 57. Właściciel licencji winien mieć ją przy sobie w czasie prowadzenia przemysłu okrężnego i na żądanie władz właściwych i ich organów okazywać ją lub zaprzestać prowadzenia przemysłu, jeżeli nie ma licencji przy sobie.

Jest on również obowiązany okazać towary, które ma z sobą.

Art. 58. Prowadzący przemysł okrężny może mieć pomocnika, o ile uzyskał na to pozwolenie władzy przemysłowej, która wydała mu licencję. Pozwolenie takie uwidoczni władza przemysłowa w licencji z podaniem bliższych danych (art. 56), tyjących się pomocnika.

Pozwolenia należy odmówić, jeżeli pomocnik należy do osób, wyłączonych w myśl art. 51 od prowadzenia przemysłu okrężnego. Pozwolenia można odmówić z powodów, wyszczególnionych w art. 52, oraz jeżeli żadne okoliczności, zasługujące na uwzględnienie, nie przemawiają za udzieleniem pozwolenia.

Do art. 58.

Pomocnik nie jest zastępcą przemysłowym licencjonariusza. Ponieważ przemysł okrężny wykonywać można na podstawie art. 45 i nast. tylko osobiście a odnośną licencję uzyskać może wyłącznie osoba fizyczna, przeto osoby prawne i zastępcy tychże wymienieni w art. 5 ust. 2 licencji uzyskać nie mogą.

Zezwolenie na zatrudnienie pomocnika musi być uzasadnione poważnemi względami jak: choroba, niezdolność do pracy i t. p.

Art. 59. Nie wolno wchodzić bez pozwolenia celem prowadzenia przemysłu okrężnego do prywatnych mieszkań, a po zachodzie słońca do obcych domów i zagród. Przepis ten stosuje się także do sprzedaży i prac przemysłowych, o których mowa w art. 53.

DZIAŁ IV.

Targi gminne.

Art. 60. Targi gminne dzielą się na:

- 1) targi małe (zwykłe, tygodniowe);
- 2) targi wielkie (powiatowe, wojewódzkie, odpustowe, kiermasze, jarmarki).

Do art. 60 i następnych działu IV.

R. W. § 20. Postanowienia działu IV nie naruszają postanowień ustawy z dn. 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. № 94, poz. 747), w szczególności jej art. 30 dotyczącego opłat komunalnych na cele specjalne.

Do art. 60.

Zastrzeżenie wolności uczęszczania na targi, czyto w charakterze kupującego czy sprzedającego przedmioty niewyłączone z obrotu, pomieszczone jest w art. 67.

Sprzedaż towarów wymagających koncesji (art. 8) dozwolona jest tylko koncesjonariuszowi wzgl. jego uprawnionemu zastępcy (art. 67 ust. 2).

Uprawnienie na targi małe nadaje władza przemysłowa I instancji, zaś na targi wielkie władza przemysłowa wojewódzka po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej (art. 65). Do podania należy dołączyć projekt regulaminu targowego i urzędzenia targowiska (art. 65 ustęp 2).

Art. 61. Targi małe odbywają się stosownie do potrzeb miejscowych. Obrót targowy na nich ogranicza się do produktów surowych przyrody, zwierząt do-

mowych z wyłączeniem większych zwierząt (jak koni, krów, wołów), do artykułów żywnościowych wszelkiego rodzaju, naczyń i narzędzi gospodarczych i rolniczych oraz do przedmiotów, których wytwarzaniem zajmuje się ubocznie okoliczna ludność.

Na wniosek rady gminnej (miejskiej) władza przemysłowa I instancji ustala, jakie jeszcze przedmioty oprócz wyżej określonych z uwagi na zwyczaje i potrzeby miejscowe uważać należy jako przedmioty obrotu targowego na danym targu małym.

Art. 62. Na targach wielkich obrót towarowy obejmuje wszystkie przedmioty wolnego obrotu towarowego, o ile poszczególne uprawnienia targowe nie ograniczają obrotu targowego wyraźnie do pewnych rodzajów towarów, jak np. do bydła, wełny, zboża. Obrót targowy obejmuje jednak i w razie takiego ograniczenia uprawnienia targowe także przedmioty, określone postanowieniami art. 61.

Art. 63. Targi odbywają się w tych lokalach i na tych miejscach, które gmina w tym celu dostarczy i urządzi jako targowisko, w dnie, określone w uprawnieniu, i w godzinach, ustalonych w regulaminie.

Obrót towarowy, dokonywany poza targowiskami albo poza czasem targowym, nie jest obrotem targowym.

Art. 64. Uprawnienia na targi (przywileje targowe), nabyte przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, pozostają w mocy.

Art. 65. Uprawnień na targi małe udziela władza przemysłowa I instancji, a na targi wielkie władza przemysłowa wojewódzka — w obu wypadkach po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej.

Gmina, starająca się o uprawnienie targowe, winna przedstawić projekt urządzenia targowiska (art. 63) i projekt regulaminu targowego (art. 68).

Przy udzielaniu uprawnień na targi należy baczyć na to, ażeby nowy targ z powodu obranego czasu targowego nie przeszkadzał w znacznej mierze normalnemu obsyłaniu targów okolicznych.

Art. 66. Od decyzji, nie uwzględniającej w całości lub częściowo wniosku gminy o udzielenie jej uprawnienia targowego, gmina może odwołać się w terminie czterotygodniowym do władzy przemysłowej wyższej instancji, która rozstrzyga ostatecznie.

Do art. 66.

Termin odwołania w artykule niniejszym wymieniony, uległ skróceniu do dni 14-tu wobec treści art. 83 Rozporządzenia z 22. III. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 36, poz. 341) o postępowaniu administracyjnem.

Art. 67. Każdy ma prawo uczęszczać na targi, tudzież sprzedawać i kupować na targach towary, należące do kategorii przedmiotów dozwolonego na nich obrotu targowego.

Takie jednak towary, których sprzedażą trudnić się można jedynie na podstawie uzyskanej koncesji,

wolno na targach sprzedawać tylko osobom, posiadającym koncesje.

O ile miejscowe zwyczaje i potrzeby za tem przemawiają, wolno zastrzec regulaminem targu małego konsumentom wyłączne prawo zakupu artykułów żywnościowych w pierwszych godzinach targowych.

Art. 68. Porządek targowy ustala się zgodnie z powyższymi przepisami regulaminem targowym, który uchwała rada gminna (miejska), a zatwierdza właściwa (art. 65) władza przemysłowa po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej.

DZIAŁ V.

Korporacje i związki korporacyj.

1. Korporacje.

Art. 69. Celem spełniania zadań, określonych w art. 70, prowadzący samodzielnie przemysł mogą zrzeszać się na zasadzie postanowień niniejszego rozporządzenia w korporacje.

Przyjęcie dla korporacji innej nazwy (jak zgromadzenie, stowarzyszenie przemysłowe) jest dopuszczalne, o ile nazwa odpowiada charakterowi korporacji jako zrzeszenia osób, prowadzących przemysł.

Do art. 69.

Byt korporacji rozpoczyna się z chwilą ukonstytuowania na podstawie statutu zatwierdzonego przez władzę przemysłową wojewódzką (art. 74). Zrzeszenie to ma charakter dobrowolny.

Istniejące obecnie korporacje przemysłowe (stowarzyszenia przemysłowe, cechy), mają obowiązek w ciągu 6 miesięcy od daty wejścia w życie nin. ustawy a więc do 15. VI. 1928 r. przedłożyć władzy przemysłowej wojewódzkiej projekt statutu dostosowany do wydanego obecnie polskiego prawa przemysłowego. Termin ten w poszczególnych—wyjątkowych wypadkach—może władza przemysłowa wojewódzka przedłużyć o dalszych 6 miesięcy (art. 99). Władzą zatwierdzającą statut korporacji jest władza określona w art. 74 (władza przemysłowa wojewódzka).

Zaniechanie przedłożenia statutu dostosowanego do treści art. 99. lub zaniechanie powzięcia w tym samym terminie uchwały rozwiązującej korporację przemysłową (cech) powoduje zarządzenie rozwiązania jej przez władzę przemysłową wojewódzką, z urzędu.

Korporacje rzemieślnicze noszą odrębną nazwę „cechów” i do nich stosują się również przepisy art. 69—99.

Członkiem cechu może być rzemieślnik odpowiadający wymogom art. 160.

Jeżeli chodzi o sprawy czeladników zatrudnionych u samodzielnych członków cechu, ustawa nadaje w art. 161 uprawnienie tworzenia t. zw. wydziałów czeladniczych, przy organizacjach cechowych.

Zakres praw i obowiązków tychże wydziałów unormowany jest w art. 161, 162, 163, 164, 165, 166.

Art. 70. Zadaniem korporacji jest:

- 1) pielęgnowanie ducha łączności oraz utrzymywanie i podnoszenie godności zawodowej członków;
- 2) piecza nad utrzymaniem dobrego stosunku między członkami korporacji i ich pracownikami, prowadzenie informacyjnych wykazów wolnych miejsc pracy w przedsiębiorstwach członków korporacji i poszukujących takich miejsc pracy;

3) piecza nad sprawami młodzieży przemysłowej, pozostającej na nauce u członków korporacji, oraz rozstrzyganie sporów, wynikłych ze stosunku nauki.

Do art. 70.

Cele w tym artykule wymienione są celami zasadniczymi (obligatoryjnymi) od których wypełnienia korporacja nie może się uchylać.

Jeżeli korporacja zamierza rozwinąć swą działalność szerzej na podstawie art. 71, przysługują jej w tym kierunku fakultatywne uprawnienia.

Korporacja ma również pewne prawa w sprawach dotyczących uczniów przemysłowych np. wydawanie świadectw w razie śmierci naukowawcy, należącego do korporacji (art. 122).

Art. 71. Korporacje mogą rozszerzyć swoją działalność na spełnianie następujących zadań:

1) popieranie i urządzanie szkół, kursów, odczytów i t. p. celem wykształcenia zawodowego członków korporacji i ich pracowników oraz uczniów;

2) tworzenie kas i funduszy zapomogowych dla członków korporacji i ich rodzin i pracowników;

3) gospodarcze popieranie przemysłowej pracy członków korporacji przez utrzymywanie wspólnych warsztatów pracy, składów surowców, półfabrykatów i wzorów, wspólnych magazynów sprzedaży, przez zakładanie kas zaliczkowych dla członków i t. p.

Do art. 71, 73.

R. W. § 21. Statuty dodatkowe dla urzędów, powołanych w myśl art. 71 L. 2 i 3, winny zawierać

postanowienia, dotyczące się reprezentowania urzędów nazewnątr przez zarząd korporacji (cechu), oraz wyboru zarządu urzędów przez walne zebranie korporacji (cechu) z pomiędzy członków korporacji (cechu). W statucie zaś głównym korporacji (cechu) winno być zawarte postanowienie, dotyczące się powołania do życia odnośnego urzędów.

Statut korporacji lub cechu może przewidywać wykluczenie członka także z powodu rozmyślnego działania na szkodę korporacji (cechu) oraz ich urzędów, lub też z powodu działań, przynoszących uszczerbek godności zawodowej członków.

Art. 72. Okrąg korporacji nie powinien z zasady rozciągać się poza obszar jednego powiatu administracyjnego. Na rozszerzenie okręgu na inne powiaty lub gminy, należące do jednego i tego samego województwa, wymagane jest zezwolenie władzy przemysłowej wojewódzkiej.

Na rozszerzenie okręgu korporacji na gminy lub powiaty, należące do innego województwa, wymagane jest zezwolenie Ministra Przemysłu i Handlu.

W razie udzielenia zezwolenia na utworzenie kilku korporacji dla jednego i tego samego rodzaju przemysłu z okręgami, obejmującymi jedne i te same powiaty lub gminy, bądź w całości bądź częściowo, winny być statutowo ustalone nazwy odnośnych korporacji w taki sposób, ażeby ułatwić odróżnianie tych korporacji od siebie.

Art. 73. *) Zadania korporacji, ustrój jej zarządu i stosunki prawne członków, o ile niniejsze rozporządzenie nie zawiera w tym względzie postanowień, ustala się w statucie.

Statut musi zawierać postanowienia, dotyczące się:

1) nazwy, siedziby, okręgu, oraz określenia tych rodzajów i gałęzi przemysłu, dla których korporacja jest utworzona;

2) zadań korporacji;

3) przyjęcia, wystąpienia i wykluczenia członków;

4) praw i obowiązków członków oraz sposobu wymierzania i poboru opłat (wpisowego i składek);

5) zakresu działania, sposobu zwoływania i odbywania walnego zebrania oraz warunków ważności jego uchwał;

6) liczby i wyboru delegatów, jeżeli zebranie ma się składać z delegatów (art. 87);

7) składu, zakresu działania i okresu pełnienia funkcji zarządu korporacji oraz warunków ważności jego uchwał;

8) sposobu stwierdzania uchwał walnego zebrania i zarządu;

9) kontroli nad przestrzeganiem przepisów, wydanych o zatrudnieniu pomocników i uczniów, uczęszczaniu do szkoły doksztalającej lub zawodowej i przepisów, regulujących sprawy uczniów;

10) sposobu rozstrzygania sporów, wynikłych ze stosunku nauki;

*) R. W. do tego artykułu pomieszczone obok art. 71.

11) preliminarzy i rocznych zamknięć rachunków;

12) kar porządkowych;

13) zmiany statutu oraz uchwalania i zmiany statutów dodatkowych (art. 75);

14) rozwiązania korporacji;

15) czasopisma, w którym zamieszcza się obwieszczenia korporacji.

Statut nie może zawierać postanowień, które są sprzeczne z obowiązującymi przepisami, albo nie dotyczą zadań korporacji, określonych niniejszym rozporządzeniem.

Nie wolno zamieszczać w statucie głównym korporacji postanowień szczegółowych o urządzeniach do spełniania zadań, wymienionych w art. 71. 1. 2 i 3.

Art. 74. Statut korporacji zatwierdza władza przemysłowa wojewódzka, właściwa dla miejsca siedziby korporacji. Zatwierdzenia statutu należy odmówić, jeżeli statut nie odpowiada obowiązującym przepisom.

Od decyzji odmownej można odwołać się do Ministra Przemysłu i Handlu w terminie czterotygodniowym.

Postanowienia powyższe stosuje się także do zmiany statutu korporacji.

Do art. 74.

R. W. § 22. Jeżeli okrąg korporacji ma rozciągać się według statutu na gminy i powiaty, nie należące do jednego województwa, zatwierdzenie statutu przez

właściwą wojewódzką władzę przemysłową może nastąpić dopiero po uzyskaniu wskazanego w art. 72, ust. 2 zezwolenia Ministra Przemysłu i Handlu.

Do art. 74.

Ustęp drugi niniejszego artykułu przewiduje czterotygodniowy termin odwołania. Postanowienie to jednak na tle przepisu art. 83 Rozporządzenia z 22. III. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 36, poz. 341) uległo zmianie o tyle, że obecnie obowiązuje i tu 14-to dniowy czasokres odwoławczy.

Art. 75. Postanowienia o poszczególnych urządzeniach do spełniania zadań, wymienionych w art. 71 l. 2 i 3, należy ująć w osobne statuty (statuty dodatkowe korporacji).

Statuty takie zatwierdza władza przemysłowa wojewódzka. Przed powzięciem decyzji należy zasięgnąć opinii rady gminnej (miejskiej), izby przemysłowo-handlowej, a o ile chodzi o korporację rzemieślniczą (cech) — izby rzemieślniczej.

Od decyzji odmownej korporacja może odwołać się do Ministra Przemysłu i Handlu w terminie czterotygodniowym.

Postanowienia powyższe stosuje się także do zmiany statutów dodatkowych z tem ograniczeniem, że pozostawia się uznaniu władzy przemysłowej, czy w poszczególnym wypadku można powziąć decyzję bez zasięgnięcia opinii w myśl ustępu drugiego.

Do art. 75.

Co do terminu odwołania obacz uwagi do art. 66 i 74.

Art. 76. Należy oddzielnie prowadzić rachunki dochodów i rozchodów urządzeń korporacji, określonych w art. 71 l. 2 i 3, tudzież zarządzać oddzielnie majątkiem, przeznaczonym dla poszczególnych urządzeń tego rodzaju. Majątku tego nie wolno używać na pokrywanie wydatków na inne cele.

Do art. 76.

R. W. § 23. Prowadzenie oddzielnie rachunków i zarządu majątkiem urządzeń, powołanych przez korporację (cech) w myśl art. 71 L. 2 i 3, będzie rzeczą oddzielnych zarządów. Do występowania nazewnątrz i zaciągania zobowiązań uprawnione są tylko władze korporacji (cechu).

Majątek urządzeń korporacji (cechu) służy wyłącznie na cele tych urządzeń.

Art. 77. Korporacja jest osobą prawną; może nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zawierać umowy, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywaną.

Za zobowiązania odpowiada korporacja swoim majątkiem.

Art. 78. Na członków korporacji wolno przyjmować:

- 1) prowadzących samodzielnie w okręgu korporacji przemysł, dla którego korporacja istnieje;
- 2) osoby, które w przedsiębiorstwach takiego przemysłu pracują w okręgu korporacji na stanowiskach

kierowniczych, wymagających wyższej kwalifikacji zawodowej, jak dyrektorowie, kierownicy, szefowie oddziałów, wermistrze i t. p.;

3) osoby, zamieszkałe w okręgu korporacji, które w takim przemyśle pracowały jako samodzielni przemysłowcy, albo na stanowiskach kierowniczych w przedsiębiorstwach przemysłowych, a obecnie nie trudnią się pracą natury przemysłowej.

Inne osoby mogą być przyjmowane tylko na członków honorowych korporacji.

Złożenia egzaminu jako warunku przyjęcia na członka korporacji wolno żądać tylko w takim razie, jeżeli statut zawiera postanowienia, regulujące przedmioty egzaminu i sposób egzaminowania.

Celem egzaminu winno być stwierdzenie uzdolnienia do samodzielnego wykonywania zwyczajnych robót danego przemysłu.

Jeżeli przyjęcie na członka uczyniono zawisłem od złożenia dowodów ukończonej nauki w przemyśle, albo od przedstawienia dowodu wykonanej w ciągu pewnego okresu czasu pracy w charakterze pomocnika, albo od złożenia egzaminu, wolno czynić wyjątki od spełnienia tych warunków tylko w wypadkach, ustalonych w statucie.

Od złożenia egzaminu można zwolnić starającego się o przyjęcie na członka, jeżeli wykaże, że już przed inną korporacją dla tego samego rodzaju przemysłu złożył egzamin przyjęcia.

Członkiem korporacji zostaje się z dniem doręczenia zawiadomienia o wpisaniu na listę członków.

Do art. 78.

R. W. § 24. Egzamin, o ile w statucie jest przewidziany jako warunek przyjęcia na członka korporacji (cechu), składa się przed komisją, złożoną z członków korporacji w sposób przewidziany w statucie.

Art. 79. Wystąpić można z korporacji z końcem roku obrachunkowego po pisemnem zgłoszeniu wystąpienia. Zgłoszenie wystąpienia winno nastąpić w terminie, w statucie oznaczonym. Termin ten nie może być dłuższy, niż 6 miesięcy.

Występujący z korporacji traci z dniem wystąpienia wszelkie prawa członka do majątku korporacji i do utworzonych przez korporację osobnych funduszy i urzędzeń, o ile statut nie stanowi inaczej, obowiązany zaś jest uiścić opłaty (art. 82), które w dniu jego wystąpienia były już nałożone.

Art. 80. Jeżeli po śmierci członka korporacji jego przemysł prowadzi się dalej na rachunek wdowy albo małoletnich spadkobierców (art. 40), prawa i obowiązki członka korporacji, z wyjątkiem prawa głosowania, przechodzą na wdowę lub na małoletnich spadkobierców.

Statut może przyznać także prawo głosowania wdowie albo zastępcy powołanemu do dalszego prowadzenia przemysłu.

Art. 81. Korporacji nie wolno zobowiązywać członków do działań lub zaniechań, nie wynikających ze statutu.

Nie wolno nakładać opłat ani zużywać funduszków korporacji na inne cele, aniżeli na spełnianie zadań korporacji, ustawowo albo statutem ustalonych.

Korporacja może popierać osobne opłaty za korzystanie z jej urządzeń, szkół, gospód, informacyjnych wykazów pracy i t. p.

Do art. 81.

R. W. § 25. Z charakteru ustawowego korporacji lub cechu, jako dobrowolnego zrzeszenia się prowadzących przemysł, wypływa, że na prowadzącego przemysł, jako członka korporacji lub cechu, nie można nakładać, ani w statucie głównym, ani w statutach dodatkowych, specjalnych urządzeń gospodarczych, utworzonych przez korporację lub cech, takich zobowiązań, któreby wolność prowadzenia przemysłu w jakimkolwiek kierunku ograniczały.

Art. 82. Koszty, połączone z utworzeniem i działalnością korporacji, pokrywa się opłatami (składkami), pobieranymi w tym celu od członków, o ile inne dochody korporacji nie wystarczają na ich pokrycie.

Art. 83. Fundusze korporacji, które nie są przeznaczone na pokrywanie bieżących wydatków, należy lokować w sposób, przepisany dla lokat z bezpieczeństwem pupilarnem. W wypadkach, zasługujących na uwzględnienie, władza nadzorcza może zezwolić wyjątkowo na inny przejściowy sposób lokaty.

Art. 84. Zezwolenie władzy nadzorczej jest wymagane do:

1) nabywania, zbywania lub obciążania nieruchomości;

2) zaciągania pożyczek, o ile nie chodzi o krótko-terminowe pożyczki, które mogą być spłacone z nadwyżki bieżących dochodów jednego roku obrachunkowego;

3) na zbywanie ruchomości korporacji, posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 85. Sprawami korporacji zawiadują:

1) zebranie korporacji;

2) zarząd korporacji.

Załatwianie poszczególnych kategorii spraw może być poruczone osobnym wydziałom (sekcjom), albo mężom zaufania, powołanym z grona członków korporacji.

Członkowie zarządu oraz mężowie zaufania spełniają swe funkcje bezpłatnie, o ile statut nie stanowi inaczej.

Art. 86. Prawo głosowania na zebraniu oraz prawo wybieralności przysługuje pełnoletnim członkom korporacji.

Nie posiadają prawa głosowania i wybieralności członkowie:

1) którzy zostali skazani za czyn karygodny, pociągający za sobą utratę zdolności do piastowania

urzędu publicznego, i to aż do czasu odzyskania tej zdolności;

2) którzy wskutek zarządzenia sądowego są ograniczeni w zawiadywaniu swym majątkiem.

Członkowie korporacji, którzy zalegają przez dłuższy czas z opłatami, mogą być przepisem statutowym wykluczeni od głosowania i wybieralności, dopóki zaległych opłat nie uiszczą.

Do art. 86.

R. W. § 26. O ile statut przewiduje wykluczenie członka od głosowania i wybieralności za zalegania z opłatami, winien on określić czas zalegania z opłatami, uzasadniający wykluczenie.

Art. 87. W korporacjach, liczących więcej niż 500 członków, można zamiast walnego zebrania zwoływać zebrania delegatów, o ile nie chodzi o dokonywanie wyborów, o powzięcie uchwał, dotyczących się tworzenia urządzeń, wspomnianych w art. 71 l. 2 i 3, albo o uchwalenie rozwiązania korporacji.

Uchwała, dotycząca się zaprowadzenia zebrań delegatów, winna być powzięta większością $\frac{3}{4}$ głosów członków korporacji, biorących udział w walnym zebraniu.

Uchwała ta winna zawierać postanowienia co do liczby delegatów i ich wyboru i być włączona do statutu. Liczba delegatów winna wynosić co najmniej pięć procent ogólnej liczby członków korporacji i co najmniej potrójną liczbę członków zarządu korporacji.

Art. 88. Zebranie (walne zebranie, zebranie delegatów) zwołuje starszy korporacji lub jego zastępca, po raz pierwszy zaś po utworzeniu korporacji oraz w razie, jeżeli zwołanie przez starszego lub jego zastępcę jest niemożliwe, władza nadzorcza.

Sposób zwołania określa statut korporacji.

Zebranie zwołuje się przynajmniej raz w roku. Walne zebranie należy zwołać, jeżeli zażąda tego przynajmniej jedna czwarta część członków korporacji. O zwołaniu winna być zawiadomiona władza nadzorcza i to przynajmniej na trzy dni przed dniem zebrania.

Zebraniu przewodniczy starszy korporacji lub jego zastępca, a w razie zwołania zebrania przez władzę nadzorczą — członek zebrania, zaproszony przez delegata tej władzy; po dokonanych wyborze starszego delegata władzy oddaje mu dalsze przewodnictwo.

Do ważności uchwał wymagana jest obecność ustalonej statutem liczby uprawnionych do głosowania.

Statut może zawierać postanowienia, że zebranie w razie braku kompletu może po jednogodzinnej przerwie obradować nad sprawami, objętymi porządkiem obrad, i powziąć uchwały. Postanowienie takie jednak nie ma zastosowania do spraw, do których uchwalenia statut wymaga bezwzględnie obecności pewnej minimalnej liczby uprawnionych do głosowania.

Uchwały na zebraniu zapadać mogą jedynie w sprawach, objętych porządkiem obrad.

O ile rozporządzenie niniejsze lub statut nie zawiera odmiennych postanowień, uchwały zapadają bezwzględną większością głosów.

Art. 89. Zebranie uchwała we wszystkich tych sprawach korporacji, co do których decyzja nie należy według przepisów niniejszego rozporządzenia lub statutu do zarządu korporacji.

Zebraniu zastrzega się:

- 1) wybór członka zarządu;
- 2) uchwalenie budżetu oraz rozpatrywanie i zatwierdzenie rocznych rachunków;
- 3) uchwalenie wydatków, które nie były przewidziane w budżecie;
- 4) uchwalanie w sprawach, dotyczących majątku korporacji a w szczególności w sprawach, wymienionych w art. 84;
- 5) uchwalanie przepisów, dotyczących się szczegółowego regulowania nauki w przemyśle, w granicach rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu, wydane-go w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej;
- 6) uchwały w sprawie tworzenia zebrania delegatów;
- 7) uchwalanie statutów dodatkowych oraz zmiany statutu korporacji i statutów dodatkowych;
- 8) uchwalenie rozwiązania korporacji.

Art. 90. Zarząd korporacji składa się ze starszego, podstarszych i innych członków zarządu. Okres pełnienia funkcji zarządu oraz liczbę podstarszych i innych członków zarządu ustala statut.

Art. 91. Starszego, podstarszych i innych członków zarządu wybiera walne zebranie bezwzględną większością głosów. Jeżeli takiej większości nie osiągnięto, następuje wybór ściślejszy z pomiędzy tych, którzy otrzymali stosunkowo największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los, kto ma być poddany wyborowi ściślejszemu lub kto ma być uważany za wybranego przy wyborze ściślejszym.

Wybrani podstarsi wybierają z pomiędzy siebie zastępcę starszego.

Art. 92. Starszy, a w razie przeszkody jego zastępca zwołuje posiedzenie zarządu korporacji.

Zarząd zawiaduje według postanowień statutu i uchwał zebrania bieżącymi sprawami korporacji, przygotowuje sprawy i wnioski na zebrania, przyjmuje i oddala personel biurowy.

Zarządowi korporacji przysługuje prawo nakładania kar porządkowych, mianowicie nagany lub grzywny do 10 złotych na członków korporacji, nie stosujących się do przepisów statutu lub do uchwał zebrania albo do postanowień zarządu, wydanych na zasadzie przepisów statutu.

Grzywny wpływają do kasy korporacji.

Art. 93. Starszy korporacji, a w razie przeszkody jego zastępca reprezentuje korporację nazewnątrż, kieruje działalnością korporacji i podpisuje korespondencję korporacji.

W statucie mogą być przewidziane także inne prawa i obowiązki starszego.

Jako legitymacja przy zawieraniu imieniem korporacji umów wystarcza poświadczenie władzy nadzorczej, stwierdzające, że wymieniony w niem jest w danej chwili starszym korporacji.

Art. 94. Reklamacje przeciw ważności wyborów wolno wnosić do władzy nadzorczej w terminie 14 dniowym po dniu ogłoszenia wyniku wyborów. Unieważnić można tylko taki wybór, który został dokonany wbrew przepisom niniejszego rozporządzenia lub statutu.

Jeżeli okaże się, że wybrany do zarządu korporacji nie posiada lub utracił prawo wybieralności, winien ustąpić z zarządu. W razie odmowy władza nadzorcza po przeprowadzeniu dochodzenia zarządza wykluczenie z zarządu.

Od takiego zarządzenia przysługuje prawo odwołania się do władzy wyższej. Wniesienie odwołania nie wstrzymuje wykonania zarządzenia.

Art. 95. Władzą nadzorczą korporacji jest władza przemysłowa I instancji, właściwa dla miejsca siedziby korporacji.

Władza nadzorcza rozstrzyga w szczególności w sporach, dotyczących się wyborów, wymiaru i poboru opłat korporacyjnych oraz innych praw i obowiązków członków.

Ma ona prawo wysyłać swego delegata na zebrania korporacji i posiedzenia zarządu oraz wydziałów.

Korporacja jest obowiązana składać władzy nadzorczej odpisy uchwalonych budżetów i zatwierdzonych zamknięć rachunkowych.

Władza nadzorcza może nakładać kary porządkowe, mianowicie nagany lub grzywny do 20 złotych na starszego korporacji lub jego zastępcę, jeżeli mimo ponownego wezwania nie uczyni zadość zleceniu władzy. Grzywny wpływają do kasy korporacji.

W razie znacznych nieprawidłowości w zawiadywaniu sprawami korporacji władza nadzorcza może zawiesić w czynnościach członków zarządu przy równoczesnem wydaniu zarządzenia co do tymczasowego zawiadywania sprawami korporacji przez inne osoby.

Od zarządzeń i orzeczeń władzy nadzorczej można się odwołać do władzy przemysłowej wojewódzkiej.

Art. 96. Władza przemysłowa wojewódzka może rozwiązać korporację:

1) jeżeli okaże się, że statut korporacji zawiera postanowienia sprzeczne z przepisami ustawowemi, a odpowiedniej zmiany statutu nie dokonano w terminie, wyznaczonym w tym celu przez władzę;

2) jeżeli działalność korporacji jest sprzeczna z przepisami ustawowemi lub zagraża interesom publicznym;

3) jeżeli liczba członków korporacji tak się zmniejszyła, że korporacja nie może spełniać należycie zadań, określonych w art. 70.

Od takiej decyzji wolno zarządowi korporacji odwołać się do Ministra Przemysłu i Handlu.

Ogłoszenie postępowania upadłościowego co do majątku korporacji powoduje z mocy samego prawa rozwiązanie korporacji.

Do art. 96.

Wskutek rozwiązania korporacji z mocy prawa, zostają rozwiązane istniejące przy niej kasy zapomogowe, chyba że równocześnie z rozwiązaniem korporacji władza zarządzająca jej likwidację nadaje kasie osobowość prawną.

Art. 97. W razie dobrowolnego rozwiązania korporacji likwidację spraw przeprowadza zarząd, o ile zebranie korporacji nie uchwali inaczej.

Jeżeli zarząd nie spełnia należycie tego obowiązku, tudzież w razie zarządzanego na podstawie art. 96 rozwiązania korporacji likwidację przeprowadza władza nadzorcza lub osoba przez nią delegowana.

Władza przemysłowa wojewódzka może w razie zarządzanego rozwiązania korporacji przyznać istniejącym przy korporacji kasom zapomogowym osobowość prawną jako samoistnym zrzeszeniom; w takim razie pozostawia się tym kasom ich dotychczasowe fundusze.

Do art. 97.

R. W. § 27. W razie dobrowolnego rozwiązania korporacji (cechu) ulegają likwidacji wszelkie urządzenia, utworzone na zasadzie dodatkowych statutów.

Art. 98. Majątek rozwiązanej korporacji winien być użyty przedewszystkiem na zaspokojenie zobowiązań korporacji.

Pozostały czysty majątek należy przekazać na ogólne cele, odpowiadające interesom przemysłu, stosownie do postanowień statutu lub uchwały zebrania, w braku zaś takich postanowień lub uchwały — gminie siedziby korporacji.

Gmina winna użyć przekazany jej majątek w sposób, najlepiej odpowiadający interesom przemysłu. Projekt użycia tego majątku podlega zatwierdzeniu przez władzę przemysłową wojewódzką, która winna przed powzięciem decyzji wysłuchać opinii izby przemysłowo-handlowej, o ile zaś chodzi o majątek korporacji rzemieślniczej (cechu) — izby rzemieślniczej.

Art. 99. Istniejące w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia korporacje (stowarzyszenia przemysłowe), utworzone na zasadzie postanowień ustaw przemysłowych, winny w terminie 6 miesięcy uchwalić i przedstawić do zatwierdzenia nowe statuty, odpowiadające przepisom tego rozporządzenia.

Władza przemysłowa wojewódzka może przedłużyć w wypadkach zasługujących na uwzględnienie termin, oznaczony w ustępie 1, o dalsze 6 miesięcy.

Jeżeli korporacja nie złoży w tym terminie nowych statutów, zgodnych z przepisami niniejszego rozporządzenia, albo nie rozwiąże się dobrowolnie, właściwa władza przemysłowa wojewódzka zarządzi rozwiązanie korporacji.

Do art. 99.

R. W. § 28. W okresie przejściowym, pozostawionym korporacjom (cechom) do przekształcenia się w myśl art. 99, korporacje (cechy) rządzą się swymi statutami przy zastosowaniu art. 198, ust. 2, zdanie 1.

2. Związki korporacyj.

Art. 100. Korporacje mogą łączyć się w związki. Przystąpienie do związku uchwała zebranie korporacji.

Zadaniem związku korporacyj jest ułatwianie korporacjom, należącym do związku, i izbom rzemieślniczym spełniania ich zadań ustawowych oraz występowanie wobec władz z wnioskami, dotyczącymi się ogólnych interesów tych rodzajów przemysłu, które są objęte statutem związku.

Związek jest obowiązany na żądanie władz przemysłowych, właściwych dla okręgu związku, oświadczać się w sprawach rodzajów przemysłu, objętych statutem związku.

Związek może zorganizować udzielanie informacji o wolnych miejscach pracy w przedsiębiorstwach członków tych korporacyj, które należą do związku, materialnie popierać urządzenia, służące do kształcenia zawodowego członków korporacyj związkowych i zatrudnianych w ich przedsiębiorstwach pracowników, zwoływać zjazdy zawodowe członków korporacyj, należących do związku, oraz utworzyć kasę zapomogową dla członków korporacyj związkowych i ich pracowników.

Do art. 100.

Ustępy 2 i 3 tego artykułu zawierają postanowienia o zasadniczych (obligatoryjnych) celach związku; zaś ust. 4 o celach względnych (fakultatywnych) zależnych od woli związku.

Do art. 100—110.

R. W. § 29. Przy wstępowaniu do związku korporacyj (cechów) przedstawia korporacja (cech) odpis prawomocnej uchwały walnego zebrania członków odnośnie do przystąpienia do związku.

Kasę zapomogową dla członków korporacyj związkowych i ich pracowników powołuje do życia zgromadzenie związku, a zarządza nią oddzielny zarząd wybrany przez zgromadzenie związku z pośród delegatów korporacyj (cechów) według zasad ujętych w statucie dodatkowym. Do zarządu tego przepisy, zawarte w drugim zdaniu § 23, mają odpowiednie zastosowanie.

Przy rozwiązaniu dobrowolnem związku utworzona przy nim kasa zapomogowa ulega likwidacji. Przy rozwiązaniu, zarządzonem przez władzę nadzorczą, postanowienia, zawarte w ustępie trzecim art. 97, mają odpowiednie zastosowanie.

Prawo przysługujące korporacjom i związkom korporacyj w myśl art. 110 ust. 2 nie przysługuje cechom i związkom cechów.

Art. 101. ¹⁾ Związek jest osobą prawną; może nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zawierać umo-

¹⁾ R. W. do niniejszego artykułu pomieszczono obok art. 100.

wy, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywanym.

Związek odpowiada za zobowiązania tylko własnym majątkiem.

Art. 102.¹⁾ Prawnym przedstawicielem związku jest zarząd związku. Członkom zarządu, którzy są powołani w myśl postanowień statutu do zastępowania związku nazewnątr, wydaje władza nadzorcza poświadczenia, stwierdzające ich prawo do występowania w imieniu związku.

Art. 103.¹⁾ W statucie związku należy ustalić:

- 1) nazwę, zadania i okrąg związku;
- 2) warunki przystąpienia do związku i wystąpienia ze związku;
- 3) ustrój, siedzibę, prawa i obowiązki zarządu związku;
- 4) przepisy dotyczące się zgromadzenia związku;
- 5) składki, przeznaczone na pokrywanie wydatków związku;
- 6) warunki zmiany statutu;
- 7) przepisy, dotyczące się rozwiązania związku.

Postanowienia, ustalające ustrój i działalność utworzonej przy związku kasy zapomogowej, należy ująć w osobny statut (dodatkowy).

Art. 104.¹⁾ Statut związku, którego okrąg nie rozciąga się poza okrąg województwa, zatwierdza władza

¹⁾ R. W. do niniejszego artykułu pomieszczono obok art. 100.

przemysłowa wojewódzka, statut związku zaś, którego okrąg rozciąga się na powiaty lub miejscowości dwu lub więcej województw, zatwierdza Minister Przemysłu i Handlu.

Zatwierdzenia należy odmówić, jeżeli statut zawiera postanowienia, sprzeczne z obowiązującymi przepisami lub dotyczące się zadań, które nie należą do zakresu działania związków korporacyj, ustalonego niniejszem rozporządzeniem.

Zatwierdzenia statutu można odmówić, jeżeli liczba korporacyj, tworzących związek, jest nie wystarczająca do skutecznego spełniania zadań związku.

Od odmownej decyzji władzy przemysłowej wojewódzkiej można odwołać się do Ministra Przemysłu i Handlu.

Postanowienia ustępów 1, 2 i 4 tyczą się także zmiany statutów oraz statutów dodatkowych.

Art. 105.¹⁾ Zarząd związku jest obowiązany co roku w miesiącu styczniu przestać władzy nadzorczej wykaz korporacyj, które do związku należą, zawiadamiać tę władzę o każdej zmianie w składzie zarządu, o zmianie siedziby zarządu, oraz udzielać jej co roku odpisu zamknięcia rachunkowego wraz z wykazem stanu majątku.

Zebrania zarządu i zgromadzenia związku winny odbywać się w okręgu związku. O zwołaniu zgromadzenia związku należy przynajmniej na 7 dni przed-

¹⁾ R. W. do niniejszego artykułu pomieszczono obok art. 100.

tem zawiadomić władzę przemysłową wojewódzką, właściwą dla miejsca zebrania lub zgromadzenia, łączając porządek obrad.

Władza ma prawo:

1) wyłączyć z porządku obrad zebrania zarządu lub zgromadzenia sprawy, nie należące do zadań związku;

2) wysyłać swego delegata i przez niego zamykać obrady, jeżeli przedmiotem ich są sprawy, nie należące do zadań związku.

Do art. 105.

Władzą nadzorczą jest po myśli art. 108 władza przemysłowa wojewódzka, właściwa dla miejsca siedziby zarządu.

Art. 106. ¹⁾ Władza właściwa do zatwierdzenia statutu (art. 104 ust. 1) może rozwiązać związek:

1) jeżeli okaże się, że statut zawiera postanowienia, sprzeczne z obowiązującymi przepisami, a odpowiedniej zmiany statutu nie uchwalono w terminie, w tym celu wyznaczonym przez władzę;

2) jeżeli związek nie stosuje się do zarządzeń, wydanych na zasadzie art. 105;

3) jeżeli działalność związku przekracza zakres działania, dozwolony obowiązującymi przepisami.

Od decyzji władzy przemysłowej wojewódzkiej wolno zarządowi odwołać się do Ministra Przemysłu i Handlu.

Ogłoszenie postępowania upadłościowego co do majątku związku powoduje z mocy samego prawa rozwiązanie związku.

¹⁾ R. W. do niniejszego artykułu pomieszczono obok art. 100.

Art. 107. ¹⁾ Likwidację spraw rozwiązanego związku (art. 103 l. 7 i art. 106) przeprowadza przy odpowiednim zastosowaniu postanowień art. 97 zarząd związku albo władza nadzorcza.

Majątek winien być użyty na zaspokojenie zobowiązań związku.

O ile majątek był przeznaczony na zasilenie funduszów zakładów szkolnych albo na inne cele natury publicznej, nie wolno użyć pozostałego czystego majątku w sposób, sprzeczny z tem przeznaczeniem. Zarządzenia w tym przedmiocie wydaje władza nadzorcza.

Pozostały czysty majątek rozdziela się między korporacje, które w czasie rozwiązania związku do niego należały, i to w stosunku do składek, wpłaconych w roku obrachunkowym, poprzedzającym rozwiązanie związku.

Spory, wynikłe z tego rozdziału, rozstrzyga ostatecznie władza nadzorcza.

Art. 108. ¹⁾ Związek korporacji podlega nadzorowi władzy przemysłowej wojewódzkiej, właściwej dla miejsca siedziby zarządu. Władza nadzorcza czuwa nad przestrzeganiem przepisów ustawowych i statutowych i może zmusić członków zarządu do przestrzegania tych przepisów zagrożeniem i nakładaniem kar porządkowych: upomnienia lub grzywny do 20 złotych. Grzywny wpływają do kasy związku.

¹⁾ R. W. do niniejszego artykułu pomieszczono obok art. 100.

Władza nadzorcza rozstrzyga w szczególności spory, dotyczące się składek i wyborów.

Art. 109. ¹⁾ Do związków korporacyj, istniejących w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, stosuje się odpowiednio postanowienia art. 99.

Art. 110. ¹⁾ Postanowienia niniejszego działu nie uszczuplają prawa prowadzących przemysł do zrzeszenia się w stowarzyszenia i związki na zasadzie ogólnych ustaw o stowarzyszeniach także dla celów, wskazanych w art. 70, 71 i 100.

Korporacje i związki korporacyj mają prawo przystępowania także do zrzeszeń, istniejących na zasadzie ogólnych ustaw o stowarzyszeniach.

DZIAŁ VI.

Uczniowie przemysłowi.

Art. 111. Przemysłowcom, skazanym wyrokiem sądu za przestępstwa, popełnione z chęci zysku lub przeciw moralności publicznej, oraz przemysłowcom, którzy dopuścili się ciężkiego uchybienia obowiązkowi względem swych uczniów, może władza przemysłowa zabronić trzymania uczniów przemysłowych.

¹⁾ R. W. do niniejszego artykułu pomieszczono obok art. 100,

Do art. 111.

Przewidziane tutaj odjęcie prawa trzymania uczniów, uzupełnione jest przepisem art. 113, z tem, że przywrócenie tego prawa odnośnie do wypadku w art. 111 wymienionego udzielić może każdorazowo władza przemysłowa wojewódzka; jeżeli natomiast chodzi o wypadek z art. 113, władza przemysłowa może zezwolenia takiego udzielić dopiero po ustaniu wymienionych tam wad przemysłowca.

O uczniach przemysłów rzemieślniczych traktują art. 148 — 157, w szczególności o warunkach przyjmowania uczniów art. 148, 149, czasu nauki art. 152, egzaminie czeladniczym i komisji egzaminacyjnej art. 154, 155, 156.

Art. 112. Władza przemysłowa wojewódzka w wypadkach zasługujących na uwzględnienie może przemysłowcowi, któremu na podstawie art. 111 odebrano prawo trzymania uczniów, przywrócić to prawo po upływie roku.

Art. 113. Przemysłowcom, którzy z powodu wad umysłowych lub fizycznych są niezdolni do odpowiedniego kształcenia uczniów przemysłowych w pracy zawodowej, władza przemysłowa może zabronić trzymania uczniów przemysłowych, dopóki te wady trwają.

Art. 114. Celem zapobieżenia obejścia przez przemysłowców, którym zabroniono trzymania uczniów, zarządzeń, wydanych na zasadzie art. 111 i 113, władza przemysłowa może zarządzić kontrolę nad zatrudnianiem przez nich w swym przemyśle pracowników, którzy nie skończyli jeszcze 18 roku życia.

Art. 115. Od zarządzeń, wydanych na podstawie art. 111, 113 i 114, wolno odwołać się do władzy przemysłowej wyższej instancji.

Art. 116. Warunki, dotyczące się nauki, winny być w ciągu 4 tygodni po rozpoczęciu nauki ustalone umową pisemną.

W umowie należy:

- 1) określić przemysł, w którym uczeń ma być kształcony;
- 2) podać czas trwania nauki;
- 3) wyszczególnić wzajemne świadczenia;
- 4) przytoczyć warunki rozwiązania umowy.

Umowa winna być podpisana przez przemysłowca (pryncypała) albo jego zastępcę oraz przez ucznia i, jeżeli uczeń jest małoletni, przez jego ojca lub opiekuna.

Jeden egzemplarz umowy należy wręczyć uczniowi lub jego ojcu albo opiekunowi.

Na żądanie miejscowego urzędu gminnego i inspektora pracy należy przedstawić umowę do przejżenia.

Jeżeli przemysłowiec jest członkiem korporacji, winien odpis zawartej umowy przesłać korporacji w ciągu dni 14.

Korporacja ma prawo postanowić, że umowę o naukę należy zawierać przed korporacją. W razie zawarcia umowy przed korporacją obie strony otrzymują odpisy umowy.

Minister Przemysłu i Handlu oraz Minister Pracy i Opieki Społecznej mogą w miarę potrzeby w drodze

łącznie wydawanych rozporządzeń ustalać zasadnicze postanowienia umów o naukę w poszczególnych rodzajach przemysłu.

Art. 117. Pryncypał winien starać się, ażeby uczeń miał sposobność i możność praktycznego wykształcenia się w przemyśle, przestrzegać, ażeby uczeń zachowywał się przyzwoicie, ażeby uczęszczał regularnie na naukę do szkoły dokształcającej. Powinien ściśle przestrzegać, ażeby uczeń nie był obarczony pracą, nie mającą nic wspólnego z nauką w przemyśle albo przechodzącą siły fizyczne ucznia, oraz ażeby uczeń nie był źle traktowany przez pracowników i domowników.

Obowiązki te ciążyą także na zastępcy pryncypała.

Art. 118. Uczeń winien być posłuszny pryncypałowi i tej osobie, która w miejsce pryncypała kieruje zawodowem wykształceniem ucznia, zachowywać się przyzwoicie, pracować pilnie oraz uczęszczać regularnie na naukę do szkoły dokształcającej w myśl obowiązujących w tym względzie przepisów.

Art. 119. Umowę o naukę można jednostronnie rozwiązać, o ile nie umówiono dłuższego czasu próby, w ciągu pierwszych 4 tygodni po rozpoczęciu nauki.

Umowa, według której czas próby ma trwać dłużej aniżeli trzy miesiące, jest nieważna.

Do art. 119.

Powody jednostronnego, wcześniejszego, niż określono w umowie o naukę rozwiązania stosunku, wymienione są w art. 120, 121, 122.

Art. 120. Po upływie czasu próby pryncypał może rozwiązać umowę o naukę przed ukończeniem umówionego czasu nauki, jeżeli uczeń mimo upomnień wykracza przeciw obowiązkowi, określonym w art. 118, albo jeżeli zaniedbuje uczęszczania na naukę do szkoły kształcącej.

Uczeń lub jego ojciec albo opiekun może rozwiązać umowę o naukę przed upływem czasu nauki:

1) jeżeli uczeń nie może pozostać w nauce bez uszczerbku dla zdrowia;

2) jeżeli pryncypał zaniedbuje swoje obowiązki względem ucznia w sposób, zagrażający zdrowiu lub moralności ucznia, zaniedbuje jego wykształcenie w przemyśle lub utrudnia regularne uczęszczanie na naukę do szkoły kształcącej;

3) jeżeli pryncypał stał się niezdolnym do należytego spełniania ustalonych umową zobowiązań;

4) jeżeli pryncypał przesiedla się ze swoim przedsiębiorstwem przemysłowym do innej gminy; z tego powodu można jednak rozwiązać umowę o naukę tylko w czasie jednego miesiąca, licząc od dnia przesiedlenia się.

Art. 121. Jeżeli uczeń lub jego ustawowy zastępca oświadcza pisemnie pryncypałowi, że uczeń zmienia

zawód lub przechodzi do przemysłu innego rodzaju albo że wskutek zmienionych stosunków jest zniewolony powrócić do rodziców, ażeby im pomagać w przemyśle lub gospodarstwie, następuje rozwiązanie umowy o naukę z upływem 4 tygodni, o ile pryncypał nie zwolni ucznia wcześniej.

Art. 122. Umowa o naukę wygasa w razie zwinienia przedsiębiorstwa, w razie śmierci ucznia lub pryncypała.

W razie śmierci pryncypała zarząd korporacji, a jeżeli zmarły nie należał do korporacji, urząd gminny wyda uczniowi świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki.

Art. 123. W wypadkach, określonych art. 120 i 121, jeżeli ustawowy zastępca nie może się we właściwym czasie oświadczyć, korporacja jest obowiązana złożyć jednoosobne oświadczenie jako zastępca ucznia.

Jeżeli umowa o naukę została rozwiązana bez winy ucznia, korporacja, do której należy pryncypał ucznia, powinna postarać się, ażeby uczeń znalazł pomieszczenie w przedsiębiorstwie przemysłowym innego członka korporacji.

Przy zawieraniu nowej umowy o naukę należy uwzględnić przebyty już czas w nauce.

Art. 124. W razie rozwiązania umowy o naukę albo jej wygaśnięcia wskutek zwinienia przedsiębiorstwa

przemysłowego pryncypał winien wydać uczniowi świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki.

W razie prawidłowego ukończenia nauki, pryncypał winien w ciągu 8 dni wydać świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki. Jeżeli pryncypał jest członkiem korporacji, zarząd korporacji winien wydać uczniowi na podstawie świadectwa nauki oraz szkolnych świadectw z nauki kształcącej lub równorzędnej — świadectwo ukończenia nauki przemysłowej.

Jeżeli pryncypał nie należy do korporacji, wydane przez niego świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki, uwierzytelnia urząd gminny bezpłatnie.

Do art. 124.

W razie śmierci naukodawcy, należącego do korporacji przemysłowej, świadectwo nauki wydaje odnośna korporacja, w wypadku natomiast gdy naukodawca do żadnej z korporacji nie należał, świadectwo takie wydaje właściwy dla miejsca zamieszkania przemysłowca urząd gminny (art. 122 ust. 2).

Art. 125. Jeżeli przemysłowiec przyjmuje na naukę uczniów w liczbie większej, aniżeli odpowiada to wielkości lub sposobowi prowadzenia przedsiębiorstwa, władza przemysłowa I instancji po porozumieniu z obwodowym inspektorem pracy i po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej może zobowiązać przemysłowca do zmniejszenia liczby uczniów przez rozwiązanie umowy o naukę oraz zabronić mu przyjmowania uczniów ponad oznaczoną liczbę.

Od takiego zarządzenia wolno odwołać się do władzy przemysłowej wyższej instancji.

Statuty korporacji mogą zawierać postanowienia, ustalające stosunek liczebny uczniów do zatrudnionych w tem samym przedsiębiorstwie pomocników.

O ile statuty nie zawierają takich postanowień, władza przemysłowa wojewódzka po porozumieniu z okręgowym inspektorem pracy i po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej może w drodze rozporządzenia ustalić stosunek liczebny uczniów do zatrudnionych pomocników.

Do art. 125.

R. W. § 30. Władza przemysłowa nie może zobowiązać przemysłowca na podstawie art. 125 ust. 1 do zmniejszenia liczby uczniów, o ile liczba ta w stosunku do liczby czeladników odpowiada stosunkowi ustalonemu w zatwierdzonym statucie korporacji.

DZIAŁ VII.

Postanowienia karne.

Art. 126. Prowadzący przemysł z naruszeniem przepisów niniejszego rozporządzenia, tudzież przepisów, wydanych w wykonaniu tego rozporządzenia, o ile dany czyn nie jest zagrożony karą w powszechnych ustawach karnych, będą karani w drodze administracyjnej:

- 1) upomnieniem;
- 2) grzywną do 1000 złotych;
- 3) aresztem do 14 dni.

Do art. 126.

Niezależnie od orzeczonej kary władza przemysłowa na podstawie art. 140 może orzec częściowe lub całkowite wstrzymanie ruchu zakładu przemysłowego oraz zajęcie towarów i narzędzi.

Przedawnienie przekroczenia następuje po upływie 6-ciu miesięcy od daty popełnienia czynu karygodnego (art. 130). Środki prawne w sprawach przemysłowo-karnych normuje art. 139.

Art. 127. Rzecznawcy, winni naruszenia odnoszących się do nich przepisów niniejszego rozporządzenia, będą karani:

- 1) grzywną do 1000 złotych;
- 2) aresztem do 14 dni.

Uczniowie, naruszający postanowienia niniejszego rozporządzenia, do nich się odnoszące, będą karani:

- 1) upomnieniem;
- 2) grzywną do 100 złotych.

Art. 128. Z zasady należy nakładać grzywny.

W razie okoliczności obciążających, albo jeżeli ponowne ukaranie grzywną okazało się bezskuteczne, można orzec karę aresztu.

Władza orzekająca na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny oznaczy w orzeczeniu karę zastępczego aresztu według słusznego uznania, jednak nie ponad 14 dni.

Art. 129. Za wykroczenia, popełnione przez zastępcę, ulega karze także przemysłowiec, jeżeli nie przeszkodził popełnieniu wykroczenia, chociaż mógł to uczynić.

Art. 130. Przekroczenia przepisów niniejszego rozporządzenia ulegają przedawnieniu z upływem 6 miesięcy, licząc od dnia popełnienia wykroczenia.

DZIAŁ VIII.

Władze przemysłowe.

A. Instancje.

Art. 131. Starostowie, a w miastach, dla których zostały ustanowione inne władze jako władze administracyjne I instancji, władze te są władzami przemysłowymi I instancji. W miastach: Warszawie, Łodzi, Wilnie, Poznaniu, Toruniu, Bydgoszczy i Grudziądzu władzami przemysłowymi I instancji są z mocy niniejszego rozporządzenia magistraty tych miast w zleconym zakresie działania.

Władze przemysłowe I instancji wydają zarządzenia i orzeczenia na podstawie niniejszego rozporządzenia we wszystkich sprawach, co do których prawo zarządzenia i decyzji nie zostało zastrzeżone niniejszym rozporządzeniem wyższym władzom przemysłowym lub innym władzom; czuwają nad przestrzeganiem przepisów ustawowych oraz rozporządzeń i zarządzeń władz przemysłowych; przeprowadzają dochodzenia w sprawach przekroczeń przepisów przemysłowych i wymierzają kary na zasadzie postanowień działu VII.

Do art. 131.

R. W. § 31. W miastach: Lwowie i Krakowie są władzami przemysłowymi I instancji magistraty tych

miast na podstawie § 4 austrj. ustawy z dnia 19 maja 1868 r. (Dz. U. P. № 44) oraz §§ 31 i 63 statutu m. Lwowa i § 96 statutu m. Krakowa.

Do art. 131.

Na podstawie art. 61 ustęp 1 Rozporządzenia z 22. III. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 38, poz. 365) o postępowaniu karno-administracyjnem, kompetencja magistratów miast w artykule nin. wymienionych nie uległa ograniczeniu w związku z postanowieniem ust. 2 powołanego wyżej artykułu tego Rozporządzenia z wyjątkiem wypadków gdy do orzekania jako instancja odwoławcza powołana była wojewódzka władza administracji ogólnej.

Art. 132. Wojewodowie są władzami przemysłowymi wojewódzkimi (II instancji).

Władze przemysłowe wojewódzkie:

1) rozstrzygają w drugiej i ostatniej instancji w razie odwołań od zarządzeń i orzeczeń władz przemysłowych I instancji;

2) wydają zarządzenia i orzeczenia we wszystkich sprawach, w których prawo decyzji jest im zastrzeżone poszczególnymi artykułami niniejszego rozporządzenia;

3) wydają pozwolenia (koncesje) na rodzaje przemysłu wymienione w art. 8 l. 3, 4, 5, 7, 8, 9 i 11;

4) zatwierdzają projekty urządzeń zakładów przemysłowych, określonych w art. 14, jeżeli urządzenia danego zakładu przemysłowego rozciągają się na obszary, należące do różnych powiatów województwa.

Jeżeli zakład przemysłowy ma być urządzony na terenach, należących do dwóch lub więcej województw,

projekt urządzenia zakładu zatwierdza władza przemysłowa wojewódzka właściwa dla terenów, na których mieści się główna lub przeważająca część urządzeń zakładu. W razie wątpliwości decyduje Minister Przemysłu i Handlu o tem, która z władz przemysłowych jest kompetentna.

W mieście stoł. Warszawie Magistrat wydaje orzeczenia i zarządzenia, określone w ust. 1 l. 2 i 3 niniejszego artykułu, z tem zastrzeżeniem, że koncesje na rodzaje przemysłu, wymienione w art. 8 l. 3, 4 i 6, wydaje w porozumieniu z Komisarzem Rządu na m. stoł. Warszawę.

Do art. 132.

R. W. § 32. W razie nieosiągnięcia zgody Komisarza Rządu na m. stoł. Warszawę na wydanie koncesji na przemysł wymieniony w art. 8 l. 3, 4 i 6 magistrat m. stoł. Warszawy odmawia udzielenia odnośnej koncesji.

Art. 133. Minister Przemysłu i Handlu rozstrzyga w drugiej instancji z zastosowaniem postanowienia art. 29 ust. 2 odwołania od zarządzeń i orzeczeń wydanych w pierwszej instancji przez władze przemysłowe wojewódzkie i przez magistrat stoł. m. Warszawy, oraz wydaje zarządzenia i rozporządzenia wykonawcze w wypadkach, przewidzianych niniejszem rozporządzeniem.

Art. 134. Celem popierania rozwoju i skutecznej działalności korporacyj przemysłowych (zwłaszcza cechów) oraz innych organizacji zawodowych dla rze-

miosła i drobnego przemysłu ustanawia się przy władzach przemysłowych wojewódzkich instruktorów korporacji przemysłowych.

Zadaniem instruktorów korporacji przemysłowych jest w szczególności wspierać radą i informacjami korporacje i związki korporacji w spełnianiu ich zadań i wpływać na celową organizację tych zrzeszeń i ich urządzeń.

Korporacje i związki winny udzielać instruktorom żądanych wyjaśnień i danych, dotyczących się ich działalności, oraz zawiadamiać ich we właściwym czasie o zebraniach.

Instruktorowie mają prawo uczestniczyć w zebraniach izb rzemieślniczych, korporacji, związków korporacji, jako też ich zarządów celem informowania się i udzielania wyjaśnień lub porad.

Szczegółowy zakres czynności tych instruktorów ustala Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia.

B. Postępowanie przy rozpoczęciu prowadzenia przemysłu i zrzeczeniu się uprawnienia przemysłowego.

Art. 135. Zgłoszenia przemysłu i podania o udzielenie koncesji na prowadzenie przemysłu koncesjonowanego należy wnosić na ręce władzy przemysłowej I instancji, właściwej dla miejsca siedziby przemysłu.

Podania o udzielenie pozwolenia na prowadzenie przemysłu okrężnego należy wnosić na ręce władzy przemysłowej I instancji, właściwej dla miejsca zamieszkania proszącego.

Zgłoszenia te lub podania wnosi się pisemnie albo ustnie (protokólnie).

Potwierdzenie odbioru zgłoszenia (art. 7) wydaje się w formie wyciągu ze zgłoszenia z podaniem numeru porządkowego, pod którym zostało wpisane do rejestru uprawnień przemysłowych (art. 136).

Koncesję wydaje się w formie dokumentu, zawierającego dane, dotyczące się osoby proszącego lub także osoby zastępcy, dokładne określenie przemysłu z powołaniem właściwych przepisów niniejszego rozporządzenia, miejsca prowadzenia przemysłu, oraz warunków, pod którymi koncesji udzielono.

O zrzeczeniu się uprawnienia przemysłowego winien przemysłowiec donieść bezzwłocznie władzy przemysłowej I instancji i zwrócić potwierdzenie odbioru zgłoszenia (art. 7), kartę rzemieślniczą (art. 147), dokument koncesyjny albo licencję (art. 54).

Zrzeczenie się uprawnienia przemysłowego obowiązuje od dnia, w którym władza przemysłowa otrzymała doniesienie.

Do art. 135.

R. W. § 33. Władza przemysłowa II instancji może przepisać specjalne wzory dla zgłoszeń i podań wnoszonych według art. 135 ust. 3 pisemnie lub ustnie (protokólnie).

Art. 136. Władze przemysłowe I instancji prowadzą osobne rejestry uprawnień przemysłowych:

- 1) dla przemysłów niekoncesjonowanych;
- 2) dla przemysłów koncesjonowanych;
- 3) dla przemysłów okrężnych.

W rejestrze należy rejestrować bez zwłoki każde zgłoszenie przemysłu, wydanie koncesji lub licencji oraz uwidaczniać według akt odnośnych zmiany, zasze co do zarejestrowanego przemysłu, jak otwarcie filji, zmianę siedziby, prowadzenie przemysłu przez zastępcę lub dzierżawcę, zrzeczenie się lub odebranie uprawnień przemysłowego, prowadzenie przemysłu na rachunek wdowy lub małoletnich spadkobierców, masy spadkowej lub konkursowej.

Władze przemysłowe I instancji prowadzą nadto osobny rejestr zakładów przemysłowych, określonych w art. 14 i 16.

O każdym zarejestrowaniu i zmianie należy zawiadamiać władzę podatkową oraz izbę przemysłowo-handlową, o ile zaś chodzi o przemysły rzemieślnicze, izbę rzemieślniczą.

Wzory rejestrów ustala Minister Przemysłu i Handlu.

C. Środki prawne od decyzji władz przemysłowych.

Art. 137. Decyzje (zarządzenia, orzeczenia), wydawane w poszczególnych wypadkach na podstawie przepisów niniejszego rozporządzenia, podaje się stronom do wiadomości z powołaniem się na przepis, na którego zasadzie decyzję wydano, tudzież o ile decyzja nie uwzględnia całości lub części żądań i zastrzeżeń stron, z pośłaniem powodów nieuwzględnienia.

Przepisy ustawowe o środkach prawnych od orzeczeń władz administracyjnych mają zastosowanie do decyzji, wydawanych na zasadzie niniejszego rozporządzenia lub na podstawie rozporządzeń wykonawczych, o ile niniejsze rozporządzenie nie zawiera odmiennych postanowień.

Do art. 137.

Odnośnie do środków prawnych, obowiązuje Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z mocą ustawy z 22. III. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 38, poz. 341) o postępowaniu administracyjnem, ustanawiające w art. 83 czternastodniowy czasokres odwoławczy. Po wyczerpaniu toku instancji administracyjnych służy stronie prawo skargi do Najwyższego Trybunału Administracyjnego, po myśli ustawy z 3. VIII. 1922 r. (Dz. U. Rz. P. № 67, poz. 600).

Art. 138. Władza przemysłowa wyższej instancji powinna z urzędu zmienić lub uchylić decyzję niższej władzy przemysłowej, jeżeli będzie stwierdzone, że decyzja jest częściowo lub w całości sprzeczna z postanowieniami ustawowemi.

D. Postępowanie w sprawach karnych.

Art. 139. Od orzeczenia karnego władzy przemysłowej I instancji można w ciągu 7 dni od dnia doręczenia orzeczenia wnieść na ręce tej władzy żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi powiatowemu (pokoju), który rozstrzyga przy odpowiednim zasto-

sowaniu przepisów obowiązujących w pierwszej instancji sądowej. Wyrok sądu okręgowego, wydany w drugiej instancji, jest prawomocny.

Żądanie przekazania sprawy sądowi nie wstrzymuje wykonania kary, z wyjątkiem kary pozbawienia wolności.

Na obszarze mocy obowiązującej niemieckiej ustawy postępowania karnego z roku 1877 stosuje się przepisy o policyjnych rozporządzeniach karnych.

Do art. 139.

Przepis niniejszego artykułu uległ zmianie wobec postanowienia art. 34 Rozporządzenia z 22. III. 1928 (Dz. U. Rz. P. № 38, poz. 365) o postępowaniu karno-administracyjnym wedle którego przeciwko orzeczeniu karnemu przysługuje stronie prawo żądania przekazania sprawy na drogę postępowania sądowego. Kompetentnym tu jest sąd okręgowy właściwy dla siedziby orzekającej władzy administracyjnej. Żądanie takie należy zgłosić w terminie zawitym (prekluzyjnym) siedmiodniowym od dnia ogłoszenia wzgl. doręczenia orzeczenia karnego.

Przedawnienie następuje po upływie 6 miesięcy od dnia popełnienia czynu karygodnego, o ile w tym czasie ani władza administracyjna, ani sąd nie wdrożyły postępowania.

Orzeczenie karne nie może być wydane przez władzę administracyjną po upływie 12 miesięcy od dnia wdrożenia postępowania.

Mimo zapadłego orzeczenia skazującego w postępowaniu karno-administracyjnym zwyczajnem lub nakazowem, kary wykonać nie wolno, jeżeli od daty prawomocności nakazu lub orzeczenia karnego upłynęło 2 lata. Do czasokresu tego nie wlicza się udzielonych przez władzę, na prośbę skazanego, odroczeń lub przerw w wykonaniu kary (Art. 58 post. k. a.).

W związku z powyższymi postanowieniami ustawy pozostaje instytucja „administracyjnego zatarcia skazania”, której celem

jest puszczenie w niepamięć po upływie lat 5 od prawomocności orzeczenia popełnionego czynu karygodnego, którego nie wolno notować w urzędowych świadectwach ani uwzględniać przy wymiarze kary w postępowaniu karno-administracyjnym (Art. 59 post. k. a.).

W postępowaniu karno-administracyjnym, prócz orzeczeń karnych stosowane są na podstawie wyżej powołanego rozporządzenia 1) doraźne nakazy karne i 2) nakazy karne.

Ad 1) Karę do Zł. 10. — wymierza tu upoważniony funkcjonariusz państwowy lub samorządowy — o ile winnego schwycił na gorącym uczynku lub gdy niema wątpliwości co do osoby sprawcy, ukarany zaś oświadcza gotowość bezzwłocznego uiszczenia grzywny. Doraźny mandat karny z chwilą uiszczenia grzywny staje się prawomocnym. Ten system postępowania nie może być stosowanym, gdy należy orzec o obowiązku odszkodowania lub konfiskacie przedmiotu, albo gdy najniższa kara za odnośne przekroczenie przewidziana w ustawie przekracza Zł. 10. —

Ad 2) Władze powiatowe administracji ogólnej mogą karać za przestępstwa przekazane ich kompetencji na podstawie doniesienia władz lub organów urzędowych — bez poprzedniego postępowania — grzywną do Zł. 50. — lub karą aresztu do dni 3 nakazem karnym.

Ukarany ma prawo wnieść lub zgłosić sprzeciw w ciągu dni 7-dni do władzy, która wydała nakaz karny. Sprzeciw taki powoduje normalne postępowanie karno-administracyjne, w którym władza postępuje tak jakby nakaz nie został wydany, przy czem nie jest związana wymiarem kary nałożonym w drodze mandatu. W razie braku sprzeciwu kara nałożona mandatem staje się prawomocną.

Art. 140. Celem zabezpieczenia wykonania orzeczeń karnych oraz celem wstrzymania dalszego prowadzenia przemysłu bez uprawnienia albo w sposób, zagrażający w wysokim stopniu życiu lub zdrowiu

pracowników albo też innych osób, władza przemysłowa, wydająca orzeczenie karne, może zarządzić zajęcie towarów i narzędzi, a w wypadkach nie cierpiących zwłoki — częściowe lub całkowite wstrzymanie ruchu zakładu przemysłowego.

Zarządzenie wstrzymania ruchu zakładu przemysłowego winno być natychmiast cofnięte, skoro bezpieczeństwo dla życia i zdrowia zostanie zapewnione w sposób zgodny z przepisami ustawowemi.

Przepisy ust. 1 i 2 niniejszego artykułu nie uszczuplają uprawnień ustawowych, przysługujących innym organom władzy.

O ile zajęte towary ulegają łatwo zepsuciu, władza przemysłowa zarządzi ich sprzedaż w drodze przetargu.

Zajęte towary lub kwotę uzyskaną ze sprzedaży (ust. 4) i zajęte narzędzia zwraca się stronie po wykonaniu kary.

DZIAŁ IX.

Rzemiosło.

A. Postanowienia ogólne.

Art. 141. Postanowienia niniejszego rozporządzenia mają zastosowanie do rzemiosła ze zmianami, wynikającymi z przepisów, zawartych w tym dziale.

Do art. 141.

Odnosnie do zgłoszenia przemysłu mają zastosowanie art. 7 i 135 nin. ustawy.

Art. 142. Za rzemiosło w rozumieniu niniejszego działu uważa się następujące rodzaje przemysłu, o ile nie są prowadzone sposobem fabrycznym: bandażownictwo, rękawicznictwo, bednarstwo, białoskórnictwo, blacharstwo, bronzownictwo, mosiężnictwo, ciesielstwo, cukiernictwo, dekarstwo (pokrywanie dachów dachówką, łupkiem), fotografowanie, fryzjerstwo, golarstwo, perukarstwo, garbarstwo, grzebieniarnictwo, introligatorstwo, jubilerstwo i złotnictwo (wyrób towarów ze złota, srebra i drogich kamieni), grawerstwo, kamieniarstwo, kapelusznictwo, czapnictwo, kołodziejstwo, koszykarstwo, kotlarstwo, kowalstwo, krawiectwo, kuśnierstwo, kuchmistrzostwo, lakiernictwo, malarstwo, pozłotnictwo, mularstwo, wyrób instrumentów muzycznych, wyrób szkiele i narzędzi optycznych, piekarstwo, piernikarstwo, pilnikarstwo, powroźnictwo, rymarstwo, siodlarstwo, rzeźbiarstwo (rzeźbienie w drzewie i kamieniu), rzeźnictwo, wędliniarstwo (masarstwo), rzeźnictwo koni (wyrąb mięsa końskiego), wyrób wędlin z mięsa końskiego, ślusarstwo, stolarstwo, studniarstwo, szczotkarstwo, szewstwo, cholewkarstwo, szklarstwo, szmuklerstwo, wyrób frendzli, sznurków i taśm do lamowania, wyrób przedmiotów z drucików złotych i srebrnych, przedzarstwo materji ze złota i srebra, sztukatorstwo, tapicerstwo, tokarstwo, zegarmistrzostwo, zduństwo, garncarstwo.

Minister Przemysłu i Handlu może po wysłuchaniu opinji izb przemysłowo-handlowych i rzemieślniczych zmieniać w drodze rozporządzenia listę rzemiosł, objętą pierwszym ustępem, wyłączając z niej poszczególne rodzaje lub gałęzie rzemiosł, albo uzupełniając ją inne-

mi jeszcze rodzajami lub gałęziami przemysłu, i to z ważnością dla całego obszaru Rzeczypospolitej lub dla poszczególnych województw.

Do art. 142.

Przemysły rzemieślnicze wyliczone są w niniejszym artykule nie przykładowo, lecz taksatywnie.

Art. 143. W wypadkach wątpliwych, czy dane przedsiębiorstwo uważać należy za przemysł rzemieślniczy, czy fabryczny, orzeka władza przemysłowa wojewódzka po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej i izby rzemieślniczej, oraz po zasięgnięciu opinii właściwej izby skarbowej i inspektora pracy danego okręgu.

Do art. 143.

R. W. § 34. Orzeczenie, czy dane przedsiębiorstwo uważać należy za przemysł rzemieślniczy czy fabryczny, następuje z urzędu lub na wniosek. Z wnioskiem może wystąpić właściwa izba przemysłowo-handlowa, izba rzemieślnicza lub osoba zainteresowana.

Postanowienia art. 137 i 138 mają właściwe zastosowanie.

B. Dowód uzdolnienia.

Art. 144. Kto rozpoczyna prowadzenie samoistne rzemiosła, winien równocześnie ze zgłoszeniem (art. 7) wykazać przed władzą przemysłową I instancji, że po-

siada zawodowe uzdolnienie do prowadzenia danego rzemiosła.

Art. 145. Za dowód uzdolnienia zawodowego do samoistnego prowadzenia rzemiosła uważa się: 1) uprawnienie do używania tytułu mistrza (majstra) rzemieślniczego danego rodzaju rzemiosła (art. 158 i 159), albo 2) świadectwo nauki danego rzemiosła, zakończone złożeniem z pomyślnym wynikiem egzaminu czeladniczego w połączeniu ze świadectwami co najmniej trzyletniej pracy w charakterze czeladnika w danym rodzaju rzemiosła, lub 3) świadectwo złożenia egzaminu przed komisją egzaminacyjną dla majstrów wojskowych.

Nadto Minister Przemysłu i Handlu ustali w porozumieniu z właściwymi ministrami w drodze rozporządzenia, w jakiej mierze świadectwa ukończenia szkół technicznych albo egzaminów, złożonych przed władzami egzaminacyjnymi, które ustanowione zostały dla poszczególnych rodzajów przemysłu lub dla stwierdzenia uzdolnienia zawodowego w przedsiębiorstwach państwowych, uważać należy za dowód uzdolnienia zawodowego do prowadzenia przemysłu rzemieślniczego.

W zasadzie absolwenci szkół technicznych i szkół sztuk zdobniczych i przemysłu artystycznego po odpowiedniej praktyce będą uważani za posiadających uzdolnienie zawodowe do prowadzenia przemysłu rzemieślniczego.

Do art. 145.

W okresie 5-cio letnim t. j. do dnia 15. XII. 1932 przewiduje ustawa w art. 198 ulgi co do wykazania się dowodem uzdolnienia. Dowód uzdolnienia na podstawie tego ulgowego postanowienia może stanowić poświadczenie urzędu gminnego, stwierdzające, że osoba zgłaszająca prowadzenie przemysłu rzemieślniczego, pracowała przez pięć lat u samoistnego rzemieślnika.

Ważność tego postanowienia może Minister Przemysłu i Handlu przedłużyć na dalszy okres 5 letni.

W województwach: warszawskim, łódzkim, kieleckim, lubelskim, białostockim, poleskim, nowogródzkim, wileńskim, wołyńskim i w Warszawie dowód posiadania uprawnienia przemysłowego wystarczający do samoistnego prowadzenia przemysłu stanowi stwierdzenie przez urząd gminny samodzielnego rozpoczęcia prowadzenia danego rzemiosła przed dniem 15. XII. 1927 i świadectwo przemysłowe za rok 1927 (art. 198 ust. 4).

Szkoły techniczne, których świadectwa w połączeniu z co najmniej 3 letnią praktyką zawodową, stanowią dowód uzdolnienia zawodowego, wymienia rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 14. XII. 1927 (Dz. U. Rzp. № 118, poz. 1014) dotychczas do nin. zbioru.

Art. 146. Władza przemysłowa wojewódzka może poszczególne osoby zwalniać od obowiązku wykazania uzdolnienia, określonego w art. 145, jeżeli dane osoby wykażą w inny wystarczający sposób, że posiadają odpowiednie uzdolnienie zawodowe.

Do art. 146.

Przy udzielaniu dyspenzy omawianej w niniejszym artykule władza przemysłowa wojewódzka decyduje wedle swobodnego uznania czy petent w wystarczający sposób wykazał uzdolnienie zawodowe.

Dyspenzy w przemysłach koncesjonowanych obacz art. 9 i objaśnienia.

Art. 147. Władza przemysłowa I instancji, w ciągu 30 dni, licząc od dnia zgłoszenia, wyda kartę rzemieślniczą, jeżeli zgłaszający wykazał uzdolnienie zawodowe w myśl postanowień art. 145 lub 146, w razie zaś przeciwnym zabroni mu dalszego prowadzenia rzemiosła, podając motywy.

Kartę rzemieślniczą wydaje się w formie wyciągu ze zgłoszenia z podaniem numeru porządkowego pod którym zostało wpisane do rejestru uprawnień przemysłowych (art. 136).

Do art. 147.

Z zakazem prowadzenia przemysłu łączy się uprawnienie nadane w art. 140 władzy przemysłowej, pozwalające w odpowiednich wypadkach zajęcia towarów i narzędzi i całkowite lub częściowe wstrzymanie ruchu zakładu przemysłowego.

C. Nauka rzemiosła.

Art. 148. Jeżeli rzemieślnik przyjmuje na naukę uczniów (terminatorów) w liczbie większej, aniżeli odpowiadającej wielkości lub sposobowi prowadzenia przedsiębiorstwa, władza przemysłowa I instancji po porozumieniu z obwodowym inspektorem pracy może zobowiązać go do zmniejszenia liczby uczniów przez rozwiązanie umowy o naukę oraz zabronić mu przyjmowania uczniów ponad oznaczoną liczbę.

Statut cechu może zawierać postanowienia, ilu uczniów (terminatorów) można trzymać w stosunku liczebnym do zatrudnionych w tem samym przedsiębiorstwie czeladników.

O ile statut nie zawiera takich postanowień, władza przemysłowa wojewódzka po porozumieniu z okręgowym inspektorem pracy i po wysłuchaniu opinii izby rzemieślniczej może w drodze rozporządzenia ustalić liczbę terminatorów w stosunku do zatrudnionych czeladników.

Do art. 148.

R. W. § 35. Postanowienie § 30 ma analogiczne zastosowanie.

Art. 149. W przemyśle rzemieślniczym wolno przyjmować na naukę i kierować praktycznem kształceniem terminatorów tylko osobom, które nabyły prawo używania tytułu mistrza (majstra) rzemieślniczego (art. 158 i 159), w okresie zaś trzyletnim po dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia także tym osobom pełnoletnim, które: 1) po złożeniu z wynikiem pomyślnym egzaminu na czeladnika pracowały przynajmniej pięć lat w danym rodzaju lub gałęzi rzemiosła lub 2) przynajmniej osiem lat wykonywały samoistne rzemiosło danego rodzaju lub gałęzi.

Naukę rzemiosła (termin) można odbyć także w przedsiębiorstwach fabrycznych danego rodzaju przemysłu pod kierunkiem osób, posiadających kwalifikacje,

odpowiadające postanowieniom tego artykułu lub artykułu 150.

Do art 149.

R. W. § 36. Po upływie trzech lat po dniu wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowem tylko te osoby będą mogły trzymać terminatorów i kierować ich praktycznem wykształceniem, które a) będą miały prawo używania tytułu mistrza rzemieślniczego, albo b) będą posiadały kwalifikacje do kierowania praktycznem wykształceniem terminatorów, odpowiadające warunkom ustalonym rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu, wydanem na podstawie art. 150.

Art. 150. Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z właściwymi ministrami ustali w drodze rozporządzenia, w jakiej mierze świadectwo szkolne lub egzaminacyjne, uznane na zasadzie postanowień art. 145 jako dowód uzdolnienia zawodowego do prowadzenia rzemiosła, uważać należy także za dowód odpowiedniej kwalifikacji do kierowania praktycznem kształceniem terminatorów.

Do art. 150.

W myśl Rozporządzenia z 14. XII. 1927 (Dz. U. Rz. P. № 118, poz. 1015) świadectwo ukończenia szkoły wymienionej w Rozporządzeniu z 14. XII. 1927 (Dz. U. Rz. P. № 118, poz. 1014) uważa się za wystarczający dowód kwalifikacji do kierowania praktycznem kształceniem terminatorów.

Art. 151. Na wniosek przemysłowca, w którego przedsiębiorstwie wykonywa się kilka rzemioł, izba rzemieślnicza może pozwolić na praktyczne kształcenie terminatorów w każdym z tych rzemioł, jeżeli kierujący kształceniem odpowiada co do jednego z nich warunkom art. 149 lub 150.

Odpowiadający warunkom art. 149 lub 150 co do pewnego rodzaju przemysłu może kształcić terminatorów także w przemysłach pokrewnych. Jakie przemysły w rozumieniu tego ustępu należy uważać jako pokrewne, ustala izba rzemieślnicza.

Świadectwo ukończenia nauki, które w myśl art. 155 ust. 1 składa się komisji egzaminacyjnej, winno dotyczyć tego rzemioła, co do którego przysługuje pryncypałowi lub jego zastępcy prawo kształcenia terminatorów w myśl art. 149, 150 i artykułu niniejszego.

Art. 152. Czas nauki (termin) winien zasadniczo wynosić trzy lata, a nie może przekraczać lat czterech. Za zgodą władzy przemysłowej wojewódzkiej izba rzemieślnicza może po wysłuchaniu opinii zainteresowanych cechów ustalić czas trwania nauki w poszczególnych rzemiołach i ich gałęziach.

Izba rzemieślnicza może w poszczególnych wypadkach pozwolić uczniowi na zakończenie terminu przed upływem przepisanego czasu nauki.

Art. 153. Terminatorowi należy dać możność podania się z upływem czasu nauki egzaminowi na czeladnika.

W tym celu izby rzemieślnicze utworzą komisje egzaminacyjne, odpowiadające co do miejsca, liczby i rodzaju rzemioł rozwojowi rzemioła w okręgu danej izby.

Każda z tych komisyj składa się z przewodniczącego i przynajmniej dwóch członków.

Przewodniczącym komisji egzaminacyjnej winien być zasadniczo mistrz rzemieślniczy (art. 158 i 159) albo osoba z wyższem wykształceniem technicznem, zatrudniona zowodowo jako nauczyciel lub zajmująca stanowisko kierownicze w przedsiębiorstwie przemysłowem.

Jednego z członków komisji egzaminacyjnej należy powołać z grona wykwalifikowanych w danem rzemiośle czeladników, pracujących w okręgu izby. Innych członków komisji powołuje się z pośród rzemieślników, posiadających prawo kształcenia uczniów w danem rzemiośle i zamieszkałych w okręgu izby.

Art. 154. Celem egzaminu jest stwierdzenie, czy terminator nabył biegłości i wprawy w zwykłej pracy odośnego rzemioła oraz potrzebne wiadomości co do wartości, nabywania, przechowywania i stosowania materiałów, przerabianych w rzemiośle, oraz co do sposobów poznawania ich jakości.

Postępowanie komisji egzaminacyjnej, sposób egzaminowania i taksy egzaminacyjne ustala się regulaminami egzaminacyjnemi, które wydaje izba rzemieślnicza, a zatwierdza władza przemysłowa wojewódzka.

Jeżeli według regulaminu egzamin rozciąga się także na stwierdzenie znajomości prowadzenia ksiąg i rachunkowości kupieckiej, komisja winna uzupełnić się przez powołanie znawcy na członka z prawem głosu.

Koszty egzaminów ponosi izba rzemieślnicza.

Taksy egzaminacyjne przypadają izbie rzemieślniczej.

Do art. 154 i 158.

R. W. § 37. Uchwalone regulaminy komisji egzaminacyjnych czeladniczych i mistrzowskich izba rzemieślnicza przesyła w trzech egzemplarzach władzy przemysłowej wojewódzkiej do zatwierdzenia. Jeden egzemplarz zatwierdzonego regulaminu władza przemysłowa wojewódzka przesyła izbie rzemieślniczej, drugi Ministrowi Przemysłu i Handlu, a trzeci zatrzymuje u siebie.

Art. 155. Podanie o dopuszczenie do egzaminu wnosi terminator lub pomocnik do izby rzemieślniczej. Do podania należy dołączyć świadectwo ukończenia nauki lub też świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki, oraz świadectwo szkolne z ukończenia nauki w publicznej szkole kształcącej zawodowej albo świadectwo, stwierdzające posiadanie wykształcenia, uznanego przez państwowe władze szkolne za równoważące z wykształceniem, jakie daje ukończenie publicznej szkoły kształcącej zawodowej.

Komisja stwierdza wynik egzaminu na świadectwie nauki, wydając ponadto w razie pomyślnego wyniku świadectwo złożenia egzaminu.

W razie niepomyślnego wyniku egzaminu komisja oznaczy termin, po którego upływie można ponownie poddać się egzaminowi.

Terminator (lub pomocnik), który złożył egzamin z pomyślnym wynikiem, zostaje czeladnikiem.

Art. 156. Uczniowie szkół rzemieślniczo-przemysłowych państwowych lub przez Państwo uznanych zdają egzamin na czeladników przed komisjami egzaminacyjnymi, utworzonymi przy każdej z takich szkół; skład komisji ustalają państwowe władze szkolne. Jednym z członków komisji powinien być przedstawiciel izby rzemieślniczej.

Regulaminy komisji egzaminacyjnych, określonych w ustępie poprzedzającym, wydaje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu oraz z zainteresowanymi ministrami. Regulaminy te powinny zawierać między innymi także postanowienia, dotyczące się pokrywania kosztów egzaminów i pobierania taks egzaminacyjnych.

Komisja wydaje świadectwo złożenia egzaminu w razie pomyślnego wyniku. W razie niepomyślnego wyniku egzaminu komisja oznaczy termin, po upływie którego uczeń może ponownie poddać się egzaminowi.

Uczeń, który złożył egzamin z pomyślnym wynikiem zostaje czeladnikiem.

Art. 157.¹⁾ Minister Przemysłu i Handlu odpowiednio do miejscowych warunków po wysłuchaniu opinii izby rzemieślniczej może zmieniać w drodze rozporządzenia przepisy, zawarte w art. 153, 154 i 155, jednak bez obniżania wymagań, określonych w art. 154 ust. 1.

O ile zmiana ma dotyczyć przepisów o szkołach lub świadectwach szkolnych, Minister Przemysłu i Handlu zarządza ją w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

D. Mistrzowie (majstrowie) rzemieślniczy.

Art. 158.²⁾ Tytułu „mistrz” lub „majster” łącznie z nazwą rzemiosła (jak „mistrz krawiecki”, „majster blacharski” i t. p.) ma prawo używać tylko ten rzemieślnik, który złożył egzamin mistrzowski (majsterski) przed komisją egzaminacyjną, utworzoną przez izbę rzemieślniczą, albo przed komisją egzaminacyjną, utworzoną na zasadzie rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu, wydanego w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przy szkole rzemieślniczo-przemysłowej, mistrzowskiej (majsterskiej) lub przy innym zakładzie (instytucji),

¹⁾ O ustanowieniu tymczasowych komisji egzaminacyjnych traktuje Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 12/XII. 1927 (Dz. U. Rz. P. № 117, p. 1004) dołączone do nin. zbioru.

²⁾ R. W. do tego artykułu pomieszczono przy art. 154.

nadającym się do tego według swego ustroju i swych urządzeń.

Regulamin komisji egzaminów mistrzowskich (majsterskich), utworzonej przez izbę rzemieślniczą, uchwała izba rzemieślnicza przy odpowiednim zastosowaniu postanowień art. 154 ust. 2, 4 i 5, a zatwierdza władza przemysłowa wojewódzka.

Art. 159. Rzemieślnicy, którzy już na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów uzyskali prawo do tytułu „mistrz”, „mistrz cechowy”, „egzaminowany majster”, zachowują i nadal ten tytuł i mają prawo używać tytułu „mistrz” lub „majster” łącznie z nazwą danego rzemiosła.

E. Cechy i związki cechowe.

Art. 160. Prowadzący samoistnie rzemiosło mogą zrzeszać się na zasadzie niniejszego rozporządzenia w wolne cechy t. j. w wolne korporacje rzemieślników. Do cechów mają zastosowanie postanowienia art. 69—99 włącznie.

Art. 161. Czeladnicy, zatrudnieni stale w rzemiosle u członków cechu, mają prawo współdziałać w spełnianiu zadań cechu w granicach, zakreślonych niniejszym rozporządzeniem i statutem cechu.

Wybierają oni w tym celu wydział czeladników.

Wydziałowi czeladników zastrzega się w szczególności współudział w regulowaniu szczegółów nauki

w rzemiośle, tudzież w regulowaniu spraw, dotyczących się tych urzędzeń cechu, do których utrzymania przyczyniają się czeladnicy bądź składkami, bądź współpracą, lub których celem jest niesienie pomocy czeladnikom.

Przy statutowym ustalaniu współudziału w tych sprawach obowiązują następujące zasady:

1) w obradach i głosowaniu zarządu cechu mają prawo uczestniczyć członkowie wydziału czeladników z pełnym prawem głosu w stosunku 1 do 5 do liczby osób, tworzących skład zarządu cechu;

2) w obradach i głosowaniu zebrania cechu mają prawo uczestniczyć wszyscy członkowie wydziału czeladników z pełnym prawem głosu;

3) w zarządzie urzędzeń cechowych, do których utrzymania przyczyniają się czeladnicy składkami, uczestniczą czeladnicy, wybierani przez wydział czeladników w liczbie równej połowie członków zarządu.

Wykonanie uchwał zebrania cechu, dotyczących się spraw wymienionych w ust. 3, nastąpić może tylko za zgodą wydziału czeladników.

Jeżeli wydział czeladników nie zgadza się, rozstrzyga na wniosek cechu władza nadzorcza.

Do art. 161.

Przy izbach rzemieślniczych utworzone będą wydziały czeladników z pośród osób wymienianych w art. 188.

Warunki prawa wybieralności do wydziału czeladników izby rzemieślniczej normuje art. 188 ust. 2.

Art. 162. Prawo wybierania członków wydziału czeladników i ich zastępców przysługuje wszystkim czeladnikom, zatrudnionym stale w rzemiośle u członków cechu.

Nie mogą być wybierani na członków wydziału czeladnicy, którzy nie są pełnoletni, którzy skazani zostali za czyny karygodne, pociągające za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego, i to aż do czasu odzyskania zdolności, lub którzy wskutek zarządzenia sądowego są ograniczeni w zawiadywaniu swym majątkiem.

Zebrania wyborcze zwołuje po raz pierwszy starszy cechu, następnie przewodniczący wydziału czeladników lub w razie przeszkody jego zastępca.

Art. 163. Postanowienia co do liczby członków wydziału czeladników i ich zastępców, czasu trwania ich czynności, wyboru przewodniczącego i jego zastępcy winien zawierać statut, uchwalony przez zgromadzenie czeladników w porozumieniu z zarządem cechu, a zatwierdzony przez władzę przemysłową wojewódzką.

Liczba członków wydziału czeladników nie może być wyższa od ustalonej statutowo liczby członków zarządu cechu.

W razie zmniejszenia się liczby członków wydziału i ich zastępców wskutek wystąpienia i t. p. uzupełnia się wydział do czasu nowych wyborów przez kooptację.

Członkowie wydziału czeladników i ich zastępcy zatrzymują swój mandat jeszcze przez trzy miesiące po wystąpieniu z pracy w przedsiębiorstwie członka cechu, jeżeli mieszkają nadal w okręgu cechu i o ile nowe wybory nie nastąpią w krótszym terminie.

Art. 164. Na wniosek zarządu cechu lub wydziału czeladników mogą odbywać się ich wspólne obrady w sprawach, obchodzących zarówno pracodawców, jak i pracowników.

Art. 165. Dla załatwiania sporów pomiędzy członkami cechu a zatrudnionymi u nich czeladnikami, dotyczących się rozpoczęcia, dalszego trwania lub rozwiązania umowy o pracę, świadczeń i pretensyj, wynikłych z umowy o pracę, oraz sporów między czeladnikami, zatrudnionymi u członka cechu w jego przedsiębiorstwie rzemieślniczym, dotyczących się wzajemnych pretensyj wynikłych z pracy, której wspólnego wykonania się podjęli — mogą być przy cechach ustanawiane sądy polubowne.

Członkowie cechu wybierają jednego członka sądu polubownego i jego zastępcę z pośród członków cechu, a czeladnicy drugiego członka i jego zastępcę z pośród czeladników. Przewodniczącego i jego zastępcę wybierają członkowie sądu polubownego.

Na członków sądu polubownego lub na przewodniczącego albo na ich zastępców mogą być wybrane tylko osoby, które ukończyły 30 rok życia i mają prawo wybieralności w myśl art. 86 względnie 162.

Do art. 165.

R. W. § 38. W razie, jeżeli cech ma zamiar ustanowić sąd polubowny, natenczas odnośne postanowienie winno być zamieszczone w statucie.

Art. 166. Sąd polubowny będzie właściwy do orzekania we wszystkich sporach, poddanych przez strony jego orzecznictwu.

Sąd polubowny orzeka w gronie dwóch członków i przewodniczącego. Jeżeli członek sądu polubownego lub przewodniczący nie może z powodu przeszkód wypełnić swoich obowiązków, to w jego miejsce wstępuje jego zastępca.

Orzeczenia zapadają większością głosów. Sposób postępowania przed sądem polubownym określa statut.

Sąd polubowny doręcza wypis swego orzeczenia, opatrzone powodami rozstrzygnięcia, każdej ze stron listem poleconym za pokwitowaniem zwrotnem. Stronom wolno jednak odebrać ten wypis wprost od sądu polubownego za potwierdzeniem odbioru. Wypis ten, podobnie jak oryginał orzeczenia, musi być podpisany przynajmniej przez przewodniczącego i jednego członka sądu polubownego.

Od orzeczenia sądu polubownego nie przysługuje żaden środek prawny. Uchylenia orzeczenia można żądać w trybie, przepisany ustawami o postępowaniu w sprawach cywilnych spornych, z przyczyn w tychże ustawach przewidzianych.

Do przymusowego wykonania orzeczeń stosuje się tryb sądowy, przepisany dla wykonywania orzeczeń sądów polubownych.

Art. 167. Cechy mogą się łączyć w wolne związki cechów. Postanowienia art. 100 do 109 włącznie mają zastosowanie także do związków cechów.

F. Izby rzemieślnicze.

Art. 168. Celem stałej reprezentacji zawodowych interesów przemysłu rzemieślniczego ustanawia się izby rzemieślnicze.

Do art. 168.

Jak korporacje przemysłowe (cechy) są zrzeszeniami dobrowolnymi, tak izby rzemieślnicze są przymusowymi, samorządnymi organizacjami dla spełniania celów w ustawie przewidzianych.

Art. 169. Minister Przemysłu i Handlu ustala granice okręgów i miejsca siedziby izb rzemieślniczych; o zmianie okręgów, o wcieleniu do okręgu jednej izby części lub całego okręgu drugiej izby oraz o rozdziale lub przejęciu majątku w takim wypadku rozstrzyga Minister Przemysłu i Handlu po zasięgnięciu opinii zainteresowanych izb rzemieślniczych i władz przemysłowych wojewódzkich.

Przy ustalaniu granic izb rzemieślniczych należy uwzględnić istniejący podział obszaru Państwa na województwa i powiaty. Nie należy w szczególności

przyłączać do okręgu izby rzemieślniczej części dwu lub więcej województw lub części poszczególnych powiatów.

Do art. 169.

Okręgi izb rzemieślniczych ustala rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 15. XII. 1927, (Dz. U. Rzp. № 117 poz. 1003) dołączone do niniejszego zbioru.

Do art. 169.

R. W. § 39. Istniejąca izba rzemieślnicza na podstawie uchwały zebrania swych członków w porozumieniu z sąsiednią izbą jest uprawniona wystąpić za pośrednictwem właściwej władzy przemysłowej wojewódzkiej do Ministra Przemysłu i Handlu z wnioskiem o zmianę granic okręgu izby. Przy składaniu takiego wniosku zainteresowana izba ma zastosować się do przepisów ust. 2 art. 169.

Art. 170. Izby rzemieślnicze spełniają następujące zadania:

1) współdziałają z władzami państwowymi w sprawach popierania rozwoju rzemiosła przez udzielanie informacji i wydawanie opinij;

2) rozważają i przedstawiają władzom życzenia i wnioski, dotyczące interesów rzemiosła, oraz zdają co roku sprawę o stanie rzemiosła;

3) regulują sprawy terminatorskie w myśl obowiązujących przepisów ustawowych;

4) czuwają nad należytem przestrzeganiem przepisów, dotyczących się spraw terminatorów;

5) tworzą egzaminacyjne komisje czeladnicze (art. 153);

6) tworzą egzaminacyjne komisje mistrzowskie (art. 158).

Izby rzemieślnicze mogą tworzyć i wspierać szkoły rzemieślnicze oraz w inny sposób przyczyniać się do podniesienia wykształcenia i sprawności zawodowej mistrzów (majstrów), czeladników i terminatorów, przytem jednak powinny stosować się do przepisów ustawowych, dotyczących się prywatnych szkół zawodowych.

Przepisy ustępu pierwszego l. 3 i 4 nie naruszają kompetencji organów inspekcji pracy.

Do art. 170.

R. W. § 40. Z uwagi na postanowienie p. 2 ust. 1 izby rzemieślnicze powinny zastosować u siebie taki sposób zbierania materiałów, dotyczących statystyki gospodarczego rozwoju zakładów rzemieślniczych, liczby rzemieślników wogóle, liczby uczniów, czeladników i mistrzów, oraz liczby odbytych egzaminów czeladniczych i mistrzowskich, liczby otwartych i wspieranych szkół rzemieślniczych i kursów dokształcających dla rzemieślników i wogóle wszelkich instytucji i zakładów mających na celu podniesienie wykształcenia i sprawności zawodowej rzemieślników, — żeby złożone władzom przemysłowym sprawozdanie roczne dawało o ile możności najpełniejszy obraz stanu rzemiosła w okręgu izby rzemieślniczej. Sprawozdanie takie izba rzemieślnicza ma sporządzać w dwóch

egzemplarzach i przesłać je najpóźniej w marcu po roku sprawozdawczym do władzy przemysłowej wojewódzkiej, która jeden egzemplarz sprawozdania zatrzymuje u siebie, drugi zaś przesyła Ministrowi Przemysłu i Handlu, załączając w razie potrzeby swoje uwagi.

Z uwagi na związek postanowień p. 3 ust. 1 art. 170 z ust. 4 art. 182 izba rzemieślnicza obowiązana jest uchwały regulujące sprawy terminatorskie, przesłać w trzech egzemplarzach do władzy przemysłowej wojewódzkiej, która jeden egzemplarz zatrzymuje u siebie, drugi przesyła okręgowemu inspektorowi pracy, trzeci zaś, opatrując w razie potrzeby swemi uwagami, przesyła do zatwierdzenia Ministrowi Przemysłu i Handlu. Zatwierdzone przez Ministra Przemysłu i Handlu uchwały, regulujące sprawy terminatorskie, mają być ogłaszane przez władzę przemysłową wojewódzką w Dzienniku Urzędowym województwa, przez izbę zaś w jej czasopiśmie urzędowym.

Uchwały o utworzenie komisji egzaminacyjnych czeladniczych i mistrzowskich izba rzemieślnicza przesyła do wiadomości w jednym egzemplarzu Ministrowi Przemysłu i Handlu i w drugim władzy przemysłowej wojewódzkiej.

Przy tworzeniu szkół rzemieślniczych, ich organizowaniu i wykonywaniu nad nimi nadzoru izba rzemieślnicza jest obowiązana przysłać władzy przemysłowej wojewódzkiej do wiadomości odpisy powyższych w tej mierze uchwał, wydanych zarządzeń i wysyłanych pism, o ile natura sprawy nie wymaga

współdziałania władzy przemysłowej wojewódzkiej z urzędu.

Do art. 170.

Cele obligatoryjne (zasadnicze) wymienione w punktach: 1—6, fakultatywne (względne) w ust. 2 niniejszego artykułu.

Art. 171. Celem umożliwienia spełniania przez izby zadań, wymienionych w art. 170 pod l. 1 i 2, właściwe władze będą udzielać izbom do zaopiniowania projekty ustaw przed wniesieniem ich do Sejmu oraz rozporządzeń z mocą ustawy o ogólnem lub lokalnem znaczeniu, o ile projekty te dotyczą interesów rzemiosła.

W miarę potrzeby władze będą udzielać izbom do zaopiniowania także projekty swych rozporządzeń o wyżej określonym znaczeniu.

Art. 172. Cechy winny stosować się do zarządzeń, które wydaje izba rzemieślnicza w swoim zakresie działania.

Postanowienia statutowe i uchwały zebrań cechowych, dotyczące się nauki w przemyśle, o ile są sprzeczne z zarządzeniami izby rzemieślniczej, wydanymi w jej ustawowym zakresie działania, są nieważne.

Do art. 172.

R. W. § 41. Władza przemysłowa wojewódzka winna odmówić zatwierdzenia statutu cechu (art. 160 i 74),

jeżeli zawiera postanowienia, dotyczące się nauki w przemyśle rzemieślniczym, sprzeczne z zarządzeniami danej izby rzemieślniczej, wydanymi na zasadzie zatwierdzonych przez Ministra Przemysłu i Handlu (art. 182 ust. 4) przepisów, regulujących sprawy terminatorskie.

Władza przemysłowa I instancji (art. 95), jako władza nadzorcza cechu winna unieważnić uchwały zebrań cechowych, dotyczące się nauki w przemyśle rzemieślniczym, sprzeczne z zarządzeniami właściwej izby rzemieślniczej, wydanymi na zasadzie zatwierdzonych przez Ministra Przemysłu i Handlu (art. 182 ust. 4) przepisów, regulujących sprawy terminatorskie.

Art. 173. Minister Przemysłu i Handlu wyda dla każdej izby rzemieślniczej statut. Zmiany statutu uchwała izba rzemieślnicza, a zatwierdza Minister Przemysłu i Handlu.

Statut musi oznaczyć:

- 1) nazwę, siedzibę i okrąg izby rzemieślniczej;
- 2) liczbę członków izby;
- 3) sposób powzięcia uchwał;
- 4) skład, wybór i zakres działania zarządu izby;
- 5) sposób i warunki zwoływania izby i jej organów na posiedzenia;
- 6) sposób stwierdzania uchwał zebrania i zarządu izby rzemieślniczej;
- 7) sporządzanie i uchwalanie budżetu;
- 8) sporządzanie, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań rachunkowych;

9) warunki zmiany statutu;

10) tworzenie komisji egzaminacyjnych;

11) czasopisma, w których izba rzemieślnicza winna umieszczać swoje obwieszczenia.

Jeżeli okaże się, że statut zawiera postanowienia, sprzeczne z obowiązującymi przepisami, a izba rzemieślnicza w terminie, wyznaczonym przez Ministra Przemysłu i Handlu, nie przedstawi uchwały o odpowiedniej zmianie statutu, Minister Przemysłu i Handlu zmienia odnośne postanowienia statutu.

Do art. 173.

R. W. § 42. Uchwała izby rzemieślniczej o zmianie nadanego jej statutu ma być przesłana w trzech egzemplarzach za pośrednictwem władzy przemysłowej wojewódzkiej do zatwierdzenia Ministrowi Przemysłu i Handlu. W razie zatwierdzenia zmiany jeden egzemplarz zmienionego statutu przesyła się izbie rzemieślniczej, drugi — władzy przemysłowej wojewódzkiej, a trzeci zostaje w Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

Art. 174. Izba rzemieślnicza składa się z członków, powołanych w drodze wyborów.

Prawo wybierania członków izby rzemieślniczej mają rzemieślnicy bez różnicy płci, którzy są obywatelami polskimi, używają w pełni praw cywilnych i prowadzą samoistnie przemysł rzemieślniczy w okręgu izby przynajmniej od trzech lat.

Prawo wybieralności posiadają rzemieślnicy, mający prawo wybierania, o ile ukończyli 30 lat życia i co

najmniej od trzech lat prowadzą samoistnie własne warsztaty w okręgu izby.

Nie mogą jednak korzystać z prawa wybierania i wybieralności osoby, skazane prawomocnym wyrokiem sądowym za przestępstwa, pociągające za sobą utratę prawa wybierania i wybieralności do Sejmu, na czas trwania utraty tego prawa.

Art. 175. Członkowie izby są wybierani na 6 lat; co 3 lata ustępuje dnia 31 grudnia połowa członków. Pierwszy niepełny rok liczy się za pełny, o ustąpieniu zaś połowy członków po raz pierwszy od daty ukonstytuowania się na podstawie niniejszego rozporządzenia rozstrzyga losowanie. Przepis ten stosuje się także do izby ukonstytuowanej po rozwiązaniu poprzedniej (art. 191).

Ustępujący członkowie mogą być ponownie wybrani.

W równej liczbie wybierani są także zastępcy, którzy zastępują członków izby w razie potrzeby; w razie wystąpienia członków izby wstępują na ich miejsce na czas, pozostały do nowych wyborów, i to według największej liczby otrzymanych głosów, a na wypadek równości głosów według porządku alfabetycznego.

Do art. 175.

Odnawianie izby drogą uzupełniających wyborów co 3 lata na kadencję 6-cio letnią, zawiera w sobie słuszną tendencję utrzymania ciągłości pracy izby, która w wypadku równoczesnego upływu kadencji wszystkich członków izby nie byłaby zdolną w okresie po wygaśnięciu mandatów a przed ukonstytuowaniem

się nowego zarządu (art. 178) do racjonalnego spełnienia swych zadań.

Słuszność tej zasady uwydatnia się w okoliczności, że nowoobrani członkowie izby z natury rzeczy orjentują się gorzej w dziedzinie jej prac, zatem członkowie, których mandaty jeszcze nie wygasły własnym doświadczeniem instruują nowoobраниch członków izby.

Analogiczne postanowienia zastosowano do wydziału czeladników przy izbach rzemieślniczych (art. 188).

Art. 176. Wybory do izby rzemieślniczej zarządza władza przemysłowa wojewódzka.

Głosowanie jest tajne. Uprawniony do wybierania głosuje osobiście, oddając wyznaczonej do przeprowadzenia wyborów komisji kartkę głosowania, wypełnioną w myśl odnośnych przepisów statutu. Rezultat wyborów ustala się według zasady względnej większości.

Każdy uprawniony do głosowania może wnieść przez komisję wyborczą do władzy przemysłowej wojewódzkiej zarzuty przeciw ważności wyborów w ciągu dni 14 od dnia ogłoszenia wyniku wyborów. Władza przemysłowa wojewódzka może unieważnić wybory w całości lub w części jedynie z powodu uchybienia przepisom niniejszego rozporządzenia lub statutu. Decyzja jej jest ostateczna.

W razie unieważnienia wyborów należy zarządzić ponowne wybory w ciągu 3 miesięcy od dnia powzięcia decyzji.

Blizsze szczegóły, dotyczące postępowania wyborczego, będą ustalone statutem każdej poszczególnej izby.

Jeżeli co do członka izby zajdą okoliczności, któreby go pozbawiły prawa wyborczego, przestaje on być członkiem izby.

Art. 177. Władza przemysłowa wojewódzka wyznacza dzień i godzinę otwarcia nowowybranej izby.

Otwarcia dokonywa delegat władzy przemysłowej wojewódzkiej, który oddaje przewodnictwo najstarszemu wiekiem, a ten zarządza wybór Prezydenta.

Art. 178. Izba rzemieślnicza wybiera z grona swych członków na 3 lata zapomocą głosowania kartkami bezwzględną większością głosów zarząd, składający się z prezydenta, wiceprezydentów i pozostałych członków zarządu.

Izba rzemieślnicza może tworzyć ze swych członków komisje do stałego lub przejściowego spełniania poszczególnych zadań; zarówno izba, jak i jej komisje mogą zapraszać na swoje obrady rzeczoznawców z głosem doradczym.

Zarząd izby winien o każdej zmianie w swoim składzie i o wyniku każdego wyboru donieść w trzydniowym terminie władzy przemysłowej wojewódzkiej.

Art. 179. Członkowie zarządu izby i komisyj spełniają poruczone im czynności bezpłatnie, o ile statut nie stanowi inaczej.

Art. 180. Do załatwiania prac przygotowawczych i wykonawczych, wynikających z zakresu działania izby,

mianuje każda izba rzemieślnicza z poza grona swych członków zawodowo wykształconego, płatnego sekretarza, jako też płatny personel biurowy. Sekretarz jest kierownikiem biura.

Do art. 180.

R. W. § 43. Organizacja biura powinna być unormowana przepisami porządkowymi uchwalonemi przez izbę. Przepisy te izba rzemieślnicza przesyła w trzech egzemplarzach władzy przemysłowej wojewódzkiej, która jeden egzemplarz zostawia u siebie, drugi przesyła do wiadomości Ministrowi Przemysłu i Handlu a trzeci okręgowemu inspektorowi pracy.

Art. 181. Członkowie izby są obowiązani brać udział w posiedzeniach, opracowywać poruczone im sprawozdania i przyjmować wybór do komisyj, utworzonych przez izbę.

Do art. 181.

R. W. § 44. Izba rzemieślnicza może przewidzieć w swym statucie prawo nakładania kar porządkowych na członków izby, uchylających się od spełnienia poruczonych im zadań, lub winnych uporczywego zaniedbywania obowiązków, określonych w tym artykule.

Art. 182. Zebrania izby są zwyczajne i nadzwyczajne. Zwyczajne odbywają się przynajmniej raz w kwartale.

Nadzwyczajne zebrania zwołuje się na życzenie Ministra Przemysłu i Handlu, na żądanie przynajmniej $\frac{1}{3}$ członków izby lub według uznania zarządu izby.

Następujące sprawy zastrzega się kompetencji zebrania członków izby rzemieślniczej:

- 1) wybór zarządu i komisyj;
- 2) uchwalanie budżetu, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań rachunkowych z roku ubiegłego, uchwalanie wydatków, nieprzewidzianych w budżecie;
- 3) nabywanie, zbywanie lub obciążanie nieruchomości;
- 4) zaciąganie pożyczek, z wyjątkiem pożyczek krótkoterminowych, które mogą być spłacone z nadwyżki dochodów bieżących jednego roku obrachunkowego;
- 5) zbywanie ruchomości izby, posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 6) opinjowanie i uchwalanie wniosków, które mają być przedstawiane władzom, a tyczą się ogólnych interesów rzemiosła, w szczególności zaś ustawodawczego regulowania stosunków rzemiosła;
- 7) uchwalanie przepisów, regulujących sprawy terminatorskie;
- 8) mianowanie sekretarza izby;
- 9) uchwalanie wniosków o zmianie statutu.

Warunkiem ważności uchwalonych przepisów, regulujących sprawy terminatorskie, jest zatwierdzenie ich przez Ministra Przemysłu i Handlu oraz ogłoszenie.

Art. 183. Izba rzemieślnicza jest osobą prawną; może nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, za-

wierać umowy, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywaną.

Za zobowiązania odpowiada izba swoim majątkiem. Fundusze izby wolno używać tylko do spełniania zadań izby, ustalonych ustawą albo statutem, i na pokrycie kosztów zarządu izby.

Izbom wolno popierać osobne opłaty za korzystanie z ich urządzeń, szkół, gospód i t. p.

Art. 184. Fundusze izby, które nie są przeznaczone na pokrywanie bieżących wydatków, należy lokować w sposób przepisany dla lokat z bezpieczeństwem pupilarnem.

W wypadkach, zasługujących na uwzględnienie, może Minister Przemysłu i Handlu zezwolić czasowo na inny sposób lokaty.

Do art. 184.

R. W. § 45. W wypadkach, przewidzianych w ust. 2 omawianego artykułu, izba rzemieślnicza przesyła swój wniosek Ministrowi Przemysłu i Handlu za pośrednictwem władzy przemysłowej wojewódzkiej.

Art. 185. Uchwały izby rzemieślniczej w sprawach, wymienionych w art. 182 l. 3, 4 i 5, podlegają zatwierdzeniu Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 186. Izba rzemieślnicza układa corocznie budżet i przedstawia go do zatwierdzenia Ministrowi Przemysłu i Handlu w terminie przezeń ustalonym.

Preliminowaną w budżecie sumę wydatków izby w części, która nie znajduje pokrycia w samoistnych dochodach izby, pokrywa się z dodatku, przewidzianego w ustawie o państwowym podatku przemysłowym.

Wysokość procentową tego dodatku na rzecz izby rzemieślniczej ustala każdorazowo Minister Przemysłu i Handlu w granicach, przewidzianych w obowiązującej ustawie o państwowym podatku przemysłowym.

Władze podatkowe podają izbie rzemieślniczej za zwrotem kosztów do wiadomości dane o dokonanych wymiarze podatku, jako też o zaszyłych później zmianach.

Do art. 186.

R. W. § 46. Uchwalony przez izbę budżet roczny powinien zawierać uzasadnienie w dodatkowym wyjaśnieniu. Budżet ten ma być przedstawiony Ministrowi Przemysłu i Handlu do zatwierdzenia za pośrednictwem władzy przemysłowej wojewódzkiej, która opatruje budżet swoją opinią. Zaprojektowany budżet ma być uzasadniony w dodatkowym wyjaśnieniu.

Izba rzemieślnicza nie ma prawa przekraczać wysokości zatwierdzonych kwot wydatków bez zezwolenia Ministra Przemysłu i Handlu, pod rygorem zastosowania do niej postanowień art. 191.

Art. 187. Izba rzemieślnicza przedstawia Ministrowi Przemysłu i Handlu do wiadomości corocznie najdalej do końca marca zamknięcie rachunków za rok ubiegły.

Do art. 187.

R. W. § 47. Zamknięcie rachunków za rok ubiegły wraz z zatwierdzonym na tenże rok budżetem izba rzemieślnicza przesyła w ustawowym terminie Ministrowi Przemysłu i Handlu, równocześnie zaś odpis władzy przemysłowej wojewódzkiej.

Art. 188. Przy izbie rzemieślniczej tworzy się wydział czeladników. Członków tego wydziału i ich zastępców wybierają wydziały czeladników, utworzone przy cechach, mających swą siedzibę w okręgu izby.

Prawo wybieralności mają czeladnicy, którzy ukończyli 25 lat, są obywatelami polskimi, używają w pełni praw cywilnych i pracują co najmniej dwa lata w warsztatach rzemieślniczych w okręgu izby.

Liczbę członków (oraz zastępców) wydziału czeladników przy izbie rzemieślniczej i podział tej liczby pomiędzy poszczególne wydziały czeladników, utworzone przy cechach, ustala statut izby.

Wyborów dokonywają cechowe wydziały czeladników w drodze pisemnego głosowania pod kontrolą delegata władzy nadzorczej.

Postanowienia artykułu 174 ust. 4 i art. 175 stosuje się odpowiednio do członków i zastępców członków wydziału czeladników.

Do art. 188.

R. W. § 48. Czelnadnicy zatrudnieni stale w warsztatach rzemieślników należących do cechu, przy którym mimo postanowień art. 161 — 164 nie utworzył

się wydział czeladników, nie mają prawa brać udziału w wyborach członków wydziału czeladników przy izbie.

Art. 189. Wydziałowi czeladników przy izbie rzemieślniczej przysługuje prawo współdziałania:

1) w regulowaniu spraw terminatorskich (art. 170 ust. 1 l. 3); 2) w wydaniu opinii w przedstawianiu wniosków, dotyczących się stosunków terminatorów i czeladników; 3) w obradach i uchwałach, dotyczących się ustroju i działalności egzaminacyjnych komisji czeladniczych, tworzonych przy izbie.

Przy statutowem ustalaniu współdziału w wyżej wyliczonych sprawach należy uwzględnić zasadę, że wzięcie udziału w obradach i uchwałach zarządu lub komisji z pełnem prawem głosu powinno być zastrzeżone przynajmniej jednemu członkowi wydziału czeladników oraz że w sprawach, określonych w ustępie pierwszym tego artykułu pod l. 2), wydział czeladników może oddzielnie wydać swą opinię lub przedstawić swe wnioski.

Art. 190. Ogólny nadzór nad izbami rzemieślniczemi sprawuje Minister Przemysłu i Handlu.

Minister Przemysłu i Handlu wyznacza dla izby rzemieślniczej swego przedstawiciela, który ma prawo uczestniczenia w pełnych posiedzeniach izby i zabierania głosu we wszystkich sprawach, omawianych na posiedzeniach, nie ma jednak prawa głosowania.

Przedstawicielowi Ministra Przemysłu i Handlu przysługuje prawo sprzeciwu z mocą zawieszającą, jeżeli

uchwały izby są niezgodne z ustawami i rozporządzeniami wykonawczymi lub jeżeli przekraczają zakres działania izby.

W razie sprzeciwu rozstrzyga Minister Przemysłu i Handlu po uprzednim wysłuchaniu opinii zarządu izby rzemieślniczej.

Do art. 190.

R. W. § 49. W razie założenia sprzeciwu przez przedstawiciela Rządu zarząd izby, nie czekając na wezwanie, może złożyć bezpośrednio Ministrowi Przemysłu i Handlu wyjaśnienie w sprawie zgłoszonego sprzeciwu.

Art. 191. Minister Przemysłu i Handlu może rozwiązać izbę rzemieślniczą, jeżeli izba mimo dwukrotnego wezwania władzy nadzorczej zaniedbuje spełniania swych zadań, albo jeżeli czyny lub zaniechania izby naruszają obowiązujące przepisy lub zagrażają interesom Państwa.

W razie rozwiązania izby należy zarządzić nowe wybory w ciągu 3 miesięcy.

Na czas przejściowy mianuje Minister Przemysłu i Handlu tymczasowy zarząd izby w składzie, jaki uzna za wystarczający.

Art. 192. W wykonaniu swych zadań, określonych w art. 170 ust. 1 l. 3, izba rzemieślnicza ma prawo wydawać zarządzenia i przepisy, opatrzone sankcją karną, określającą karę porządkową do 20 złotych.

W razie niestosowania się do zarządzeń i przepisów, opatrzonych sankcją karną na podstawie ustępu 1 tego artykułu, zarząd izby nakłada karę porządkową nakazem karnym.

Od takiego nakazu karnego przysługuje skazanemu odwołanie do władzy przemysłowej wojewódzkiej w terminie 14 dni, licząc od dnia następującego po dniu doręczenia nakazu.

Wniesienie odwołania wstrzymuje ściągnięcie nałożonej kary porządkowej.

Decyzja władzy przemysłowej wojewódzkiej jest ostateczna. Karę porządkową ściąga się na rzecz izby w drodze administracyjnego postępowania przymusowego.

Art. 193. Poza izbami rzemieślniczymi, powstałymi na zasadzie niniejszego rozporządzenia, żadna organizacja i instytucja, bez względu na jej charakter lub cel, nie ma prawa przybierać nazwy „Izba Rzemieślnicza“.

Do art. 193.

Zastrzeżenie wyłączności nazwy „Izba Rzemieślnicza“.

Art. 194. Z dniem ogłoszenia w dzienniku urzędowym wojewódzkim zarządzenia wyborów do nowych izb w Poznaniu, Bydgoszczy i Grudziądzu w myśl niniejszego rozporządzenia istniejące tam w obecnym składzie izby zostają rozwiązane z mocy prawa; Minister Przemysłu i Handlu w myśl art. 191 zamianuje na czas przejściowy dla każdej z tych izb tymczasowo-

wy zarząd, który spełniać będzie czynności zarządu izby w myśl postanowień niniejszego rozporządzenia aż do czasu ukonstytuowania się izby w nowym składzie.

Majątek rozwiązanych izb wraz ze wszystkimi ich długami i zobowiązaniami przechodzi na izby, powstające w miejsce rozwiązanych. W razie sporu co do podziału majątku rozwiązanej izby między nowopowstałe izby rozstrzyga Minister Przemysłu i Handlu.

DZIAŁ X.

Postanowienia przejściowe i końcowe.

Art. 195. Do spraw, co do których wdrożono postępowanie przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, należy stosować pod względem właściwości władz, postępowania i środków prawnych dotychczasowe ustawy.

Art. 196. Na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego ogranicza się ustaloną niniejszem rozporządzeniem właściwość władz przemysłowych o tyle, że przekazuje się:

1) w miastach, niewyłączonych z powiatów, a liczących ponad 10.000 mieszkańców, magistratom:

załatwianie spraw dotyczących zgłaszania przemysłu (art. 7, 144, 147), zatwierdzanie projektów urzą-

dzeń zakładów przemysłowych z wyjątkiem zakładów przemysłowych, określonych w art. 16 i 132 ust. 1 l. 4,

sprawy dotyczące zaniechania prowadzenia przemysłu, zmiany lokalu przemysłowego, otworzenia filii (art. 36 i 37),

sprawy, dotyczące zgłaszania prowadzenia przemysłu przez zastępcę lub dzierżawcę, na rachunek wdowy lub małoletnich spadkobierców, na rachunek masy konkursowej lub spadkowej (art. 38 i 40),

prowadzenie rejestrów uprawnień i zakładów przemysłowych;

2) wojewódzkim sądom administracyjnym:

rozstrzyganie w II instancji odwołań od zarządzeń i orzeczeń władz przemysłowych I instancji i magistratów w sprawach, określonych w ust. 1), oraz od decyzji władz przemysłowych I instancji w sprawach licencji na przemysł okrężny (art. 46, 51, 52, 54, 58), uprawnień na targi małe (art. 65 i 66), regulaminów dla targów małych (art. 68) i w sprawach zakazu trzymania uczniów (art. 111 — 115),

nadto zatwierdzanie statutów i zmian statutów korporacji (art. 74 i 99) oraz tych związków korporacji, których okrąg nie rozciąga się poza terytorjum województwa (art. 104 i 109) — z zastosowaniem dotychczas obowiązujących przepisów o postępowaniu uchwałowym i sporno-administracyjnym.

Do art. 196.

R. W. § 50. Wojewódzkie sądy administracyjne rozstrzygają odwołania od decyzji władz przemysłowych.

wych i magistratów w sprawach określonych w art. 196 ust. 1 — w postępowaniu uchwałowem przy zastosowaniu dotyczących postanowień ustawy o ogólnym zarządzie kraju z dnia 30 lipca 1883 r. (Zb. u. p. str. 195).

§ 51. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje od dnia wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468).

Art. 197. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 198. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w sześć miesięcy po dniu jego ogłoszenia. Rada Ministrów może jednak w drodze rozporządzenia odroczyć ten termin ogólnie lub dla poszczególnych województw, najwyżej wszakże na trzy dalsze miesiące.

Z dniem wejścia w życie tego rozporządzenia tracą moc obowiązującą sprzeczne z niem postanowienia ustaw i rozporządzeń. Do czasu uregulowania w drodze ustawowej sprawy uprawnień do kierownictwa robotami budowlanymi lub też ich prowadzenia pozostają w mocy odnośne przepisy, obowiązujące w tym przedmiocie w poszczególnych dzielnicach Państwa.

Do czasu wydania nowej ustawy naftowej pozostają w mocy rozporządzenia: 1) Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z dnia 28 kwietnia 1923 r. w przedmiocie koncesjonowania przemysłu zbierania i łapania kału ropnego i ropy naftowej (Dz. U. R. P. № 49, poz. 348), 2) austriackiego Ministra Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z dnia 23 marca 1910 r. w sprawie ustanowienia warunku koncesji dla przemysłu przerabiania ropy i przemysłu rozsprzedaży nafty zapomocą wozów beczkowych (Dz. u. p. № 62) i z dnia 16 września 1909 r. w sprawie ustanowienia warunku koncesji dla przemysłowych przedsiębiorstw magazynowania ropy i zakładów dla tłoczenia ropy oraz postępowania przy zatwierdzaniu zakładów przemysłowych dla tłoczenia ropy (Dz. u. p. № 143).

W województwach: warszawskim, łódzkim, kieleckim, lubelskim, białostockim, poleskim, nowogródzkim, wileńskim, wołyńskim i w m. st. Warszawie uważa się za dowód posiadania uprawnienia przemysłowego (art. 3) do samoistnego prowadzenia rzemiosła stwierdzenie przez urząd gminny rozpoczęcia samoistnego prowadzenia danego rzemiosła przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia i przedłożenie świadectwa przemysłowego, wykupionego za rok 1927.

W okresie pięcioletnim po dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia należy uważać za dowód uzdolnienia zawodowego do samoistnego prowadzenia rzemiosła także zaświadczenie urzędu gminnego, stwier-

dzające, że odnośna osoba pracowała u rzemieślnika, prowadzącego samoistnie dane rzemiosło, bezpośrednio przed zgłoszeniem (art. 144) przez lat pięć.

W miarę potrzeby Minister Przemysłu i Handlu może przedłużyć pięcioletni okres przejściowy, wskazany w poprzednim ustępie, najwyżej o dalsze pięć lat.

Stosownie do art. 8-a ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz. U. R. P. № 73, poz. 497), uzupełnionej ustawą konstytucyjną z dnia 8 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. № 26, poz. 146), zależy od uchwały Sejmu Śląskiego, czy i kiedy rozporządzenie niniejsze ma wejść w życie na obszarze województwa śląskiego.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów i Minister Spraw Wojskowych:

J. Piłsudski

Minister: *K. Bartel*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Stawoj Składkowski*

Minister Spraw Zagranicznych: *August Zaleski*

Minister Skarbu: *G. Czechowicz*

Minister Sprawiedliwości: *A. Meysztowicz*

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:

Dr. Dobrucki

Minister Rolnictwa: *K. Niezabytowski*

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Minister Komunikacji: *Romocki*

Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *Dr. Jurkiewicz*

Minister Reform Rolnych: *Witold Staniewicz*

Minister Pocht i Telegrafów: *Bogusław Miedziński*

Załącznik do rozp. Min. Przem. i Handlu z dnia 7 grudnia 1927 r.
(Dz. U. Rzp. № 111, poz. 942).

Wzór licencji na przemysł okrężny (§ 19 rozp. wykon.).

(Strona 1).

L. dz.

Rej. (podać tom i numer rejestru, do którego wpisano uprawnienie).

LICENCJA NA PRZEMYSŁ OKRĘŻNY.

Właścicielem tej licencji jest (imię i nazwisko)
urodzony (data) w (miejsce urodzenia)
stanu rodzinnego, zamieszkały
(miejscowość i powiat).

..... dnia 19 .. r.

(Pieczęć urzędowa)

Starosta (Prezydent miasta, Burmistrz):

(Strona 2).

Fotografia właściciela licencji.

Miejsce na fotografię
o wymiarze nie mniej-
szym jak 6X7 cm.

(Pieczęć urzędowa)

Szczególne znamiona właściciela licencji
Podpis właściciela licencji

(Strona 3).

Licencja ta jest ważna na rok kalendarzowy
na obszar województwa
W następujących gminach wyżej wymienionego województwa wolno prowadzić przemysł okrężny w zakresie niniejszego uprawnienia dopiero po uzyskaniu zezwolenia (wizy) miejscowej władzy przemysłowej I instancji
..... (wymienić gminy, co do których wydano zarządzenia na podstawie art. 55 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym).

(Strona 4).

Właściciel licencji jest uprawniony do
(podać dokładnie zakres uprawnienia).

(Strona 5).

Właściciel licencji może prowadzić przemysł okrężny przy pomocy
(imię i nazwisko pomocnika) urodzonego
(data) w (miejsce urodzenia)
stanu rodzinnego zamieszkałego

..... (miejscowość i powiat)
Data
L. dz. (o ile pozwolenia na utrzymanie pomocnika udzielono już po wydaniu licencji).
(Pieczęć urzędowa) Starosta (Prezydent miasta, Burmistrz):

(Strona 6).

Fotografia pomocnika.

Miejsce na fotografię
o wymiarze nie mniejszym jak 6X7 cm.

(Pieczęć urzędowa)

Szczególne znamiona pomocnika
Podpis pomocnika

(Strony 7, 8, 9, 10).

(Strony 7 i 9 — rubryki jak na str. 5).
(Strony 8 i 10 — rubryki jak na str. 6).
(Strony 7 i 8 względnie 9 i 10 wypełnia się w wypadku zmiany pomocnika przez właściciela licencji

z równoczesnem skasowaniem wpisów odnoszących się do poprzedniego pomocnika).

(Strona 11 i kilka następnych).

Wojewoda w

L. dz.

Ważność tej licencji rozszerza się do końca roku na obszar województwa

dnia 19... r.

(Pieczęć urzędowa)

Wojewoda :

(Strony dalsze).

UWAGI I WIZY.

(W tej części książeczki zamieszcza się w szczególności zezwolenia (wizy) miejscowej władzy przemysłowej, wydane w wypadkach określonych w art. 55 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym).

(Strony końcowe).

Wyciąg z przepisów o przemyśle okrężnym.

(W tej części książeczki należy przytoczyć ważniejsze przepisy co do prowadzenia przemysłu okrężnego, w szczególności zaś art. 47 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym oraz przepisy karne, zawarte w art. 126).

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu

z dnia 9 grudnia 1927 r.

(Dz. U. Rzp. № 111, poz. 943),

wydane w porozumieniu z Ministrami: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Spraw Wewnętrznych, Robót Publicznych, Spraw Wojskowych oraz Komunikacji w sprawie umiejętności zawodowej do prowadzenia przemysłu koncesjonowanego.

Na podstawie art. 9 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) zarządza się co następuje:

§ 1. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu instalacyj wodociągowych lub gazowych wykazuje się:

1) przedłożeniem jednego z następujących świadectw:

a) świadectwa ukończenia wydziału mechanicznego, wydziału inżynierji lądowej lub wodnej, wydziału architektonicznego politechniki krajowej albo świadectwa ukończenia krajowej akademii górniczej lub nostryfikowanego świadectwa ukończenia odpowiednich wydziałów zagranicznej akademickiej szkoły politechnicznej, względnie akademii górniczej,

b) świadectwa ukończenia wydziału mechanicznego lub drogowego albo budowlanego krajowej szkoły

technicznej typu zasadniczego lub wyższego albo odpowiedniej szkoły zagranicznej uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równoważycielską,

- c) świadectwa ukończenia krajowej szkoły mistrzów maszynowych lub zagranicznej szkoły mistrzów uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równoważycielską,
- d) świadectwa ukończenia oddziału ślusarskiego, kowalskiego albo tokarskiego szkoły rzemieślniczo-przemysłowej państwowej lub uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równoważycielską,
- e) świadectwa trzyletniej nauki w przemyśle instalacyj wodociągowych lub gazowych (w zależności od rodzaju przemysłu, na jaki ma być udzielona koncesja) albo świadectwa ukończonej nauki w jednym z następujących rzemiosł: w blacharstwie, kotlarstwie, kowalstwie lub ślusarstwie, oraz

2) udowodnieniem praktycznego zatrudnienia w przemyśle instalacyj wodociągowych lub gazowych (w zależności od rodzaju przemysłu na jaki ma być udzielona koncesja).

Czas praktycznego zatrudnienia (po ukończeniu nauki) wynosi:

- a) dla inżynierów i absolwentów szkół technicznych typu wyższego — 1 rok,
- b) dla absolwentów szkół technicznych typu zasadniczego i szkół mistrzów — 2 lata,

c) dla osób, które posiadają świadectwo nauki, określone w punkcie 1 niniejszego paragrafu pod lit. e) — 6 lat,

d) dla osób, które posiadają świadectwo określone w punkcie 1 niniejszego paragrafu pod lit. d) — 4 lata.

Osoby posiadające dowód uzdolnienia do samoistnego wykonywania jednego z następujących rzemiosł: blacharstwa, kotlarstwa, kowalstwa lub ślusarstwa wykazują umiejętność zawodową przedłożeniem tego dowodu oraz dowodu praktycznego zatrudnienia w przemyśle instalacyj wodociągowych względnie gazowych przez 3 lata.

§ 2. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu instalacyj elektrycznych dla wykonywania instalacyj dla siły i światła o niskim napięciu, dołączanych do istniejących już zakładów elektrycznych wykazuje się:

- a) świadectwem trzyletniej nauki w przemyśle instalacyj elektrycznych, oraz
- b) dowodem praktycznego w tym przemyśle zatrudnienia przez 6 lat po ukończeniu nauki.

Za dowód umiejętności zawodowej równoznaczny z przepisany w ustępie 1 niniejszego paragrafu uważa się: 1) świadectwo specjalnego egzaminu złożonego po ukończeniu trzyletniej nauki w przemyśle elektrotechnicznym i po odbyciu po nauce trzyletniej praktyki w tym przemyśle — przed jedną z komisji

egzaminacyjnych czynnych przy następujących szkołach:

Państwowej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki w Warszawie i w Poznaniu, Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie, we Lwowie i w Bielsku, Państwowej Szkole Budowy Maszyn w Grudziądzu, Państwowej Szkole Technicznej w Wilnie, Państwowej Szkole Górniczej i Hutniczej w Dąbrowie Górniczej, Państwowej Szkole Włókienniczej w Łodzi;

2) świadectwo ukończenia wydziału mechanicznego szkół technicznych typu zasadniczego i udowodnienie dwuletniej praktyki w przemyśle elektrotechnicznym po ukończeniu nauki.

Ukończenie oddziału ślusarskiego lub elektrycznego państwowej szkoły rzemieślniczo-przemysłowej lub uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może być uznane za równoważnościowe ze świadectwem nauki, wymienionem w ustępie 1 lit. a niniejszego paragrafu.

§ 3. Dowód umiejętności zawodowej do prowadzenia przemysłu instalacyj elektrycznych dla wykonywania instalacyj bez ograniczenia co do wysokości napięcia wykazuje się:

1) przedłożeniem świadectwa ukończenia krajowej akademii górniczej lub politechniki krajowej z wyłączeniem wydziału chemicznego, względnie nostryfikowanego świadectwa ukończenia zagranicznej akademickiej szkoły politechnicznej z wyłączeniem wydziału che-

micznego lub świadectwa ukończenia wydziału elektrycznego krajowej szkoły technicznej typu zasadniczego lub wyższego, względnie odpowiedniej szkoły zagranicznej uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równoważnościową, oraz

2) udowodnieniem praktycznego zatrudnienia w przemyśle instalacyj elektrycznych po ukończeniu nauki, przyczem czas tego zatrudnienia wynosi dla inżynierów-elektryków — 1 rok, zaś dla innych osób ubiegających się o koncesję — 2 lata.

§ 4. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu kominiarskiego wykazuje się przedłożeniem świadectwa trzyletniej nauki w przemyśle kominiarskim oraz dowodu najmniej trzyletniego praktycznego zatrudnienia w tym przemyśle.

§ 5. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu wyrobu materiałów i przedmiotów pyrotechnicznych, wybuchowych oraz amunicji wykazuje się:

1) przedłożeniem świadectwa ukończenia krajowej akademii górniczej, wydziału chemicznego politechniki krajowej, względnie nostryfikowanego świadectwa ukończenia zagranicznej akademii górniczej lub wydziału chemicznego zagranicznej akademickiej szkoły politechnicznej albo świadectwa ukończenia jednej z następujących szkół technicznych:

Państwowej Szkoły Chemiczno-Przemysłowej w Warszawie, Wydziału Chemicznego Państwowej Szkoły

Przemysłowej w Krakowie, Wydziału Hutniczego Państwowej Szkoły Górniczej i Hutniczej w Dąbrowie Górniczej, Wydziału Farbiarskiego Państwowej Szkoły Włókienniczej w Łodzi, Wydziału Cukrowniczego Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bydgoszczy, zawodowej szkoły farbiarskiej lub wydziału farbiarskiego przy państwowej Szkole Przemysłowej w Bielsku, względnie odpowiedniej szkoły zagranicznej uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równoważnościową, oraz

2) udowodnieniem co najmniej dwuletniego praktycznego zatrudnienia w odnośnym przemyśle po ukończeniu wyżej określonej nauki.

§ 6. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu sprzedaży materiałów i przedmiotów pyrotechnicznych, wybuchowych oraz amunicji wykazuje się przedłożeniem dowodu co najmniej trzyletniego praktycznego zatrudnienia w tym przemyśle lub przedłożeniem jednego ze świadectw określonych w § 5 L. 1.

§ 7. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu wyrobu broni siecznej wykazuje się:

- 1) przedłożeniem jednego z następujących świadectw:
 - a) świadectwa ukończenia wydziału mechanicznego politechniki krajowej lub nostryfikowanego świadectwa ukończenia odpowiedniego wydziału zagranicznej akademickiej szkoły politechnicznej,
 - b) świadectwa ukończenia wydziału mechanicznego krajowej szkoły technicznej typu zasadniczego

lub wyższego, świadectwa ukończenia krajowej szkoły mistrzów lub odpowiedniej szkoły zagranicznej uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równoważnościową,

- c) świadectwa ukończenia oddziału ślusarskiego, kowalskiego albo tokarskiego szkoły rzemieślniczo-przemysłowej państwowej lub uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równoważnościową,
- d) świadectwa trzyletniej nauki w przemyśle wyrobu broni siecznej albo świadectwa ukończonej nauki w jednym z następujących rzemiosł: w blacharstwie, kotlarstwie, kowalstwie lub ślusarstwie, oraz
- 2) udowodnieniem praktycznego zatrudnienia w przemyśle wyrobu broni siecznej.

Czas praktycznego zatrudnienia (po ukończeniu nauki) wynosi:

- a) w odniesieniu do osób posiadających kwalifikacje określone w ust. 1 niniejszego paragrafu pod lit. a, b — 1 rok,
- b) w odniesieniu do osób posiadających kwalifikacje określone w ust. 1 niniejszego paragrafu pod lit. c — 3 lata,
- c) w odniesieniu do osób posiadających kwalifikacje określone w ust. 1 niniejszego paragrafu pod lit. d — 5 lat,
- d) w odniesieniu do osób posiadających dowód uzdolnienia do samoistnego wykonywania jedne-

go z następujących rzemiosł: blacharstwa, kotlarstwa, kowalstwa lub ślusarstwa — 2 lata.

§ 8. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu wyrobu broni palnej wykazuje się:

- 1) przedłożeniem jednego ze świadectw nauki wymienionych w § 7 ust. 1 z wyłączeniem świadectwa nauki w blacharstwie, lub przedłożeniem świadectwa trzyletniej nauki w przemyśle wyrobu broni palnej, oraz
- 2) udowodnieniem praktycznego zatrudnienia w przemyśle wyrobu broni palnej.

Czas praktycznego zatrudnienia (po ukończeniu nauki) wynosi:

- a) dla inżynierów i absolwentów szkół technicznych typu wyższego — 1 rok,
- b) dla absolwentów szkół technicznych typu zasadniczego i szkół mistrzów — 2 lata,
- c) dla osób posiadających świadectwo trzyletniej nauki w przemyśle wyrobu broni palnej, dla osób posiadających świadectwo ukończenia oddziału ślusarskiego, kowalskiego albo tokarskiego szkoły rzemieślniczo-przemysłowej państwowej lub uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenie Publicznego za równoważnościową, oraz dla osób posiadających dowód uzdolnienia do samoistnego wykonywania jednego z następujących rzemiosł: kotlarstwa, kowalstwa lub ślusarstwa — 4 lata,
- d) dla osób posiadających świadectwo trzyletniej nauki w przemyśle broni siecznej albo świadec-

two ukończonej nauki w jednym z następujących rzemiosł: kotlarstwie, kowalstwie lub ślusarstwie — 7 lat.

§ 9. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu sprzedaży broni palnej wykazuje się przedłożeniem dowodu co najmniej trzyletniego w nim praktycznego zatrudnienia.

Ubiegający się o koncesję na sprzedaż broni siecznej powinien udowodnić, że był zatrudniony przy sprzedaży takiej broni przez czas co najmniej dwuletni.

§ 10. Umiejętność zawodową do prowadzenia przedsiębiorstwa trudniącego się dochodzeniem roszczeń powstających z umowy o przewóz towarów do zarządów kolejowych i innych zakładów przewozowych wykazuje się przedłożeniem zaświadczenia posiadania dostatecznych wiadomości fachowych w zakresie taryf kolejowych i przepisów przewozowych.

Do wydawania zaświadczeń określonych w ust. 1 niniejszego paragrafu są powołane dyrekcje kolei państwowych, w obrębie których ma znajdować się siedziba danego przedsiębiorstwa.

§ 11. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje od dnia wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468).

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:

Dr. Dobrucki

Minister Spraw Wewnętrznych: *Stawoj Składkowski*

Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*

Minister Spraw Wojskowych: *J. Piłsudski*

Minister Komunikacji: *Romocki*

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu

z dnia 28 listopada 1927 r.

(Dz. U. Rzp. № 111, poz. 944)

w sprawie wykonywania czynności komiwojażerów i samodzielnych agentów handlowych.

Na podstawie art. 39 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) zarządzam co następuje:

Objaśnienie ogólne.

§ 1. Artykuły powołane w niniejszym rozporządzeniu bez określenia oznaczają postanowienia rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym.

Postanowienia szczegółowe.

§ 2. Osoba, zbierająca w zakresie określonym w art. 39 zamówienia lub skupująca towary, powinna posia-

dać specjalną w tym celu legitymację, która uprawnia do wykonywania odnośnych czynności na całym obszarze Rzeczypospolitej.

Obowiązek posiadania takiej legitymacji nie stosuje się do przemysłowców, którzy wykonywają czynności określone w powyższym ustępie dla potrzeb swego przemysłu, o ile mogą udowodnić okazaniem potwierdzenia odbioru zgłoszenia przemysłu, okazaniem karty rzemieślniczej lub koncesji posiadanie prawa do samodzielnego prowadzenia przemysłu.

§ 3. Legitymację wydaje się według załączonych wzorów w formie wielostronicowej książeczki o wymiarach 105 × 148 mm. zaopatrzonej w fotografię właściciela i zawierającej dane dotyczące się jego osoby, firmę lub nazwisko osoby, na rzecz której działa właściciel legitymacji oraz bliższe oznaczenie rodzaju przedsiębiorstwa mocodawcy. Jeżeli właściciel legitymacji działa na rzecz kilku przedsiębiorstw, wyszczególnia się w legitymacji wszystkie, z podaniem ich rodzajów.

§ 4. Komiwojażerowi wydaje się legitymację na wniosek tego przemysłowca, dla którego komiwojażer działa.

§ 5. Legitymacja ma ważność na czas jednego roku, licząc od daty jej wydania.

O ile do dnia upływu ważności legitymacji nie uległy zmianie dane zaświadczone w książeczce legity-

macyjnej, w szczególności o ile komiwojażer jest nadal w stosunku służbowym do tych samych przedsiębiorstw, władza może przedłużyć ważność legitymacji na następny rok przez uskutecznienie odpowiedniej adnotacji w dotychczasowej książeczce.

Jeżeli stosunek służbowy komiwojażera zostanie rozwiązany przed upływem terminu ważności legitymacji, przemysłowiec powinien zawiadomić o tem właściwą według § 7 niniejszego rozporządzenia władzę przemysłową, składając jej równocześnie książeczkę legitymacyjną. Władza ta zatrzymuje książeczkę jako już nadal nieważną, względnie wykreśla dane przedsiębiorstwo z wpisów książeczki i zwraca ją komiwojażerowi. Gdy książeczka nie zostanie złożoną, władza ta zażąda jej ściągnięcia celem postąpienia w powyższy sposób.

§ 6. Właściciel legitymacji powinien podczas wykonywania zawodu mieć ją przy sobie i okazywać na żądanie właściwych władz oraz ich organów.

Legitymacji nie wolno odstępować lub oddawać innej osobie.

§ 7. Legitymację wydaje władza przemysłowa I instancji, właściwa dla miejsca siedziby przedsiębiorstwa, dla którego są wykonywane odnośne czynności.

Jeżeli komiwojażer ma zastępować także przedsiębiorstwa leżące poza okręgiem władzy wydającej legitymację, wpis tych przedsiębiorstw do książeczki

uskutecznia na wniosek danych przemysłowców władza przemysłowa I instancji terytorjalnie właściwa.

Załatwienie przez władzę przemysłową wniosku o wydanie legitymacji względnie o dokonanie w niej wpisu winno nastąpić do dnia 8, licząc od dnia zgłoszenia (pisemnie lub protokółarnie) odnośnego wniosku.

§ 8. Towarów zakupionych w wykonywaniu czynności przewidzianych w art. 39 ust. 1 pod L. 2, nie wolno właścicielowi legitymacji wozić ze sobą, może on je zabrać ze sobą tylko celem dostarczenia ich na miejsce przeznaczenia.

§ 9. Z towarów, na które poszukuje się zamówień w myśl art. 39 ust. 1 pod L. 1, wolno wozić ze sobą jedynie próbki i wzory. Próbek i wzorów nie wolno sprzedawać.

Zbierającym zamówienia na wyroby ze złota, platyny, szylkretu, na zegarki, biżuterję, kamienie szlachetne, korale i perły wolno wozić ze sobą odnośne towary celem odprzedawania ich przemysłowcom, trudniącym się handlem towarami tego rodzaju.

§ 10. U innych osób, aniżeli wskazanych w art. 39 ust. 1 pod L. 1, wolno zbierać zamówienia tylko na ich uprzednie, wyraźne wezwanie.

§ 11. Do zbierania zamówień na towary przez samodzielnych agentów handlowych mają zastosowanie

odpowiednie postanowienia niniejszego rozporządzenia.

§ 12. Nie potrzebują legitymacji przepisanej w niniejszym rozporządzeniu ci zagraniczni przemysłowcy i ich komiwojażerowie, którzy na zasadzie umów (traktatów, konwencji) handlowych zawartych przez Rzeczpospolitą Polską posiadają przewidziane w tych umowach dokumenty legitymacyjne.

§ 13. Przekroczenie przepisów niniejszego rozporządzenia podlega karom określonym w art. 126, 128, 129 i 130.

§ 14. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje od dnia wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468).

Minister Przemysłu i Handlu:
E. Kwiatkowski

Załączniki do § 3 rozp. Min. Przemysłu i Handlu z dnia 28 listopada 1927 r. (Dz. U. Rzp. № 111, poz. 944).
(I. Wzór legitymacji dla komiwojażerów).

(Strona 1).

L. dz.
№ rej. (podać numer, pod którym wpisano wydanie legitymacji do ewidencji).

LEGITYMACJA KOMIWOJAŻERA

wydana na podstawie rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 28 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. № 111, poz. 944).

Fotografia właściciela legitymacji.

Miejsce na fotografię
o wymiarze nie mniejszym
jak 6X7cm.

Pieczęć urzędowa

Szczególne znamiona właściciela legitymacji
Podpis właściciela legitymacji

(Strona 2).

Właściciel tej legitymacji (imię i nazwisko)
urodzony (data) w (miejsce urodzenia)
przynależności państwowej
zamieszkały w (miejscowość i powiat)
jest komiwojażerem (pełnomocnikiem handlowym)
w służbie (wymienić firmę przemysłowca)
posiadającej przedsiębiorstwo

..... (określić rodzaj przedsiębiorstwa)
w (podać siedzibę przedsiębiorstwa).
dn. 19 .. r. (data wydania legitymacji).
(Pieczęć urzędowa) Starosta (Prezydent miasta, Burmistrz):

(Strona 3).

Właściciel tej legitymacji jest komiwojażerem (pełnomocnikiem handlowym) w służbie
..... (wymienić firmę przemysłowca)
posiadającej przedsiębiorstwo
..... (określić rodzaj przedsiębiorstwa)
w (podać siedzibę przedsiębiorstwa).
Powyższe wpisano na skutek wniosku wymienionej
firmy z dn. 19 .. r.
dn. 19 .. r.
(Pieczęć urzędowa) Starosta (Prezydent miasta, Burmistrz):

(Strony 4, 5 i 6 jak strona 3).

(Strona 7).

Właściciel tej legitymacji ma prawo: 1) zbierać zamówienia na towary wskazanej wyżej firmy (firm) u kupców i wytwórców, w których przedsiębiorstwie towary odnośnego rodzaju mają zastosowanie, 2) skupywać dla potrzeb wskazanej wyżej firmy (firm) towary

u kupców, wytwórców lub w miejscach publicznej sprzedaży, na całym obszarze państwa do dn. 19 .. r.

(Strona 8).

Ważność tej legitymacji przedłuża się na podstawie § 5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 28 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. № 111, poz. 944) na okres roku, t. j. do dn. 19 .. r.
dn. 19 .. r.

(Pieczęć urzędowa)
Starosta (Prezydent miasta,
Burmistrz):

L. dz.

Ważność tej legitymacji przedłuża się na podstawie § 5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 28 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. № 111, poz. 944) na okres roku, t. j. do dn. 19 .. r.
dn. 19 .. r.

(Pieczęć urzędowa)
Starosta (Prezydent miasta,
Burmistrz):

L. dz.

(Strona końcowa).

Wyciąg z przepisów o wykonaniu czynności komiwojażerów.

(W tej części książeczki należy przytoczyć przepisy co do wykonywania odnośnych czynności oraz postanowienia art. 126 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłem).

(II. Wzór legitymacji dla samodzielnych agentów handlowych).

(Strona 1).

L. dz.

№ rej. (podać numer, pod którym wpisano wydanie legitymacji do ewidencji).

**LEGITYMACJA SAMODZIELNEGO AGENTA
HANDLOWEGO**

wydana na podstawie rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 28 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. № 111, poz. 944).

Fotografia właściciela legitymacji.

Miejsce na fotografię
o wymiarze nie mniej-
szym jak 6X7 cm.

Pieczęć urzędowa

Szczegółne znamiona właściciela legitymacji

Podpis właściciela legitymacji

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu

z dnia 30 listopada 1927 r.

(Dz. U. Rzp. № 111, poz. 945)

**o utworzeniu izb przemysłowo-handlowych, wy-
znaczeniu ich siedzib i okręgów.**

Na podstawie art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 lipca 1927 r. o izbach przemysłowo-handlowych (Dz. U. R. P. № 67, poz. 591) zarządzam co następuje:

§ 1. Na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, z wyłączeniem województwa śląskiego, ustanawia się dziesięć izb przemysłowo-handlowych z siedzibami: w Warszawie, Łodzi, Sosnowcu, Lublinie, Lwowie, Krakowie, Poznaniu, Bydgoszczy, Grudziądzu i Wilnie.

§ 2. Okręgi izb przemysłowo-handlowych wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia obejmują obszary następujące:

- 1) Izba przemysłowo-handlowa w Warszawie — m. st. Warszawę i województwo warszawskie.
- 2) Izba przemysłowo-handlowa w Łodzi — województwo łódzkie.
- 3) Izba przemysłowo-handlowa w Sosnowcu — województwo kieleckie.
- 4) Izba przemysłowo-handlowa w Lublinie — województwa: lubelskie i wołyńskie.

5) Izba przemysłowo-handlowa we Lwowie — następujące powiaty województwa lwowskiego: bóbrski, brzozowski, dobromilski, drohobyczki, gródecko-jagielloński, jarosławski, jaworowski, liski, lubaczowski, lwowski, mościcki, przemyski, rawski, rudecki, samborski, sanocki, sokalski, starosamborski, żółkiewski, oraz województwa: tarnopolskie i stanisławowskie.

6) Izba przemysłowo-handlowa w Krakowie — województwo krakowskie oraz następujące powiaty województwa lwowskiego: kolbuszowski, krośnieński, łańcucki, niski, przeworski, rzeszowski, strzyżowski i tarnobrzesci.

7) Izba przemysłowo-handlowa w Poznaniu — następujące powiaty województwa poznańskiego: gostyński, grodzicki, jarociński, kępiński, kościański, koźmiński, krotoszyński, leszczyński, międzychodzki, nowotomyski, obornicki, odolanowski, ostrowski, ostrzeszowski, pleszewski, poznański, rawicki, szamotułski, śmigielski, śremski, średzki, wolsztyński i wrzesiński.

8) Izba przemysłowo-handlowa w Bydgoszczy — następujące powiaty województwa poznańskiego: bydgoski, chodziecki, czarnkowski, gnieźnieński, inowrocławski, mogilneński, strzeliński, szubiński, wągrowiecki, wyrzyski i żniński.

9) Izba przemysłowo-handlowa w Grudziądzu — województwo pomorskie.

10) Izba przemysłowo-handlowa w Wilnie — województwa: wileńskie, nowogródzkie, poleskie i biłostockie.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu

z dnia 12 grudnia 1927 r.

(Dz. U. Rz. P. № 117, poz. 1003)

O ustanowieniu izb rzemieślniczych, wyznaczeniu ich siedzib i okręgów.

Na podstawie art. 168 i 169 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) zarządzam co następuje:

§ 1. Na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyłączeniem województwa śląskiego, ustanawia się siedemnaście izb rzemieślniczych z siedzibami: w Warszawie, Włocławku, Łodzi, Kielcach, Białymstoku, Lublinie, Krakowie, Lwowie, Stanisławowie, Tarnopolu, Poznaniu, Bydgoszczy, Grudziądzu, Wilnie, Nowogródku, Brześciu n/Bugiem i Łucku.

§ 2. Okręgi izb rzemieślniczych wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia obejmują obszary następujące:

1) Izba rzemieślnicza w Warszawie — m. st. Warszawę.

- 2) Izba rzemieślnicza we Włocławku — województwo warszawskie.
- 3) Izba rzemieślnicza w Łodzi — województwo łódzkie.
- 4) Izba rzemieślnicza w Kielcach — województwo kieleckie.
- 5) Izba rzemieślnicza w Białymstoku — województwo białostockie.
- 6) Izba rzemieślnicza w Lublinie — województwo lubelskie.
- 7) Izba rzemieślnicza w Krakowie — województwo krakowskie.
- 8) Izba rzemieślnicza we Lwowie — województwo lwowskie.
- 9) Izba rzemieślnicza w Stanisławowie — województwo stanisławowskie.
- 10) Izba rzemieślnicza w Tarnopolu — województwo tarnopolskie.
- 11) Izba rzemieślnicza w Poznaniu — następujące powiaty województwa poznańskiego: gostyński, grodziski, jarociński, kępiński, kościański, koźmiński, krotoszyński, leszczyński, międzychodzki, nowotomyski, obornicki, odolanowski, ostrowski, ostrzeszowski, pleszowski, poznański, rawicki, szamotulski, śmigieński, śremski, średzki, wolsztyński i wrzesiński.
- 12) Izba rzemieślnicza w Bydgoszczy — następujące powiaty województwa poznańskiego: bydgoski, chodziecki, czarnkowski, gnieźnieński, inowrocławski, mogileński, strzeleński, szubiński, wągrowiecki, wyrzyski i żniński.

- 13) Izba rzemieślnicza w Grudziądzu — województwo pomorskie.
- 14) Izba rzemieślnicza w Wilnie — województwo wileńskie.
- 15) Izba rzemieślnicza w Nowogródku — województwo nowogródzkie.
- 16) Izba rzemieślnicza w Brześciu n/Bugiem — województwo poleskie.
- 17) Izba rzemieślnicza w Łucku — województwo wołyńskie.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu

z dnia 12 grudnia 1927

(Dz. U. Rzp. № 117, poz. 1004)

o ustanowieniu tymczasowych komisji egzaminacyjnych czeladniczych przy władzach przemysłowych II instancji na terenie m. st. Warszawy oraz województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, wołyńskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego, lwowskiego i krakowskiego.

Na podstawie art. 157 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) zarządzam co następuje:

§ 1. Do dnia utworzenia komisji egzaminacyjnych czeladniczych przez izby rzemieślnicze na terenie m. st. Warszawy oraz województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, wołyńskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego, lwowskiego i krakowskiego, — ustanawia się przy władzach przemysłowych II instancji tymczasowe komisje egzaminacyjne czeladnicze, z nadaniem im prawa wydawania świadectw złożenia egzaminu na czeladnika.

§ 2. Komisje egzaminacyjne czeladnicze powołuje na terenie m. st. Warszawy magistrat, na obszarze zaś województw wymienionych w § 1, władza przemysłowa wojewódzka.

§ 3. Magistrat m. st. Warszawy, względnie władza przemysłowa wojewódzka powołuje komisję egzaminacyjną czeladniczą dla każdego zawodu rzemieślniczego każdorazowo, o ile zgłosi się co najmniej 3 kandydatów do egzaminu czeladniczego.

Przewodniczący i 2 członkowie komisji egzaminacyjnej czeladniczej, są mianowani na wniosek instruktora korporacji przemysłowych.

Przewodniczącym komisji egzaminacyjnej czeladniczej winien być zasadniczo mistrz rzemieślniczy, albo osoba z wyższem wykształceniem technicznem, zatrudniona zawodowo jako nauczyciel lub zajmująca stanowisko kierownicze w przedsiębiorstwie przemysłowem.

Jednego członka komisji należy powołać z grona wykwalifikowanych w danem rzemiośle czeladników, pracujących na terenie m. st. Warszawy względnie województwa.

Drugiego członka komisji powołuje się z pośród samotnych rzemieślników, prowadzących dane rzemiosło na terenie m. st. Warszawy względnie województwa, co najmniej przez 5 lat, licząc wstecz od dnia wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowem.

§ 4. Podanie pisemne o dopuszczenie do egzaminu czeladniczego składa terminator lub pomocnik do władzy przemysłowej wojewódzkiej, a w m. st. Warszawie — do magistratu, za pośrednictwem instruktora korporacji przemysłowych.

Do podania kandydat winien załączyć: własnoręcznie napisany krótki życiorys; 2) świadectwo ukończenia nauki, lub też świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki; 3) świadectwo szkolne z ukończenia nauki w publicznej szkole kształcącej zawodowej, jeżeli w miejscowości, w której kandydat terminował, jest taka szkoła; 4) wpisowe w wysokości 5 złotych i takse egzaminacyjną w wysokości 15 złotych.

Termin i miejsce egzaminu wyznacza władza przemysłowa wojewódzka, względnie magistrat m. st. Warszawy, przyczem przy egzaminie może być obecny instruktor korporacji przemysłowych bez prawa głosu.

§ 5. Egzamin składa się z dwu części: 1) z wykonania pracy czeladniczej i 2) z egzaminu ustnego, teoretycznego.

Wykonanie pracy czeladniczej nie może trwać dłużej, niż 3 dni robocze.

Egzamin ustny powinien trwać nie dłużej, niż 2 godziny. Celem egzaminu ustnego jest stwierdzenie przez komisję egzaminacyjną, czy kandydat poza posiadaniem biegłości i wprawy w zwykłej pracy odnośnego rzemiosła, posiada również potrzebne wiadomości co do wartości, nabywania, przechowywania i stosowania materiałów przerabianych w rzemiośle, oraz co do sposobów poznawania ich jakości, nadto, czy terminator zna się na prowadzeniu ksiąg i rachunkowości kupieckiej.

§ 6. Przewodniczący komisji egzaminacyjnej wyznacza pracę czeladniczą do wykonania, jak również określa miejsce i czas jej wykonania.

Praca czeladnicza winna odpowiadać istotnemu zadaniu i nie pociągać za sobą znacznych kosztów.

Przez wykonanie pracy czeladniczej kandydat winien wykazać, że na tyle opanował swój zawód, iż potrzebne przeciętne prace w danym rzemiośle może samodzielnie wykonać.

Nadzór nad wykonaniem pracy czeladniczej sprawuje wyznaczony przez przewodniczącego komisji egzaminacyjnej jeden z członków tejże komisji. Nie może sprawować nadzoru nad wykonaniem pracy czeladniczej osoba spokrewniona lub spowinowata z kan-

dydatem, bądź też będąca jego opiekunem albo pryncypałem.

Osoba sprawująca nadzór nad wykonaniem pracy czeladniczej, wystawia zaświadczenie pisemne, że kandydat wykonał pracę samodzielnie i bez obcej pomocy. Jeżeli jakkolwiek pomoc była okazana, to należy w zaświadczeniu wymienić w jakim zakresie.

Jeżeli komisja egzaminacyjna uzna wykonaną pracę czeladniczą za dobrą, kandydat zostaje dopuszczony do ustnego egzaminu.

§ 7. Po ukończeniu egzaminu komisja egzaminacyjna uchwała zwyczajną większością głosów, czy kandydat złożył egzamin z pomyślnym wynikiem.

Jeżeli wynik egzaminu jest niepomyślny, wtedy komisja określi termin, po którego upływie kandydat może powtórnie poddać się egzaminowi.

§ 8. Z przebiegu egzaminu i zapadłej uchwały komisji egzaminacyjnej przewodniczący sporządza protokół, który podpisuje przewodniczący i członkowie komisji, biorący udział w egzaminie, oraz instruktor korporacji przemysłowych, o ile jest obecny.

§ 9. Przewodniczący komisji egzaminacyjnej składa władzy przemysłowej wojewódzkiej, względnie magistratowi m. st. Warszawy, za pośrednictwem instruktora korporacji przemysłowych, protokół z odbytego egzaminu, powiadamiając jednocześnie o wydaniu kandydatowi świadectwa złożenia egzaminu, ze wskazaniem daty dokumentu i jego liczby.

§ 10. Kandydat, który złożył egzamin, otrzymuje od przewodniczącego komisji egzaminacyjnej świadectwo złożenia egzaminu na czeladnika, podpisane przez przewodniczącego, członków komisji i instruktora korporacji przemysłowych, o ile był obecny, według wzoru zawartego w załączniku do rozporządzenia niniejszego.

Koszta wydania świadectwa złożenia egzaminu są pokrywane z wpisowego.

§ 11. Przewodniczący i członkowie komisji egzaminacyjnej otrzymują tytułem wynagrodzenia po 5 złotych za przeegzaminowanie każdego kandydata.

§ 12. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Przemysłu i Handlu:
E. Kwiatkowski

Załącznik do rozp. Min. Przem. i Handlu z dnia 12 grudnia 1927, poz. 1004).

L.....

Świadectwo złożenia egzaminu na czeladnika.

Komisja egzaminacyjna czeladnicza przy.....
w składzie:

1. Przewodniczący
2. Członek

3. Członek
w obecności instruktora korporacji przemysłowych na p

powołana na zasadzie rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12 grudnia 1927 r. o ustanowieniu tymczasowych komisji egzaminacyjnych czeladniczych (Dz. U. R. P. № 117, poz. 1004), wydaje P.

urodzonemu dnia r. zamieszkałemu w
Świadectwo złożenia egzaminu na czeladnika

..... dnia 192..... r.

Przewodniczący

Członkowie

Instruktor korporacji przemysłowych

Miejsce na fotografię

(własnoręczny podpis)

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu

z dnia 14 grudnia 1927 r.

(Dz. U. Rz. P. № 118, poz. 1014)

w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie ustalenia, w jakiej mierze świadectwa ukończenia szkół technicznych uważać należy za dowód uzdolnienia zawodowego do samoistnego prowadzenia rzemiosła.

Na podstawie art. 145 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) zarządza się co następuje:

§ 1.¹⁾ Za dowód uzdolnienia zawodowego do samoistnego prowadzenia rzemiosła uważa się świadectwo ukończenia następujących szkół technicznych, szkół mistrzów (majstrów) oraz szkół sztuk zdobniczych i przemysłu artystycznego w połączeniu ze świadectwami co najmniej trzyletniej praktyki zawodowej w danym rzemiośle:

I. Szkół technicznych (mechanicznych) oraz szkół mistrzów mechaników dla rzemiosł: ślusarstwa, kowalstwa, kotlarstwa, pilnikarstwa i tokarstwa:

¹⁾ W myśl Rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z 14/XII. 1927 r. (Dz. U. Rz. P. № 118, poz. 1015), wydanego na podstawie art. 150 prawa przemysłowego, świadectwa ukończenia szkół wymienionych w nin. rozporządzeniu, uważa się za dowód odpowiedniej kwalifikacji do kierowania praktycznym kształceniem terminatorów.

1) Państwowej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie — Wydział Budowy Maszyn,

2) Państwowej Szkoły Budowy Maszyn w Poznaniu,

3) Państwowej Szkoły Morskiej w Tczewie — Wydział Mechaniki Okrętowej,

4) Państwowej Szkoły Górniczej i Hutniczej im. Staszica w Dąbrowie górniczej — Wydział Mechaniczny,

5) Państw. Szkoły Budowy Maszyn w Grudziądzu,

6) Państwowej Szkoły Przemysłowej im. Staszica w Krakowie — Wydział Mechaniczny,

7) Państwowej Szkoły Przemysłowej we Lwowie — Wydział Elektromechaniczny,

8) Państwowej Szkoły Włókienniczej w Łodzi — Wydział Mechaniczny,

9) Państwowej Szkoły Technicznej z Wydziałem Lotniczym i Samochodowym w Warszawie,

10) Państwowej Szkoły Technicznej w Wilnie — Wydział Mechaniczny,

11) Państwowej Szkoły Technicznej w Wilnie — Wydział Kolejowy Mechaniczny,

12) Państwowej Średniej Szkoły Technicznej Kolejowej w Warszawie — Wydział Mechaniczno-Elektryczny,

13) Państwowej Średniej Szkoły Technicznej Kolejowej w Radomiu — Wydział Mechaniczno-Elektryczny,

14) Państwowej Średniej Szkoły Technicznej Kolejowej w Sosnowcu — Wydział Mechaniczno-Elektryczny,

15) Szkoły Średniej Technicznej Kolejowej Tow. Szerzenia Oświaty Zawodowej w Brześciu n/Bugiem — Wydział Mechaniczno-Elektryczny,

16) Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bielsku — Wydział Mechaniczny,

17) Państwowej Szkoły Przemysłowych Mistrzów Mechaników przy Państwowej Szkole Budowy Maszyn w Grudziądzu,

18) Państwowej Szkoły Przemysłowych Mistrzów Maszynowych przy Państwowej Szkole Przemysłowej w Grudziądzu,

19) Szkoły Przemysłowych Mistrzów przy Państwowej Szkole Przemysłowej w Bielsku,

20) Wojewódzkiej Szkoły Mechanicznej i Hutniczej w Królewskiej Hucie — Wydział Przemysłowych Mistrzów Maszynowych.

II. Szkół Technicznych (budowlanych) oraz szkół majstrów budowlanych dla rzemiosł: blacharstwa, ciecielstwa, dekarstwa, studniarstwa, zduństwa i mularstwa.

1) Państwowej Szkoły Budownictwa w Warszawie — Wydział Budowlany,

2) Państwowej Szkoły Budownictwa w Poznaniu — Wydział Budowlany,

3) Państwowej Szkoły Przemysłowej w Krakowie — Wydział Budowlany,

4) Państwowej Szkoły Budownictwa w Jarosławiu,

5) Państwowej Szkoły Budownictwa w Lesznie przy Państwowej Szkole Przemysłowo-Handlowej,

6) Państwowej Szkoły Technicznej w Wilnie — Wydział Budowlany,

7) Szkoły Budownictwa Zw. Samodz. Polsk. Budowniczych w Katowicach,

8) Państwowej Szkoły Majstrów Budowlanych przy Państwowej Szkole Budownictwa w Warszawie,

9) Państwowej Szkoły Majstrów Budowlanych przy Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie,

10) Państwowej Szkoły Majstrów Budowlanych przy Państwowej Szkole Przemysłowej we Lwowie,

11) Państwowej Szkoły Majstrów Budowlanych przy Państwowej Szkole Budownictwa w Jarosławiu.

III. Szkół sztuk zdobniczych i przemysłu artystycznego dla rzemiosł: bronzownictwa, mosiężnictwa, introligatorstwa, jubilerstwa, złotnictwa, grawerstwa, kamieniarstwa, tokarstwa, stolarstwa, malarstwa, szmuklerstwa, pozłotnictwa, rzeźbiarstwa, sztukatorstwa, garncarstwa, przedzarsstwa materji ze złota i srebra oraz tapicerstwa:

1) Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Krakowie,

2) Wydziału Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego przy Państwowej Szkole Przemysłowej we Lwowie,

3) Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Poznaniu,

4) Miejskiej Szkoły Sztuki Zdobniczej i Malarstwa w Warszawie.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Przemysłu i Handlu

E. Kwiatkowski

Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publicznego

Dr. Dobrucki

Rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia 21 grudnia 1927 r.
(Dz. U. Rzp. № 8, poz. 57, ex 1928)

o przemyśle zastawniczym.

Na podstawie art. 42 ust. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) zarządza się, co następuje:

§ 1. Przedsiębiorca, prowadzący przemysł zastawniczy, powinien złożyć kaucję w kasie skarbowej właściwej dla miejsca siedziby odnośnego przedsiębiorstwa. Dokument koncesyjny, stwierdzający prawo do prowadzenia przemysłu zastawniczego, władza przemysłowa wydaje przedsiębiorcy dopiero po wręczeniu jej zaświadczenia (pokwitowania) kasy skarbowej o złożeniu odnośnej kaucji.

Przedsiębiorstwa zastawnicze, istniejące prawnie w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia nie mogą być zmuszone do złożenia lub podwyższenia kaucji.

§ 2. Kaucja od przedsiębiorstwa zastawniczego (zakładu głównego lub filji) wynosi 10% kapitału zakładowego; najmniejsza wysokość kaucji wynosi:

- 1) w mieście st. Warszawie 25.000 zł.
- 2) w miastach: Krakowie, Lwowie, Poznaniu i w Łodzi 15.000 zł.
- 3) we wszystkich innych miejsc. 10.000 zł.

Kaucję należy złożyć w gotówce lub w papierach publicznych, posiadających bezpieczeństwo prawne (pupilarne).

§ 3. Dla zaspokojenia wierzytelności, nie wynikłych z prowadzenia przez przedsiębiorcę przemysłu zastawniczego, kaucja może być wzięta w zastaw lub poddana egzekucji tylko bez uszczerbku dla prawa pierwszeństwa roszczeń, określonych w art. 42 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym.

Wierzytelności takie mogą być zaspokojone z kaucji dopiero w rok po nabyciu prawa zastawu względnie po wyjednaniu egzekucji i to tylko o tyle, o ile przed wydaniem kaucji nikt nie zgłosił władzy przemysłowej roszczeń do przedsiębiorcy, wynikłych z prowadzenia przez przedsiębiorcę przemysłu zastawniczego.

§ 4. W razie zmniejszenia się kaucji przemysłowiec powinien pod rygorem utraty koncesji uzupełnić kaucję w terminie, oznaczonym przez władzę przemysłową II instancji, do właściwej określonej w § 2 wysokości.

§ 5. Kaucję zwraca się dopiero w rok po zaniechaniu prowadzenia przemysłu zastawniczego, o ile w międzyczasie nikt nie zgłosił władzy przemysłowej roszczeń do przedsiębiorcy o wynagrodzenie szkody, wynikłej z prowadzenia przez przedsiębiorcę przemysłu zastawniczego.

§ 6. Postanowienia powyższych paragrafów nie mają zastosowania do zakładów zastawniczych organizowanych przez Państwo, związki komunalne, komunalne

kasy oszczędności oraz inne osoby prawa publicznego, o ile zakłady te nie są obliczone na zysk.

§ 7. Dotychczasowe przepisy, dotyczące się zawierania umów zastawniczych, obowiązków i praw prowadzącego przemysł zastawniczy w razie niewykupienia zastawionego przedmiotu, oraz sposobu prowadzenia ksiąg i wykazów pozostają tymczasowo w mocy aż do ostatecznego uregulowania.

§ 8. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie następnego dnia po dniu ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *J. Piłsudski*

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Minister Sprawiedliwości: *A. Meysztowicz*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Sławoj Składkowski*

Minister Skarku: *G. Czechowicz*.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu

z dnia 14 listopada 1928 r.

(Dz. U. Rz. P. № 7, poz. 61 ex 1929)

wydane w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Robót Publicznych oraz Pracy i Opieki Społecznej o zakładach przemysłowych, działających przy pomocy siły wodnej.

Na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o

prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) zarządza się co następuje:

§ 1. Wykaz zakładów przemysłowych zawarty w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) uzupełniony postanowieniem § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministrów: Przemysłu i Handlu, Pracy i Opieki Społecznej oraz Spraw Wewnętrznych z dnia 13 kwietnia 1928 r. (Dz. U. R. P. № 53, poz. 508) zmienia się w ten sposób, że skreśla się końcowe słowa: „lub działające przy pomocy siły wodnej”. Jednocześnie do wymienionego wykazu dodaje się: „zakłady działające przy pomocy siły wodnej ponad 50 koni mechanicznych oraz bez względu na ilość koni mechanicznych, jeżeli użytkują wody płynące, używane do żeglugi i spławu tratw”.

§ 2. Zatwierdzanie projektów urządzenia zakładów przemysłowych działających przy pomocy siły wodnej do 50 koni mechanicznych włącznie, z wyjątkiem zakładów o jakiegokolwiek sile użytkujących wody płynące używane do żeglugi i spławu tratw, przekazuje się władzy przemysłowej I instancji z zastrzeżeniem przestrzegania postanowień art. 17 do 27 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i obowiązuje na całym obszarze,

na który rozciąga się moc obowiązująca rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym.

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Stawoj Składkowski*

Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *Dr. Jurkiewicz*

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej

w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu

z dnia 24 lutego 1928

(Dz. U. Rz. P. № 41, poz. 398)

o udziale inspektorów pracy w czynnościach, dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych.

Na mocy art. 5 punkt a) i art. 36 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. № 67, poz. 590) zarządza się co następuje:

§ 1. Do udziału w czynnościach, dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych, inspektor pracy jest powoływany z urzędu wraz z innymi zainteresowanymi władzami, przez właściwą władzę przemysłową.

W wypadkach, gdy ma miejsce postępowanie uproszczone w myśl art. 27 i 28 rozporządzenia Prezydenta

Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468), władza przemysłowa może nie zasięgać opinii inspektora pracy, jeżeli postępowanie uproszczone dotyczy zakładów poniżej 5 robotników.

§ 2. Inspektor pracy wydaje opinię w sprawie otwarcia i przebudowy zakładu przemysłowego z punktu widzenia bezpieczeństwa i higieny pracy.

Opinię inspektor pracy przesyła pisemnie do właściwej władzy przemysłowej, a gdy czynności związane z otwarciem zakładu odbywają się komisyjnie, inspektor pracy wnioski swe zgłasza do protokołu rozprawy komisyjnej. Opinie i wnioski inspektorzy pracy winni przysyłać właściwym władzom przemysłowym w możliwie najkrótszym terminie.

§ 3. Jeżeli w decyzji władzy przemysłowej I instancji, odnoszącej się do projektu urządzenia zakładu przemysłowego nie uwzględniono opinii lub wniosku inspektora pracy, inspektorowi pracy przysługuje prawo wniesienia w ciągu 7 dni od dnia wydania odnośnej decyzji władzy przemysłowej I instancji umotywowanego przedstawienia do właściwej władzy przemysłowej wojewódzkiej, która decyduje ostatecznie, po wysłuchaniu opinii właściwego okręgowego inspektora pracy. Jeżeli wydanie pozwolenia na otwarcie lub przebudowę zakładu przemysłowego leży w kompetencji władzy przemysłowej wojewódzkiej, jako I in-

stancji, wówczas w razie nieuwzględnienia wniosku okręgowego inspektora pracy przysługuje temuż prawo zgłoszenia przedstawienia do Ministra Przemysłu i Handlu, który decyduje po zasięgnięciu opinii Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

§ 4. W wypadkach, kiedy przedsiębiorca przedkłada plany i opisy, władza przemysłowa I instancji przesyła ich kopję obwodowemu inspektorowi pracy, a władza przemysłowa wojewódzka — okręgowemu inspektoratowi pracy.

W razie zatwierdzania projektu urządzenia zakładu przemysłowego zatrudniającego poniżej 25 robotników, władze przemysłowe przesyłają plany właściwym inspektorom pracy do opinii z zastrzeżeniem zwrotu; jeżeli zaś przesłanie planów jest niemożliwe, a inspektor pracy ma siedzibę urzędową w miejscu siedziby władzy przemysłowej, to władza przemysłowa umożliwia inspektorowi pracy wgląd w znajdujące się u niej plany i opisy, celem dania możności inspektorowi pracy wypowiedzenia swej opinii.

§ 5. Do komisyjnych rozpraw na miejscu przy otwieraniu lub przebudowie zakładów przemysłowych w każdym wypadku wzywany jest inspektor pracy według właściwości, mianowicie, gdy rozprawę komisyjną przeprowadza władza przemysłowa I instancji — obwodowy inspektor pracy, gdy zaś komisyjne badanie przeprowadza władza wojewódzka — okręgowy inspektor pracy.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego.

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *Dr. Jurkiewicz*
Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Rozporządzenie Ministrów: Przemysłu i Handlu, Pracy i Opieki Społecznej oraz Spraw Wewnętrznych

z dnia 13 kwietnia 1928 r.

wydane w porozumieniu z Ministrem Robót Publicznych o przechowywaniu i magazynowaniu olejów mineralnych przez zakłady przemysłowe.

Na podstawie art. 30 oraz art. 16 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) zarządza się co następuje:

§ 1. Do wykazu zakładów przemysłowych ustalonego w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) dodaje się: średnie i wielkie składy olejów mineralnych.

Zarazem wprowadza się następujące przepisy o przechowywaniu i magazynowaniu olejów mineralnych przez zakłady przemysłowe:

ROZDZIAŁ I.

Przepisy ogólne.

§ 2. Niniejszym przepisom podlega przechowywanie i magazynowanie:

- a) olejów mineralnych, których temperatura zapłoniczenia przy ciśnieniu atmosferycznym 760 mm. słupa rtęci nie przekracza 100°C oraz
- b) próżnych naczyń po olejach mineralnych.

Za oleje mineralne uważa się w rozumieniu niniejszych przepisów następujące artykuły:

1. Ropę naftową (olej skalny) w stanie surowym i jej przetwory destylacyjne (benzyna, nafta, lekkie oleje pędne i smarowe), gazolinę z gazu ziemnego, płynne węglowodory (benzol, olej solarowy, fotogen, oleje łupkowe) otrzymane z destylacji smoły z węgla kamiennego i brunatnego z gazów destylacyjnych węgla, ze smoły łupkowej oraz płynne węglowodory syntetyczne.

2. Mieszaniny płynów wyliczonych w ustępie 1.

3. Płynne przy 15°C mieszaniny płynów wyliczonych w ustępach 1 i 2 ze stałymi w płynach tych rozpuszczalnymi produktami lub też ze zwykłymi albo też zgęszczonymi olejami (olej lniany, pokost), o ile zawartość olejów mineralnych wymienionych w ust. 1 w tych mieszaninach przewyższa 5% ich wagi. Wyjątek stanowią takie mieszaniny płynów palnych, których temperatura zapłoniczenia leży powyżej 21°C , a które zawierają więcej niż 20% ciał stałych w płynach tych rozpuszczalnych.

Oleje mineralne, podlegające niniejszym przepisom dzielą się na 3 klasy niebezpieczeństwa:

Do pierwszej klasy należą oleje mineralne, mające temperaturę zapłoniczenia poniżej 21°C .

Do drugiej klasy należą oleje mineralne, mające temperaturę zapłoniczenia w granicach od 21°C do 50°C .

Do trzeciej klasy należą oleje mineralne, mające temperaturę zapłoniczenia w granicach powyżej 50°C do 100°C .

§ 3. Oznaczenie temperatury zapłoniczenia uskutecznia się przy olejach I i II klasy niebezpieczeństwa zapomocą aparatu Abel-Pensky, a przy olejach III klasy zapomocą aparatu Martens-Pensky.

§ 4. Osoby trudniące się magazynowaniem lub przechowywaniem olejów mineralnych obowiązane są do przedłożenia na żądanie władz dowodu stwierdzającego, do której klasy niebezpieczeństwa należą magazynowane lub sprzedawane przez nie oleje mineralne. Dowód taki stanowić może albo pisemna deklaracja wytwórcy względnie dostawcy albo też świadectwo temperatury zapłoniczenia wystawione przez upoważnionego do tego rzeczoznawcę. W razie nieprzedłożenia dowodu, odnośne oleje mineralne należy uważać jako przynależące do I klasy niebezpieczeństwa.

§ 5. Obliczenia ilości magazynowanych olejów mineralnych należy dokonywać dla wszystkich naczyń zupełnie czy też częściowo tylko napełnionych, według

ich pełnej pojemności; wyjątki dla istniejących już zakładów dopuszczalne są za zezwoleniem władz II instancji.

Naczynia służące do przechowywania i magazynowania olejów mineralnych powinny być szczelne i zaopatrzone w uzbrojenie dyktowane względami technicznymi.

Naczynia służące jako opakowanie do transportu powinny być szczelnie zamknięte z wyjątkiem cystern kolejowych, których konstrukcja normowana jest przepisami kolejowymi.

Przechowywanie oraz magazynowanie olejów mineralnych I klasy w naczyniach z materiału palnego jest wzbronione.

Na naczyniach przeznaczonych tylko do przechowywania i magazynowania olejów mineralnych (nie zaś do ich transportu) powinien (z wyjątkiem beczek i naczyń używanych w wypadkach wyliczonych w § 9 niniejszych przepisów) znajdować się na łatwo widocznym miejscu trwały i czytelny napis, zawierający: handlową nazwę magazynowanego oleju, jego klasę niebezpieczeństwa, pojemność naczynia, a przy wielokomorowych naczyniach również i pojemność poszczególnych komór.

Przy zbiornikach podziemnych napis umieszczony być winien na tabliczkach w pobliżu zbiornika.

Na naczyniach przeznaczonych do przechowywania, magazynowania, sprzedawania, wydawania i transportu olejów mineralnych I klasy niebezpieczeństwa powinien znajdować się wyraźny, trwały i czytelny napis: „płyn łatwozapalny“.

Opakowanie naczyń glinianych lub szklanych z olejami mineralnymi, powinno być zaopatrzone w wyraźny i trwały napis: „przenosić ostrożnie“.

Wyżej wymienione przepisy o napisach na naczyniach odnoszą się do naczyń z olejami mineralnymi I klasy przeznaczonych na eksport za granicę tylko wtedy, jeśli transport ma odbywać się koleją żelazną, okrętami handlowymi lub statkami powietrznymi a odnośnie przepisy o przyjmowaniu ładunków wymagają takich napisów.

Hermetycznie zamkniętych naczyń nie wolno napełniać w zupełności lecz w ramach koniecznych ze względu na rozszerzalność produktu przy przeciętnej różnicy temperatury.

§ 6. Odmierzacze (dystrybutory) olejów mineralnych znajdujące się na podwórzach oraz miejscach ruchu publicznego, powinny poza czasem ich używania być trzymane pod zamknięciem. Należy zapobiegać wyciekaniu olejów mineralnych z takich instalacji. Oleje mineralne, rozlane przy nalewaniu nie powinny odpływać do przewodów kanalizacyjnych, piwnic lub studni. Odmierzacze uliczne z urządzeniami do mierzenia i nalewania należy zabezpieczyć od uszkodzeń, możliwych wskutek ruchu ulicznego.

§ 7. Przy magazynowaniu używanych próżnych beczek z materiału niepalnego należy jak najszczelniej pozatykać otwory szpuntowe. Próżne beczki z materiału palnego po olejach mineralnych II klasy niebezpie-

czeństwa można (o ile nie dopuszczono w tym względzie wyjątków) magazynować na terenie składowni w ilości nie większej od odpowiadającej łącznej pojemności zbiorników w składowni.

W sprawie oddalenia składu beczek próżnych od granic składu i magazynowania zamkniętych beczek żelaznych w obrębie pasa ochronnego, decyduje władza właściwa dla zatwierdzenia urządzenia składowni.

Określenie dopuszczalnej ilości beczek próżnych, magazynowanych poza składowniami, należy do władzy przemysłowej.

§ 8. Używanie odkrytego światła lub ognia oraz palenie tytoniu jest we wszystkich składach olejów mineralnych I, II i III klasy niebezpieczeństwa wzbronione. Używanie światła odkrytego w lokalach dla sprzedaży drobnicowej jest dopuszczalne.

ROZDZIAŁ II.

Przechowywanie olejów mineralnych.

§ 9. I. W lokalach mieszkalnych, publicznych i warsztatach.

1) Przechowywanie olejów mineralnych I i II klasy niebezpieczeństwa w klatkach schodowych oraz w bezpośrednio komunikujących się z nimi korytarzach i pomieszczeniach, jak również w niezamieszkałych poddaszach jest wzbronione.

2) W mieszkaniach oraz komunikujących się z nimi lecz nieoddzielonych od nich ścianą ogniotrwałą pomieszczeniach, w restauracjach i domach zajezdnych można przechowywać oleje mineralne:

A) I klasy niebezpieczeństwa w ilości do 5 litrów.

B) II klasy niebezpieczeństwa w ilości do 35 litrów.

3) W innych pomieszczeniach przeznaczonych do stałego przebywania w nich ludzi i regularnego ruchu publicznego wolno przechowywać oleje mineralne:

A) I klasy niebezpieczeństwa w ilości do 20 litrów.

B) II klasy niebezpieczeństwa w ilości do 70 litrów.

4) W warsztatach przemysłowych, znajdujących się w domach mieszkalnych i w ich poddaszach można przechowywać przy uwzględnieniu przepisów dla zakładów przemysłowych oleje mineralne:

A) I klasy niebezpieczeństwa w ilości do 30 litrów.

B) II klasy niebezpieczeństwa w ilości do 200 litrów, przyczem powyższe ilości mogą być przekroczone za zgodą władz I instancji po zasięgnięciu opinii organów straży pożarnej.

II. W lokalach dla sprzedaży drobnicowej.

W oddzielnych pomieszczeniach nieprzeznaczonych do stałego przebywania w nich ludzi lub regularnego ruchu publicznego oraz w sklepach, o ile lokale te oddzielone są ogniotrwale od pomieszczeń wyliczonych w ustępach 1), 2) i 3) wolno magazynować oleje mineralne:

A) I klasy niebezpieczeństwa:

a) w szczelnie zamkniętych naczyniach szklanych o pojemności nie większej

niż 1 litr przy sprzedaży bez otwierania naczyń w ilości do 20 litr.

b) w nieulegających rozbiciu naczyniach, o ile chodzi:

1) o sprzedaż z nalewaniem w ilości do 80 „

2) o samo magazynowanie bez sprzedaży lub sprzedaż naczyniami bez nalewania, w ilości do 200 „

B) II klasy niebezpieczeństwa:

a) w szklanych lub innych ulegających rozbiciu naczyniach w ilości do . . . 300 „

b) w nieulegających rozbiciu naczyniach w ilości do 900 „

c) w naczyniach hermetycznych przy zastosowaniu systemu kranów, pomp, lub gazów neutralnych przy odmierzeniu i nalewaniu olejów w ilości do 3.000 „

Przy magazynowaniu olejów mineralnych II klasy niebezpieczeństwa w naczyniach hermetycznych w ilościach do 215 litrów odnośne pomieszczenia nie podlegają warunkowi ogniotrwałego oddzielenia.

Magazynowanie olejów mineralnych I i II klasy niebezpieczeństwa w ilościach większych niż dopuszczalne niniejszym paragrafem może mieć miejsce przy zachowaniu warunków określonych w § 10.

Małe składy.

§ 10. W małych składach można magazynować:

A) Oleje mineralne I klasy niebezpieczeństwa:

1) W nieulegających rozbiciu naczyniach:

a) na placach odgradzonych niedostępnych dla ruchu osób postronnych w ilości do 1.000 litr.

b) w odgradzonych pomieszczeniach na poziomie terenu pod i nad którymi niema pomieszczeń, przeznaczonych do przebywania w nich ludzi, w ilości do 2.000 „

2) w beczkach żelaznych lub w innych naczyniach hermetycznych:

a) w pomieszczeniach na poziomie terenu lub specjalnie urządzonych piwnicach przy zastosowaniu systemu pomp lub gazu wzgl. płynu ochronnego do napełniania i wypróżniania naczyń w ilości do 1.200 „

b) na odgradzonych i przynajmniej z 2 stron odsłoniętych (dla dojazdu wozów straży pożarnej dostępnych) miejscach lub w składach urządzonych pod gołym niebem i ze wszystkich stron odsłoniętych w ilości do 7.000 „

3) W podziemnych lub ze wszystkich stron przynajmniej 1-metrową warstwą ziemi przykrytych zbiornikach:

a) na placach niezabudowanych lub zabudowanych dla celów przemysłowych w ilości do 2.000 „

b) na placach niezabudowanych lub wyłącznie garażowych, w ilości do . . . 6.000 „

- c) na ulicach i placach publicznych (stacje benzynowe):
- 1) z pasem ochronnym 10 m. w ilości do 2.500 litr.
 - 2) z pasem ochronnym 15 m. w ilości do 5.000 „
- Zamiast stacyj benzynowych oznaczonych w punkcie 1) mogą być ustawione ruchome odmierzacze z beczkami o pojemności do 200 litrów.

B) Oleje mineralne II klasy:

- 1) W nieulegających rozbiciu naczyniach, na placach niedostępnych dla ruchu osób postronnych oraz w oddzielnie stojących pomieszczeniach składowych:
 - a) bez pasa ochronnego, w ilości do . . . 3.000 litr.
 - b) z pasem ochronnym szerokości 15 m. do 50.000 „
- 2) W beczkach żelaznych i innych naczyniach hermetycznych, w pomieszczeniach na poziomie terenu i w specjalnie urządzonych piwnicach oraz w nadziemnych zbiornikach żelaznych w ilości do . . . 30.000 „

Małe składy mogą być urządzone wszędzie z wyjątkiem gęsto zaludnionych dzielnic osiedli, o ile przepisy budowlane nie stanowią inaczej, z wyjątkiem składów wymienionych w A 3) niniejszego paragrafu, które mogą być urządzone wszędzie.

Urządzenie małych składów zatwierdza władza przemysłowa I instancji.

Do podania o zatwierdzenie urządzenia należy dołączyć w 3 egzemplarzach opis i plan sytuacyjny składu w skali 1 : 1000, plan orientacyjny w skali 1 : 5000 uwidaczniający zabudowanie terenu w pro-

mieniu 20 m. dookoła składu (mury, drzwi i okna budynków, wychodzące do składu). W opisie składu należy podać rodzaj, ilość i rozmieszczenie poszczególnych partij magazynowanych olejów, ewentualnie i sposób przechowywania próżnych beczek.

Średnie składy.

§ 11. W średnich składach można magazynować:

A) Oleje mineralne I klasy:

- 1) W beczkach żelaznych lub innych naczyniach hermetycznych:
 - a) w specjalnych składowniach bez pasa ochronnego lub też w składach na poziomie terenu pod i nad którymi nie ma pomieszczeń, przeznaczonych do przebywania w nich ludzi w ilości do 10.000 litr.
 - b) w specjalnych składowniach z pasem ochronnym szerokości 20 m. w ilości do 25.000 „
- 2) W zbiornikach nadziemnych:
 - a) w specjalnych składowniach bez pasa ochronnego i w składach określonych w punkcie 1 a) w ilościach do 50.000 „
 - b) w specjalnych składowniach z pasem ochronnym szerokości 20 m. w ilości do 100.000 „
- 3) W zbiornikach podziemnych bez pasów ochronnych w ilości do . . 200.000 „

B) Oleje mineralne II klasy:

1) W zbiornikach nadziemnych, w specjalnych składowniach z pasem ochronnym szer. 20 m. w ilościach do 500.000 litr.

2) W zbiornikach podziemnych bez pasów ochronnych w ilości do . 1.000.000 „

Średnie składy mogą być urządzone tylko na krańcach osiedli.

Urządzenie średnich składów zatwierdza władza przemysłowa II instancji.

W sprawie podania o zatwierdzenie urządzenia obowiązuje odnośny ustęp § 10 niniejszych przepisów, z tą różnicą, że plan orientacyjny ma uwidaczniać zabudowania terenu w promieniu 50 m. dokoła składu. W opisie składu należy podać rodzaj, ilości i rozmieszczenie olejów mineralnych pomiędzy poszczególne zbiorniki, urządzenie i położenie zbiorników w odniesieniu jednych do drugich oraz do linii granicznych składu, przeznaczenie i położenie budynków, znajdujących się na terenie składowni (np. rozlewnie), miejsca wyznaczone na tymczasowe składy beczek i cystern, maksymalne ilości olejów, które w danym razie trzeba będzie tymczasowo magazynować, oraz miejsce składowe beczek próżnych.

Wielkie składy.

§ 12. W wielkich składach można magazynować oleje mineralne I i II klasy w ilościach większych od

podanych w § 11 niniejszych przepisów, tylko w specjalnych składowniach z pasem ochronnym lub w zbiornikach podziemnych, przyczem szerokości pasów ochronnych podanych w § 11, ulegają zwiększeniu z 20 m. na 30 m.

Wielkie składy mogą być urządzone z reguły tylko poza granicami osiedli.

Urządzenie wielkich składów zatwierdza władza przemysłowa II instancji.

W sprawie podań o zatwierdzenie urządzenia obowiązuje odnośny ustęp § 11 niniejszych przepisów.

Oleje mineralne III klasy niebezpieczeństwa.

§ 13. Przechowywanie i magazynowanie olejów mineralnych III klasy niebezpieczeństwa podlega jedynie warunkom wymienionym w § 8 oraz w części IV załącznika do niniejszego rozporządzenia.

Magazynowanie w ilości powyżej 15.000 litr. wymaga zatwierdzenia projektu urządzenia przez władzę przemysłową I instancji.

ROZDZIAŁ III.

Wspólne magazynowanie olejów mineralnych różnych klas niebezpieczeństwa ze sobą i z innymi łatwozapalnymi płynami.

§ 14. 1) Przy wspólnym magazynowaniu olejów mineralnych I klasy niebezpieczeństwa z olejami klasy

II i III lub też z innymi łatwopalnymi płynami o temperaturze zapłnienia poniżej $+21^{\circ}\text{C}$ jak np. spirytus, spirytus drzewny (metanol, alkohol metylowy), aceton, eter siarczany (eter etylowy) i lakiery spirytusowe (politury) w jednym pomieszczeniu lub też w kilku nieoddzielonych od siebie w sposób ogniotrwały pomieszczeniach, przerachowuje się magazynowane płyny na oleje mineralne I klasy niebezpieczeństwa, przyczem 3 litr. olejów mineralnych II klasy względnie 200 litr. olejów mineralnych III klasy przyjmuje się, jako równoznaczne 1 litr. olejów mineralnych I klasy.

Przy wspólnym magazynowaniu olejów mineralnych II klasy z olejami mineralnymi III klasy przerachowuje się magazynowane płyny na oleje mineralne II klasy, przyczem 100 litr. olejów mineralnych III klasy przyjmuje się jako równoznaczne z 1 litr. olejów mineralnych II klasy. Inne wspólnie magazynowane łatwopalne płyny uważać należy za przynależne do I klasy niebezpieczeństwa.

2) Wspólne magazynowanie olejów mineralnych z innymi palnymi płynami o temperaturze zapłnienia od $+21^{\circ}\text{C}$ do $+100^{\circ}\text{C}$ dozwolone jest przy przerachowaniu ich na oleje mineralne II klasy.

3) Magazynowanie olejów mineralnych tej samej lub różnych klas niebezpieczeństwa z innymi palnymi płynami, na jednym placu, lecz w oddzielnych pomieszczeniach składowych wymaga tylko wtedy za twierdzenia urzędnika ze strony władzy II instancji, jeśli ogólna ilość magazynowanych płynów jest co najmniej 2 razy większa od sumy ilości dopuszczal-

nych dla poszczególnych klas niebezpieczeństwa dla średnich składów w myśl § 11 niniejszych przepisów.

Istytucje i zakłady niepodlegające niniejszym przepisom.

§ 15. 1) Niniejszym przepisom nie podlega przechowywanie i magazynowanie olejów mineralnych, wyliczonych w § 2:

- a) w zakładach, podlegających nadzorowi władz górniczych oraz w zakładach znajdujących się na terenach kopalń naftowych,
- b) w zakładach pozostających pod zarządem władz wojskowych lub morskich oraz w zakładach prywatnych, działających na terenach, podlegających zarządowi tych władz oraz w zakładach prywatnych pozostających pod szczególnym, wyraźnie określonym nadzorem wspomnianych władz, w laboratoriach i stacjach doświadczalnych, w których pod fachowym kierownictwem odbywają się doświadczenia i analizy olejów mineralnych,
- c) w urzędach celnych,
- d) w zakładach, należących do państwowych lub innych do użytku publicznego przeznaczonych i nadzorowi Państwa podlegających kolei żelaznych,
- e) w garażach samochodowych policji państwowej,
- f) w czasie transportowania ich okrętami i statkami, kolejami, samolotami i pocztą.

2) Zakłady przemysłowe przeznaczone do wyrobu, przeróbki i zastosowania olejów mineralnych do celów produkcji oraz zakłady magazynowo-tłoczniowe, wymagające w myśl rozporządzenia o prawie przemysłowym zatwierdzenia projektu urządzenia, podlegają niniejszym przepisom tylko wtedy, jeśli to wyraźnie zostało zastrzeżone w odnośnym zatwierdzeniu.

Wszystkie zakłady przemysłowe, niewyliczone w ustępie 1) i 2) niniejszego paragrafu, w których przechowuje się lub magazynuje oleje mineralne celem przeróbki lub zastosowania do celów produkcji podlegają niniejszym przepisom.

W okęgach nadmorskich potrzebną jest do uzyskania zatwierdzenia zgoda odnośnego urzędu Marynarki Handlowej.

Zastosowanie przepisów do składów już istniejących.

§ 16. 1) W lokalach do sprzedaży drobnicowej istniejących w chwili wejścia w życie niniejszych przepisów, można przechowywać lub magazynować oleje mineralne w ilościach dopuszczalnych w myśl dotychczas obowiązujących przepisów względnie § 9 niniejszych przepisów, pod warunkiem, że najpóźniej w przeciągu 2 lat od wejścia w życie niniejszych przepisów, urządzenia odnośnych lokali zostaną uzupełnione według norm wymaganych niniejszymi przepisami.

2) Dalsze prowadzenie składów, posiadających dawne pozwolenia nie wymaga zatwierdzenia urządzenia, jeśli

ilości magazynowanych lub przechowywanych olejów nie przekraczają ilości dopuszczalnych na mocy dawnego pozwolenia, przyczem co do zmian w urządzeniach tych składów według norm wymaganych niniejszymi przepisami, obowiązuje następująca zasada:

a) małe składy obowiązane są uzupełnić urządzenie swe do norm, wymaganych niniejszymi przepisami najpóźniej do 3 lat od chwili wejścia w życie niniejszych przepisów,

b) średnie i wielkie składy obowiązane są do dokonania tylko takich zmian w urządzeniach, które w myśl niniejszych przepisów byłyby konieczne do usunięcia poważnych, życiu lub zdrowiu ludzkiemu lub też bezpieczeństwu publicznemu zagrażających wadliwości lub które dałyby się wykonać bez nieproporcjonalnego nakładu kosztów i pracy.

3) Właściciele składów już istniejących, mający zamiar powiększyć ilości magazynowanych przez nich olejów mineralnych do ilości dopuszczalnych niniejszymi przepisami lub też zamierzający dokonać gruntownej przebudowy składów, obowiązani są do uzyskania zatwierdzenia urządzenia, przyczem zatwierdzenie to uzależnia się od uprzedniego dokonania zmian wymaganych niniejszymi przepisami.

4) Składy mieszanin, podpadających pod § 2 niniejszych przepisów, istniejące w chwili wydania tych ostatnich, nie są obowiązane do stosowania się do przepisów o pasach ochronnych. W sprawie dokonania zmian w urządzeniu według norm wymaganych

niniejszymi przepisami należy stosować zasadę, obowiązującą średnie i wielkie składy w myśl ustępu 2) b) niniejszego paragrafu.

Wyjątki od zastosowania niniejszych przepisów.

§ 17. Wyjątki od niniejszych przepisów mogą być przyznawane przez władze II instancji zwłaszcza w tych wypadkach, gdy chodzi o magazynowanie olejów mineralnych, które przy 15° C są cięższe od wody albo też ich magazynowanie odbywa się według systemu, którego zasada i forma wykonania dają gwarancję trwałego bezpieczeństwa, a kierownictwo składu spoczywa w pewnych fachowych rękach.

W odniesieniu do pasów ochronnych dla zbiorników nadziemnych wyjątki te mogą być przyznane zwłaszcza wtedy, jeśli zbiorniki zaopatrzone są w automatycznie i skutecznie działające urządzenia przeciwpożarowe, uznane przez władzę przemysłową.

Przepis końcowy.

§ 18. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w 30 dni od dnia ogłoszenia. Z tą chwilą tracą moc obowiązującą wszystkie inne, poprzednio w tym przedmiocie wydane przepisy z wyjątkiem przepisów o ochronie pracy.

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*
Minister Pracy i Opieki Społecznej: *Dr. Jurkiewicz*
Minister Spraw Wewnętrznych: *Stawoj Składkowski*
Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*

Załącznik do rozp. Min. Przem. i Handlu, Pracy i Op. Społ. oraz Spr. Wewn. (poz. 508).

Zasady technicznego wykonania przepisów o magazynowaniu i przechowywaniu olejów mineralnych.

I.

Do § 9.

Naczynia hermetyczne.

1. Naczynia dla olejów mineralnych pierwszej klasy niebezpieczeństwa, których pojemność przekracza 2 litry, w szczególności blaszanki i beczki żelazne powinny być hermetyczne, t. j. wykonane szczelnie z mocnej blachy. Szwy tych naczyń powinny być nitowane, spawane lub lutowane na twardo. Miękkie lutowanie dopuszczalne jest tylko przy podwójnym falcowaniu szwów. Naczynia te powinny posiadać szczelne zamknięcia (śrubowe, dźwigniowe lub kapslowe), ponadto winny być zaopatrzone w urządzenia zabezpieczające od przedostawania się płomieni do wewnątrz naczyń (np. w siatkę ochronną Davy'ego) oraz w urządzenia zabezpieczające je od rozsadzania, w razie rozgrzania się (np. wentyl sprężynowy, topny korek bezpieczeństwa, rura oddechowa) uznane przez władze przemysłowe.

Oświetlenie składów.

2. Jako wewnętrzne oświetlenie składu dopuszczalne jest oświetlenie dzienne lub elektryczne urządzone

w myśl odnośnych przepisów o oświetlaniu kopalń. Innego rodzaju oświetlenie dopuszczalne jest tylko z zewnątrz, z poza szczelnie zamykających się nieotwieralnych okien. Dopuszczalnem jest również używanie kieszonkowych latarek elektrycznych. W miejscowościach, w których niema oświetlenia elektrycznego władze I instancji powinny ustalić inny sposób dopuszczalnego oświetlenia.

Pomieszczenia składów.

3. Pomieszczenia wyliczone w ustępie II § 9 powinny być oddzielone od pomieszczeń wymienionych w ustępie I tegoż paragrafu w sposób ogniotrwały, w myśl odnośnych przepisów budowlanych. W wyjątkowych jednak wypadkach mogą lokale sklepowe i inne pomieszczenia handlowe, służące do magazynowania olejów mineralnych I klasy niebezpieczeństwa łączyć się bezpośrednio (t. j. bez ogniotrwałego oddzielenia) z biurami handlowymi, o ile wraz z temi ostatniemi, są od innych w § 9 wyliczonych lokali oraz komunikujących się z temi lokalami korytarzy i ubikacyj, oddzielone w sposób ogniotrwały.

Nalewanie olejów mineralnych.

4. Przy innym niż podany w ustępie § 9 II B c. sposobie odmierzania i nalewania olejów mineralnych można ilości wymienione w tym ustępie magazynować tylko w miejscach zamkniętych dla ruchu publicznego, szopach lub takich piwnicach, które od innych pomieszczeń oddzielone są w sposób ogniotrwały.

II.

Do § 10.

A. Magazynowanie w beczkach żelaznych i w innych naczyniach hermetycznych.

1) Przy każdym innym systemie nalewania niż podany w A. 2 a) dopuszczalne ilości olejów mineralnych pierwszej klasy niebezpieczeństwa mogą być magazynowane tylko na odgrodzonych i zamkniętych dla ruchu publicznego placach, w myśl przepisów o magazynowaniu olejów mineralnych w naczyniach niehermetycznych podług ust. B. niniejszego rozdziału.

2) Pomieszczenia składów powinny posiadać odpowiednią wentylację; oświetlenie powinno być urządzone w myśl ustępu 2 części I niniejszego załącznika, przyczem wyjątek pomieszczony na końcu tego ustępu nie ma zastosowania.

W pomieszczeniach nie wolno ustawiać gazometrów ze względu na częste używanie odkrytego światła przy odczytywaniu ich zawartości. Pomieszczenie składu powinno być oddzielone od przyległych ubikacyj za pomocą ścian i pował ogniowych, względnie ogniotrwałych i nie powinno posiadać odpływów nazewnątrz (na ulice, podwórza, do kanałów i rynsztoków). Kanały wentylacyjne pomieszczeń nie powinny się łączyć z kanałami wyciągowemi kominów i pieców gazowych. Ogrzewanie dopuszczalne jest parowe i wodne.

3) Na składy olejów mineralnych nie mogą być używane:

- a) pomieszczenia w domach zamieszkałych oraz pomieszczenia znajdujące się w bezpośrednim położeniu z klatkami schodowymi, prowadzącymi do pomieszczeń, położonych wyżej a służących do przebywania w nich ludzi lub do stałego ruchu publicznego,
- b) pomieszczenia służące do przechowywania albo magazynowania materiałów samozapalnych, zapalniczych i pirotechnicznych.

Wymagane w § 10 specjalne urządzenie piwnic polega na tem, że piwnice te powinny posiadać stałą i skuteczną wentylację przy odprowadzaniu powietrza od podłogi i mają być odgradzane od innych pomieszczeń w sposób ogniotrwały.

4) Pomieszczenia przeznaczone na składy powinny posiadać nieprzeziąkliwą i ogniotrwałą podłogę oraz również nieprzeziąkliwe i ogniotrwałe progi zabezpieczające takiej wysokości, aby przestrzeń, znajdującą się wewnątrz zabezpieczenia mogła w zupełności pomieścić ilość magazynowanych olejów w razie wylania się ich z naczyń. Drzwi powinny być zrobione z materiału niepalnego, szczelne i otwierane nazewnątrz. Przewody metalowe do napełniania, względnie wypróżniania zbiorników powinny być uziemione.

Na drzwiach wchodowych pomieszczeń składowych powinien znajdować się czytelny i trwały napis, zwracający uwagę osób wchodzących do składu na zakaz używania ognia i światła odkrytego, palenia tytoniu oraz na kary związane z ewentualnem przekroczeniem zakazu.

B. Magazynowanie w naczyniach niehermetycznych.

Magazynowanie olejów mineralnych w naczyniach niehermetycznych może mieć miejsce tylko na odgrodzonych niedostępnych dla ruchu publicznego placach składowych, jużto pod gołym niebem, jużto w murowanych szopach.

W pierwszym wypadku magazynuje się oleje mineralne w nieprzeziąkliwych i ogniotrwałych dołach, względnie obwałowaniach, uniemożliwiających odpływanie rozlanych olejów mineralnych, względnie rozszerzanie się ognia. Znajdujące się ewentualnie w składowach drzwi, zasuwę lub klapy, powinny być zrobione z materiału niepalnego.

Miejsca składow powinny znajdować się w odległości przewidzianej odnośnemi przepisami budowlanemi lecz nie mniejszej niż 5 m. od sąsiednich pomieszczeń, w których używa się światła odkrytego, w których znajdują się paleniska lub łatwozapalne artykuły oraz od ganków, sieni i klatek schodowych domów mieszkalnych.

Przy magazynowaniu olejów mineralnych w szopach, urządzenie tych ostatnich powinno odpowiadać warunkom wymienionym w p. A. 2) niniejszej części.

Zakaz wchodzenia na place składowe osób niepowołanych, zapalania światła, ognia i palenia tytoniu w obrębie 5 m. od dołów, obwałowania, względnie szopy powinien być uwidoczniony zapomocą wyraźnych i trwałych napisów, ze wskazaniem na niebezpieczeństwo.

czeństwo pożaru; również kary przewidziane za przekroczenie winny być podane do wiadomości.

C. Zbiorniki podziemne.

Zbiorników podziemnych dotyczy część III niniejszego załącznika.

III.

Do § 11 i 12.

A. Dopuszczalne ilości i pasy ochronne.

Dopuszczalne ilości dla składowni i pomieszczeń składowych bez pasa ochronnego oraz szerokości pasów ochronnych podane w §§ 10, 11 i 12 stosuje się w razie, jeśli odnośne składy znajdują się w warunkach możliwie niesprzyjających przenoszeniu się ognia. Może to mieć miejsce, albo jeżeli plac, na którym znajduje się pomieszczenie składowni nie jest wcale zabudowany, albo też jeśli sąsiadujące ze składownią budynki przytykają do jej terenu grubymi ogniotrwałymi murami bez otworów oraz zachowaną jest odpowiednia odległość od okien, drzwi i t. p. otworów budynków. O ile podobne warunki nie zachodzą, a zastosowanie ścian ochronnych i innych t. p. urządzeń nie jest możliwym, to należy albo odpowiednio zmniejszyć dopuszczalne ilości, albo też powiększyć szerokości pasów ochronnych, przyczem przy magazynowaniu olejów mineralnych w naczyniach niehermetycznych i zbiornikach nadziemnych należy

zwiększyć szerokości pasów dla średnich składów o 50%.

Powyższe nie odnosi się do zbiorników podziemnych.

B. Składownie specjalne.

1) Przez składownie specjalne rozumie się składy olejów mineralnych, urządzone przy zachowaniu poniżej wymienionych warunków.

Specjalna składownia składa się w zasadzie ze składu właściwego i otaczającego go pasa ochronnego.

2) Skład właściwy (miejsce składowe, budynek składowy, względnie zbiornik) powinien albo leżeć niżej od otaczającego go terenu albo też być otoczony wałem ziemnym o grzbiecie minimalnej szerokości 0,5 m. lub masywnym zakotwionym murem, wytrzymałym na parcie cieczy, a posiadającym dobre fundamenty.

3) Pojemność przestrzeni, utworzonej przez zagłębienie placu składowni właściwej, względnie przez otaczający ją wał lub mur powinna wynosić:

- a) przy magazynowaniu w beczkach — 75% dopuszczalnej ilości magazynowanych olejów,
- b) przy zbiornikach nadziemnych — 75% — 50% pojemności zbiorników.

Przy magazynowaniu olejów mineralnych I klasy niebezpieczeństwa, wyżej wymieniona pojemność nie powinna wynosić więcej jak 20.000 m³, przy magazynowaniu zaś olejów II klasy więcej jak 40.000 m³.

Przy równoczesnem magazynowaniu olejów I i II klasy należy uważać ogólną ilość magazynowanych olejów jako przynależną do klasy I niebezpieczeństwa.

4) Przy magazynowaniu olejów mineralnych w szopach, te ostatnie powinny być całkowicie wraz z pokryciem dachowem wykonane z materiału niepalnego. Szyby powinny być zaopatrzone w wewnętrzną siatkę z drutu.

Urządzenie składu właściwego bezpośrednio na powierzchni terenu dopuszczalne jest tylko przy dostatecznej wytrzymałości i nieprześlakliwości gruntu. Przy gruncie nieodpowiadającym tym warunkom, powinny przynajmniej podeszwy składu i rozlewni być nieprześlakliwe, zbiorniki zaś odpowiednio podmurowane.

Gdyby następnie poza obrębem składowni ujawniło się zanieczyszczenie gruntu lub wody podskórnej przez oleje mineralne, to właściciel składu obowiązany jest na żądanie władzy policyjnej postarać się o usunięcie tej wadliwości. Wały ochronne nie powinny ulegać przerwom wskutek znajdujących się w nich wyjść lub przepustów, powodujących odpływ olejów. Odpływowe i dopływowe kanały zbiorników prowadzące przez wał nie uważa się za przerwę. Przejścia przez obwałowania powinny być urządzone w sposób wykluczający możliwość rozszerzania się ognia.

5) Pas ochronny liczy się przy magazynowaniu w beczkach od dolnej wewnętrznej krawędzi zagłębienia, względnie obwałowania tworzącego skład, przy magazynowaniu w zbiornikach nadziemnych lub szopach — od ich powierzchni zewnętrznej, przy magazynowaniu w zbiornikach podziemnych — od ze-

wewnętrznej powierzchni urządzeń nadziemnych. Oddalenie poszczególnych zbiorników podziemnych od granic sąsiedniego terenu powinno wynosić co najmniej 1 metr.

W obrębie pasów ochronnych nie powinno być budowli konstrukcji nieogniotrwałej. Mury ogniowe budynków, wolne stojące ściany z ogniotrwałego materiału, wały ziemne mogą częściowo lub też w zupełności zastąpić pas ochronny.

W obrębie pasa ochronnego nie wolno magazynować żadnych palnych ani też wybuchowych przedmiotów oprócz pełnych i próżnych beczek, o ile tymczasowe magazynowanie tych ostatnich wyraźnie zostanie zastrzeżone w odnośnem zatwierdzeniu urządzenia. Butle z gazem neutralnym należy w ten sposób przechowywać, aby w razie pożaru nie uległy ogrzaniu do niebezpiecznej temperatury. Sterty beczek drewnianych, o ile znajdują się w obrębie jednego i tego samego zagłębienia, względnie obwałowania powinny być oddalone od zbiorników, szop składowych oraz innych stert beczek co najmniej o 2 metry, w innym zaś razie co najmniej o 10 metrów.

6) W obrębie składu właściwego można stawiać szopy, rozlewnie, budynki wagowe i pompownie; te ostatnie (nawet i wtedy, jeśli w nich mają być użyte silniki spalinowe) na tych samych warunkach co i szopy składowe (część II B. niniejszego załącznika).

W tym wypadku jednak silniki spalinowe powinny posiadać zapłon wewnętrzny oraz urządzenie do bezpiecznego odprowadzania gazów wylotowych. Urzą-

dzenia elektryczne powinny odpowiadać przepisom, dotyczącym pomieszczeń przedstawiających niebezpieczeństwo eksplozji. Budynki znajdujące się w obrębie pasa ochronnego np. warsztaty reperacyjne, składy rur, wentyli i innych nieprzedstawiających bezpośredniego niebezpieczeństwa pożaru przedmiotów i materiałów, powinny być wykonane całkowicie z materiału niepalnego. W budynkach tych nie wolno urządzać pieców ani palenisk.

Praca w składowni powinna odbywać się tylko przy świetle dziennym albo elektrycznym; w szopach poza obrębem składu właściwego można używać również lamp, odpowiednio zabezpieczonych i doprowadzających światło z zewnątrz, przyczem potrzebne dane odnośnie ich urządzenia i funkcjonowania mają być przedłożone władzom, wydającym pozwolenie. Lampy te można zapalać tylko poza obrębem składu właściwego. Okna, które światło lamp dochodzi z zewnątrz, nie powinny być otwierane. Lamp łukowych można używać tylko zewnątrz pomieszczeń i przy użyciu szczelnie u dołu zamkniętych kloszów, lamp żarowych w trwałych i szczelnych osłonach — również i wewnątrz pomieszczeń.

Urządzenie instalacyj elektrycznych powinno odpowiadać odnośnym przepisom.

C. Zbiorniki.

1. Zbiorniki nadziemne.

- a) Zbiorniki ustawione pod gołym niebem powinny posiadać odpowiednie fundamenty. Zbiorniki te

powinny być zrobione z blachy żelaznej o maksymalnej wytrzymałości 45 kg/mm² na rozciąganie oraz minimalnem wydłużeniu 18 do 20%. Krawędzie blach należy po obcięciu ich sheblować. Otwory na nity, o ile nie zostały wywiercone, powinny być po przebicju rozwiercone. Krawędzie blach i główki nitów należy uszczelnić od wewnątrz i od zewnątrz.

- b) Dla sprawdzenia wytrzymałości fundamentów oraz szczelności zbiorników, należy te ostatnie przed oddaniem ich do użytku napęścić wodą i poddać próbie przynajmniej na przeciąg jednego dnia.
- c) Zbiorniki powinny posiadać skuteczne uziemienie.
- d) Zbiorniki powinny być tak urządzone, aby nadciśnienie powstające w nich w razie wybuchu lub pożaru mogło być usunięte bez zniszczenia lub pęknięcia płaszczy zbiorników.
- e) W pobliżu najwyższego punktu zbiornika, należy umieścić rurę metalową odpowiedniej średnicy i wysokości, służącą do wypuszczania gazów, przyczem wylot jej powinien być zaopatrzony w ochronę zapobiegającą przedostawaniu się ciał obcych oraz tak położony, aby wydobywające się z niego gazy nie zbierały się w pobliżu zbiorników.

W rurze tej należy umieścić w równych od siebie odstępach trzy siatki Davy'ego z miedzi, mosiądzu lub innego nierdzewiejącego metalu — w ten sposób, aby je można było bez trudności kontrolować, czyścić lub odnawiać. Zamiast siatek można używać i innych

równie skutecznych urządzeń (jak np. zaworów piaskowych, wiązek drutu, zaworów z rurek włoskowatych, zamknięć hydraulicznych lub rur oddechowych) uznanych przez władze przemysłowe.

Rury służące do wypuszczania gazów, mogą odprowadzać je albo do jednego, albo też do kilku naczyń zbiorczych, w których następnie dopiero gazy te wydostają się na powietrze lub do miejsc zużycia.

f) Powstawaniu nadciśnień i podciśnień, zagrażających bezpieczeństwu pracy, należy przeciwdziałać zapomocą osobnych zaworów, zamknięć hydraulicznych, rur oddechowych lub innych urządzeń uznanych przez władze przemysłowe.

2 Zbiorniki podziemne.

a) Zbiornik podziemny powinien być ze wszystkich stron przykryty warstwą ziemi grubości co najmniej 1 m. zaś najwyższy jego punkt warstwą grubości co najmniej 30 cm. Odstęp między 2-ma sąsiadującymi ze sobą zbiornikami, powinien wynosić co najmniej 40 cm.

b) Znajdujący się ewentualnie właz (studzienka włazowa) powinien być przykryty zapomocą przykrywy. Przykrywa ta powinna posiadać dostateczną grubość i wytrzymałość na obciążenie jej wskutek ruchu publicznego.

c) Dla ochrony zbiornika od rdzy należy przed zakopaniem w ziemi otoczyć go nieprzeziąkliwą i nieniszczącą żelaza powłoką, składającą się np. z kilku warstw smoły, węgla kamiennego i juty,

przyczem należy postarać się o skuteczne uzziemienie zbiornika.

d) Fundamenty zbiorników i ich wykonanie regulują postanowienia punktu C 1.

Przy próbach szczelności urządzeń do nalewania i odmierzania, ciśnienie próbne powinno o $\frac{1}{2}$ atmosfery być wyższe od najwyższego ciśnienia roboczego, nie może jednak wynosić mniej niż 1 atmosferę.

e) Rury do odprowadzania gazów ze zbiornika i urządzeń do mierzenia powinny być wykonane według postanowień punktu C 1. e). Tam gdzie pompy i urządzenia miernicze połączone są rurociągiem ze zbiornikiem, nie potrzeba siatek Davy'ego ani też zaworów piaskowych. Pompy i naczynia do mierzenia należy zaopatrzyć w topne korki bezpieczeństwa.

f) Rury prowadzące do zbiornika nazewnątrz należy celem ochrony ich od mechanicznych uszkodzeń i ognia zasłonić obmurowaniem do wysokości 10 — 25 cm.

g) Poza czasem napełniania, względnie wydawania olejów mineralnych, te ostatnie nie powinny wyciekać ze składu.

h) Urządzenia dla pomiarów stanu płynów w zbiorniku powinny, poza czasem używania ich być szczelnie zamknięte i zabezpieczone przed ewentualnem otwieraniem ich przez osoby niepowołane.

i) Rozlewnie olejów mineralnych wzniesione ponad zbiornikiem lub w jego pobliżu powinny być

zaopatrzone w piorunochron, stanowiący zarazem skuteczną ochronę dla zbiornika.

- k) Na stacjach ulicznych nie wolno nalewać oleju mineralnego I klasy niebezpieczeństwa do zbiorników samochodowych zapomocą blaszanek, lecz należy skutecznie to zapomocą rurociągu lub uziemionego węża metalowego.

Kolumna odmierzacza (dystrybutora) ulicznego może być ustawiona na krawędzi chodnika lub w innych odpowiednich miejscach ulicy.

Płaszcz odmierzacza powinien stanowić ochronę dla znajdujących się w nim urządzeń (kranów, liczników), przed ewentualnymi zamachami na ich całość. Jeśli korpus nie posiada dostatecznej wytrzymałości na uszkodzenia, wskutek ruchu publicznego, to należy zaopatrzyć go w urządzenia zderzakowe.

Przy wyborze miejsca do ustawienia odmierzacza należy uważać, aby rozlana ewentualnie benzyna nie odpływała bezpośrednio do otworu kanałowego. Pozatem decydują tu ogólne względy bezpieczeństwa ruchu publicznego.

IV.

Do § 13.

Przy urządzeniu składów, przeznaczonych na magazynowanie olejów mineralnych III klasy niebezpieczeństwa, obowiązują warunki, określone dla olejów I i II klasy w punktach 2), 3) i 4) części II A. oraz w punkcie 2) części III B. niniejszego załącznika z tą różnicą, iż utworzona przez zabezpieczenie (zagłębienie lub

obwałowanie miejsca składowego) przestrzeń winna na wypadek wylania się olejów móc pomieścić:

- a) w pomieszczeniach składowych $\frac{2}{3}$ ogólnej ilości magazynowanych olejów,
- b) w składowniach specjalnych $\frac{2}{3}$ ilości dopuszczalnych w myśl punktu 2 części III B. niniejszego załącznika.

Przy wspólnem magazynowaniu olejów III klasy niebezpieczeństwa z olejami innych klas lub z innymi palnymi płynami obowiązuje § 14 punkt 1) niniejszego rozporządzenia.

INSTRUKCJA TECHNICZNA

wydana przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu
z 31. VII. 1928 № P. A 2117

do Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7. VI. 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) w sprawie zatwierdzania zakładów przemysłowych.

I. Przepisy ogólne.

Przy badaniu podań o zatwierdzenie urządzenia zakładu należy rozważać tylko uciążliwości, niedogodności i niebezpieczeństwo, wynikające z fizycznego oddziaływania zakładu na sąsiedztwo i otoczenie, nie uwzględniając natomiast niedogodności innego rodzaju, stanowiących często podstawę zarzutów stron przy

rozprawie, jak np. szkodliwa konkurencja, podrozenie siły roboczej, zużycie dróg, wzrost opłat asekuracyjnych i t. d. tak samo jak i zarzutów, opartych na tytułach cywilno-prawnych.

Należy przytem zbadać, czy uciążliwości niedogodności i niebezpieczeństwo przekraczają granicę, do jakiej mogą być narzucone sąsiedztwu i otoczeniu w interesie przemysłu koniecznego dla dobra ogólnego.

Przy rozważeniu tej sprawy na podstawie złożonych przez petenta projektu i załączników należy w dalszym ciągu zbadać, czy urządzenie instalacyj oraz sposób i rodzaj produkcji zabezpieczają w dostatecznym stopniu sąsiedztwo; w wypadku, kiedy zabezpieczenie takie okaże się niewykonalne, może nastąpić odmowa, a w przeciwnym razie udzielenie zatwierdzenia z ustaleniem potrzebnych warunków i zastrzeżeń.

Szczególnej uwagi wymaga sprawa usuwania stałych odpadków i odcieków fabrycznych. Zagrzebywanie i wpuszczanie w grunt mogłoby być dozwolone wyjątkowo po ustaleniu zupełnej nieszkodliwości i dopuszczalności tego sposobu usuwania, a odprowadzanie odcieków do wód prywatnych i publicznych powoduje często takie szkodliwości, — wywołujące stanowcze i uzasadnione sprzeciw stron interesowanych, — że tej sprawie należy poświęcić szczególną uwagę. Nie można uważać za właściwe wyłączenie tej sprawy z badania zakładu i pozostawienie jej uregulowania późniejszym zarządzeniom w myśl obowiązujących przepisów (o użytkowaniu wód prywatnych i publicznych);

natomiast jeżeli zamiar odprowadzenia odcieków do wód wynika z doświadczenia przedsiębiorcy lub z warunków i okoliczności danego wypadku i jeżeli grozi to uciążliwościami, — należy odmówić zatwierdzenia lub zatwierdzić urządzenie pod odpowiednimi warunkami. W razie udzielenia zatwierdzenia radzi się pozatem zastrzec, że władza ma prawo w każdym czasie uzależnić dalsze odprowadzanie odcieków od wykonania dalszych potrzebnych warunków lub nawet, jeżeli warunki określone w zatwierdzeniu okażą się niedostateczne lub niewykonalne, wogóle odprowadzania odcieków zakazać.

Przy zakładach z większemi paleniskami zastrzega się zazwyczaj, że ich właściciele obowiązani są dążyć do osiągnięcia zupełnego spalania (dymu) przez odpowiednie instalacje paleniskowe, rodzaj paliwa i należytą ich obsługę, — w razie zaś niedostateczności środków zastosowanych do zabezpieczenia od uciążliwości, powodowanych przez dym, sadze, gazy i t. d., wykonać zmiany w paleniskach, ich obsłudze i wyborze paliwa, konieczne dla zmniejszenia powyższych uciążliwości i szkodliwości.

Stosowanie tego zastrzeżenia jest wskazane nie tylko w interesie sąsiadów, lecz i przedsiębiorcy, któremu pozostawia się pewną granicę w wyborze palenisk i opału i daje się możność wyzyskania ulepszeń technicznych i pomyślnych okoliczności.

Dotyczy to również urządzeń do usuwania (przez spalenie, skraplanie, pochłanianie lub odprowadzanie do kominów) szkodliwych gazów i oparów pozostających

przy produkcji lub stanowiących uboczne jej produkty.

Przepisy bezpieczeństwa pracy zobowiązują przedsiębiorców do urządzania i stosowania wszystkich środków, koniecznych dla zabezpieczenia zdrowia i życia robotników ze względu na szczególne właściwości produkcji i urządzeń. Jakkolwiek władzy przemysłowej i inspekcji pracy przysługuje w każdym czasie prawo zmuszenia przedsiębiorców do zastosowania tego rodzaju środków ochronnych, tem niemniej należy wykorzystać dochodzenie już przy zatwierdzaniu urządzenia, ażeby ustalić środki dla ochrony robotników i określić je w formie warunku zatwierdzenia. Należy zwracać uwagę nato, ażeby pracownie co do położenia powierzchni, światła, ogrzewania i wentylacji odpowiadały przepisom higieny fabrycznej, a urządzenia techniczne (napęd, pędnie, obrabiarki) drzwi i otwory schodów miały odpowiednie zabezpieczenie.

Należy również uwzględnić inne wymagania, dotyczące ustępów, szatni, umywalni i pomieszczeń stołowych — w zależności od wielkości rodzaju i warunków produkcji zakładów po zasięgnięciu opinii inspekcji pracy.

II. Przepisy dla poszczególnych zakładów przemysłowych.

1. Cegielnie.

Zatwierdzeniu władz przemysłowych podlegają piece czynne bez przerwy oraz piece perjodyczne (czynne

z przerwami) z wyjątkiem pieców polowych, które takiego zatwierdzenia nie wymagają.

Do pieców perjodycznych należą:

A. Piece z paleniskami rusztowymi:

1. piece otwarte (bez sklepień) piętrowe i szachtowe,
2. piece zamknięte (sklepione) poziome (leżące) z płomieniem poziomym, odchylanym ku górze, i piece zamknięte (sklepione) pionowe (stojące) z płomieniem idącym ku górze, odchylanym wstecz.

B. Piece perjodyczne z paleniem postępowem (postępującem naprzód).

C. Piece muflowe (szafkowe) do wypalania kafli, fajek, figurek i naczyń, w których ogień nie styka się z wypalonym produktem, lecz wypala go poprzez ścianki mufla (szafki).

Do pieców czynnych bez przerwy należą:

A. Piece dwu lub kilkukomorowe.

B. Piece pierścieniowe (kręgowe, hoffmanowskie) z kanałem ogniowym, podzielonym na tak zwane komory, w których ogień obiega wokół produkt wypalany umieszczony nieruchomo.

C. Piece kanałowe (prostolinijne), w których produkt wypalany przesuwany się na wózkach, wśród ognia pozostającego na miejscu.

Piece perjodyczne powinny posiadać kominy, któreby wylotem swym przewyższały co najmniej o 5 metrów wierzchołki domów znajdujących się w promieniu około 300 m.

Dachy cegielni powinny być zaopatrzone w odpowiedniej wielkości otwory wyciągowe.

Młyny do suchego mielenia powinny być umieszczone w oddzielnych zakrytych pomieszczeniach, zaopatrzonych w urządzenia odpylające.

Na piecach cegielni i w ich pobliżu nie wolno urządzać miejsc sypialnych ani wypoczynkowych.

Niniejsze przepisy dotyczą również pieców szamotowych.

2. Wapienniki i cementownie.

Piece do wypalania wapna i cementu mogą oddziaływać szkodliwie przez dym, gazy i pył.

Najlepsze spalanie dymu uzyskuje się zapomocą pieców pierścieniowych pracujących bez przerwy, lub pieców podwójnych, pracujących na zmianę.

Jeśli w pobliżu domów mieszkalnych znajdują się piece innego rodzaju, to wskazaniem jest polecić używanie koksu jako paliwa.

W nowszych czasach buduje się piece wapienne pierścieniowe, które tak pod względem konstrukcji, jak i urządzenia zupełnie podobne są do pieców pierścieniowych używanych w cegielniach, a służących do wypalania wapna i cegły już to naprzemian już to nawet równocześnie. W sprawie zatwierdzenia urządzenia tego rodzaju pieców należy składać podanie o równoczesne zatwierdzenie urządzenia wapienników i cegielni.

Celem zabezpieczenia robotników przed zdarzającym się często zatruciem lub możliwym uduszeniem bezwodnikiem węglowym, bezwodnikiem siarkowym, kwasem węglowym i t. p. gazami, często wydobywanymi się z pieca, wreszcie przed również częstymi wypadkami niebezpiecznego poparzenia osób śpiących lub nawpół odurzonych poleca się przestrzeganie następujących przepisów:

- a) urządzenie miejsc sypialnych lub wypoczynkowych ponad piecami lub w ich bliskości jest bezwarunkowo wzbronione,
- b) przy piecach pokrytych dachem należy uwarunkować jak najskuteczniejszą boczną i górną wentylację,
- c) przewody i zamknięcia gazowe takich pieców, które zwykle pracują przy zamkniętych otworach ładunkowych (gichtach) i przewodach odprowadzających gazy, powinny być dokładnie uszczelnione.

W wapiennikach i cementowniach powinny znajdować się urządzenia zapobiegające spadaniu robotników z pomostu ładunkowego nazewnątrz i do samego otworu ładunkowego jak również urządzenia zapobiegające rozrzucaaniu surowców rozpryskujących się przy wsypywaniu ich do pieców.

Wskazaniem jest również zaopatrywanie otworów zasypowych i spustowych wychodzących na sąsiadujące parcele lub drogi publiczne w drzwi oraz stosowanie urządzeń zapobiegających rozprzestrzenianiu się pyłu wapiennego, np. osłon i ścian przed otworami wyciągowymi i spustowymi.

Dla ochrony robotników zajętych w młynach (do mielenia surowców i cementu) przed pyłem powstającym przy rozdrabnianiu i przenoszeniu materiałów, wszystkie pył wywołujące aparaty winny być w miejscach tworzenia się pyłu szczelnie zakryte, o ile możliwości żelaznymi pokrywami. W miarę możliwości należy stosować młyny kulowe.

Aparaty nie powinny w czasie roboty wysypywać mielonych surowców i przetworów do pomieszczeń fabrycznych bez zakrycia i w razie braku dokładnego uszczelnienia winny być połączone z ekshaustorami dla wywoływania w ten sposób wewnątrz aparatu odpowiedniego ciągu powietrza zapobiegającego przedostawaniu się pyłu nazewnątrz.

Powietrze z pyłem, wysane przez ekshaustory winno być odpylone w komorach pyłowych (filtrach) i tylko w stanie wolnym od pyłu może być wypuszczone.

Pakowanie cementu winno odbywać się w ten sposób, aby zajęci przy tem robotnicy nie byli narażeni na jakiegokolwiek dokuczliwości od pyłu.

Podczas pakowania poleca się między innymi przestrzeganie następujących przepisów:

Składy cementowe należy podzielić na większą ilość uszczelnionych komór, do których dostęp tworzą szczelnie zamykane drzwi.

Przenoszenie cementu do poszczególnych komór winno odbywać się zapomocą zamkniętych urządzeń przenoszących. Do komór wchodzić mogą robotnicy celem napełnienia beczek dopiero po ukończeniu wysypywania i zupełnem osadzeniu się pyłu.

Zabijanie oraz przygotowanie beczek do wysyłki winno odbywać się w przewiewnym, wolnym od pyłu pomieszczeniu, sąsiadującym ze składami.

Pozatem należy starać się o wprowadzenie dla magazynowania i pakowania cementu urządzeń Silo, umożliwiających dokonywanie wszelkich robót bez wywoływania pyłu.

Palone wapno i mielony cement należy transportować tylko w uszczelnionych na pył wagonach, skrzyniach, beczkach lub workach.

Cementownie należy budować z materiału ogniotrwałego. Wszystkie pomieszczenia cementowni winny być dostatecznie obszerne i odpowiadać przepisom budowlanym; ogrzewanie, o ile zachodzi tego potrzeba winno być parowe lub wodne.

Przy wytwórniach cementu winny być urządzone dla robotników ogrzewane jadalnie, łazienki i umywalnie.

Niniejsze przepisy w całej swej rozciągłości dotyczą jedynie nowozakładanych wapienników i cementowni. Zakłady już istniejące obowiązane są do dokonania tylko takich zmian w urządzeniach, które w myśl niniejszych przepisów byłyby konieczne do usunięcia ważnych życiu i zdrowiu ludzkiemu wzgl. bezpieczeństwu publicznemu zagrażających wadliwości lub, które dałyby się wykonać bez nieproporcjonalnego nakładu kosztów.

3. Piece gipsowe.

Przy urządzeniu pieców gipsowych, przy których niedogodności, wynikające z dymu, sadzy i t. p. nie

tak łatwo powstają jak to ma miejsce w wapiennikach i cementowniach, należy stosować się do wskazówek zawartych w przepisach ogólnych.

4. Huty szkła i palarnie sadzy.

a) Huty szkła.

Aparaty do rozdrabniania i mieszania surowców, zwłaszcza zawierających ołów, powinny być w ten sposób urządzone, żeby pomieszczenia, w których je ustawiono nie były narażone na pył. Powietrze zawierające pył winno być odpylone przed wydostaniem się nazewnątrz.

Używanie surowców zawierających arsen może być dozwolone jedynie pod warunkiem, iż surowce te aż do czasu użycia przechowywane będą pod szczelnym i pewnym zamknięciem.

Pomieszczenia przeznaczone do wytapiania i wydmuchiwania szkła powinny być dostatecznie obszerne, aby można było wygodnie obejść piec dookoła. Jako paliwo zasadnicze dopuszczalny jest gaz generatora.

W razie użycia paliwa w stanie stałym należy zawarunkować, aby komin co najmniej o 5 metrów przewyższał otaczające go budynki. Zakładanie podobnych palenisk w pobliżu większych kompleksów domów jest wogóle niedopuszczalnym.

Gazy powstające przy przerabianiu siarczanu sodu (soli glauberskiej) winny przy uchodzeniu do kominu zawierać nie więcej niż 5 gramów bezwodnika siarka-

wego (SO_3) na 1 metr sześcienny. Oznaczenia wszelkich kwasów siarki należy dokonywać metodą absorpcji w żrącym ługu sodowym oraz zapomocą odmiareczkowania. Następnie wszystko ma być przeliczone na SO_3 .

Wszystkie pomieszczenia pieców winny być zaopatrzone w skuteczną wentylację, przy równoczesnym możliwie skutecznym zabezpieczeniu robotników od przeciągu oraz uszczelnieniu kanałów i zamknięć (wentyli) gazowych.

Przy generatorach ustawionych w budynku zasypywanie paliwa (przez podwójne zamknięcie wsypu) i czyszczenie rusztów (z zamknięciem możliwie wodnym) powinno odbywać się w ten sposób, aby gaz nie przedostawał się do pracowni.

b) Palarnie sadzy.

Palarnie sadzy nie wolno zakładać w pobliżu miejscowości zamieszkałych, lecz w odległości co najmniej 600 metrów. Urządzenie dla obiegu powietrza winno być tak obmyślane, aby wykluczonem było powstawanie mieszanin wybuchowych, a zwłaszcza przedostawanie się tychże do palenisk. Dla osiągnięcia stałego ciągu powietrza należy zakładać dwa lub więcej palenisk dla jednego systemu komorowego. Pomieszczenia znajdujące się przed paleniskami, powinny być ogniotrwałe, dostatecznie obszerne, oraz posiadać drzwi do otwierania nazewnątrz.

Komory na sadze powinny być tak urządzone, aby jak najmniej sadzy uchodziło przez komin.

5. Wytwórnice kotłów parowych i innych nitowanych naczyń z grubej blachy.

Z powodu hałasów towarzyszących zwykle obrabianiu blach, płyt i dźwigarów oraz ładowaniu, wyładowywaniu, prostowaniu, nitowaniu, uszczelnianiu i spawaniu żelaza, praca w wytwórniach, będących przedmiotem niniejszych przepisów może stać się w wysokim stopniu dokuczliwą dla sąsiadów a nawet, jeśli zakłady takie znajdują się w gęsto zabudowanych miejscach i szkodliwą dla zdrowia.

Zakładanie tego rodzaju wytwórni w pobliżu kościołów, szkół lub innych publicznych gmachów, szpitali lub lecznic jest zasadniczo niedopuszczalne, chyba wyjątkowo tylko w takim wypadku, jeśli przedsiębiorca udowodni, że w zakładzie jego nie będzie hałasów naruszających spokój publiczny.

Celem zmniejszenia dokuczliwości hałasów, zwłaszcza w mniejszych zakładach, należy przy zatwierdzaniu urządzenia zakładu zakazać wykonywania nazewnątrz budynku czynności wymienionych w ust. 1 niniejszych przepisów oraz zobowiązać przedsiębiorcę do zaopatrzenia zakładu w urządzenia tłumiące, przepisane dla młotowni (patrz № 7).

Nitowanie zapomocą pras hydraulicznych lub innych maszyn pracujących bez hałasu, może być dozwolone także i nazewnątrz budynku narówni z innymi niesprawiającymi hałasu robotami. Jeśli jednak nitowanie, uszczelnianie i inne tym podobne hałaśliwe roboty nie dadzą się bez uszczerbku i szkody dla interesów

wytwórcy wykonać inaczej, jak tylko nazewnątrz budynku, to tego rodzaju zakłady powinny być oddalone od mieszkań ludzkich co najmniej o 100 metrów, zaś od dróg co najmniej o 30 metrów.

6. Zakłady żelaznych konstrukcyj budowlanych.

Wytwórnice nitowanych rur żelaznych, warsztaty budowy żelaznych okrętów, mostów i innych budowlanych konstrukcyj żelaznych.

Do zakładów tych odnoszą się wskazówki pod № 5 (Wytwórnice kotłów parowych i innych nitowanych naczyń z grubej blachy).

Jako minimalną odległość od zabudowanych i zamieszkałych terenów należy przyjąć 100 m. zaś od dróg 30 m.

Do zakładów tego rodzaju należą również warsztaty, w których odbywa się przycinanie żelaznych dźwigarów według określonych wymiarów zapomocą odrybywania. Takie warsztaty są wprawdzie w stosunku nazewnątrz raczej składami handlowymi, a nie wytwórniami, są one jednak z reguły zaopatrzone w urządzenia do skracania lub prostowania dźwigarów żelaznych, celem dostarczenia ich klientom w stanie używalności. To właśnie odrybywanie dźwigarów, wymagające często trzymania znacznej ilości robotników, bywa powodem hałasu, który stać się może dla sąsiedztwa w najwyższym stopniu uciążliwym i denerwującym.

7. Młotownie.

Praca w młotowniach, do których należą również klepalnie, ubijalnie i kafarnie, powoduje hałasy i wstrząśnienia uciążliwe dla sąsiadów oraz mogące stać się przyczyną uszkodzenia znajdujących się w pobliżu budynków. Do młotowni nie zalicza się takich zakładów, w których młoty poruszane są bezpośrednio siłą ręczną.

Dostateczne osłabienie wstrząśnień można zazwyczaj uzyskać przez zachowanie następujących warunków:

1. fundament powinien być oddzielony po bokach najmniej 10-centymetrową warstwą powietrza od ziemi, przyczem przestrzeń oddzielająca ma być dostępna dla oka, fundament zaś sięgać głębiej niż fundamenty sąsiednich budynków,
2. kowadło powinno posiadać przy gruncie piaszczystym najmniej dwudziestokrotny, zaś przy gruncie kamienistym trzydziestokrotny ciężar spadającego młota i być zaopatrzone w odpowiednim miejscu w drewniane podłoże. Pod ciężarem kowadła rozumie się sumę ciężaru kowadła właściwego oraz ciężaru znajdujących się pod nim części żelaznych i drewnianych. Nie wlicza się natomiast ciężaru części murowanych, chociażby były nawet oddzielone od reszty ziemi.

Oslabienie hałasów uzyskuje się przez odpowiednie oddalenie zakładów od budynków zamieszkałych i urządzenie ich o ile możliwości w takich budynkach,

które nie posiadają otworów wychodzących na sąsiednie budynki zamieszkałe. Do nader skutecznych sposobów tłumienia hałasów należy również urządzenie podwójnych drzwi, okien i dachów oraz wydanie zakazu otwierania drzwi i okien w czasie pracy.

8. Odlewnie metali.

Odlewnie mają na celu przetapianie metali lub aljaży dla nadania im określonych kształtów oraz sporządzanie aljaży. Przetapianie odbywa się w tyglach lub piecach.

Odlewnie, w których przetapianie odbywa się jedynie w tyglach, nie podlegają ściśle niniejszym przepisom. Pod odlewniami tyglowymi rozumie się takie zakłady, w których odbywa się przetapianie metali lub aljaży w ruchomych lub nieruchomych naczyniach (tyglach lub kotłach) ogrzewanych płomieniem albo stapianie oddzielnych metali w aljaż, przyczem wypróżnianie zawartości naczyń odbywa się przez wylewanie lub nacerpywanie jej w formy wszelkiego rodzaju. Natomiast w odlewniach nie będących odlewniami tyglowymi, przetapianie metali lub aljaży odbywa się w aparacie (kopulaku) bez specjalnych naczyń tyglowych przy bezpośrednim zetknięciu się z paliwem.

Pomieszczenia odlewni powinny być ogniotrwałe i położone w takim oddaleniu od domów mieszkalnych, aby nie powodowały uciążliwości przez opary

lub wylatujące z kominów iskry i rozżarzone kawałki paliwa.

Do ochrony od wylatujących z komina iskier, używa się łapaczy iskier, komór iskrowych lub stosuje się gaszenie iskier strugami pary lub wody. Łapacze iskier mogą tylko w takim wypadku być sporządzane z siatek drucianych, o ile te ostatnie zabezpieczone są od przepalania.

Przy stosowaniu wentylatorów należy używać konstrukcji sprawiających jak najmniej hałasu. Hałasu wentylatorów można uniknąć przez wmurowanie ich w komory o podwójnych ścianach. Stosowanie dmuchaw parowych o dostatecznie szerokich wężach, przy których działaniu najłatwiej można uniknąć tak hałasu, jak i iskier, dopuszczalne jest nawet w gęsto zabudowanych okolicach.

9. Huty ołowiu oraz wytwórnie związków ołowiu.

Pomieszczenia, w których odbywa się prażenie i wytapianie rud ołowianych, wyrób i przeróbka ołowiu hutniczego, wyrób glejty ołowianej, minji i innych otrzymywanych przez utlenianie związków ołowianych, mielenie, magazynowanie i pakowanie ołowiu oraz destylacja cynku — powinny być obszerne, wysokie i posiadać odpowiednią wentylację.

Podłoga w wyżej wymienionych wytwórniach powinna być gładka i zrobiona z trwałego materiału, aby możliwie było jej zmywanie.

Ściany pomieszczeń powinny — dla zapobieżenia osadzaniu się na nich pyłu, — być gładkie, przyczem o ile są murowane, to należy je przynajmniej raz do roku bielić lub zmywać.

W hutach ołowianych dla robotników pracujących przy prażakach i kotłach do topienia ołowiu, powinna być przewidziana w pobliżu miejsca ich pracy dostateczna ilość dobrej, zabezpieczonej przeciwko zanieczyszczeniu wody do picia.

W pobliżu pieców powinny znajdować się przyrządy do skrapiania podłóg. Podłogi należy zmywać przynajmniej raz na dzień.

Rozdrabnianie na sucho ołowianych rud i ołowianych produktów hutniczych, a także mielenie, przesiewanie i pakowanie suchych materiałów zawierających ołów, powinno odbywać się w aparatach nieprzepuszczających pyłu nazewnątrż. Przepis ten nie dotyczy materiału prażonego w konwertorach.

Jeśli materiały przeznaczone do napełniania pieców utleniają się i wydzielają pył, to należy zwilżać je przed zmieszaniem ich z innymi materiałami i złożeniem na pomoście dławnicowym pieca. Przepis ten również nie dotyczy materiałów pochodzących z konwertorów.

Aparaty wytwarzające pył ołowiany powinny być zaopatrzone w przyrządy, zapobiegające podnoszeniu się ciśnienia ponad ciśnienie atmosferyczne. Otwierać można je dopiero po osadzeniu się wytworzonego w nich pyłu.

Pył, gazy i pary uchodzące z pieców, konwertorów, rynien, tygli, wózków ze szlaką, żużlem i z roztopionych

odpadków a także z kotłów rafinacyjnych, należy chwytać możliwie blisko miejsc powstawania i odprowadzać w sposób nieszkodliwy dla otoczenia.

Komory pyłowe, kanały i piece, o ile zajdzie potrzeba dokonania wewnątrz nich pewnych robót, należy chłodzić i wietrzyć przed wejściem do nich robotników. Worki używane do pakowania związków ołowianych należy prać i odpylać w specjalnych aparatach.

10. Gazownie i zbiorniki gazowe.

W danym wypadku mowa jest o tego rodzaju zakładach przemysłowych, w których zapomocą zgazowania lub odgazowania odbywa się wyrób i oczyszczanie gazu, wytwarzanego do zaopatrywania miast i ludności w energię cieplną, świetlną i napędową.

Zakłady takie, wymagające obszernych urządzeń, mają pod względem przemysłowo-policyjnym znaczenie dlatego, że w większej ilości wypadków znajdują się albo w samych miastach albo w pobliżu tychże.

W celu usunięcia niedogodności, mogących dla ludności wyniknąć z funkcjonowania gazowni należy przestrzegać następujące warunki:

- 1) gazy spalinowe wychodzące z kominów, powinny być bezbarwne, wobec czego w gazowniach powinno być zastosowane spalanie bezdymne. Wskutek chwilowego zepsucia się urządzeń do wytwarzania gazu nie jest wykluczone chwilowe pojawienie się dymu czarnego z kominów. W tym

wypadku gazownia jest obowiązana do usunięcia tego zjawiska w możliwie najkrótszym czasie, w najgorszym jednak razie nie później niż w ciągu 36 godzin od chwili pojawienia się dymu. Dopuszczalny jest obok gazów spalinowych bezbarwnych, wypływ z komina białej pary wodnej.

- 2) Gaszenie koksu powinno odbywać się w sposób uniemożliwiający przy normalnych warunkach atmosferycznych i normalnej sile wiatru rozprzestrzenianie się pary z koksu poza terytorjum samej gazowni. Większe gazownie ponad 3,000.000m³ rocznej produkcji gazu należy zobowiązać do zlokalizowania wytwarzania się pary z gaszonego koksu tylko przy samych piecach.

- 3) Usuwanie wytwarzanej w gazowniach wody amonjalkalnej (gazowej), o ile ta nie może być przerobiona na dalsze produkty względnie transportowana do odpowiednich wytwórni, powinno się odbywać w sposób nie grożący zatruciem wody w rzekach lub studniach i uniemożliwiający rozprzestrzenianie woni charakterystycznej dla wody amonjalkalnej w pobliżu ludzkich osiedli poza terytorjum gazowni.

- 4) Zbiorniki gazowe w miastach powinny zasadniczo posiadać zamknięcia wodne (urządzone nad zbiornikami z wodą).

O ile zbiorniki znajdują się pod ciśnieniem gazu, to nie grozi im wybuch. Jedynie w razie pożaru, który mógłby się przerzucić z najbliższego sąsiedztwa na zbiornik i wywołać przedziurawienie lub nawet stopie-

nie blachy, możliwem jest zapalenie się gazu wypływającego z otworów zbiornika, wobec czego pomiędzy zbiornikami i innymi budynkami fabrycznymi lub mieszkalnymi, poza związanymi ściśle z obsługą zbiorników i sieci przewodów do gazu, powinna być dostateczna przestrzeń dla dojazdu sikawek i wozów z gliną.

O ile zbiornik gazowy znajduje się w pomieszczeniu obmurowanem, to powinno być ono zaopatrzone w dostateczną wentylację, uniemożliwiającą zebranie się gazu w przestrzeni pomiędzy obmurowaniem a zbiornikiem gazowym w ilości zagrażającej przy sprzyjających okolicznościach wybuchem.

Zbiorniki t. zw. suche bez zamknięcia wodnego mogą być budowane tylko w tym wypadku, o ile organizacja inżynierów i techników, pracujących w gazownictwie (obecnie czynna p. n. Zrzeszenie Gazowników i Wodociągowców Polskich) w każdym poszczególnym wypadku opracuje w porozumieniu z władzą przemysłową zasady zabezpieczenia zbiornika od wybuchu i nienarażenia okolicznych budowli i mieszkańców na wyniknąć mogące z tego powodu niebezpieczeństwo. Urządzenie pomieszczeń użytkowych pod lub nad zbiornikami gazowymi o pojemności ponad 15 m³ nie jest dopuszczalne.

5) Wszelkie zamknięte pomieszczenia w gazowniach, w których w związku z produkcją mogłoby nastąpić uchodzenie gazu, zagrażające przy sprzyjających okolicznościach wybuchem względnie pożarem, powinny być zaopatrzone w dostateczną wentylację. Oświetlenie takich pomieszczeń po-

winno być dokonywane zapomocą lamp, umieszczonych nazewnątrz okien jeżeli w rachubę wchodzi światło otwarte, lub lamp elektrycznych z armaturą szczelną z zapaleniem kontaktowem nazewnątrz budynków. Wreszcie wchodzenie z ogniem w jakiejkolwiekby on był postaci, z wyjątkiem lampek elektrycznych, zapalanych nazewnątrz budynku, jest bezwzględnie niedopuszczalne.

11. Koksownie.

W wytwórniach tych na podobieństwo gazowni otrzymuje się zapomocą odgazowania koks, gaz, smołę i wodę amonjakalną. Głównym produktem w tym wypadku jest koks.

Przy tej fabrykacji mogą powstać następujące niedogodności:

- a) Tworzenie się palnych i przykrych dla powonienia oparów.
- b) Powstanie wielkich ilości pary wodnej podczas gaszenia rozżarzonego koksu wyjmowanego z pieców.
- c) Dymy i produkty spalinowe.

Przy zatwierdzaniu urządzenia koksowni należy przede wszystkim położyć nacisk na to, aby gazy spalinowe uchodzące przez komin były bezbarwne.

Stosowanie środków i urządzeń budowlanych, celem zapobieżenia rozprzestrzenianiu się pary wodnej i oparów w czasie gaszenia rozżarzonego koksu, z wielką tylko trudnością prowadzi do celu. Dlatego też tego

rodzaju zakłady powinny znajdować się w takiej odległości od domów mieszkalnych i dróg publicznych, aby ani ludzie, ani też zwierzęta nie były narażone na niedogodności od pary wodnej i oparów. W każdym razie należy dążyć do zlokalizowania pary z gaszonego koksu na terytorjum koksowni. Odległość, która zabezpieczyłaby ludność przed temi dokuczliwościami, nie da się określić drogą przepisu, lecz należy ją ustalić w każdym poszczególnym wypadku, uwzględniając miejscowe warunki przy planowaniu zakładów i panujące w danej okolicy kierunki wiatru.

Usuwanie wytwarzanej w gazowniach wody amonjalkalnej (gazowej), o ile nie może być przerobiona na dalsze produkty względnie transportowana do odpowiednich wytwórni, powinno się odbywać w sposób nie zagrażający zatruciem wody w rzekach lub studniach i uniemożliwiający rozprzestrzenianie się charakterystycznej dla wody amonjalkalnej woni w pobliżu ludzkich osiedli poza terytorjum koksowni.

Zbiorniki gazowe, powinny zasadniczo posiadać zamknięcia wodne urządzone nad zbiornikami z wodą.

O ile zbiorniki znajdują się pod ciśnieniem gazu, to nie grozi im wybuch. Jedynie w razie pożaru, który mógłby się przerzucić z najbliższego sąsiedztwa na zbiornik i spowodować przedziurawienie lub nawet stopienie blachy, możliwem jest zapalenie się gazu wypływającego z otworów zbiornika, wobec czego pomiędzy zbiornikami i innymi budynkami fabrycznymi lub mieszkalnymi poza związanymi ściśle z obsługą zbiorników i sieci przewodów do gazu, powinna być

dostateczna przestrzeń dla dojazdu sikawek i wozów z gliną.

O ile zbiornik do gazu znajduje się w pomieszczeniu obmurowanem, to powinno być ono zaopatrzone w skuteczną wentylację uniemożliwiającą zebranie się gazu w przestrzeni pomiędzy obmurowaniem a zbiornikiem gazowym w ilości zagrażającej przy sprzyjających okolicznościach, wybuchem.

Zbiorniki t. zw. suche bez zamknięcia wodnego mogą być budowane tylko w tym wypadku, o ile organizacja inżynierów i techników, pracujących w gazownictwie (obecnie czynna p. n. Zrzeszenie Gazowników i Wodociągowców Polskich) w każdym poszczególnym wypadku opracuje w porozumieniu z władzą przemysłową zasady zabezpieczenia zbiornika od wybuchu i nienarażania okolicznych budowli i mieszkańców na grożące z tego powodu niebezpieczeństwo. Urządzenie pomieszczeń użytkowych pod lub nad zbiornikami gazowymi o pojemności ponad 15 m³ nie jest dopuszczalne.

Wszelkie zamknięte pomieszczenia w koksowniach, w których w związku z produkcją mogłoby nastąpić uchodzenie gazu, zagrażające przy sprzyjających okolicznościach wybuchem względnie pożarem, powinny być zaopatrzone w skuteczną wentylację. Pomieszczenia takie powinny być oświetlane zapomocą lamp, umieszczonych nazewnątrz okien, jeśli w rachubę wchodzi światło otwarte, lub lamp elektrycznych z armaturą z zapaleniem kontaktowem nazewnątrz budynków. Wreszcie wchodzenie z ogniem jakiegokolwiek

on był postaci, z wyjątkiem lampek elektrycznych, zapalanych nazewnątrz budynku, bezwzględnie jest niedopuszczalne.

12. Wytwórnice smoły z węgla brunatnego i kamiennego znajdujące się poza terenem dobywania surowca.

a) Wytwórnice smoły, amonjaku, benzolu i t. p. przetworów węgla kamiennego oraz przetwórnice smoły.

Przy zatwierdzaniu urządzenia wytwórnicy benzolu (toluolu, ksylolu i t. d.) wskazanem jest postawienie wytwórcom następujących warunków:

Pomieszczenia wytwórnicy winny być oświetlane za pomocą lamp umieszczonych nazewnątrz lub lamp elektrycznych ze szczelną armaturą i instalacją i kontaktami nazewnątrz; wstęp do pomieszczeń tylko z lampami elektrycznymi zapalaniem nazewnątrz budynku jest dozwolony.

Ogrzewanie pomieszczeń powinno odbywać się tylko przy pomocy pary lub wody. Czynności, przy których powstają iskry, należy unikać.

W czasie pracy w wytwórnicy należy budynek dobrze wietrzyć tak, aby wydzielające się pary benzolowe dokładnie zostały usunięte przed wytworzeniem się z nich przy udziale powietrza większych

ilości mieszanin wybuchowych. Należy unikać jakiegokolwiek niepotrzebnego nagromadzania produktów w pomieszczeniach fabrycznych.

Szczególne uwagi należy zwrócić na utrzymanie aparatów w dobrym stanie i uszczelnienie łączników.

Naczynia destylacyjne i aparaty rektyfikacyjne powinny być zaopatrzone w klapy bezpieczeństwa, o obciążeniu nie więcej niż 0,2 atmosfery.

Zbiorniki, w których odbywa się dalsze przesuwanie przetworów destylacyjnych zapomocą ciśnienia lub inne aparaty pracujące pod wysokim ciśnieniem należy przed użyciem ich poddać próbie ciśnienia wody, przyczem jako ciśnienia próbnego używa się ciśnienia $1\frac{1}{2}$ razy lub co najmniej o jedną atmosferę wyższego od ciśnienia roboczego. Zbiorniki dla magazynowania benzolu i toluolu należy ustawiać w piwnicach.

Rurociągi wszystkich oddziałów wytwórnicy, należy zaopatrzyć w przyrządy, umożliwiające wykrycie a następnie usunięcie ewentualnego zatkania rur.

Cały zakład powinien być ogrodzony trwałem ogrodzeniem.

Wytwórnice smoły powinny na równi z wytwórniami benzolu znajdować się w budynkach ogniotrwałych. Pozatem głównymi warunkami są: dobre uszczelnienie poszczególnych aparatów, uszczelnienie i zabezpieczenie zbiorników dla przetworów destylacyjnych oraz dobór odpowiedniego oświetlenia.

W sprawie rurociągów należy kierować się wskazówkami podanymi wyżej.

Gotownie asfaltu należy uważać jako zakłady przedstawiające niebezpieczeństwo pożaru. Mogą tu powstać dokuczliwości od oparów wydzielających się z gorącego asfaltu. Gorący płynny asfalt należy odprowadzać do obszernych, zakrytych cystern, gdzie następuje oziębienie i skroplenie się oparów.

b) Wytwórnice smoły z węgla brunatnego, wytwórnice fotogonu, oleju solarowego i smarowego, parafiny i t. p.

W wytwórniach tych zachodzi możność wytwarzania się przykrych dla powonienia, dokuczliwych dla sąsiedztwa i zapalnych oparów; powstać tu mogą niedogodności polegające na rozprzestrzenianiu się dymu w czasie funkcjonowania urządzeń paleniskowych oraz dokuczliwości wynikające ze zbierania się odcieków w czasie robót oczyszczających.

Wytwórnice takie wymagają stosunkowo dużego i odpowiednio położonego terenu.

Dla aparatów destylacyjnych miarodajne są wskazówki zawarte w № 17. (Destylarnie ropy naftowej).

W sprawie usuwania płynnych odpadków, powstających przy oczyszczaniu przetworów destylacji obowiązują przepisy ogólne.

Baczną uwagę należy zwracać na zupełnie szczelne zamknięcie aparatów destylacyjnych i kondensatorów; pomieszczenia dla tych dwóch rodzajów aparatów powinny być oddzielone od siebie sięgającą aż po dach, o ile możności murowaną ścianą; niezgę-

szczone gazy należy odprowadzać z kondensatorów rurami wychodzącymi ponad dach.

Wszystkie pomieszczenia, w których zachodzi możliwość wytwarzania się łatwo wybuchających mieszanin gazowych powinny być zaopatrzone w skuteczną wentylację i oświetlenie z zewnątrz, lub oświetlenie elektryczne przy użyciu lamp ze szczelną armaturą i instalacją i kontaktami z zewnątrz. Naczynia, w których odbywa się dalsze mieszanie pierwszych przetworów destylacji z kwasami i ługiem sodowym zapomocą sprężonego powietrza, a następnie oddzielanie ich, — powinny być o ile możności tak urządzone, aby doprowadzanie do nich, mieszanie i spuszczenie wszelkich płynów, odbywało się pod zupełnem zamknięciem.

Jeśli destylacja ma odbywać się pod ciśnieniem, to należy wydać osobne przepisy w sprawie budowy i ustawiania aparatów (autoklawów, dygestorów) oraz żądać próbowania tych ostatnich na podwójne ciśnienie i zaopatrzenia w przyrządy do sygnalizowania nadmiernego ciśnienia.

W tego rodzaju wytwórniach i towarzyszących im zwykle wytwórniach parafiny, koniecznem jest urządzenie kąpieli oraz zaprowadzenie przymusu kąpielowego.

Wielkie niedogodności powstają w wyżej wymienionych zakładach wskutek obfitego wytwarzania się bardzo przykrych dla powonienia i szkodliwych odcieków oraz olbrzymich ilości miążskiego zmieszanego z węglem popiołu, który łatwo ilega ponownemu roz-

zarzeniu albo też rozprzestrzenia się z wiatrem na dużą odległość. Do pewnego stopnia możliwym jest wzajemne zwalczanie tych niedogodności jednych drugimi.

Amoniakalne wody smołowe, kwaśne wody wytwarzające się przy mieszaniu i odcieki pochodzące z destylacji i wygnięcia parafiny, które mogą spowodować zanieczyszczenie wód publicznych, aż do ich zupełnej nieużywalności, należy jak najskuteczniej unieszkodliwiać. Uzyskać to można już to przez spalanie tych płynów na płonącym węglu, już to używając ich do gaszenia koksu lub wylewając na duże hałdy popiołu, już to wreszcie przez ostrożne odprowadzanie ich do łomów górniczych lub starych opuszczonych odkrywek.

Wysypywanie popiołu i koksu w stanie nieugaszonym na miejsca znajdujące się poza obrębem wytwórni, na hałdy lub wypełnianie nimi łomów może być dozwolone tylko wtedy, jeśli odbywa się w znacznym oddaleniu od dróg publicznych.

Takie hałdy lub łomy winny być otoczone murami, parkanami lub rowami.

13. Destylarnie i przetwórnice smoły oraz wody smołowej.

I. Destylarnie i przetwórnice smoły.

W zakładach tych rozkłada się zapomocą frakcjonowanej destylacji smołę surową na jej poszczególne składniki. Przedmiotem destylacji może być smoła

z węgla kamiennego lub brunatnego pochodząca z gazowni i pieców koksowych, rzadziej smoła otrzymana z torfu lub łupka bitumicznego lub przez suchą destylację w niskiej temperaturze. Czasami składniki te rozkłada się powtórnie przy użyciu kwasów (kwas siarkowy) i zasad (ług sodowy). W zakładach takich mogą powstać niedogodności wskutek niezupełnego skraplania się przykrych dla powonienia oparów i gazów, przedostawania się olejów, wody smołowej i odcieków do ziemi lub wód bieżących, oraz wskutek łatwej zapalności niektórych przetworów destylacyjnych, kryjącej w sobie niebezpieczeństwo pożaru i wybuchu.

Dlatego należy żądać:

- 1) aby zbiorniki na smołę, wodę smołową i t. d. były szczelnie i stale zakryte. Tylko wystudzony pak lub asfalt można przechowywać także i w odkrytych pomieszczeniach;
- 2) aby pomieszczenia, w których odbywa się destylacja i zgęszczanie oświetlane były tylko z zewnątrz albo też elektrycznymi lampami ze szczelną armaturą i instalacją oraz kontaktami nazewnątrz;
- 3) aby komory paleniskowe kotłów destylacyjnych były ogniotrwałe i tak urządzone, iżby przy ewentualnem cieknięciu kotła, można było ogień bezzwłocznie ugasić z zewnątrz a robotnicy mogli każdej chwili opuścić pomieszczenie. W tym celu pożądana jest możność wytworzenia próżni w kotłach i ustawienia zbiorników do spuszczenia zawartości kotłów destylacyjnych;

- 4) aby ostudzenie przetworów i odpadków destylacji o ile i dopóki wydzielają się z nich silnie wosniące lub łatwo zapalne opary — odbywało się w metalowych, szczelnie zakrytych zbiornikach;
- 5) aby kotły destylacyjne posiadały odpowiednie urządzenie zabezpieczające od wybuchów (klapy bezpieczeństwa), a w szczególności, aby przedsięwzięto środki zapobiegające niebezpieczeństwu mogącemu wyniknąć z zatkania rur. (Kraty w rurach destylacyjnych);
- 6) aby magazynowanie, przelewanie i transport łatwo zapalnych przetworów destylacji odbywały się przy zachowaniu odpowiednich środków ostrożności na wypadek pożaru lub wybuchu.

Szczegółowe przepisy wydać należy przy możliwie ścisłym uzgodnieniu ich z przepisami dotyczącymi magazynowania i transportu olejów mineralnych.

- 7) aby pamiętać o urządzeniu dostatecznej ilości piorunochronów;
- 8) aby we wszystkich pomieszczeniach, w których znajdują się łatwo zapalne materiały lub w których możliwym jest powstawanie gazowych mieszanin wybuchowych, wzbronionem było palenie tytoniu;
- 9) aby przy zakładaniu takich pomieszczeń w pobliżu kolei żelaznych brane były pod uwagę przede wszystkim przepisy dotyczące wznoszenia budowli w pobliżu linii kolejowych.

Pomieszczeń takich, o ile możliwości nie należy zakładać bezpośrednio przy drogach i torach kolejowych

jeśli zaś w wypadkach wyjątkowych ze względów lokalnych nie da się to uniknąć, to w każdym razie ani okna ani też drzwi takich pomieszczeń nie powinny wychodzić na drogi i tory kolejowe.

- 10) aby w wypadkach gdy z destylacją smoły ma być połączone również dalsze chemiczne oczyszczanie i rozkładanie na składniki, poświęcano szczególną uwagę sprawie nieszkodliwego usunięcia podejrzanych odcieków.

W takich wypadkach należy również rozważyć, czy zakładu służącego do chemicznego czyszczenia i rozkładania smoły nie należałoby w miarę bliższych okoliczności uważać za wytwórnię chemiczną, wymagającą uzyskania osobnego zatwierdzenia ze strony władz II instancji.

II. Destylarnie i przetwornie wody smołowej.

Wodę smołową otrzymuje się przeważnie, jako przetwór poboczny w gazowniach i piecach koksowych. Przy przeróbce mającej na celu wyrób amonjaku i soli amonjakalnych ogrzewa się wodę smołową z dodatkiem wapna i destyluje się ją. Wydzielający się przytem w formie gazu amonjak, węglan lub też siarczki amonu chwyta się w wodę albo też odprowadza się do kwasów (najczęściej do kwasu siarkowego), po uprzednim przepuszczeniu przez aparaty oczyszczające.

Dla zapobieżenia wybuchom mogącym powstać wskutek zatkania rur, należy zaopatrzyć aparaty te w dobrze funkcjonujące klapy bezpieczeństwa.

Odcieki, jako zawierające m. i. połączenia siarkowe i cjanowe, a więc mogące w razie przedostania się do ziemi lub wód bieżących stać się przyczyną poważnych niedogodności, należy nieszkodliwie usuwać.

Również szlam wapienny powstający przy tej sposobności należy w ten sposób usuwać, aby wykluczone było jakiekolwiek szkodliwe jego działanie.

14. Warzelnie asfaltu i paku, znajdujące się poza terenami dobywania surowców.

Zachodzi tu możliwość wydzielania się z surowców, zapalnych i przykrych dla powonienia gazów oraz powstawania dokuczliwości od dymu paleniskowego. W sprawie tych ostatnich należy przestrzegać przepisów ogólnych.

Wydzielające się gazy należy spalać możliwie zupełnie, przy odprowadzeniu ich do paleniska, przyczem jednak należy zapobiegać przeskakiwaniu płomieni np. zapomocą włączenia siatek drucianych i silnego ciągu powietrza.

Ponieważ z powodu potrzeby częstego mieszania gotowanej masy trudno jest uzyskać szczelne zamknięcie naczyń, przeto zatwierdzenie urządzenia warzelni asfaltu może być wydane tylko w takim razie, jeśli zakład oddalony jest od siedzib ludzkich co najmniej o 600 metrów.

Możliwość uzyskania szczelnego zamknięcia zachodzi tylko przy zastosowaniu mieszania mechanicznego.

15. Warzelnie pokostu i wytwórnie lakierów.

Warzelnie pokostu są to zakłady przemysłowe, w których — celem otrzymania pokostu lub gęstych olejów ogrzewa się oleje roślinne bądź bez żadnych innych dodatków bądź też z dodatkiem sykatywów (suszek) np. tlenków metalicznych, żywiczianów lub olejanów ołowiu, manganu, kobaltu i innych metali, niekiedy przy równoczesnem wdmuchiwanu powietrza lub mieszaniu.

Wytwórnie lakierów żywico-olejnych, spirytusowych, celulozowych i innych są to zakłady przemysłowe, w których bądź rozpuszcza się rozmaitego rodzaju żywice, smoły, asfalty nitro-i acetylcelulozę w rozpuszczalnikach takich, jak terpentyna, olej smołowy, benzyna, benzol, alkohole z dodatkiem lub bez olejów roślinnych i innych środków uplastyczniających, bądź też uprzednio stapia się gumożywice, (kopale) łączy je z olejem i dodaje wyżej wymienione rozpuszczalniki.

Tak w jednych jak i drugich zakładach zachodzi niebezpieczeństwo pożaru i możność wydzielania oparów przykrych dla powonienia. Z tych też względów pomieszczenia fabryczne, służące dla wymienionych wyżej czynności powinny być ogniotrwałe, zaś wstęp do nich z odkrytem światłem zabroniony. W warzelniach pokostu i wytwórniach lakieru powinien być przygotowany piasek do gaszenia ognia.

Przyrządzanie lakierów spirytusowych i celulozowych dokonywane być winno na zimno, przez odpo-

wiednie długie mieszanie ręczne lub mechaniczne żywicy, względnie nitro-i acetocelulozy w spirytusie i innych rozpuszczalnikach. Warzenie lakierów spirytusowych może odbywać się również przy podwyższonej temperaturze, przy zastosowaniu ogrzewania parowego lub kąpeli wodnej. Ogrzewanie mieszanin żywic i aceto, — względnie nitrocelulozy z rozpuszczalnikami na wolnym ogniu jest wzbronione.

Przyrządzanie lakierów żywico-olejnych (topienie gumożywic z olejami) może być dokonywane na wolnym ogniu, jednak dodanie rozpuszczalników dopuszczalne jest dopiero po zdjęciu kotła z paleniska, względnie po wygaszeniu ognia pod paleniskiem przy kotłach wmurowanych. W każdym razie palenisko przy kotłach wmurowanych winno być oddzielone zapomocą muru od pomieszczenia dla warzenia.

Kotły służące do przetapiania żywic i ogrzewania oleju winny być tak urządzone, aby wydzielające się z nich pary odchodziły rurami do komina, względnie do innego urządzenia wyciągowego.

W kotłach ogrzewanych bezpośrednio płomieniem, znajdujące się w nich ciecze należy utrzymywać na poziomie nie niższym od 5 cm. ponad najwyższą linię zetknięcia się płomieni ze ścianami kotła. Kotły napełniać można cieczą najwyżej do $\frac{2}{3}$ ich pojemności.

Składy na spirytus, alkohol metylowy, benzynę, terpentynę i inne łatwopalne rozpuszczalniki używane w wytwórniach lakierów powinny być wykonane z materiałów ogniotrwałych. Oświetlenie takich składów może być tylko naturalne lub elektryczne; w ostatnim

wypadku zarówno przewody jak i lampy muszą być w odpowiedni sposób zabezpieczone od możliwości krótkiego spięcia, zaś żarówki od bezpośredniego zetknięcia się z oparami.

Z uwagi na powstawanie przykrych oparów w wytwórniach pokostów i lakierów, wydawanie zezwoleń na urządzenie nowych zakładów tego rodzaju w pobliżu domów mieszkalnych powinno być możliwie ograniczone.

16. Wytwórnie ceraty.

Cerata jest to tkanina pokryta warstwą składającą się z pokostu i farb. Podczas wyrobu ceraty powstawać mogą opary, wydzielające się zarówno przy pokostowaniu, jak przy suszeniu pokostowanych tkanin. Istnieje również niebezpieczeństwo ogniowe wskutek możliwości zapalenia się pokostu lub pokostowanej tkaniny.

Wobec wyżej wymienionych uciążliwości zakładanie wytwórni ceraty dopuszczalne jest jedynie w miejscach dostatecznie oddalonych od mieszkań ludzkich. W istniejących już fabrykach należy się starać o usunięcie oparów podczas smarowania i suszenia tkanin — przez urządzenie silnej wentylacji, przez ustawienie wentylatorów elektrycznych lub transmisyjnych albo też przez prowadzenie kanałów murowych, zakończonych kominami. Oznaczenie potrzebnego oddalenia w drodze przepisów nie jest celowe, gdyż główny wpływ na rozprzestrzenienie oparów mają przede wszystkim miej-

scowe warunki. Pomieszczenie przeznaczone do robót przedstawiających niebezpieczeństwo pożaru oraz budynki służące do przechowywania łatwo zapalnych materiałów i towarów powinny być ogniotrwałe, istniejącym zaś nieogniotrwałym należy dać niepalne oszalowanie.

Pomieszczenie, w którym odbywa się gotowanie pokostu, powinno posiadać sklepienie masywne i być zupełnie oddzielone od innych budynków zakładu.

17. Destylarnie ropy naftowej.

W zakładach tych otrzymuje się naftę rafinowaną zapomocą destylacji ropy naftowej. W czasie destylacji zachodzi możliwość ulatniania się dokuczliwych dla sąsiedztwa oparów a to wskutek ewentualnej nie szczelności naczyń destylacyjnych. Przy budynkach z materiału nieogniotrwałego może również zachodzić niebezpieczeństwo pożaru.

W związku z powyższem, przy zatwierdzaniu urządzenia destylarni ropy, należy żądać aby urządzano je, na krańcach miast lub wsi, aby były zaopatrzone w dobrze funkcjonujące, szczelne i umożliwiające jak najzupełniejsze skraplanie par aparaty destylacyjne, aby budynki były ogniotrwałe, stały oddzielnie i możliwie daleko jeden od drugiego, aby od mieszkań ludzkich były oddalone co najmniej o 32 metry, oraz aby pracownie posiadały dostateczną ilość wyjść, ogniotrwałą podłogę i masywne sklepienia.

Rozszerzanie się pożaru można utrudnić przez zapobieganie rozplywaniu się ropy. W tym celu podłogi odnośnych budynków powinny być albo położone niżej od otaczającego gruntu, albo też posiadać nachylenie do wewnątrz.

W budynkach destylarni oraz w składach ropy surowej należy urządzić dobrą wentylację, oświetlenie powinno być elektryczne albo od zewnątrz, a ogrzewanie parowe lub wodne.

Należy zabronić wszelkich czynności, przy których powstają iskry lub płomienie, a wstęp do pomieszczeń destylarni może być dozwolony tylko z dobrze funkcjonującymi lampami bezpieczeństwa.

Pozatem przy urządzeniu destylarni ropy należy stosować się do przepisów, odnoszących się do przechowywania i magazynowania olejów mineralnych.

18. Wytwórnice i składy acetyleny i karbidu.

Zarówno wyrób i zgęszczanie, jak i skraplanie acetyleny powinno odbywać się w oddzielonych budynkach, przyczem zgęszczanie dokonywane przy użyciu ciśnienia większego niż 8 atmosfer powinno odbywać się w oddzielnych pomieszczeniach.

Pomieszczenia, w których ma odbywać się wyrób, zgęszczanie albo skraplanie acetyleny nie mogą znajdować się ani pod mieszkaniem, ani też w bezpośredniej łączności z niemi; powinny być widne, dobrze przewietrzane i ogrzewane wodą lub parą, powinny

posiadać lekką konstrukcję dachową a oprócz niej co najwyżej lekki sufit ze złego przewodnika ciepła.

Wyjściowe drzwi w wytwórniach acetyleny powinny otwierać się nazewnątrz.

Oświetlenie pomieszczeń wytwórni acetyleny powinno być elektryczne, przyczem przewodniki powinny być izolowane, wyłączniki i bezpieczniki umieszczone z zewnątrz, a lampy żarowe i ich obsady zaopatrzone w szczelnie zamknięte osłony.

W razie konieczności używania lamp z płomieniem odkrytym, należy lampy te umieszczać nazewnątrz pomieszczeń za nieotwieralnemi oknami, zdala od wszelkich otworów prowadzących do wnętrza pomieszczeń.

Zbiorniki gazu acetylenowego należy umieszczać na otwartem powietrzu, lub w oddzielnych, dobrze wietrzonych pomieszczeniach.

Dla stałej kontroli ciśnienia gazu w zbiornikach, należy zaopatrywać je w wodne manometry, dla unie możliwienia zaś nadmiernego wzrostu ciśnienia, w rury do odprowadzania nadmiaru gazu. Rury te powinny być co najmniej tej samej średnicy, co rury doprowadzające gaz.

Gaz acetylenowy przed wpuszczeniem do zbiornika należy oczyścić, przeprowadzając go przez płuczkę, umieszczoną między wytwórnią i zbiornikiem. Zgęszczanie gazu zapomocą ciśnienia, przewyższającego 10 atm. może się odbywać tylko przy silnem oziębieniu. Karbid należy przechowywać w szczelnie zamkniętych, zabezpieczonych przeciwko przenikaniu wilgoci

naczyniach, z których można go zabierać tylko w razie i w miarę potrzeby. Naczynia z karbidem należy przechowywać w suchych, jasnych, dobrze przewietrzanych pomieszczeniach. Używanie piwnic na składy karbidu jest wzbronione.

W pomieszczeniach, w których znajdują się aparaty, nie wolno przechowywać więcej niż 500 kg. karbidu. Pomieszczenia przeznaczone na przechowywanie karbidu w ilościach ponad 1000 kg., powinno być oddzielane od innych pomieszczeń ścianami ogniowemi, wystającemi co najmniej o 30 cm. ponad dach, lub też pokryte sklepieniem bez otworów. Jeśli odległość tych pomieszczeń od sąsiednich budowli wynosi więcej niż 5 metrów, to w ścianach ogniowych można robić otwory drzwiowe, drzwi jednak powinny być ogniotrwałe. Jeżeli odległość ta jest większa niż 10 metrów, to wogóle ściany przeciwpożarowe nie są konieczne.

Przechowywanie karbidu na otwartem powietrzu, dozwolone jest w naczyniach szczelnie zamkniętych, zabezpieczonych od przystępu wody i co najmniej o 10 metrów oddalonych od zabudowań. Każdy taki skład należy w odległości 4 metrów otoczyć ogrodzeniem, wewnątrz którego nie powinny się znajdować żadne materiały palne.

W składach karbidu należy wszędzie na widocznych miejscach umieszczać napisy: „Karbid należy przechowywać w stanie suchym. Karbid wilgotny niebezpieczny“. Niniejsze przepisy nie odnoszą się do ruchomych aparatów karbidowych o ładunku karbidu w ilości

mniejszej niż 10 kg. i do przechowywania karbidu w wyrabiających go wytwórniach.

19. Zakłady suchej destylacji drzewa i wytwórnie wysoku drzewnego i pokrewnych produktów.

Z zakładów suchej destylacji drzewa i przeróbki produktów destylacji wydobywa się dużo dymu i przykrych wyziewów, które na znaczną odległość zanieczyszczają powietrze, wobec czego zakłady te należy urządzać jak najdalej od mieszkań ludzkich na miejscach przewiewnych, z uwzględnieniem kierunku panujących wiatrów.

Ponieważ wyziewy wydzielające się przy przeróbce produktów destylacji drzewa oddziałują szkodliwie na roślinność, przeto odnośnych zakładów nie należy urządzać w pobliżu lasów, pól uprawnych i pastwisk.

Składy drzewa, węgla, wysoku drzewnego i terpentyny powinny być oddalone od palenisk co najmniej od 50 metrów.

Destylarnie oraz składy wysoku, terpentyny i węgla drzewnego należy budować zupełnie ogniotrwałe i nie należy pokrywać ich ani tekturą smołową, ani blachą cynkową.

Pomieszczenia robocze powinny posiadać ogniotrwałe i gładkie posadzki, dające się łatwo czysto utrzymać.

Paleniska powinny być w ten sposób oddzielone od otworów kotłów oraz od przestrzeni, w których wy-

pływają z chłodnic destylaty, aby destylujące gazy i pary nie przedostawały się do paleniska.

W razie umieszczenia kotłów destylacyjnych w budynkach lub pod dachem, powinna znajdować się nad platformą kotłów i przyrządów przestrzeń wolna i przewiewna wysokości co najmniej 1,8 metrów.

Paleniska pieców destylacyjnych powinny być tak urządzone, ażeby obsługujący je robotnicy w czasie roboty byli chronieni od wiatrów i opadów atmosferycznych, oraz nie byli narażeni na dokuczliwe działanie ciepła, promieniującego od ognisk i drzwiczek paleniskowych.

Wejścia na platformy kotłów destylacyjnych powinny być wygodne i ogniotrwałe.

Platformy, wejścia na nie i wszelkie przejścia nad przestrzeniami roboczymi, powinny być opatrzone poręczami wysokości co najmniej 1 metra.

Chłodnice powinny być tak urządzone, ażeby wpływające z nich destylaty nie miały więcej jak 25° C ciepła. Dopływ wody chłodzącej powinien być automatyczny.

Przestrzenie do odbierania destylatów powinny być zabezpieczone od wiatru i opadów atmosferycznych oraz być jasne i przewiewne.

Otwory wypływowe chłodnic powinny być opatrzone syfonowem zamknięciem, ażeby nieskroplone gazy i opary nie mogły przedostawać się do pomieszczeń, w których przebywają robotnicy.

Gazy destylacyjne i nieskroplone pary należy odprowadzać i spalać w taki sposób, ażeby nie mogły

spowodować wybuchu. Rury do odprowadzania gazów powinny być od strony odbieralni zaopatrzone w okrągłe gęste siatki, jakich używa się do lamp Davy'ego.

Odbieralniki w odbieralni powinny mieć tak szczelne pokrywy, ażeby wydzielające się z nich gazy nie przedostawały się do pomieszczeń, w których przebywają robotnicy. Pokrywy te powinny być zrobione, o ile możliwości ze szkła, aby można było śledzić przez nie przebieg destylacji.

Otwarte przyrządy do odparowania, suszenia i prażenia powinny znajdować się pod sklepieniami lub murowanemi kapami, połączonemi z wywietrznikami, odprowadzającemi gazy i pary do komór lub naczyń, zawierających ciała pochłaniające.

Mieszanie, przewracanie i wybieranie surowej i prężnej masy należy skutecznie zapomocą takich przyrządów i w taki sposób, aby roboty te nie narażały robotników na działanie wydzielających się par i promieniującego ciepła.

Składy wysokoku drzewnego powinny być oddalone od mieszkań ludzkich, ogniotrwałe i przewiewne. Wysokoku nie wolno trzymać w otwartych naczyniach, a w szklanych zaś tylko wtedy, jeśli są zabezpieczone od rozbicia.

Składy węgla drzewnego, wydzielającego po destylacji, — szczególnie przy pochłanianiu wilgoci — dużo tlenu węgla i kwasu węglowego nie powinny znajdować się w pobliżu zabudowań mieszkalnych, i powinny być ogniotrwałe, przewiewne u góry i spodu oraz suche.

Wszelkie odpadki stałe i płynne oraz wodę z chłodnic należy zużytkowywać względnie oczyszczać i odprowadzać poza obszar fabryczny, aby nie zanieczyszczały publicznych wód i odcieków oraz sąsiednich gruntów.

Ocieki odprowadzane poza zakład fabryczny nie mogą być kwaśne, alkaliczne, lub słone, nie mogą zawierać wolnego chloru, ani też nie mogą mieć tłustej lub opalizującej powłoki.

W wyżej wymienionych zakładach należy urządzać dla robotników izby odpoczynkowe i łaźnie.

20. Zakłady do nasycania drzewa.

Nasycanie drzewa kreozotem, olejem kreozotowym i innemi sztucznie ogrzewanemi olejami smołowemi polega na tem, iż drzewo zanurza się w gorącym płynie w szczelnie zakrytych cylindrach, względnie gotuje się je w nim w odkrytych kotłach, a następnie suszy na powietrzu. Czynności te przedstawiają niebezpieczeństwo pożaru oraz powodować mogą dokuczliwość przez wydzielanie się przykrego a na znaczną odległość rozchodzącego się zapachu smoły.

Przy zatwierdzaniu urządzenia zakładu należy żądać aby:

1. pomieszczenia robocze były ogniotrwałe;
2. wykonywanie robót przy świetle sztucznem — z wyjątkiem żarówek i lampek bezpieczeństwa —

w bliskości kotłów impregnacyjnych i świeżo wyciętego z nich drzewa było zakazane;

3. zachowana była dostateczna odległość od budynków mieszkalnych.

21. Wytwórnie sztucznych nawozów.

Przy wyrobie sztucznych nawozów wytwarzają się szkodliwe pary i gazy oraz pył, wobec czego wytwórnie sztucznych nawozów należy budować z dala od mieszkań ludzkich i odpowiednio zabezpieczać przeciw wymienionym uciążliwościom.

Pary i gazy powstające przy gotowaniu kości i wskutek działania kwasów, należy przy pomocy odpowiednich urządzeń o ile możliwości zaraz na miejscu tworzenia się zbierać i odprowadzać do palenisk lub też skraplać.

Pył, powstający przy mieleniu surowców, służących do wyrobu nawozów, należy chwycić zaraz u źródła jego powstawania i odprowadzać do odpowiednich komór.

Dla unieszkodliwienia pyłu, par i gazów, któreby mimo zabezpieczeń przedostawały się do pracowni, należy w wytwórniach sztucznych nawozów dbać o odpowiednią wentylację. O ile wydzielające się pary zawierają tak wielkie ilości kwasu solnego, iż mogłyby niszczyć oddziaływać na roślinność, to nie należy wypuszczać ich na powietrze, lecz skraplać.

Odcieki zawierające części stałe należy klarować przed spuszczeniem do dołów.

Jeśli odcieki zawierają tak wielką ilość kwasów, że mogłyby szkodliwie oddziaływać na roślinność, to doły, do których się je odprowadza powinny być albo nieprzeziąkliwe, albo też oddalone od studzien z wodą do picia, co najmniej o 100 metrów.

W wytwórniach maki kostnej należy przechowywać surowe kości w suchych dobrze przewietrzanych budynkach, przed złożeniem zaś w składzie, należy je zlewać mlekiem wapiennym.

Po wyparzeniu kości, należy suszyć je w zamkniętych pomieszczeniach, przyczem opary ulatniające się przy suszeniu należy skraplać.

22. Zakłady wulkanizacji kauczuku.

Przy wulkanizowaniu kauczuku siarczkiem węgla i chlorkiem siarki, wydzielają się trujące opary, wobec czego zakłady wulkanizacyjne powinny odpowiadać następującym warunkom:

Podłogi pracowni wulkanizacji siarczkiem węgla nie powinny leżeć niżej terenu otaczającego pracownię.

Dla umożliwienia szybkiego wietrzenia, pracownie powinny posiadać dostateczną ilość okien z otwierającą się dolną połową oraz silną wentylacją mechaniczną.

Urządzanie mechanicznej wentylacji nie jest konieczne, o ile pary siarczku węgla zbierane są zaraz na miejscu tworzenia się pod odpowiednimi pokrywami wyciągowymi i odprowadzane nazewnątrz.

Pomieszczenia, w których odbywa się wulkanizacja, nie powinny być używane jako mieszkania, kuchnie, składy albo suszarnie, ani też nie powinny służyć do wykonywania innych robót oprócz wulkanizacyjnych.

Wielkość pracowni powinna odpowiadać ilości pracujących w nich robotników, a mianowicie na każdego robotnika nie może przypadać mniej niż 20 metrów sześciennych przestrzeni.

W pracowniach nie powinno nigdy znajdować się więcej siarczku węgla, niż go potrzeba do jednodniowej produkcji. Cały zapas siarczku węgla należy przechowywać w oddzielnych składach.

Naczynia do płynów wulkanizacyjnych powinny być trwałe i zaopatrzone w pokrywy, aby możliwe było przechowywanie odnośnych płynów pod szczelnem zamknięciem aż do czasu użycia.

Przy maszynowym wulkanizowaniu większych przedmiotów należy, — celem uniknięcia rozchodzenia się po pracowniach trujących oparów — pomieszczać odnośne maszyny w odpowiednich oszklonych komorach, z których powietrze wyciąga się zapomocą silnej mechanicznej wentylacji. Wchodzenie do tych komór podczas pracy powinno być wzbronione. Mniejsze przyrządy wulkanizacyjne, o ile nie znajdują się na otwartem powietrzu, należy umieszczać w odpowiednich oszklonych kłatkach ochronnych, do których zajęty wulkanizacją robotnik wkłada tylko ręce.

Wulkanizowane przedmioty należy natychmiast po zwilżeniu ich płynem wulkanizacyjnym układać w spe-

cialnych wywietrzanych komorach lub ogrzewanych suszarniach.

Suszarnie powinny być tak urządzone, aby wkładanie i wyjmowanie wulkanizowanych przedmiotów mogło odbywać się bez wchodzenia do środka.

Jeśli z powodu wielkości przedmiotów jest to niemożliwe, to w suszarniach powinny znajdować się urządzenia, zapobiegające rozchodzeniu się par.

Opary wydzielające się przy wulkanizowaniu kauczuku zapomocą chlorku siarki, również należy zbierać i odprowadzać nazewnątrz.

Ogrzewanie powinno być centralne: parowe albo wodne, oświetlenie żarowe elektryczne z lampami zabezpieczonymi szklanymi kloszami.

W zakładach wulkanizacyjnych powinny być urządzone w oddzielnych pomieszczeniach szatnie, umywalnie i jadalnie.

23. Przedzalnice.

Przedzalnice jako zakłady wytwarzające dużo pyłu, powinny być budowane możliwie zdala od mieszkań ludzkich i posiadać urządzenia do zbierania i zatrzymywania kurzu w odpowiednio zbudowanych komorach.

Budynki przedzalni powinny być ogniotrwałe, z dachami, więzarami i podłogami wykonanymi o ile możliwości z materiału niepalnego.

Wilki, szarpacze, trzepaki i otwieracze winny być umieszczane w oddzielnych, przestronnych, widnych,

dobrze wentylowanych, sklepionych, ogniortwałych pomieszczeniach, posiadających dobre i pewnie działające urządzenia przeciwpożarowe.

Maszyny powyższe powinny posiadać odpowiednią i specjalną wentylację, zapewniającą odprowadzanie kurzu do szczelnych komór kurzowych, zaopatrzonych w odpowiednie filtry, uniemożliwiające wydostawanie się kurzu nazewnątrz. Komory te w zasadzie powinny znajdować się nazewnątrz pomieszczeń roboczych.

Tarla konopi, międlarki, trzepakzki lnu i czesalnie należy umieszczać w oddzielnych pomieszczeniach, zaopatrzonych w dobrze działające wentylatory mechaniczne.

Zgrzeblarki winny być ustawione od siebie w odległości co najmniej 1,4 m. od strony frontowej t. j. od strony, z której zachodzą i wychodzą włókna; odległości zaś między zgrzeblarkami w kierunku długości nie powinny być mniejsze od 0,7 m.

Samoprąśnice jako też wszelkie inne maszyny i aparaty powinny być ustawione w takiej od siebie odległości, aby swobodny dostęp do nich ze wszystkich stron oraz przejście między nimi było zapewnione.

24. Tkalnie.

Budynki tkalni powinny być ogniortwałe, z dachami, więzarami i podłogami, wykonanymi o ile możności z materiału niepalnego.

Wobec hałasu, jaki sprawiają krosna tkackie, tkalni mechanicznych nie należy urządzać w nieprzemysłowych dzielnicach miasta.

Krosna w tkalniach należy rozstawiać w ten sposób, aby między dwoma rzędami krosień był odstęp nie mniejszy od 1 m. Szerokość głównych przejść między najbardziej wystającymi częściami krosien, powinna być nie mniejsza od 1,5 m. Szerokość bocznych przejść winna wynosić co najmniej 0,7 m.

25. Bielniki, farbiarnie, drukarnie i wykończalnie.

Budynki zakładów do bielienia, farbowania i drukowania tkanin powinny być ogniortwałe, z dachami, więzarami i podłogami, wykonanymi o ile możności z materiału niepalnego.

Bielniki, farbiarnie i drukarnie, ze względu na zanieczyszczanie powietrza wydzielającymi się przy pracy gazami, jako też zanieczyszczanie wód odciekami, powinny być budowane poza obrębem miast i w dole rzek.

Celem unieszkodliwienia wydzielających się gazów i oparów, należy wyżej wymienione zakłady zaopatrywać w kominy o odpowiednim przekroju i wysokości, a gdy te nie wystarczają, w urządzenia odprowadzające i pochłaniające.

Wypuszczanie wszelkich płynów z parników, warników i kadzi do ziemi jest wzbronione.

Odcieki należy odprowadzać krytemi przewodami względnie nieprzeziąkliwymi rurami do nieprzepuszczalnych zbiorników zakrytych lub ogrodzonych, a w żadnym razie nie można ich wypuszczać do studzień ziemnych wchłaniających oraz na drogi publiczne i grunty prywatne. Odcieki te winny być przed ich odprowadzeniem do wód biejących lub kanałów należycie oczyszczone w odpowiednich osadnikach i sączkach (filtrach), po należytem zneutralizowaniu na drodze chemicznej.

Podłogi w wymienionych zakładach winny być wykonane z materiału nieprzeziąkliwego, ze spadkiem do kanałów, przykrytych rusztami, aby odcieki mogły łatwo spływać, nie zalewając podłóg pracowni.

Odważanie, warzenie i rozpuszczanie barwników, przygotowywanie roztworów czarnej aniliny, barwników lodowych i drukarskich, jako też roztworów chlorku bielącego i t. p. winno odbywać się w oddzielnych, dobrze wentylowanych pomieszczeniach.

Ze względów bezpieczeństwa pożądanem jest, aby doprowadzanie do maszyn i aparatów, roztworów żrących i trujących np. roztworów: chlorku bielącego, ługów i kwasów odbywało się zapomocą rur lub odpowiednich przewodów.

Składy towarów łatwo i samozapalnych winny znajdować się w pomieszczeniach ogniotrwałych, położonych możliwie daleko od pozostałych zabudowań. Jeżeli jednak teren fabryczny nie pozwala na pomieszczenie ich w myśl powyższej zasady, to wtedy składy takie winny być oddzielone od zabudowań sąsiednich murem ogniowym.

Komory do siarkowania wełny powinny znajdować się w oddzielnych, szczelnie zamykanych pomieszczeniach, zaopatrzonych w wentylatory mechaniczne. Wentylatory odprowadzające gazy z komór siarkowych, winny być szczelnie obudowane i połączone szczelnymi przewodami z aparatami pochłaniającymi te gazy, celem ich unieszkodliwienia.

Oddziały wytwórni, w których wytwarza się duża ilość pary wodnej, należy zaopatrywać w ogrzewacze powietrzne oraz wentylatory tłoczące, celem zapobiegania skraplaniu się pary. Do pomieszczeń, w których panuje zbyt wysoka temperatura lub wydzielają się szkodliwe dla zdrowia wyziewy i gazy, należy włączać świeże powietrze. Pomieszczenia te powinny być należycie oddzielone od innych pomieszczeń.

Pomieszczenia, w których znajdują się opalarki, powinny być, ze względu na możliwość pożaru, oddzielane od innych pomieszczeń ścianami i drzwiami ogniotrwałymi oraz posiadać specjalnie dobre i pewnie działające urządzenia przeciwpożarowe.

Nad opalarkami powinny być urządzone odpowiednie kapy i wyciągi mechaniczne, do odprowadzania pyłu. Pył ten powinien być zbierany w szczelnych, ogniotrwałych komorach kurzowych, zaopatrzonych w odpowiednie filtry, uniemożliwiające wydostawanie się kurzu nazewnątrz. Komory te w zasadzie powinny znajdować się zewnątrz pomieszczeń roboczych.

Opalone tkaniny, w zasadzie powinny być po opaleniu zmoczone względnie przeprowadzone przez komory (skrzynie) z parą wodną.

Naczynia wywarowe i wyparowe, pracujące pod ciśnieniem podlegają przepisom o naczyniach pracujących pod ciśnieniem, przyczem ich opróżnianie i napełnianie winno być uskuteczniane sposobem mechanicznym.

Wszystkie naczynia wywarowe otwarte, t. j. kadzie do prania wełny, naczynia do farbowania, gotowania krochmali i t. d., o ile to jest możliwe powinny znajdować się w oddzielnych pomieszczeniach i powinny być tak ustawione, ażeby dostęp do nich i ich obsługa przez robotników była łatwa i stale zapewniona.

Napawaczki z suszarkami używane w farbiarniach i drukarniach do przepajania tkanin roztworami, wydzielającymi szkodliwe dla zdrowia gazy i opary należy umieszczać w oddzielnych salach z odpowiednio urządzoną wentylacją mechaniczną.

Maszyny draparskie należy ustawiać nad zagłębieniami, połączonemi zapomocą przewodów rurowych z ekshaustorem do wyciągania kurzu do szczelnych komór kurzowych, zaopatrzonych w odpowiednie filtry, uniemożliwiające wydostawanie się kurzu nazewnątrz. Komory te w zasadzie powinny znajdować się nazewnątrz pomieszczeń roboczych.

Maszyny drukarskie należy ustawiać w jasnych, przestronnych pomieszczeniach, zaopatrzonych w dobrą wentylację.

Swobodny dostęp do wszelkich części maszyn drukarskich powinien być stale zapewniony, nad maszynami zaś powinny, o ile możności, znajdować się podnośniki do podnoszenia wałków drukarskich.

26. Wytwórnice sztucznej wełny (karbonizacje).

Budynki wytwórni sztucznej wełny powinny być ogniotrwałe.

Wytwórnice sztucznej wełny mogą być urządzone wyłącznie w dzielnicach przemysłowych, zdala od budynków mieszkalnych. Karbonizacje pracujące przy pomocy kwasu solnego powinny w zasadzie być urządzone poza miastem na terenach mało zamieszkałych.

Szarpaczki, wilki i klepaki powinny być umieszczane w oddzielnych przestronnych, widnych, dobrze wentylowanych, sklepionych, ogniotrwałych pomieszczeniach, posiadających dobre i pewnie działające urządzenia przeciwpożarowe.

Maszyny powyższe powinny posiadać odpowiednią i specjalną wentylację, zapewniającą odprowadzanie kurzu do ogniotrwałych szczelnych komór kurzowych, zaopatrzonych w odpowiednie filtry, uniemożliwiające wydostawanie się kurzu nazewnątrz. Komory te w zasadzie powinny znajdować się nazewnątrz pomieszczeń roboczych.

Pomieszczenia, w których mieszczą się piece karbonizacyjne powinny posiadać dostateczną wentylację mechaniczną.

Pomieszczenia te powinny posiadać należyte i pewnie działające urządzenie przeciwpożarowe.

Piece karbonizacyjne na kwas solny powinny posiadać odpowiednie urządzenia pochłaniająco-płuczkowe, dla zupełnego unieszkodliwiania gazów i oparów.

Gazy te powinny być odprowadzane do odpowiednio wysokiego komina fabrycznego.

Ściany aparatów karbonizacyjnych powinny posiadać możliwie niską temperaturę.

Wzbronionem jest używanie przy tych aparatach bezpośredniego paleniska.

27. Wytwórnice celulozy.

Celulozę w postaci oczyszczonej otrzymuje się na drodze chemicznej. Sposób ten polega na chemicznym rozpuszczeniu powłoki osłaniającej celulozę i obejmuje szereg systemów, różniących się od siebie rodzajem stosowanego odczynnika.

Jako materiał surowy służy drzewo lub słoma, celuloza zaś otrzymuje się z nich przez zastosowanie roztworu kwasu siarkawego (wolnego i związanego z wapnem), ługu sodowego, albo siarkanu sodowego.

W zależności od użycia jednej z wyżej wymienionych odczynników rozróżniamy trzy systemy otrzymywania celulozy:

- a) system siarkonowy,
- b) „ sodowy,
- c) „ siarkanowy.

Wytwórnice celulozy, niezależnie od przerabianego w nich materiału surowego i systemu fabrykacji posiadają te wspólne cechy, że wydzielają znaczne ilości gazów szkodliwych o przykrym zapachu i dają wielkie ilości odcieków. Wody odciekowe z wybitną kwa-

śną lub alkaliczną reakcją zależnie od systemu fabrykacji unoszą ze sobą oprócz zawieszin znaczne ilości rozpuszczonych związków organicznych.

Wobec powyższego wytwórnice celulozy należy zakładać w odległości niemniej 2-ch kilometrów od miast, w pobliżu rzek, obfitujących w wodę.

Wody odciekowe, przed wpuszczeniem ich do rzek, należy oczyszczać w obrębie terenu fabrycznego za pomocą odpowiednich odczynników i klarować w odpowiednio urządzonych osadnikach.

System siarkonowy.

Miejsca przeznaczone pod budowę wytwórni celulozy, powinny być dostatecznie obszerne, ażeby był łatwy dostęp do każdego budynku.

Ze względów bezpieczeństwa ogniowego, budynki przeznaczone na wytwórnice celulozy należy wykonywać z materiału ogniotrwałego, oświetlenie zaś powinno być elektryczne.

Pomieszczenia wytwórni powinny być dostatecznie obszerne i widne.

Podłogi w tych działach produkcji, gdzie ma się do czynienia z cieczami, powinny być wykonane z materiału nieprzepiękłego i posiadać taką kanalizację względnie taką pochyłość, aby ciecze łatwo mogły po nich spływać.

Działy produkcji, w których wytwarzają się pary wodne, gazy i pył, powinny posiadać oprócz wyciągów dachowych odpowiednie urządzenie wentylacyj-

ne, ażeby dopływ świeżego powietrza z zewnątrz i odpływ zepsutego był stale zapewniony. Do takich działów należy tartak, sala warników i dział bielników.

W tartaku maszyny powinny być osłonięte, zaś powstający w nich pył drzewny należy odprowadzać do specjalnych komór przy pomocy ekshaustorów.

Gotowanie wiórów drzewnych z roztworem wodnym kwasu siarkawego i siarczynu wapna odbywa się w stojących lub leżących, hermetycznie zamykanych warnikach z blachy żelaznej, wyłożonych wewnątrz cegłami szamotowymi. Warniki te powinny być zaopatrzone w manometry i termometry i posiadać rury dla odprowadzania gazów do wież wchłaniających lub do zbiorników z ługami. Warniki przed każdorazowym użyciem, a nadto w pewnych odstępach czasu należy próbować na ciśnienie w myśl odnośnych przepisów o naczyniach pracujących pod ciśnieniem. Wskazaniem jest, aby wypuszczanie zużytych ługów od wód odciekowych po każdym opróżnieniu warnika nie doznawało przerwy. W tym celu ługi wypuszczane z warnika, należy zbierać w specjalnym nieprzeziąkliwym zbiorniku, a następnie wypuszczać do kanału odciekowego.

Przy wytwórniach celulozy należy urządzać dla robotników jadalnię, ogrzewane w zimnej porze roku, kąpiele i umywalnie.

Wytwornie celulozy powinny być zaopatrzone we wszelkie możliwe środki przeciwpożarowe.

Przy zakładaniu wytwórni wyrabiających celulozę systemem sodowym i siarkonowym należy trzymać się

przepisów obowiązujących wytwornie, wyrabiające celulozę systemem siarkonowym.

28. Wytwornie papieru.

a) Wytwornie papieru w ogólności.

Wytwornie wyrabiające papier, dzielą się na dwie kategorie, a mianowicie:

1. na wytwornie przerabiające na papier otrzymaną z zewnątrz półmasę, jako to: celulozę drzewną, celulozę słomianą, masę drzewną, odpadki papieru;
2. na wytwornie wyrabiające u siebie na miejscu jeden lub kilka rodzajów półmas, jako to: szmacianą, celulozę drzewną i słomianą, masę drzewną.

Zakłady pierwszej kategorii, jako nie wydzielające pyłu i szkodliwych gazów i dające tylko nieznaczne ilości mało zanieczyszczonych wód odciekowych, mogą być urządzone w pobliżu miast. Zakłady drugiej kategorii, jako wytwarzające pył w sortowni szmat, chlor i bezwodnik siarkowy w bielnikach i dające znaczne ilości mocno zanieczyszczonych wód odciekowych przy wyrobie celulozy z drzewa i słomy, można urządzać w odległości nie mniej 2-ch kilometrów od miasta w pobliżu rzek, obfitujących w wodę.

Miejsca przeznaczone pod papiernię powinny być dostatecznie obszerne, ażeby był łatwy dostęp do każdego budynku.

Papiernię powinny mieć zabezpieczony swobodny odpływ dla odcieków. Jeśli rzeka, do której mają od-

pływać odcieki posiada zbyt mało wody, aby nie została niemi szkodliwie zanieczyszczona, to należy wody odciekowe, przed ich wypuszczeniem poza obręb terytorjum fabrycznego, oczyszczać zapomocą odpowiednich odczynników i klarować w osadnikach.

Budynki wytwórni należy wykonywać z materiału ogniotrwałego, a poszczególne działy oddzielać ścianami zabezpieczającymi od przenoszenia się ognia. Składy powinny się mieścić w oddzielnych odosobnionych budynkach, a oświetlenie pomieszczeń powinno być elektryczne.

Wszystkie pomieszczenia papierni powinny być dostatecznie obszerne i widne.

Podłogi w tych działach fabrykacji, gdzie się ma do czynienia z cieczami (bielniki), pomieszczenia dla holendrów, maszyn papierniczych i t. d. powinny być wykonane z materiału nieprzeziąkliwego i posiadać taką kanalizację względnie pochyłość, ażeby ciecze łatwo mogły spływać.

W pomieszczeniach, wymagających ogrzewania, ogrzewanie powinno być parowe lub wodne.

Działy fabrykacji, w których wytwarzają się pary wodne, gazy i pył powinny posiadać odpowiednią wentylację.

Trzepacze, wiejaki, stoły sortownicze w oddziałach przeróbki szmat powinny być połączone z wywietrznikami, przy pomocy których zanieczyszczony pyłem powietrze odchodziłoby do specjalnych komór odpylających.

Kotły do gotowania pod ciśnieniem: szmat, drzewa i t. p. powinny być urządzone zgodnie z przepisami dla zbiorników pracujących pod ciśnieniem.

Bielenie gazem chlorowym powinno odbywać się w komorach murowanych, wyprawionych cementem lub wyłożonych kafłami, płytkami polewanymi i t. p.

Drzwi komór należy szczelnie zamykać. Usuwanie gazów z komór należy skutecznie przy pomocy wywietrzników przez otwory, znajdujące się w dolnej części komór, przyczem jako środka pochłaniającego należy używać mleka wapiennego, lub wapna polonego w proszku.

b) Wytwórnie papieru słomianego.

W zakładach tych kraje się słomę do oznaczonej długości w pewnego rodzaju sieczkarniach, potem uwalnia się ją od powłoki osłaniającej celulozę, następnie zazwyczaj jeszcze bieli zapomocą wapna chlorowego, wreszcie płócze w wodzie i wysusza.

Przy tej sposobności bardzo trudno jest uniknąć niedogodności wynikających ze zbierania się odcieków oraz rozchodzenia się przykrych zapachów, które powstają zwłaszcza przy spuszczeniu pary w warnikach i wypróżnianiu ich.

O ile ma się do rozporządzenia duże ilości wody, to można pary powstające przy spuszczeniu ciśnienia skraplać, a następnie nie dające się skroplić przykre dla powonienia gazy spalać.

Palenia tytoniu oraz używania odkrytego światła w bezpośredniej bliskości sieczkarni, siewników oraz urządzeń do przenoszenia pokrajanej słomy, należy zakazać z powodu niebezpieczeństwa pożaru.

Ługi sodowe należy unieszkodliwiać zapomocą pary. Tylko przy szczególnie sprzyjających okolicznościach można zezwalać na odprowadzanie ługów do większych rzek lub ziemi. Wszystkie inne odcieki, przed odprowadzeniem ich do wód publicznych, należy neutralizować i dokładnie klarować.

Jeśli odcieki takie zawierają tak znaczne ilości ciał organicznych, że odprowadzenie ich do wód publicznych lub do ziemi nasuwa wątpliwości, to należy wymagać możliwie dokładnego usunięcia rozpuszczonych ciał organicznych zapomocą środków chemicznych, następnie klarowania odcieków albo też usunięcia ich zapomocą wyparowania lub zużycia do nawodnienia ziemi.

Zakładanie wytwórni papieru słomianego w gęsto zabudowanych miejscowościach, jako nasuwające poważne wątpliwości powinno być zasadniczo zakazane.

Wyrób papieru słomianego w wytwórniach, w których pokrajaną słomę gotuje się z wapnem pod ciśnieniem pary, podlega również niniejszym przepisom i wymaga pozwolenia władz.

29. Wytwórnie papy smołowcowej.

Papę dachową (tekturę wzgl. pilśń smołowcową) wyrabia się zapomocą nasycania tektury (pilśni) gorącą smołą z węgla kamiennego.

Przy tej sposobności powstają przykre dla powonienia opary, zwłaszcza podczas wynoszenia nasyconych

smołą materiałów na powietrze, celem wysuszenia ich, co w wysokim stopniu może być dokuczliwem dla sąsiadów i publiczności.

Wobec łatwej zapalności smoły, ogrzewanej na odkrytym płomieniu oraz większej lub mniejszej zapalności świeżo nasyconych materiałów, praca w wytwórniach papy przedstawia również i niebezpieczeństwo pożaru.

Chociaż dokuczliwości polegające na rozprzestrzenianiu się przykrych dla powonienia oparów, znacznie umniejszają się jeśli, jak to często robi się, nasycona smołą tektura bezzwłocznie zostanie przesypana piaskiem, zapakowana i zrolowana, to jednak mimo to powstać mogą dokuczliwości. Dlatego wydawanie pozwoleń na zakładanie tego rodzaju wytwórni w bezpośredniej bliskości domów mieszkalnych, nie jest wskazane. Ze względu na niebezpieczeństwo pożaru, jest rzeczą pożądaną, aby pomieszczenia fabryczne były ogniotrwałe, a paleniska kotłów oddzielone od pomieszczeń dla kotłów i kadzi, metalową lub murowaną ścianą bez otworów.

Zbiorniki na smołę powinny być nieprzeziąkliwe, posiadać przykrywy i stałe pozostawać pod przykryciem.

Dodatkowy wyrób benzolu i tym podobnych łatwozapalnych produktów w wytwórniach papy, wymaga osobnego zatwierdzenia.

30. Wytwórnie wyrobów celuloidowych.

Wytwórnie wyrobów celuloidowych należy budować poza obrębem miast i osad.

Budynki, mieszczące wytwórnię wyrobów celulozowych należy stawiać w odległości nie mniej 20 m. od sąsiednich zabudowań i dróg publicznych. Budynki te powinny być wykonane z materiału ogniotrwałego; wskazanem jest, aby o ile możliwości były parterowe.

Pracownie powinny być tak obszerne, ażeby na każdego pracownika przypadało co najmniej 10 m³ powietrza przy 3 m² podłogi.

W wytwórniach, w których celulozoid obrabia się na gorąco, lub też obróbka jego połączona jest z wydzielaniem się znacznych ilości pyłu i powstawaniem dużej ilości wiórów, powinno przypadać przynajmniej 15 m³ powietrza na każdego pracownika.

Ściany i sufity pracowni powinny być ogniotrwałe; o ile budynek ma piętra — sufity na parterze powinny być sklepiene.

Ściany i sufity należy gładko wyprawiać. W pracowniach, w których powstają znaczne ilości kurzu, ściany do wysokości 2 m. powinny być pomalowane farbą mineralną.

Podłogi powinny być z materiału niepalnego, gładkie i łatwe do zmywania.

Drzwi i odrzwia powinny być wykonane z materiału niepalnego, a o ile są z drzewa, powinny być obite blachą żelazną. Drzwi pracowni powinny otwierać się nazewnątrz i prowadzić bądź bezpośrednio na podwórze, bądź do klatek schodowych, bądź wreszcie na korytarze. Drzwi powinny być tak urządzone, ażeby otwarte nie tamowały ruchu na korytarzach, i w klatkach schodowych. Każda pracownia powinna posiadać

przynajmniej jedne takie drzwi szerokości niemniej 1,3 m. Na każde 10 osób pracujących w sali powinno przypadać przynajmniej jedno takie wyjście.

W każdej pracowni powinny do drzwi wyjściowych prowadzić główne przejścia używalnej szerokości niemniej 1,5 m., zaś od poszczególnych miejsc pracy do głównych przejść wygodne przejścia poboczne.

Oddalenie każdego miejsca pracy do drzwi wyjściowych nie powinno przekraczać 10 m.

W pracowniach mogą znajdować się tylko takie maszyny, aparaty i przyrządy, które potrzebne są do fabrykacji, przyczem powinny być tak ustawione, ażeby dostęp do nich był łatwy i ażeby nie tamowały ruchu wewnątrz pracowni.

Ramy okienne powinny być żelazne. Okna pracowni i wszelkie otwory, umożliwiające przedostawanie się ognia, nie mogą wychodzić na takie korytarze i klatki schodowe, które w razie pożaru stanowiłyby dla pracujących drogę ucieczki na podwórze.

O ile budynek ma piętra, to powinien posiadać tyle schodów, ażeby żaden punkt nie był więcej oddalony od schodów jak 30 m. Schody przestramienne z materiału ogniotrwałego powinny być umieszczone w murowanej klatce. W zależności od miejscowych warunków powinny znajdować się na zewnętrznej stronie budynku żelazne przestramienne schody ratunkowe, połączone z pracowniami, łatwo dostępnymi wejściami.

Pracownie powinny posiadać dostateczne oświetlenie dzienne.

Dla sztucznego oświetlenia należy używać oświetlenia elektrycznego, przyczem lampy żarowe i ich obsady powinny być zaopatrzone w zamknięte osłony z grubego szkła; przewody światła należy izolować, a bezpieczniki umieszczać nazewnątrz sal roboczych.

Ogrzewanie powinno być parowe lub wodne, przyczem rury należy izolować, a radiatorzy w ten sposób zabezpieczać i ustawiać, ażeby nie stykały się z łatwopalnymi materjałami i jak najmniej były narażone na zapalenie.

Pracownie powinny posiadać odpowiednie mechaniczne urządzenia wentylacyjne, ażeby łatwo zapalne gazy, pary a także pył powstający przy obróbce celuloideu można było skutecznie usuwać. — Rur odprowadzających nie należy wprowadzać do kominów i kanałów, o ile te ostatnie nie są dostatecznie izolowane od kanałów domowych.

Silników parowych, silników wybuchowych lub spalinowych nie należy ustawiać w pracowniach, lecz w specjalnem pomieszczeniu, oddzielonem od pracowni ścianami bez drzwi i okien.

Ustawianie dynamomaszyny, elektromotorów i transformatorów w pracowniach, dopuszczalne jest, o ile maszyny te pomieszczone są w szczelnie zamkniętych i nieprzepuszczających pyłu osłonach.

Pędnie i maszyny należy utrzymywać w czystości i należycie smarować, ażeby nie dopuścić do nagrzewania się ich.

W obrabiarkach i maszynach pomocniczych, powinny miejsca, w których tworzą się iskry lub powstaje

pył, posiadać o ile możności odpowiednie blaszane osłony. Dla zbierania wiórów i pyłu należy używać odpowiednich naczyń z wodą.

W porze obiadowej, jak również po ukończeniu dziennej pracy, należy uprzątnąć wszystkie odpadki celuloideowe; podłogi, stoły i maszyny, radiatorzy i t. d. należy wycierać i zmywać na mokro, śmiecie zaś usuwać.

Ściany, podłogi i wszystkie wewnętrzne urządzenia należy przynajmniej raz na tydzień gruntownie czyścić i odpylać.

Do nagrzewania celuloideu należy używać pary lub gorącej wody. Używanie płomienia i żarzących się ciał do bezpośredniego nagrzewania celuloideu jest wzbronione. — Do pośredniego nagrzewania celuloideu należy używać przyrządów zaopatrzonych w blaszane osłony, niedopuszczające zetknięcia się celuloideu z płomieniem lub żarzącymi się przedmiotami.

Do wszelkich robót połączonych z nagrzewaniem celuloideu należy używać doświadczonych i wyrobionych robotników.

W wytwórni wyrobów celuloidowych palenie tytoniu jest surowo wzbronione, co zapomocą osobnych obwieszczeń powinno być podane do wiadomości ogółu pracowników.

W pracowniach może znajdować się tylko taka ilość celuloideu, jaka potrzebna jest do dziennej obróbki. Wskazaniem jest przechowywanie celuloideu pod wodą. Przy suchem przechowywaniu, celuloide należy umieszczać w zamkniętych naczyniach z materiału ognio-

trwałego. Naczynia te powinny znajdować się w odległości nie mniej 2 m. od radiatorów.

W każdej sali roboczej może znajdować się przy suchem przechowywaniu, nie więcej niż 5 kg. odpadków celuloidowych, przy przechowywaniu pod wodą — nie więcej niż 10 kg. Wskazaniem jest przechowywanie odpadków celuloidowych pod wodą. Przy suchem przechowywaniu odpadki celuloidowe należy zbierać do naczyń zamkniętych z materiału niepalnego. — Przechowywanie odpadków celuloidowych w workach jest niedozwolone.

Niszczenie odpadków celuloidowych przez spalanie może się odbywać jedynie na otwartym powietrzu przy zachowaniu wszelkich środków ostrożności i w ilościach nie przekraczających 1 kg. Wyrzucanie odpadków celuloidowych do kanałów, dołów i t. p. jest wzbronione. Robotnikom nie wolno zabierać ze sobą do domu odpadków celuloidowych.

Ilość odpadków celuloidowych znajdujących się w pracowniach nie powinna przekraczać ilości odpowiadającej dziennej produkcji.

Wyroby celuloidowe należy przechowywać zdala od wszelkich źródeł ciepła, światła i nie można wystawiać ich na działanie promieni słonecznych.

Pakowanie wyrobów celuloidowych w salach roboczych jest wzbronione.

Ciecze łatwopalne (aceton, spirytus, eter, benzyna i t. p.) mogą znajdować się w pracowniach tylko w ilościach niezbędnych do fabrykacji a przechowywać należy je w szczelnie zamykanych naczyniach metalowych.

Przelewanie łatwopalnych cieczy powinno odbywać się nad blaszanymi tacami o wysokich brzegach.

W każdej pracowni powinny znajdować się hydranty lub inne urządzenia przeciwpożarowe (szprynklery, natryski i t. p.).

W bliskości miejsca obróbki celuloideu oraz naczyń z celuloidem i odpadkami celuloidowymi powinny stać kubły z wodą.

W pobliżu naczyń z łatwopalnymi cieczami powinny być przygotowane środki do gaszenia ognia (piasek, popiół i t. d.).

Wytwórnice o większej ilości pracowni powinny posiadać dzwonki elektryczne, dzwony alarmowe i t. p. urządzenia, służące do ostrzegania robotników przed pożarem.

Składy celuloideu powinny mieścić się w odosobnionym budynku z materiału niepalnego. Budynek ten powinien się znajdować w odległości nie mniej 20 m. od sąsiednich zabudowań i dróg publicznych.

W każdym oddzielnym pomieszczeniu składu może znajdować się nie więcej jak 10.000 kg. celuloideu przy suchem przechowywaniu, zaś nie więcej jak 20.000 kg. przy przechowywaniu pod wodą.

W razie potrzeby przechowywania celuloideu w ilości większej ponad przepisaną, budynek składowy powinien być podzielony na odpowiednią liczbę pomieszczeń, odgraniczonych od siebie ścianami bez otworów. Ściany, sufity i podłogi tych pomieszczeń powinny być zrobione z materiału niepalnego.

Drzwi i odrzwia powinny być wykonane z materiału niepalnego, a o ile są z drzewa to powinny być

obite blachą żelazną. Ramy okienne powinny być z żelaza, okna zaś poszczególnych pomieszczeń mogą wychodzić jedynie na podwórze.

Należy unikać sztucznego oświetlania składów. O ile takie oświetlenie jest niezbędne, to należy oświetlać składy bądź od zewnątrz przy równoczesnym odosobnieniu źródła światła szczelnym zamknięciem szklanym, bądź od wewnątrz zapomocą elektrycznego światła żarowego. W tym ostatnim wypadku przewody światła powinny być izolowane, bezpieczniki umieszczone od zewnątrz, a lampy żarowe i ich obsady zaopatrzone w szczelnie zamknięte osłony.

Ogrzewanie składów jest niedopuszczalne. Składy należy dobrze wietrzyć, przyczem otwory wentylacyjne powinny być zakryte gęstą siatką drucianą, ażeby do wnętrza składu nie mogły przedostawać się iskry.

Pomieszczenia składu powinny posiadać hydranty lub inne urządzenia przeciwpożarowe. — Do magazynu można dopuszczać jedynie robotników doświadczonych i to w godzinach zgóry ściśle oznaczonych.

Palenie tytoniu w składach jest surowo wzbronione.

Odpadki celulooidowe można przechowywać w składzie celuloidu z tem zastrzeżeniem, że ogólna ilość znajdującego się celuloidu, oraz odpadków celuloidowych w każdym poszczególnym pomieszczeniu nie będzie przekraczać 2.000 kg. przy suchem przechowywaniu, zaś 4.000 kg. przy przechowywaniu pod wodą. Odpadki celulooidowe przy suchem przechowywaniu, mogą znajdować się obok celuloidu jedynie w zamkniętych naczyniach z materiału niepalnego. W po-

mieszczeniach, przeznaczonych wyłącznie na odpadki celulooidowe, można składać je luzem lub w workach, w ilościach nieprzekraczających 2.000 kg.

Przechowywanie gotowych wyrobów celuloidowych w składach celuloidu (w opakowaniu lub bez) dopuszczalne jest przy zachowaniu przepisów określających ilość celuloidu dopuszczalną do przechowywania w oddzielnym pomieszczeniu.

Przechowywanie łatwopalnych płynów (spirytusu, acetonu, benzyny, eteru) w składach celuloidu jest wzbronione; płyny te przechowywać można tylko w oddzielnych i odosobnionych budynkach, w metalowych i szczelnych naczyniach.

31. Zakłady do suszenia i solenia skór surowych.

a) Ze względu na przykre zapachy rozchodzące się ze suszarni skór oraz na niebezpieczeństwo przenoszenia przez muchy jadu ze skór na człowieka, nie należy zezwalać na urządzenie odnośnych zakładów w gęsto zabudowanych osiedlach.

Pomieszczenia suszarni powinny znajdować się na wysoko położonem, możliwie przewiewnem miejscu. Podłoga powinna być nieprzeziąkliwa. Odpływającą krew, wodę pozostałą po płókanii skór i inne płynne odpadki należy usuwać podobnie jak odcieki rzeźni (№ 39).

b) Przy soleniu, zwijaniu w role i układaniu skór jednych na drugie, wycieka słona woda, zmieszana z krwią; w związku z tem zakłady do solenia skór winny mieć nieprzepiękłą i posiadającą nieznaczne nachylenie podłogę, którą w braku połączenia z siecią kanalizacyjną, należy łączyć z nieprzepiękłym i szczelnie zakrytym zbiornikiem, położonym co najmniej w odległości 10 m. od zakładu. W sprawie przechowywania i usuwania odcieków i innych odpadków należy w odpowiedni sposób stosować przepisy wydane dla rzeźni.

Pożądaniem jest, aby budynki przeznaczone do solenia skór były murowane; o ile jednak są drewniane, to ściany ich należy uczynić nieprzepięklymi przynajmniej do wysokości 1 metra.

32. Garbarnie.

I. Charakterystyka ogólna.

Zatwierdzenia urządzenia wymagają zarówno garbarnie właściwe, t. j. zakłady przerabiające skóry surowe na garbowane, jak i zakłady wykonywujące jakąkolwiek część tej pracy np. zakłady wyrabiające tylko t. zw. skórę białą t. j. skórę, przygotowaną do garbowania, oraz wykończalnie, które konfekcjonują skórę już garbowaną i t. d.

Przebieg prac w garbarniach jest zwykle następujący: Przedewszystkiem skóry surowe moczy się w wodzie, w bębnoch wirujących lub kadziach i po usu-

nięciu części mięsnych poddaje się bądź bezpośrednio dalszemu działaniu garbników i barwników (wyrób futer, kozuchów), bądź też poddaje się je działaniu roztworu wapna, zaprawionego zwykle dodatkiem siarczku sodu lub arseniku. Po szeregu czynności mechanicznych, mających na celu odwołanie skóry oraz usunięcie części mięsnych, skóry płóczy się ponownie w wodzie i odwapnia chemicznie zapomocą słabych kwasów lub enzymów, przyczem te ostatnie stosowane są jako preparaty czyste, produkowane przez specjalne fabryki chemiczne. W garbarniach prowadzonych systemem przestarzałym odwapnianie skór odbywa się zapomocą psiego łajna, skwaśniałych otrębów i t. p. Następnie skóry poddaje się działaniu bądź garbników roślinnych w postaci mielonej kory, owoców, substancji drzewnej lub wyciągów (ekstraktów) przygotowanych w garbarni wzgl. poza nią, bądź też soli mineralnych jak sole chromu, alunu i t. d. lub wreszcie niektórych olejów zwierzęcych, które redukując substancję skóry, utleniają się na oksykwasy tłuszczowe, będące produktem ubocznym garbarni skór zamszowych. Wreszcie skóry garbowane płóczy się, ew. farbuje i wykańcza.

II. Ogólne przepisy o budowie.

Garbarni, w których dokonywa się całkowita robota garbarska, lub też tylko część roboty, t. zw. robota mokra, nie należy urządzać w gęsto zamieszkałych ośrodkach, a zwłaszcza w odległości mniejszej niż 30 m. od najbliższych budynków mieszkalnych.

Z wyjątkiem wykończalni, ściany wszelkich budynków przeznaczonych do wykonywania robót garbarskich, wychodzące na ulicę, place i parcele publiczne nie powinny posiadać żadnych otworów.

Wody odciekowe garbarń winny być zamknięte w kanałach wykonanych z materiału nieprzepuszczalnego i mogą być odprowadzane do warstw przesiąkliwych gleby lub wód biejących jedynie pod warunkiem całkowitego ich oczyszczenia.

Nie wolno wypuszczać odcieków poza obręb terenu fabrycznego przed skutecznym odfiltrowaniem odpadków stałych, które podlegają następnie gniciu. Jako filtr służyć może warstwa węgla, koksu, żwiru i t. p., którą należy często zmieniać. Celem utrzymania ciągłości działania filtrów w czasie czyszczenia ich, należy urządzać w miarę możliwości dwie osobne sekcje, z których każda oddzielnie winna starczyć na odfiltrowanie całej ilości odcieków. Filtry winny być murywane z łatwym dostępem od zewnątrz do ich czyszczenia.

Wskazaniem jest urządzenie przed filtrami osadników, w których opadają na dno ciężkie zawiesiny, przez co przedłuża się sprawność filtra.

Grubość warstwy filtrującej (około $\frac{3}{4}$ metra) i ziarna materiałów filtrujących winny być tak dobrane do charakteru odcieku, aby woda wypływająca z filtrów nie zawierała zawiesin, widocznych gołym okiem.

Ocieki oczyszczone mechanicznie mogą być wylwane:

a) do przewodów kanalizacyjnych,

b) do rzek,

c) na pola chłonne,

d) do innych urządzeń chłonnych.

W wypadku a) ocieki powinny być uprzednio bezwzględnie alkalizowane i nie mogą zawierać składników, działających na materiał przewodów kanalizacyjnych.

W wypadku b) na odprowadzanie odcieków do rzek, można zezwolić tylko pod tym warunkiem, iż ocieki te nie będą zawierały substancyj trujących n. p. arszeniku. Ocieki powinny być spuszczone do rzek poniżej większych osiedli. Również nie należy zezwalać na bezpośrednie płókanie skór w wodach biejących.

W wypadku c) pola chłonne powinny znajdować się zdaleka od większych osiedli, zajmować dostateczną przestrzeń i składać się z warstw łatwo przepuszczalnych.

W wypadku d) należy urządzać studnie absorbcyjne, doprowadzone do pokładów chłonnych, oddzielonych od pokładów wodonośnych warstwą nieprzepuszczalną.

III. Przepisy o wewnętrznym urządzeniu garbarń.

Budynki garbarń winny być możliwie ogniotrwałe.

W warsztatach pracy, w których wykonywane są roboty mokre, ściany winny być wyprawione cementem i pomalowane olejno, przynajmniej do wysokości 1,5 m, podłogi nieprzepuszczalne (betonowe lub terrakotowe), zaopatrzone w nieprzesiakiwe kanały i w spadku w kierunku tych kanałów, przyczem kanały te winny posiadać dostatecznej wielkości zakrywane otwory

przejściowe, potrzebne w razie zatkania się kanałów oraz dla zwykłego ich oczyszczania.

W warsztatach mokrych jako też i innych warsztatach garbarni winny być umieszczone odpowiednie wyciągi z wentylatorami, dla usuwania z pomieszczeń, wytwarzających się gazów i oparów.

Wszelkie pomieszczenia garbarni, w których światło nie jest szkodliwym dla produkcji winny być jasne, przyczem powierzchnia jasnych okien powinna wynosić co najmniej 3% powierzchni podłogi.

Pracownie garbarni winny być dostatecznie obszerne tak, aby poza przestrzenią zajęta przez zbiorniki i maszyny pozostawało na każdego robotnika przynajmniej 3 m² wolnej podłogi.

Salie robocze, o ile warunki produkcji nie wymagają utrzymywania temperatury odmiennej, winny posiadać urządzenia ogrzewcze, zezwalające na utrzymanie w nich zimą temperatury pokojowej.

Mizdra oraz wszelkie odpadki skór niegarbowanych winny być przechowywane poza warsztatami pracy, w szczelnych nieprzeziąkliwych zbiornikach, zaopatrzonych w szczelne pokrywy, przyczem odpadki ulegające gnicciu winny być polewane mlekiem wapiennym.

Umieszczanie wszelkich kadzi do czynności garbarskich na podwórzu jest niedozwolone; doły do odwapniania i moczenia skór winny być nieprzeziąkliwe, (z betonu lub muru, wyprawionego cementem, z cegły na cemencie).

Gotowanie wszelkich płynów, wewnątrz budynków fabrycznych, powinno być dokonywane możliwie za-

pomocą pary. Nad kotłami powinny być urządzone okapy do odprowadzania pary nazewnątrz budynków.

Przy stosowaniu przez garbarnie specjalnie szkodliwych dla zdrowia substancyj, jak arsenu, łajna lub preparatów wydzielających ostre gazy, jak dwutlenek siarki, siarkowodor i t. p. należy przy zatwierdzaniu urządzenia żądać dodatkowo: stosowania do przechowywania wymienionych materiałów, zbiorników zakrytych, trzymania tych materiałów na składzie tylko w ograniczonej ilości, używania bajców cuchnących tylko w kadziach zakrytych, przyczem opary i gazy mają być wypuszczane kominem albo też odprowadzane rurami do paleniska, oraz urządzenia specjalnej wentylacji tych pomieszczeń, w których odbywa się obróbka skóry przy pomocy w. wymienionych materiałów.

Mielenie garbników powinno odbywać się, o ile możliwości w oddzielnych murowanych ogniotrwałych budynkach, zaopatrzonych w odpowiednie odpylacze, zaś w razie mielenia ich w budynkach ogólnych oddzielne pomieszczenia powinny — ze względu na niebezpieczeństwo pożaru — być oddzielone od reszty budynku murami ognioiwymi.

Skóry surowe lub solone mogą być przechowywane jedynie w oddzielnych, przewiewnych i pokrytych dachem pomieszczeniach, przyczem magazyny dla skór solonych powinny być skanalizowane i zaopatrzone w nieprzeziąkliwą podłogę.

Skór świeżych w garbarniach przechowywać nie wolno.

Przepisy niniejsze dotyczą jedynie garbarń nowozakładanych. Co się tyczy fabryk już istniejących, to stosowanie niniejszych przepisów w całej rozciągłości nie jest wskazane. Od zakładów takich można żądać jedynie zmian w granicach ich możliwości, bez zakłócania normalnej pracy fabryki.

33. Topialnie łoju.

W zakładach tych wytapia się łoź z surowego sadła zwierzęcego. Dla otrzymania tłuszczu, używanego do wyrobu sztucznego masła wytapia się tylko świeży łoź, przy temperaturze poniżej 50° Celsjusza. Praca ta nie pociąga za sobą żadnych dokuczliwości. Natomiast przy wytapianiu pozostających się przy tem skwarków a częściej jeszcze przy wytapianiu nieświeżego łoju mogą powstać poważne dokuczliwości, zwłaszcza jeśli wytapianie odbywa się na odkrytym płomieniu i w otwartych kotłach. Dokuczliwości te zmniejszają się, o ile kocioł podczas wytapiania pozostaje pod szczelnem przykryciem, a wydzielające się opary odchodzą rurą do paleniska. Przytem należy wziąć pod uwagę, że pod koniec procesu wytapiania wydzielają się opary najbardziej dokuczliwe, zaś ogień w palenisku słabnie przez co spalanie się oparów odbywa się z trudem. Będzie więc rzeczą bardziej celową odprowadzanie oparów pod ruszt osobnego paleniska. W każdym razie powrotnemu wchodzeniu płomienia do rury, służącej do odprowadzenia oparów, należy zapobiegać zapo-

moć odpowiednich urządzeń np. siatek drucianych. Należy również oddzielać pomieszczenie paleniskowe od pomieszczenia, w którym odbywa się wytapianie.

Wytapianie na parze wodnej pociąga za sobą mniej dokuczliwości niż wytapianie na ogniu odkrytym, wobec czego rura służąca do odprowadzania oparów może być przeprowadzoną pod palenisko kotłowe.

Najmniej dokuczliwości powstaje przy wytapianiu łoju na parze w szczelnie zamkniętych naczyniach t. zw. autoklawach, przyczem po zamknięciu pary można albo odstawić aparat, aż do zupełnego opadnięcia ciśnienia, albo też wypuścić sprężone w naczyniu opary przeprowadzając je przez zimną wodę. W sprawie urządzenia i funkcjonowania autoklawów należy stosować przepisy, dotyczące naczyń parowych pracujących pod ciśnieniem. W każdym razie wskazaniem jest zakładanie wytapialni łoju tylko w miejscach oddalonych od budynków zamieszkałych.

Odcieki powinny być w odpowiedni sposób usunięte.

34. Warzelnie tranu.

Wobec analogicznego przebiegu robót w topialniach łoju i warzelniach tranu, należy przy zatwierdzaniu tych ostatnich stosować przepisy dla topialni łoju (patrz № 33).

35. Warzelnie mydła.

Warzenie mydła polega na gotowaniu tłuszczów z ługami kaustycznymi, przyczem powstają mydła t. j.

połączenia kwasów tłuszczowych z zasadami, przy równoczesnem wydzielaniu się gliceryny.

Niedogodności powstające przy tej fabrykacji, polegają przeważnie na rozprzestrzenianiu się przykrych dla powonienia oparów. Nieodpowiednie urządzenie warzelni może pociągnąć za sobą niebezpieczeństwo pożaru.

Budynek warzelni powinien być wykonany z materiału niepalnego, samo zaś pomieszczenie powinno być dostatecznie obszerne, wysokie i widne.

Podłogi powinny być nieprzeziąkliwe, szczelne i posiadać nachylenie, umożliwiające utrzymanie ich w czystości oraz spływanie odcieków. Wszelkie otwory i zbiorniki w podłodze należy ogradzać, względnie przykrywać odpowiednio silnemi klapami na zawiasach.

Dla odprowadzenia nieuniknionych przy warzeniu mydła oparów, wskazaniem jest zaopatrywanie kotłów w okapy i przewody, które należy przeprowadzać ponad grzbień dachu warzelni i łączyć z kominem odpowiedniej wysokości.

Wysokość rur oraz kominów powinna być taka, aby dymy i opary nie mogły wciskać się do okien sąsiednich budynków: wysokość tę należy określić w każdym poszczególnym wypadku w zależności od warunków miejscowych.

Celem zmniejszenia niebezpieczeństwa pożaru, należy kocioł w miarę możliwości tak ustawić, ażeby opalanie jego odbywało się nie w samej warzelni, lecz w osobnem oddzielonem od niej pomieszczeniu.

Kotły do warzenia mydła powinny być odpowiednio wysokie lub przedłużone drewnianą albo murowa-

ną nasadą, tak aby piana burzącego się przy gotowaniu mydła, nie mogła wypływać nazewnątrz kotła.

Kotły powinny posiadać kołnierze metalowe, opierające się na murze, które zakrywają ewentualnie szczeliny między kotłem i obmurowaniem i w ten sposób uniemożliwiają przedostawanie się przez nie płomieni.

Ściany kotłów i zbiorników z ługami i t. p. powinny przynajmniej o 0,9 m. wystawać ponad podłogę względnie ponad otaczające je podesty. Obmurowanie kotłów powinno być przynajmniej o 0,6 m. oddalone od ścian budynku i tak wykonane, aby płomienie paleniska nie mogły rozgrzać do czerwoności tych części ścian kotła, które nie są objęte tłuszczem. Pozatem urządzenie i obsługa paleniska powinny odpowiadać przepisom ogólnym.

W warzelniach, w których kotły są tak wysoko ustawione, że robota w nich może być uskuteczniiona tylko z podestów, te ostatnie powinny być o ile możliwości murowane, a o ile są z drzewa to powinny stać na podłodze na dostatecznie silnych słupach.

Podesty powinny być dostatecznie szerokie, stałe utrzymywane w czystości i o ile znajdują się powyżej 1 m. nad podłogą powinny być otoczone poręczami.

Niedopuszczalnym jest, aby robotnicy obsługujący kotły pracowali na deskach ułożonych na kotłach. Obsługa kotłów powinna się odbywać tylko z podestów.

Wody odciekowe mydlarni należy unieszkodliwiać przed wypuszczaniem ich poza obręb fabryki.

Eteryczne, łatwo zapalne olejki należy przechowywać w oddzielnym ogniotrwałym pomieszczeniu i nie wolno nalewać ich przy świetle sztucznym.

Często zdarza się, iż wytwórcy mydła zajmują się wytapianiem łoju z surowego sadła, nie mając na to osobnego pozwolenia (patrz topialnie łoju № 33), przy czem często używają nieodpowiednich do tego urządzeń. Wobec tego, iż taka nielegalna fabrykacja powoduje niejednokrotnie różne uciążliwości dla sąsiadów, należy w odnośnem zatwierdzeniu wyraźnie zaznaczyć, że przedmiotem przeróbki może być tylko łój już wytopiony.

Wytwórnice w których wyrabia się mydło t. zw. metodą zimną t. j. zapomocą ogrzewania poniżej temperatury wrzenia przepisom niniejszym nie podlegają.

36. Wytwórnice degrasu.

Degras lub t. zw. tłuszcz garbarski, jest to mieszanina niewysychalnych tłuszczów i olejów z wytworami mydłanymi, służąca do natłuszczania skóry garbowanej na czerwono. Degras otrzymuje się jużto z nadwyżki tranu używanego przy garbowaniu zamszu przez wgniatanie i ekstrakcję skóry zapomocą potażu, jużto sztucznie z innych tłuszczów.

Dla zapobiegania dokuczliwościom, wynikającym z wytwarzania się przykro woniejących oparów, należy przy zatwierdzaniu urządzenia wytwórnicy degrasu, stosować przepisy odnoszące się do topialni łoju (№ 33 ust. 3) i warzelni mydła (№ 35 ust. 5 i 6).

37. Warzelnie kleju i żelatyny.

Przy wyrobie kleju z odpadków skór, żył (chrząstek) lub kości, mogą powstać uciążliwości pochodzące od wód odciekowych po płókanii surowców, od oparów wytwarzających się przy warzeniu i suszeniu kleju oraz od wyziewów wydobywających się ze składu surowców.

Wobec w. wymienionych uciążliwości nie należy urządzać warzelni kleju w gęsto zaludnionych miejscowościach oraz blisko wód stojących, nad bieżącymi zaś należy je umieszczać poniżej miejsc zaludnionych.

Miejsce przeznaczone pod wytwórnice kleju powinno być tak obszerne, aby był dogodny dostęp do każdego zabudowania.

Podwórze warzelni kleju powinno być wybrukowane, a ta część podwórza, która służy na skład surowców powinna być wyłożona betonem lub asfaltem. Wodom opadowym należy zabezpieczyć szybki odpływ z podwórza.

Pomieszczenia warzelni powinny być dostatecznie obszerne, wysokie i widne. Na 10 m² podłogi pracowni powinno przypadać co najmniej 0,6 m² okna. Podłogi należy wykonywać z materiału nieprzeziąkliwego. Ściany wewnętrzne, sklepienia i sufity należy wyprawić i bielić.

Pomieszczenia powinny posiadać odpowiednie urządzenia wentylacyjne, aby stale był zapewniony dopływ świeżego i odpływ zepsutego powietrza.

Do wyrobu kleju należy używać o ile możliwości surowców świeżych, nie zaś będących w stanie rozkładu. Surowce należy przechowywać w odosobnionych, suchych i przewiewnych budynkach, posiadających wyściagi dachowe. Budynki te mogą być wykonane z drewna, powinny jednak posiadać podłogę z materiału nieprzeziąkliwego.

Celem zabezpieczenia surowców przed rozkładem należy polewać je środkami dezynfekcyjnymi. Moczenie surowców w mleku wapiennym i płókanie ich przed gotowaniem powinno odbywać się w zupełnie nieprzepuszczalnych kadziach albo murowanych, cementem wyprawionych zbiornikach.

Celem uniknięcia wydzielania się z odcieków, przykrych dla powonienia wyziewów, należy je zawczasu odprowadzać poza obręb wytwórni po uprzednim unieszkodliwieniu i oczyszczeniu zapomocą odpowiednich odczynników i klarowania w odpowiednio urządzonych osadnikach lub sposobem biologicznym. Odprowadzanie odcieków do wód biejących w stanie nieoczyszczonym, jest niedopuszczalne.

Dla zmniejszenia uciążliwości powstających przy warzeniu kleju a polegających na rozprzestrzenianiu się przykrych dla powonienia oparów, wskazanem jest zaopatrzenie kotła w rurę, przez którą opary te, o ile możliwości po uprzednim oziębieniu lub innego rodzaju usunięciu pary wodnej, odchodziłyby do paleniska.

Ponadto przy wyrobie kleju kostnego, podczas gotowania i parowania kości, wytwarzają się w najwyższym stopniu przykre dla powonienia i uciążliwe dla

sąsiedztwa opary, celem uniknięcia których należy przy wydawaniu odnośnych zatwierdzeń stawiać warunek, aby wyżej wymienionych czynności dokonywano tylko w zbiornikach zamkniętych. Rzeczowe zastosowanie znajdują przytem wskazówki odnoszące się do gotowania kości.

Wszelkie maszyny i aparaty powinny być tak zestawione, aby był do nich swobodny dostęp.

Oddział ekstrakcji benzynowej, o ile nie posiada oświetlenia elektrycznego, urządzonego wewnątrz pomieszczenia przy specjalnych zabezpieczeniach, powinien być oświetlony lampami z zewnątrz przez szczelne szklane okna.

Wobec małej różnicy jaka zachodzi między wyrobem kleju, a wyrobem żelatyny, przepisy dla wytwórni kleju odnoszą się też do wytwórni żelatyny.

38. Przetwórnice sierści zwierzęcej.

W zakładach tych odbywa się czyszczenie i przeróbka sierści zwierzęcej. Głównie wchodzi tu w rachubę postrzygalnie i tkalnie, o ile przedmiotem przeróbki w tych zakładach jest sierść zwierzęca.

W postrzygalniach oczyszcza się, bajcuje i kraje na drobne kawałki, skórki zajęcze i królicze, po uprzednim oddaleniu części nożnych i usznych. W zakładach tych mogą powstać dokuczliwości od pyłu i przykrych dla powonienia oparów, oraz niebezpieczeństwo zatrucia robotników trującymi bajcami n. p. azotanem rtęciowym.

Ze względu na dokuczliwość od pyłu, nie należy postrzygalni sierści urządzać w pobliżu mieszkań ludzkich.

Z tegoż powodu budynki postrzygalni sierści powinny posiadać podwójne drzwi i okna i być na tyle obszerne, aby na każdego pracującego w nich robotnika wypadało po 15 m³ przestrzeni.

Powstający przy robocie pył należy wyciągać z sal roboczych zapomocą wentylatorów i zbierać w komorach pyłowych.

Podłogi powinny być trwałe i szczelne, aby możliwem było usuwanie pyłu przez zmywanie. Podłogi drewniane powinny być heblowane i zabezpieczone przed wsiąkaniem wody. Ściany i sufity, o ile nie można ich zmywać, należy bielić przynajmniej raz do roku.

W wolnej od kurzu części wytwórni należy urządzać umywalnie, łaźnie i szatnie, a także oddzielnie od nich jadalnie. Oparów tworzących się przy gotowaniu sierści nie wolno wypuszczać na powietrze, lecz należy je skraplać.

W tkalniach, w których nietylko włosie końskie, lecz i włosie różnych innych zwierząt podlega przeróbce, zachodzi przy włosiu sprowadzanym z zagranicy oprócz dokuczliwości od pyłu i przykrych dla powonienia oparów, również i niebezpieczeństwo zawleczenia epidemii. Wobec tego dla włosia zagranicznego lub też niestwierdzonego pochodzenia, należy oprócz wprowadzenia wyżej wymienionych urządzeń, żądać przeprowadzania skutecznej dezynfekcji.

Odcieki powstające przy płókanu, gotowaniu i barwieniu sierści, należy dezynfekować przed wpuszcze-

niem ich do osadnika. Pozatem w sprawie odcieków należy kierować się wskazówkami, zawartymi w przepisach ogólnych. Osadnik przynajmniej raz na tydzień należy poddawać gruntownemu czyszczeniu.

39. Rzeźnie.

W rzeźniach mogą powstać niedogodności głównie wskutek gnicia odpadków zwierzęcych (krew, kawałki mięsa i t. p.) spowodowanego niedostatecznem przestrzeganiem czystości i złym odpływem wody.

Głównymi warunkami należytego urządzenia rzeźni są: odpowiednia wielkość terenu i pomieszczenia rzeźni oraz dostateczna ilość wody potrzebnej do utrzymania w czystości pomieszczeń i naczyń.

Wielkość rzeźni i podwórza określa się w zależności od ilości zabijanych zwierząt (największego uboju) oraz od warunków miejscowych jak położenia terenu, charakteru, przeznaczenia i wysokości sąsiednich budowli, kierunku wiatrów, ewentualnego połączenia rzeźni z siecią kanalizacyjną i t. p.

Pomieszczenie rzeźni powinno być przynajmniej na 4 m. wysokie i przynajmniej na dwóch przeciwległych ścianach rzeźni powinny się znajdować okna, dostatecznie duże i wysoko umieszczone dla umożliwienia dostępu światła i powietrza. Jeśli światło i powietrze dochodzą tylko z jednej strony, to należy — o ile odkryte położenie pomieszczenia nie zapewnia dostatecznego przewiewu powietrza, — postarać się o to

przez urządzenie jednego lub więcej kanałów wentylacyjnych. Ściany rzeźni powinny być wyprawione cementem i przynajmniej do wysokości dwóch metrów pomalowane jasną, lecz w każdym razie nie czerwoną farbą olejną. Podłoga powinna być szczelna, niewykładana deskami lecz betonowa lub kamienna.

Odcieki należy wpuszczać do sieci kanalizacyjnej, a w osiedlach nieskanalizowanych do niewsiąkliwego, szczelnie zakrytego zbiornika, połączonego z rzeźnią szczelnie przykrytym ściekiem, który powinien posiadać taki spadek, aby odcieki same odpływały do zbiornika.

Odcieki mogą być wywożone ze zbiornika beczkami, w większych zaś rzeźniach odprowadzane za pomocą pomp i przewodów na pola irygacyjne, dostatecznie oddalone od osiedli.

Zbiornik taki przy rzeźniach położonych w zaludnionej okolicy, zaleca się czyścić i dezynfekować w lecie po każdorazowym uboju, w zimie zaś przynajmniej dwa razy na tydzień.

Stałe odpadki należy albo usuwać natychmiast po uboju (tj. wywozić do zakładów utylizacyjnych wzgl. zakopywać) albo też zbierać w osobnym uszczelnionym zbiorniku i do czasu usunięcia ich stamtąd, zalewać mlekiem wapiennym.

Mięso (organa wewnętrzne, całe sztuki i części ich), zakwalifikowane przez dozór weterynaryjny, jako niezdatne do spożycia należy do czasu usunięcia (do przeróbki lub zniszczenia) trzymać pod zamknięciem. Szlamiarnie (kiszkarne) do czyszczenia wnętrzości

należy urządzać w miarę możliwości w osobnej do tego przeznaczonej części ogólnego pomieszczenia rzeźni przy hali uboju.

W osiedlach, nie posiadających zakładów utylizacyjnych, należy przy rzeźniach zakładać w oddzielnych budynkach, osobne urządzenia do przeróbki odpadków stałych. W rzeźniach, gdzie urządzenie podobnych przetwórn jest niemożliwym, można zakopywać odpadki w ziemi, przy zachowaniu odnośnych przepisów o zakopywaniu zwłok zwierzęcych (patrz № 40, ust. 4 i 5).

W większych rzeźniach, kotły i paleniska powinny się znajdować w oddzielnych pomieszczeniach, aby wskutek wydzielania ciepła nie przyspieszały psucia się odpadków.

Rzeźnia powinna być tak urządzona, aby dostęp do niej dla oka ludzkiego od strony ulicy nie był możliwy. Bicia bydła na podwórzu należy zasadniczo zakazać.

W osiedlach nieskanalizowanych należy urządzać rzeźnię nie w samych osiedlach, lecz — zwłaszcza jeśli odcieki mają być odprowadzone na pola irygacyjne — o ile możliwości w pewnym od nich oddaleniu, w każdym razie zaś przynajmniej na ich krańcach.

O ile rzeźnia nie jest w jakiś inny sposób zaopatrzona w czystą wodę, to należy stawiać warunek, aby na podwórzu parceli znajdowała się studnia, zaś w pomieszczeniu rzeźni wodociąg.

Studnie powinny mieć obfitą ilość wody i być zaopatrzone w szczelne pompy, aby woda z krwią, ście-

kająca z podwórza nie spływała do studni. Podwórze powinno być dokładnie wybrukowane, aby krew ściekająca z mięsa nie wsiąkała w ziemię.

40. Przetwórnice zwłok zwierzęcych.

Przetwórnice zwłok zwierzęcych powinny znajdować się w takiej odległości od najbliższych domów mieszkalnych, dróg i komunikacji publicznych, aby mieszkańcy domów wzgl. przechodnie nie byli narażeni na przykre wyziewy i wonie rozchodzące się z tych zakładów, oraz aby konie nie płoszyły się poczuwszy woń padliny. Dokładną odległość należy określić w każdym poszczególnym wypadku w zależności od ukształtowania terenu, kierunków wiatru i t. p. warunków miejscowych.

Pomieszczenie robocze powinno być możliwie przewiewne i w ten sposób urządzone, aby na wewnętrzne jego ściany nie padały bezpośrednio promienie słoneczne. W tym względzie należy tu stosować odpowiednie przepisy wydane dla rzeźni. Niezużytkowane odpadki powinny być w przeciągu 25 godzin (z wyjątkiem dni mrozów) zakopane w ziemi na głębokość co najmniej 1 m, jednakowoż nie przy samej wodzie zaskórnej i przesypane wapnem. Zwłoki zwierząt padłych na zarazę, można najskuteczniej unieszkodliwić zapomocą wygotowania ich w szczelnych kotłach, ogrzewanych parą o wysokim ciśnieniu przyczem wydzielające się opary należy odprowadzać kominem wystającym co najmniej 10 m. ponad dach budynku.

Zwłoki zwierzęce, natychmiast po przywiezieniu ich do zakładu należy umieszczać w szczelnie zamkniętych kotłach i przechowywać je tam, aż do rozpoczęcia ekstrakcji. Dłuższe przechowywanie zwłok zwierzęcych dopuszczalne jest jedynie w głębokich, wybetonowanych, szczelnie zamkniętych piwnicach, zaopatrzonych w ścieki na odpadki płynne.

W razie zepsucia się kotła lub niemożliwości przechowywania zwłok zwierzęcych należy zakopywać je co najmniej w głębokości 2 m. pod powierzchnią ziemi, przyczem odnośne doły nie powinny dochodzić do wody zaskórnej ani też być połączone z wodami bieżącymi.

Grzebowiska należy urządzać w przepuszczalnych, o ile możliwości w piaszczystych gruntach.

Jeśli wygotowanie kawałków ciał zwierzęcych ma się odbywać nie w szczelnych kotłach, lecz w naczyniach nieszczelnych bez udziału pary o wysokim ciśnieniu, to należy naczynia te zaopatrywać w przykrywy i rury dla odprowadzenia oparów do paleniska.

Trzymanie świń i drobiu na terenie zakładu jest wzbronione. Stajnie dla zwierząt chorych na zarazę lub też podejrzanych o zarazę należy zakładać zupełnie oddzielnie od znajdujących się ewentualnie na terenie zakładu innych stajni.

Celem możliwego odgraniczenia terenu roboczego, jak również celem ukrycia dokonywanych czynności przed okiem ludzkim, wskazanem jest otoczenie terenu szczelnym ogrodzeniem, wysokości co najmniej 3 metrów. Ponadto pożądanem jest obsadzanie ogrodzenia roślinami pnąciami.

41. Wytwórnice strun oraz przetwórnice jelit.

Przy zatwierdzaniu zakładu wskazaniem jest postawienie przedsiębiorcy warunku, aby do przeróbki używał tylko świeżego surowca. Stałe i płynne odpadki oraz odcieki należy zbierać i usuwać w myśl odpowiednich przepisów dla rzeźni (№ 39). Pomieszczenia fabryczne powinny być możliwie dostępne dla powietrza i światła, podwórze o ile jest terenem fabrykacji powinno być brukowane a suszarnia jak również pomieszczenia robocze zaopatrzone w podłogę nieprześlakliwą.

W sprawie odprowadzania odcieków obowiązują odpowiednie przepisy dla garbarni (№ 32).

42. Zakłady do suszenia, gotowania i bieleńia kości.

Wygotowywanie kości ma zastosowanie przeważnie przy wyrobie maczki kostnej, będącej znakomitym środkiem nawozowym.

W tym celu wygotowuje się kości w kotłach, obecnie jednak przeważnie w cylindrach metalowych, w tych ostatnich na parze, następnie wysusza się je do czego najczęściej służą ruszty murowane, wreszcie miele się je w młynach. Niedogodności powstające przy tej fabrykacji wynikają głównie z oparów wytwarzających się przy gotowaniu, jak i przy suszeniu kości.

Również pył kostny, wydobywający się z młynów oraz kleista masa, powstająca przy gotowaniu kości, wydają woń w najwyższym stopniu niemiłą i mogą zarówno jak i składy surowych kości i gotowych przetworów stać się przyczyną dokuczliwości dla sąsiadów.

Dokuczliwości te znacznie zmniejszają się, jeśli parowanie kości odbywa się nie w odkrytych kotłach, lecz w zamkniętych cylindrach, a wypróżnianie naczyń następuje dopiero po ich zupełnem oziębieniu.

Celem usunięcia tworzących się przy gotowaniu oparów należy nad kotłami urządzać blaszane kapy z rurami wyciągowymi, dla odprowadzenia zbierających się pod kapami oparów do komina.

Komin powinien być co najmniej o 3 m. wyższy od budowli sąsiednich.

Kotły do gotowania należy ustawiać w budynkach murowanych i obmurowywać ścianką, któraby była co najmniej o 1/2 metra oddaloną od ścian budynku.

Młyny do mielenia kości należy szczelnie zamykać i w razie potrzeby łączyć z odpylaczami.

Opary powstające przy tężeniu kleistej masy należy po uprzednim oziębieniu przeprowadzać przez palenisko.

Odcieki po zdezynfekowaniu należy zbierać do zbiorników zamkniętych i przechowywać do czasu, gdy będzie można użyć ich, jako środka nawozowego.

Jeśli przeróbkę poprzedza odłuszczenie kości za pomocą benzyny, to należy liczyć się z łatwą zapalnością tego materiału.

W tym wypadku należy żądać urządzenia ogniotrwałych pomieszczeń dla przechowywania benzyny i aparatów oraz zawarunkować, że pomieszczenia te mają być oświetlane z zewnątrz, że nie wolno wchodzić do nich z odkrytym płomieniem, oraz że nie powinny posiadać palenisk.

W sprawie aparatów odtłuszczających i naczyń do gotowania kości należy kierować się przepisami dotyczącymi sposobów urządzania i używania naczyń parowych pod ciśnieniem.

Drzwi w oddziałach ekstrakcji powinny otwierać się nazewnątrz. Ekstraktory pracujące pod ciśnieniem powinny być zaopatrzone w pewnie działające klapy bezpieczeństwa.

Składy kości, o ile nie znajdują się w miejscowościach zupełnie odosobnionych, należy urządzać w zamkniętych, przewietrzanych i zabezpieczonych od wilgoci budynkach. Podłoga w składach powinna być nieprzeziąkliwa.

Przy urządzaniu bielników kości należy stosować się do przepisów odnoszących się do bielników wogóle (№ 25).

Ponieważ jak dotąd, mimo zachowania wszelkich środków ostrożności, nie jest możliwym uniknięcie dokuczliwości, powstających zwłaszcza wskutek oparów wytwarzających się przy suszeniu kości, przeto za twierdzenie urządzenia tego rodzaju zakładów przemysłowych w pobliżu domów mieszkalnych nie jest wskazaniem.

43. Palarnie kości.

W palarniach kości otrzymuje się przez zwęglenie kości w naczyniach, węgiel kostny używany do czyszczenia soków cukrowych.

Przy tej fabrykacji powstają niemożliwe do uniknięcia, bardzo przykre dla powonienia opary, a ponieważ dotychczas jeszcze nie udało się wynaleźć skutecznego środka na usunięcie tych uciążliwości, przeto zakładanie takich wytwórni w bliskości siedzib ludzkich jest niedopuszczalnym.

Jeśli jednak założenie wytwórni w zupełnie oddalonym miejscu nie jest niemożliwym, to należy postawić warunek, że przechowywanie kości ma odbywać się w zamkniętych, w odpowiednią wentylację zaopatrzonych pomieszczeniach, a opary powstające w czasie wypalania kości mają być odprowadzane do paleniska.

Jeśli wypalanie poprzedzone jest odtłuszczeniem kości zapomocą benzyny, to należy liczyć się również z niebezpieczeństwem pożaru (patrz № 42).

44. Wytwórnie sztucznych wód mineralnych, wód gazowych, lemoniad i innych napojów chłodzących.

Wytwórnie wód mineralnych, wód gazowych, lemoniad i innych napojów chłodzących można zakładać w miejscowościach zaludnionych, przyczem zakłady

wód mineralnych powinny być prowadzone przez osoby w tym kierunku wykwalifikowane, t. j. posiadające odpowiednie wiadomości z dziedziny chemii farmaceutycznej.

Pomieszczenia tych wytwórni nie powinny łączyć się z lokalami mieszkalnymi, ani też służyć za mieszkania; powinny one posiadać wchód oddzielny, nie będący równocześnie wejściem do pomieszczeń mieszkalnych lub innej wytwórni, nie powinny również znajdować się w bezpośrednim sąsiedztwie stajen, krowiarni, ustępów i t. p.

Wytwornie wód mineralnych i napojów chłodzących, zarówno te, które trudnią się samym tylko wyrobem, jak i te, w których odbywa się również i nasycanie wód kwasem węglowym, powinny składać się przynajmniej z 2-ch pomieszczeń, t. j. z pomieszczenia z aparatem i pomieszczenia do mycia i sortowania naczyń.

Wszystkie pomieszczenia powinny być dostatecznie przestronne, widne i posiadać odpowiednią wentylację. Podłogi powinny być wykonane z materiału nieprześląkliwego i posiadać taką kanalizację, względnie pochyłość, aby ciecze łatwo mogły po nich spływać. Kanały i zbiorniki powinny być wykonane z materiału nieprześląkliwego.

Ściany pracowni powinny być gładko wyprawione i do wysokości przynajmniej 2 m. od podłogi wyłożone płytkami lub pomalowane jasną farbą olejną.

Pomieszczenia do sortowania i mycia naczyń powinny posiadać wodociąg ze zlewem, urządzenia do gotowania wody i czyszczenia naczyń.

Miedziane i mosiężne części aparatów, mające styczność z wodą lub kwasem węglowym, powinny być pobielane cyną bez dodatku ołowiu. Rury, służące do przeprowadzania kwasu węglowego lub wody nasyconej kwasem węglowym, nie mogą być ołowiane, cynkowane, ani też zrobione z kauczuku wulkanizowanego, lub materiałów zawierających ołów, cynk lub antymon. O ile rury są cynowe, to cyna nie powinna zawierać więcej ołowiu, niż 1°. Rury miedziane powinny być pobielane czystą cyną bez przymieszki ołowiu. Polewę należy stale utrzymywać w dobrym stanie.

Aparaty pracujące pod ciśnieniem, powinny posiadać wentyle bezpieczeństwa i manometry. Na manometrach powinno być oznaczone specjalnymi znakami dopuszczalne ciśnienie. Aparaty przed ich użyciem należy próbować na ciśnienie w myśl istniejących przepisów.

Do wyrobu wód gazowych i mycia naczyń można używać tylko takiej wody, która chemicznie i bakteriologicznie była badana przez organa służby zdrowia publicznego i uznana za odpowiednią do picia. Używanie innej wody jest wzbronione.

Studnie powinny być przykryte i tak zabezpieczone, ażeby pył i żadne ciecze nie mogły się do nich przedostawać.

Doprowadzenie wody ze studni do wytwórni powinno odpowiadać wszelkim wymogom czystości i higieny. W miejscowościach posiadających wodociągi, wytwornie wód gazowych i napojów chłodzących powinny być połączone z siecią wodociagową i korzystać jedynie z wody pochodzącej z tego źródła.

Kwas węglowy, którym nasycy się wodę, powinien być wolny od wszelkich zanieczyszczeń szkodliwych dla zdrowia lub psujących smak wody. Do oczyszczania kwasu węglowego należy używać co najmniej dwóch płókanek, z których pierwsza powinna być napełniona roztworem sody. Płyny w płókanek należy zmieniać przynajmniej raz dziennie, a w razie potrzeby i częściej.

Do wyrobu wód gazowych, lemoniady i innych napojów chłodzących należy używać materiałów w dobrym gatunku i nieszkodliwych dla zdrowia. W celu otrzymania kwasu węglowego wolno używać jedynie kredy oczyszczonej, magnezytu, dolomitu i kwasu siarkowego. Syrop i inne produkty, używane do wyrobu napojów chłodzących, powinny być w dobrym gatunku. Barwienie szkodliwymi farbami, dodawanie sztucznych esencji jest wzbronione. Zabrania się dodawać kwasu salicylowego, bornego, i innych substancji konserwujących, tudzież kwasów organicznych oprócz cytrynowego.

Naczynia, balony, syfony, butelki i t. p. powinny być w dobrym gatunku, aby nie wpływały ujemnie na jakość napojów. Balony do przechowywania wody gazowanej powinny wytrzymywać ciśnienie 12 atmosfer; polewa balonów nie może zawierać więcej jak 1% ołowiu. Stemple, stwierdzające wytrzymałość balonów i dobry gatunek polewy, powinny wskazywać rok wykonania próby.

Próby tego rodzaju należy powtarzać nie rzadziej, niż co trzy lata. Stop cynowy na zamknięciu syfonowych flaszek może zawierać najwyższej 1% ołowiu. Na

główkach syfonów powinna być oznaczona nazwa firmy, która je wyrabia i procent zawartego ołowiu.

Naczynia, w których gazowe i chłodzące napoje wysyła się na sprzedaż, powinny być zaopatrzone w etykiety. Na etykietach należy wymienić: nazwę zakładu, jego siedzibę i rodzaj napoju.

Do przechowywania gotowych napojów musujących, niezbędne jest specjalne do tego celu pomieszczenie; może ono znajdować się w suterynie.

W całym zakładzie należy przestrzegać wzorową czystość.

45. Wytwórnice octu.

Wytwórnice octu dzielą się na dwie kategorie:

- a) wyrabiające ocet drogą fermentacji z płynów zawierających alkohol,
- b) wyrabiające ocet z kwasu octowego przez rozcieńczenie go z wodą.

Wytwórnice octu mogą być zakładane na podstawie specjalnych pozwoleń w tych miejscowościach, gdzie znajdują się urzędy skarbowe lub inspektoraty kontroli skarbowej, oraz w majątnościach ziemskich, uprzemysłowionych.

Wytwórnice octu nie mogą się znajdować w bezpośrednim sąsiedztwie stajni, krowiarni, ustępów i śmietników, zaś nad pomieszczeniem fabrycznym nie mogą się znajdować lokale mieszkalne.

Pomieszczenia wytwórni octu powinny być oddzielone ścianami stałymi od wszystkich innych pomie-

szczeń i posiadać wejście oddzielne, nie będące zarazem wejściem do innych pomieszczeń.

Fabrykanci octu, wyrabiający jednocześnie przetwory, w których ocet stanowi jeden ze składników zasadniczych, np. musztardę, marynaty, konserwy i t. p. artykuły, mające związek z octem, a także naczynia do przechowywania i sprzedaży wyrabianych w wytwórni artykułów, jako to: beczki, fasy, kadzie, pudełka i t. p. oraz wióry bukowe, obręcze, szpunty i t. d. mogą je wyrabiać w jednym wspólnym budynku, mieszczącym również wytwórnię octu, pod warunkiem oddzielenia jej od innych pracowni w myśl przepisów sanitarnych i akcyzowych.

Wytwórnie octu winny składać się przynajmniej z trzech pomieszczeń przeznaczonych:

- a) jedno do wyrobu octu,
- b) drugie do rozlewu i przechowywania octu gotowego,
- c) trzecie do mycia i płókania naczyń.

Niezależnie od tego wytwórnia winna posiadać pomieszczenie, wymagane przez władze skarbowe do przechowania spirytusu lub kwasu octowego, oraz pokój przeznaczony do czynności urzędników kontroli skarbowej.

Wszystkie wyżej oznaczone pomieszczenia winny być dostatecznie przestronne, widne, posiadać odpowiednią wentylację i podłogi z materiału nieprzeziąkliwego ze spadkiem do ścieku (rynny) z takiegoż materiału w celu odprowadzania wody nazewnątrz.

W pomieszczeniu do mycia naczyń, winien znajdować się kocioł do gotowania wody, oraz odpowiednie

urządzenia i przyrządy do mycia i czyszczenia naczyń.

Leje, rury, węże, krany i t. p. używane przy wyrobie octu powinny być zrobione z materiału kwasoodpornego jak: glina, szkło, cyna, guma, bronz i stal kwasoodporna, lub wreszcie drzewo; używanie do tego celu ołowiu, miedzi i żelaza jest niedozwolone.

Do wyrobu octu mogą być używane następujące surowce:

- a) w wytwórniach octu naturalnego: surówka kartoflana, rektyfikat drugiego gatunku, wino owocowe lub gronowe, brzeczka piwna, sok buraczany, gruszczyk, jabłecznik i t. p.
- b) w wytwórniach octu z kwasu octowego: oczyszczony chemicznie i zupełnie wolny od składników trujących kwas octowy.

Do składników trujących w szczególności zalicza się: kwas propionowy, kreozot, alkohol metylowy, aceton, octan metylu i t. p.

Do wyrobu octu i mycia naczyń można używać tylko takiej wody, studziennej lub wodociągowej, która chemicznie i bakterjologicznie była badana przez organa służby zdrowia publicznego i uznana za odpowiednią do picia. Używanie innej wody jest wzbronione. Studnie powinny być przykryte i tak zabezpieczone aby pył i żadne ciecze nie mogły się do nich przedostać. Doprowadzanie wody do wytwórni powinno odpowiadać wszelkim wymaganiom czystości i higieny.

W miejscowościach, posiadających wodociągi, wytwórnie octu powinny być połączone z siecią wodociągową i korzystać z tej wody, o ile w każdym poszcze-

gólnym wypadku nie zostanie przez organy służby zdrowia publicznego stwierdzone, że woda w istniejących przy wytwórni studni, pod względem zawartych w niej składników chemicznych jest lepsza do wyrobu octu od wody wodociągowej oraz, że pod innemi względami dana studnia odpowiada wszelkim wymaganiom czystości i higieny.

Barwienie octu jest wzbronione. Surówka kartoflana lub rektyfikat drugiego gatunku może być skażany tylko octem fermentacyjnym.

Beczki, butelki, oraz inne naczynia, w których ocet wyrabia się, przechowuje i wypuszcza na rynek, winny być z materiałów nie wpływających ujemnie na jakość produktu.

Nazwy na etykietach winny ściśle odpowiadać nazwie surowca, z którego powstały a więc: ocet spirytusowy, ocet winny, ocet owocowy, ocet z kwasu octowego i t. p. Oprócz nazwy octu na etykiecie winna być wskazana nazwa fabrykacji, jej siedziba, oraz moc octu, wyrażona w procentach kwasu octowego.

Roztwór, zawierający do 12% kwasu octowego, nazywa się octem, ponad ten procent — kwasem octowym.

Rozlew kwasu octowego oraz esencji octowej dozwolony jest tylko w rozlewniach. Detaliczna sprzedaż octu w wytwórni dopuszczalna jest tylko wtedy, jeśli w wytwórni znajduje się oddzielne do tego pomieszczenie.

Do wytwórni octu mają prawo wstępu w każdej chwili, powołane do tego organy kontroli. Protokoły

przez nie sporządzone, ich uwagi, żądania lub instrukcje winny być zapisywane do specjalnych ksiąg, przy czem te ostatnie winny być przechowywane w należytym porządku i okazywane na każde żądanie władz skarbowych, kontrolerów i osób do tego upoważnionych.

W wytwórniach octu winna być na widocznym miejscu wypisana nazwa wytwórni, imię i nazwisko właściciela lub współwłaściciela oraz ich adresy, imię i nazwisko kierownika fabryki, oraz miejsce zamieszkania, ilość stojaków czynnych i nieczynnych i liczba zatrudnionych robotników.

Jeśli przy wytwórni octu znajdują się inne działy pokrewne (musztarda, konserwy i t. p.), to działy te winny być również uwidocznione.

Wytwórnia octu poza wyszczególnionemi przepisami winna stosować się do wszystkich przepisów sanitarnych, policyjnych, przemysłowych i t. p.

46. Gorzelnie.

Urządzanie gorzelni jest dozwolone pod warunkiem, że będzie ona spożytkowywać swój wywar w myśl obowiązujących przepisów.

Gorzelnie powinny być budowane o ile możliwości poza miastem.

Budynki gorzelni powinny być wykonane z materiału niepalnego i posiadać ogniotrwałe pokrycie dachu. Nie wolno budować ich w bezpośredniem zetknięciu z budynkami mieszkalnemi lub gospodarczemi.

Pomieszczenia gorzelni powinny być dostatecznie obszerne, widne i posiadać odpowiednie urządzenia wentylacyjne, ażeby dopływ świeżego powietrza i odpływ zepsutego był stale zapewniony. Wydzielający się w dziale fermentacyjnym bezwodnik węglowy, należy usuwać przez otwory w ścianach ponad podłogą.

Podłogi w tych działach gorzelni, gdzie się ma do czynienia z cieczami, powinny być wykonane z materiału niewsiąkliwego i posiadać taką kanalizację, względnie pochyłość, ażeby ciecz łatwo mogła spływać.

Schody, galerje, podesty, otwory w podłogach i t. p. powinny być ogrodzone i zabezpieczone dla uchronienia robotników od nieszczęśliwych wypadków.

Pożądaniem jest, aby oświetlenie gorzelni było elektryczne, dopuszczalne są jednak i inne rodzaje oświetlenia.

Przy oświetleniu naftowem, lampy powinny być zaopatrzone w blaszane zbiorniki na naftę.

Składy okowity powinny być oświetlone zapomocą lamp odpowiednio zabezpieczonych przeciwko zapalaniu się gazów.

Przy ustawianiu kotłów, ogradzaniu i zabezpieczaniu maszyn, kół rozpędowych, pędni i t. p. należy przestrzegać odnośne przepisy.

Płórkarka kartofli powinna znajdować się w jasnym pomieszczeniu. Parniki powinny mieścić się w jasnym i łatwodostępnym pomieszczeniu.

Każdy parnik należy zaopatrzyć w wentyl bezpieczeństwa, manometr i przed puszczeniem w ruch pod-

dawać próbie na wytrzymałość według odnośnych przepisów.

Górny brzeg kadzi zacierowej powinien znajdować się na wysokości przynajmniej 1 m. nad podłogą.

Kadz zacierowa powinna być przykryta i zaopatrzona w rurę z wywietrznikiem dla odprowadzenia na zewnątrz pary wodnej, wydzielającej się podczas zacierania.

Wierzchnie brzegi betonowych zbiorników fermentacyjnych, oraz drewnianych kadzi, powinny wystawać przynajmniej 1 m. ponad podłogę.

Aparaty destylacyjne, zaopatrzone w automatyczne regulatory pary, powinny być tak umieszczone, ażeby dostęp do nich był wygodny. Schody prowadzące na wierzch aparatów powinny być wygodne, zabezpieczone poręczami i wykonane z materiału niepalnego.

Magazynów na okowitę nie należy urządzać w samej gorzelni, lecz w oddzielnym budynku, nie mającym prócz przewodów rurowych i przewodników elektrycznych, żadnej łączności z budynkiem fabrycznym.

Dla przechowywania gotowego produktu wymagane są zbiorniki żelazne ze specjalnem zabezpieczeniem dla władz skarbowych.

47. Rektyfikacje spirytusu.

Rektyfikacje spirytusu można zakładać w miastach, po wsiach, i wogóle w zaludnionych miejscowościach

Budynki rektyfikacji nie mogą być w bezpośredniem zetknięciu z zabudowaniami mieszkalnymi.

Budynki rektyfikacji powinny być wykonane z materiału ogniotrwałego i posiadać pokrycie ogniotrwałe.

Składy na surówkę i spirytus powinny mieścić się w oddzielnych odosobnionych budynkach, nie mających innej łączności z budynkiem fabrycznym, prócz przewodów rurowych i przewodników elektrycznych lub telefonicznych.

Dla przechowywania surówki i spirytusu wymagane są zbiorniki żelazne ze specjalnem zabezpieczeniem dla władz skarbowych.

Wszystkie pomieszczenia powinny być dostatecznie obszerne i widne i posiadać odpowiednie urządzenia wentylacyjne.

Galerje, podesty, schody i t. p. powinny być ogrodzone i zabezpieczone dla uchronienia robotników od nieszczęśliwych wypadków.

Przy ustawianiu kotłów, ogradzaniu i zabezpieczaniu maszyn i t. p. należy przestrzegać odnośne przepisy.

Aparaty destylacyjne, zaopatrzone w automatyczne regulatory pary, powinny być tak ustawione, ażeby do każdego z nich można było wygodnie dostąpić.

Wejścia na wierzch aparatów powinny być wygodne i posiadać schody ogniotrwałe, zabezpieczone poręczami.

Wody odwarowej z aparatów rektyfikacyjnych nie uważa się za wodę szkodliwą. W miastach należy wody odciekowe, pochodzące z rektyfikacji spirytusu przed spuszczeniem ich do kanałów miejskich, odpowiednio ochładzać.

48. Wytwórnie krochmalu z wyjątkiem wytwórni krochmalu kartoflanego.

Krochmal wyrabia się z kartofli, zboża, ryżu i kasztanów.

Niniejszym przepisom podlegają tylko te wytwórnie, w których odbywa się przeróbka zboża lub ryżu.

Przy fabrykacji tej mogą powstać niedogodności z powodu obfitego zbierania się odcieków przy przemylaniu (dekantacji) rozdrobnionego, rozmiękłego i fermentującego surowca, z których często wskutek gnicia, wydzielają się przykre dla powonienia wyziewy.

Dlatego też nie należy urządzać krochmalni w obrębie miast w pobliżu mieszkań ludzkich.

Budynki krochmalni powinny być murowane, powinny posiadać twardą, dającą się łatwo zmywać podłogę i ściany zastosowane do zmywania.

Pomieszczenia należy wietrzyć w ten sposób, aby usuwane z nich zepsute powietrze nie powodowało dokuczliwości dla otoczenia.

Naczynia fermentacyjne krochmalni należy utrzymywać czysto i w dobrym stanie, aby zatrzymujące się na ich ściankach resztki nie gniły.

Dla uniknięcia dokuczliwości, spowodowanych gniąciami odciekami, należy stosować środki, któreby miały na celu o ile możności zużycie tych odcieków na użyźnienie ziemi lub odprowadzenie ich w sposób wykluczający powstawanie wyziewów.

W braku odpowiedniego koryta, odcieki te należy odprowadzać rurami; nie wolno natomiast odprowadzać ich do rowów i ścieków ulicznych.

W wypadkach, w których szybkie odprowadzenie odcieków okazałoby się niemożliwym, urządzenie zakładu zatwierdzonem być nie może.

W sprawie odprowadzania odcieków do rzek, należy kierować się wskazówkami, zawartymi w przepisach ogólnych.

49. Wytwórnice syropu krochmalowego.

Przy wyrobie syropu krochmalowego gotuje się rozpuszczony we wodzie krochmal z kwasami, przy czem powstają przykre dla powonienia opary, powodujące często dotkliwie uciążliwości dla sąsiadów.

Ze względu na te uciążliwości, wytwórni syropu nie należy urządzać w pobliżu mieszkań ludzkich.

Dotychczas nie udało się jeszcze wynaleźć sposobu zupełnego usunięcia wymienionych uciążliwości; można je tylko zmniejszyć przez skraplanie oparów w kondensatorach. Opary nieskroplone należy odprowadzać do paleniska.

Wytwórnice syropu powinny posiadać dobrą wentylację, wyciągane zaś z nich powietrze należy odprowadzać w ten sposób, aby nie zanieczyszczało powietrza otaczającego wytwórnice.

Wytwórnice syropu należy tak urządzać, aby możliwem było przestrzeganie w nich czystości i przepisów higieny.

50. Cukrownie.

Cukrownie należą do tych zakładów przemysłowych, przy urządzaniu których i wyborze pod nie miejsca, należy zwracać szczególną uwagę na sprawę odcieków i wydzielających się z nich gazów, oraz na ewentualne zanieczyszczanie niemi wód i powietrza.

Powyższe względy naogół wymagają, aby cukrownie nie budowano w gęsto zaludnionych miejscowościach i aby wszelkie nieczyste odcieki bezwarunkowo oczyszczano przed wypuszczeniem ich z cukrowni do bliższych wód. Odcieków w cukrowni bywa zwykle dużo, teren zatem pod cukrownię powinien posiadać warunki łatwego ich odpływu.

Budynki cukrowni powinny być ogniotrwałe, dostatecznie obszerne, widne i należycie przewietrzane.

Dla obniżenia wysokiej temperatury w oddziałach saturacji, tężenia soków i gotowania, należy stosować wyciągi dachowe i mechaniczną wentylację, rury zaś parowe i aparaty powinny być izolowane.

Doły dla przechowywania wysłodków powinny być zrobione z materiału nieprzeziąkliwego.

Przy cukrowniach należy urządzać dla robotników jadalnie, kąpiele i umywalnie.

51. Wiatraki.

Wiatraki i inne urządzenia mechaniczne poruszane przez wiatr i zaopatrzone w skrzydła, mogą być powodem przestrachu i płoszenia się przechodzących

w pobliżu zwierząt, wobec czego powinny być odpowiednio oddalone od dróg publicznych i granic sąsiednich posiadłości.

Odległości te mogą być zmniejszane w miarę tego, czy przechodząca koło wiatraka droga leży znacznie od niego niżej, czy właściciel wiatraka obowiązuje się zasłonić go drzewami lub budowlami i czy w okolicy znajduje się więcej takich urządzeń wiatrakowych, tak iż zwierzęta są już z nimi oswojone.

52. Suszarnie chmielu.

Celem uczynienia chmielu zdatnym do przechowywania, wystawia się go na działanie par spalającej się siarki, a następnie suszy.

Chociaż ilość siarki spalanej w tych zakładach jest nieznaczną, to jednak ułatnianie się przytem bezwodnika siarkowego bywa powodem powstawania dotkliwych dokuczliwości dla sąsiadów, wobec tego, iż zakłady te niejednokrotnie znajdują się w pobliżu mieszkań ludzkich. W związku z tem przy suszarniach chmielu, znajdujących się w miejscowościach ustronnych należy wymagać urządzenia komina o dostatecznej i odpowiedniej do warunków miejscowych wysokości, natomiast jeśli suszarnia znajduje się w bezpośredniej bliskości mieszkań ludzkich a zwłaszcza w miastach, to należy żądać takiej absorpcji, aby wydzielające się gazy zawierały nie więcej bezwodnika siarkowego (SO_3) niż 5 gramów na 1 m^3 . Oznaczania wszelkich gazów siarkowych, należy dokonywać meto-

dą absorpcji w żrącym ługu sodowym oraz zapomacać odmiareczkowania. Następnie wszystko ma być przelichowane na bezwodnik siarkawy.

53. Drukarnie i wytwórnie czcionek i płyt stereotypowych.

Podłogi pracowni w wymienionych zakładach nie powinny leżeć niżej, niż 0,5 m. poniżej terenu. Odstępstwa od tej zasady dopuszczalne są tylko w wypadkach wyjątkowych, przyczem przepisy zdrowotne a w szczególności przepisy odnoszące się do izolacji podłóg, oświetlenia i wentylacji pomieszczeń powinny być w każdym poszczególnym wypadku jak najdokładniej przestrzegane.

Pomieszczenia na poddaszu mogą być używane jako pracownie tylko w razie odpowiedniego izolowania i oszalowania dachu.

Pomieszczenia, w których wykonywane są czcionki i płyty stereotypowe, powinny być tak obszerne, aby na każdego pracownika przypadało co najmniej 15 m^3 przestrzeni powietrznej.

Pracownie powinny mieć co najmniej 2,6 m. wysokości przy 15 m^3 przestrzeni na pracownika: przy innym stosunku wysokość powinna wynosić co najmniej 3 m.

Podłogi w pracowniach powinny być szczelne i trwałe, aby je łatwo można było czyścić na mokro.

Ściany i sufity, o ile nie są pomalowane farbą olejną powinny być odnawiane, co lat 5, względnie co 10, jeśli są pokryte lakierem.

Półki i kaszty dla czcionek powinny być tak urządzone, żeby nie mógł się pod nimi zbierać kurz, albo też aby można było wygodnie kurz z pod nich wymiatać.

Kotły do stapiania czcionek i płyt stereotypowych powinny być nakryte okapami z dobrymi wyciągami do odprowadzania tworzących się par, nazewnątrż lub do komina.

Jeśli przetwarzanie ma mieć miejsce w lokalu, w którym wykonywane są inne czynności, to może ono odbywać się tylko po usunięciu z lokalu ludzi niezajętych przetwarzaniem.

Dla zecerów, odlewników, polerowników i szlifierzy powinny być urządzone w pracowniach lub odpowiednich pobliskich pomieszczeniach umywalnie z dostateczną ilością wody.

Wyjaśnienia Ministerstwa Skarbu

w sprawie opłat stemplowych wiążących się z prawem przemysłowym.

(Art. 140, 141, 142, 144, 145, 154, 156 i 160). Opłaty stemplowe od podań i świadectw, przewidzianych w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53, poz. 468) L. D. V. 11. 283/6 27).

№ porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowym	Przedmiot	Stawka opłaty stemplowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
1	4 (ustęp drugi)	a) Podanie <i>cudzoziemca</i> , nie mogącego udowodnić wzajemności przezwołanie się na umowę międzynarodową, o dopuszczenie do nabycia uprawnień przemysłowego	3 zł. *)	145
		b) decyzja, wydana na skutek powyższego podania, dopuszczająca cudzoziemca do nabycia uprawnień przemysłowego	20 zł.	156 (p. 5)
2	7	a) Doniesienie o rozpoczęciu prowadzenia przemysłu ze stałą siedzibą z wyjątkiem doniesienia o rozpoczęciu prowadzenia rzemiosła (art. 144 rozp. o prawie przemysł. i № 36 niniejszej wykładni)	wolne	142 (p. 1)

*) Od każdego załącznika podania przypada opłata stemplowa w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

№ porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowem	Przedmiot	Stawka opłaty stempelowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
3	9	b) potwierdzenie przez władzę przemysłową odbioru zgłoszenia, wymienionego pod a)	wolne	160 (p. 1.)
		a) Podanie o udzielenie koncesji **) na prowadzenie przemysłu, wymienionego w art. 8 rozp. o prawie przemysłowem	3 zł. *)	145
		b) koncesja wydana na skutek podania, wymienionego pod a) z wyjątkiem koncesji na handel starzyzną (art. 8, punkt 10 rozp. o prawie przemysł. i № 3, lit. c niniejszej wykładni)	20 zł.	156 (p. 5)
		c) koncesja na handel starzyzną	3 zł.	156 (p. 5) oraz § 175
4	14, 25 oraz 26 (ustęp ostat.)	a) Podanie o zatwierdzenie projektu urządzenia zakładu przemysłowego, lub zmiany tegoż urządzenia, jeżeli załatwienie podania wymaga oględzin na miejscu **)	10 zł. *)	146
	18, 25, 26 (ustęp ostat.) i 28	b) decyzja, zatwierdzająca projekt urządzenia zakładu przemysłowego lub istotnej zmiany tegoż urządzenia	3 zł.	154

*) Każdy załącznik podania (odwołania) podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

**) Wyjątek w przypadku, gdy podanie wniesiono do magistratu patrz nr 38 niniejszej wykładni.

№ porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowem	Przedmiot	Stawka opłaty stempelowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
19		c) podanie oddzielne, zawierające zarzuty natury prywatno-prawnej przeciw zatwierdzeniu projektu urządzenia lub projektu istotnej zmiany urządzenia	3 zł. *)	145
19		d) Oświadczenie, wniesione do protokołu rozprawy komisyjnej (art. 21 rozp. o pr. przemysł.), a zawierające zarzuty natury prywatno-prawnej przeciw zatwierdzeniu projektu urządzenia lub projektu istotnej zmiany urządzenia	3 zł. *)	140 i 145
5	24	Powiadomienie o uruchomieniu zakładu przemysłowego	wolne	142 (p. 1)
6	29	Odwołanie od decyzji władzy przemysłowej w sprawach, dotyczących się zatwierdzenia projektu urządzenia zakładu przemysłowego	3 zł. *)	145
7	36 (ustęp pierw.)	Zawiadomienie o zaniechaniu prowadzenia przemysłu oraz zawiadomienia o zmianie lokalu, przeznaczonego do prowadzenia przemysłu, nie wymagającego koncesji	wolne	142 (p. 1)
8	36 (ust. drugi)	a) Podanie o zezwolenie na zmianę lokalu, przeznaczonego do prowadzenia		

*) Każdy załącznik podania (odwołania) podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

Nr porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowem	Przedmiot	Stawka opłaty stempelowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
		przemysłu, wymagającego koncesji **)	3 zł. *)	145
		b) pozwolenie na zmianę lokalu, przeznaczonego do prowadzenia przemysłu, wymagającego koncesji . . .	3 zł.	154
9	37	Doniesienie o otwarciu filji (z wyjątkiem, gdy chodzi o filję przemysłu koncesjonowanego)	wolne	142 (p. 1.)
		W przypadku, gdy chodzi o otwarcie filji zakładu przemysłowego koncesjonowanego, stosuje się nr. 3 niniejszej wykładni		
10	38	Odwołanie od decyzji, zabraniającej prowadzenia przemysłu przez zastępcę	3 zł. *)	145
11	39	a) Podanie o wydanie legitymacji na zbieranie zamówień lub skupywanie towarów	3 zł. *)	145
		b) legitymacja	3 zł.	
12	40 (ustęp drugi)	Doniesienie, na czyj rachunek będzie wykonywany przemysł koncesjonowany lub rzemieślniczy po śmierci uprawnionego	wolne	142 (p. 1.)

*) Każdy załącznik podania podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

**) Wyjątek w przypadku, gdy podanie wniesiono do magistratu, patrz nr. 38 niniejszej wykładni.

Nr porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowem	Przedmiot	Stawka opłaty stempelowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
13	40 (ustęp przedostat.)	Zgłoszenie prowadzenia przemysłu koncesjonowanego lub rzemieślniczego na rachunek masy upadłości (konkursowej) lub spadkowej	wolne	142 (p. 1.)
14	41	a) Podanie o zatwierdzenie cennika w przemyśle gospodnim	3 zł. *)	145
		b) zatwierdzenie cennika w przemyśle gospodnim	3 zł.	154
15	44	Informacje co do produkcji urządzeń zakładów przemysłowych	wolne	142 (p. 1.)
16	46	a) Podanie o licencję (pozwolenie) na przemysł okrężny **)	3 zł. *)	145
		b) licencja (pozwolenie) na przemysł okrężny, poza przypadkami przewidzianymi w punktach 2, 3 i 4 art. 52 rozp. o prawie przemysłowem (w szczególności też licencja, udzielona osobie, która jeszcze nie skończyła 21 roku życia)	3 zł.	154 (oraz § 175 r. w. s.)
		c) licencja (pozwolenie) na przemysł okrężny, udzielona mimo istnienia przeszkód, przewidzianych w punktach		

*) Każdy załącznik podania podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

**) Wyjątek w przypadku, gdy podanie wniesiono do magistratu, patrz nr. 38 niniejszej wykładni.

№ porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowym	Przedmiot	Stawka opłaty stemplowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
17	53 (ustęp ostat.)	2, 3 i 4 art. 52 rozp. o prawie przemysłowym a) Doniesienie o rozpoczęciu prowadzenia przemysłu okręznego, ograniczonego do targów b) potwierdzenie odbioru zgłoszenia o rozpoczęciu prowadzenia przemysłu okręznego, ograniczonego do targów	20 zł. wolne wolne	156 (p. 5) 142 (p. 1.) 160 (p. 1.)
18	54	a) Podanie właściciela licencji na przemysł okrężny o rozszerzenie jej ważności poza obszar województwa, na który została wydana b) decyzja zezwalająca na to rozszerzenie	3 zł. *) 20 zł.	145 156 (p. 5.)
19	55	a) Podanie o osobne zezwolenie (wizę) miejscowej władzy przemysłowej na prowadzenie przemysłu okręznego w pewnej gminie b) zezwolenie, wydane na skutek podania, wymienionego pod a)	3 zł. *) 3 zł.	142 (p. 1.) 145 154

*) Każdy załącznik podania podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

№ porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowym	Przedmiot	Stawka opłaty stemplowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
20	58	a) Podanie o pozwolenie na przybranie pomocnika przez prowadzącego przemysł okrężny b) zezwolenie, wydane na skutek podania wymienionego pod a)	3 zł. *) 3 zł.	145 154
21	72 i 160	a) Podanie o zezwolenie na rozszerzenie okręgu korporacji lub cechu poza obszar powiatu administracyjnego, w którym korporacja lub cech ma siedzibę b) zezwolenie na takie rozszerzenie	3 zł. *) 3 zł.	145 154
22	74, 99, 104, 109, 160 i 167	a) Podanie o zatwierdzenie statutu lub zmian statutu korporacji, związku korporacyj, cechu lub związku cechów — w szczególności o zatwierdzenie nowego statutu korporacji, związku korporacyj, cechu lub związku cechów, istniejących przed wejściem w życie rozporządzenia o prawie przemysłowym **) b) zatwierdzenie **)	3 zł. *) 3 zł.	145 154

*) Każdy załącznik podania podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

**) Wyjątek dla obszaru województw: poznańskiego i pomorskiego patrz nr. 39 niniejszej wykładni.

Nr porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowym	Przedmiot	Stawka opłaty stempelowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
23	75,104, 160 i 167	c) odwołanie od decyzji, odmawiającej zatwierdzenia statutu korporacji związku korporacyj, cechu związku cechów lub zmiany tegoż statutu **)	3 zł. *)	145
		a) Podanie o zatwierdzenie statutu dodatkowego korporacji, związku korporacyj, cechu związku cechów lub zmian takiego statutu **)	3 zł. *)	145
		b) zatwierdzenie **)	3 zł.	154
24	84, 160	c) odwołanie od decyzji, odmawiającej zatwierdzenia statutu dodatkowego **)	3 zł. *)	145
		a) Podanie o zezwolenie korporacji lub cechowi na: nabycie, zbycie lub obciążenie nieruchomości, na zaciągnięcie pożyczki, zbycie ruchomości posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową	3 zł. *)	145
		b) zezwolenie wydane na skutek podania, wymienionego pod a)	3 zł.	154
25	93,102, 160 i 167	a) Podanie do władzy nadzorczej o poświadczenie, że pewna osoba jest		

*) Każdy załącznik podania podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

**) Wyjątek dla obszaru województw: poznańskiego i pomorskiego patrz nr. 38, niniejszej wykładni.

Nr porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowym	Przedmiot	Stawka opłaty stempelowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
		starszym korporacji lub cechu albo należy do zarządu związku korporacyj lub związku cechów	3 zł. *)	145
		b) poświadczenie, określone w punkcie a)	3 zł.	154
26	94 i 160	Reklamacja oraz odwołanie w sprawie ważności wyborów, dokonanych w korporacji lub cechu	3 zł. *)	145
27	95,107, 160 i 167	Podanie oraz odwołanie, wniesione do władzy nadzorczej w sprawach, dotyczących się korporacji lub cechu (w szczególności także w sprawach wymiaru i poboru opłat korporacyjnych), jak również w sprawie likwidacji spraw rozwiązanych związku korporacyj lub związku cechów:		
		a) zasadniczo **)	3 zł. *)	145
		b) w sprawie kar porządkowych (art. 95 ustęp piąty rozp. o prawie przemysłowym lub w sprawie zawieszenia w urzędowaniu (art. 95 ustęp przedostatni)	wolne	142 (p. 15)

*) Każdy załącznik podania podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

**) Wyjątek w przypadku, gdy podanie wniesiono do magistratu, patrz nr. 38 niniejszej wykładni.

Nr porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowem	Przedmiot	Stawka opłaty stempelowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
28	96, 106, 160 i 167	Odwołanie od decyzji, rozwiązującej korporację, związek korporacji, cech lub związek cechów	3 zł. *)	145
29	98 i 160	a) Podanie gminy o zatwierdzenie projektu użycia majątku korporacji rozwiązanej lub rozwiązanego cechu: . . b) zatwierdzenie	wolne	144 (p. 2) 160 (p. 3)
30	105 i 167	Podanie, którem zarząd związku korporacji lub związek cechów: a) przesyłka władzy nadzorczej wykaz korporacji, należących do związku b) zawiadamia tę władzę o zmianie w składzie zarządu lub o zmianie siedziby zarządu c) udziela władzy nadzorczej odpis zamknięcia rachunkowego d) zawiadamia władzę przemysłową wojewódzką o zwołaniu zgromadzenia związku	wolne	142 (p. 1.) 142 (p. 1.) 142 (p. 1.) 142 (p. 1.)
31	112	a) Podanie o przywrócenie przemysłowcowi prawa trzymania uczniów	3 zł. *)	145

*) Każdy załącznik podania podlega opłacie w wysokości 50 gr. (art. 145 u. o. s.).

Nr porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowem	Przedmiot	Stawka opłaty stempelowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
32	115	b) decyzja, przywracająca to prawo Odwołanie od zarządzeń, wydanych na podstawie art. 111, 113 i 114 rozporządzenia o prawie przemysłowem . .	3 zł. 3 zł. *)	154 145
33	122 i 124	a) Świadcstwo, wydane uczniowi przez pryncypała stwierdzającego przebyty czas nauki b) świadectwo ukończenia nauki przemysłowej, wystawione przez zarząd korporacji c) uwierzytelnienie przez urząd gminy świadectwa, stwierdzającego przebyty czas nauki, a wydanego przez pryncypała	wolne	jako wydane przez organy niepaństwowe
34	134	Podania, dotyczące się spraw, należących do zakresu działania instruktora korporacji przemysłowych	wolne	142 (p. 14)
35	135 (ustęp przedostat.)	Podanie zawierające zrzeczenia się uprawnienia przemysłowego	wolne	142 (p. 1.)
36	144	a) Zgłoszenia rozpoczęcia prowadzenia rzemiosła z równoczesnem wykazaniem zawodowego uzdolnienia **)	3 zł. *)	145

*) Każdy załącznik podania podlega opłacie w wysokości 50 gr. art. 451 u. o. s.).

**) Wyjątek w przypadku, gdy podanie wniesiono do magistratu, patrz nr. 38 niniejszej wykładni.

Nr porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowym	Przedmiot	Stawka opłaty stemplowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
37	147	b) karta rzemieślnicza	3 zł.	154
38	192	Odwołanie od nakazu karnego, wydanego przez izbę rzemieślniczą	wolne	142 (p. 13)
	131	W przypadku, gdy podanie, które według niniejszej wykładni podlega opłacie, wniesiono do magistratu, obowiązują zasady następujące:		
	196	a) Podanie takie nie podlega opłacie stemplowej na rzecz Państwa (art. 140, ustęp drugi u. o. s.), jeżeli według obowiązujących przepisów należało je wniesić do magistratu albo mogło być wniesione bądź do władzy państwowej bądź do magistratu. b) Jeżeli natomiast według obowiązujących przepisów podanie należało wniesić do władzy państwowej, a faktycznie wniesiono je do magistratu, to w razie zwrócenia podania petentowi przez magistrat i ponownego wniesienia przez stronę do władzy państwowej, jak również w razie bezpośredniego przesłania do władzy państwowej przez magistrat, władza państwowa żąda uiszczenia opłaty stemplowej.		
39	196	Podania, o zatwierdzenie statutów i zmian statutów korporacji lub związku		

Nr porządkowy	Art. rozp. Prezydenta o prawie przemysłowym	Przedmiot	Stawka opłaty stemplowej	Art. ustawy o opłatach stempl.
		korporacji, wymienione w art. 196 (ustępie drugim punktu 2) rozp. o prawie przemysłowym, wnoszone do wojewódzkich sądów administracyjnych na obszarze województw: poznańskiego i pomorskiego i rozpatrywane w postępowaniu sporno-administracyjnym oraz świadectwa, wydane na skutek tych podań		141 (p. 1.)

wolne od opłat stemplowych, podlegają jednak opłatom osobnym w myśl przepisów, zawartych w rozporządzeniu pruskich Ministrów Spraw Wewnętrznych i Skarbu z dn. 27 lutego 1884 r. (Dz. rozp. dla og. wewn. administr. Nr 30 i w rozporządzeniu Ministrów Skarbu i Spraw Wewnętrznych z dn. 28 marca 1924 (Dz. U. R. P. Nr 31, p. 314).

(Art. 16, 140, 154). Podania wnoszone do urzędów państwowych przez korporacje, związki korporacji, cechy i związki cechów (art. 69, 100, 160 i 167) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53 poz. 468), jak również świadectwa, wydane dla nich przez urzędy państwowe, podlegają opłatom stemplowym według przepisów ogólnych: osobom tym nie przysługuje również osobiste uwolnienie w zakresie opłat stemplowych od umów, przewidziane w art. 16 (L. D. V. 11. 283/6/27).

(Art. 16, 120, 140, 144 punkt 2, 160). Podania, wnoszone do urzędów państwowych przez Izby rzemieślnicze (art. 168 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. № 53 poz. 468), jako również świadectwa, wydane im przez urzędy państwowe, z wyjątkiem świadectw, wymienionych w art. 157 u. o. s. są wolne od opłat stemplowych.

Nie podlegają również opłatom stemplowym podania, wnoszone do izb rzemieślniczych.

Obligi izb rzemieślniczych są wolne od opłaty (art. 120 punkt 1 u. o. s.). Nie służy izbom rzemieślniczym uwolnienie osobiste od opłat stemplowych w zakresie umów, obustronnie obowiązujących, przewidziane w art. 16 u. o. s. (L. D. V. 11283/6/27).

184891

SPIS RZECZY:

Strona

1. Prawo przemysłowe z 7. VI. 1927 (Dz. U. Rzp. № 50 poz. 468.) wraz z rozp. wykonawczym z 7. XII. 1927 (Dz. U. Rzp. № 111 poz. 942.) 9
2. Rozporządzenie z 9. XII. 1927 (Dz. U. Rzp. № 111 poz. 943.) w sprawie umiejętności zawodowej do prowadzenia przemysłu koncesjonowanego 151
3. Rozporządzenie z 28. XI. 1927 (Dz. U. Rzp. № 111. poz. 944.) w sprawie wykonywania czynności komiwojażerów i samodzielnych agentów handlowych 160
4. Rozporządzenie z 30 XI. 1927 (Dz. U. Rzp. № 111. poz. 945.) o utworzeniu izb przemysłowo-handlowych, wyznaczeniu ich siedzib i okręgów 169
5. Rozporządzenie z 12. XII. 1927 (Dz. U. Rzp. № 117. poz. 1003.) o ustanowieniu izb rzemieślniczych, wyznaczeniu ich siedzib i okręgów 171
6. Rozporządzenie z 12. XII. (Dz. U. Rzp. № 117 poz. 1004.) o ustanowieniu tymczasowych komisij egzaminacyjnych czeladniczych przy

władzach przemysłowych II instancji na terenie m. st. Warszawy oraz województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, wołyńskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego, lwowskiego i krakowskiego	173
7. Rozporządzenie z 14. XII. 1927. (Dz.U. Rzp. № 118, poz. 1014) w sprawie ustalenia w jakiej mierze świadectwa ukończenia szkół technicznych uważać należy za dowód uzdolnienia zawodowego do samoistnego prowadzenia rzemiosła	180
8. Rozporządzenie z 21. XII. 1927 (Dz. U. Rzp. № 8, poz. 57. ex 1928) o przemyśle zastawniczym	184
9. Rozporządzenie z 14. XI. 1928 (Dz. U. Rzp. № 7, poz. 61 ex 1929) w zakładach przemysłowych działających przy pomocy siły wodnej	186
10. Rozporządzenie z 24. II. 1928 (Dz. U. Rzp. № 41, poz. 398) o udziale inspektorów pracy w czynnościach, dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych	188
11. Rozporządzenie z 13. IV. 1928 (Dz. U. Rzp. № 53, poz. 508) o przechowywaniu i magazynowaniu olejów mineralnych przez zakłady przemysłowe	191
12. Instrukcja techniczna	223

13. Cegielnie	226
14. Wapienniki i cementownie	228
15. Piece gipsowe	231
16. Huty szkła i palarnie sadzy	232
17. Wytwórnie kotłów parowych i innych nitowanych naczyń z grubej blachy	234
18. Zakłady żelaznych konstrukcyj i budowlanych	235
19. Młotownie	236
20. Odlewnie metali	237
21. Huty ołowiu oraz wytwórnie związków ołowiu	238
22. Gazownie i zbiorniki gazowe	240
23. Koksownie	243
24. Wytwórnie smoły z węgla brunatnego i kamiennego znajdującego się poza terenem wydobywania surowca	246
25. Destylarnie i przetwórnice smoły oraz wody smołowej	250
26. Warzelnie asfaltu i paku, znajdującego się poza terenem wydobywania surowców	254
27. Warzelnie pokostu i wytwórnie lakierów	255
28. Wytwórnie ceraty	257
29. Destylarnie ropy naftowej	258
30. Wytwórnie i składy acetyleny i karbidu	259
31. Zakłady suchej destylacji drzewa i wytwórnie wysoku drzewnego i pokrewnych produktów	262
32. Zakłady do nasycania drzewa	265
33. Wytwórnie sztucznych nawozów	266
34. Zakłady wulkanizacji kauczuku	267
35. Przędzalnice	269

	Strona
36. Tkalnie	270
37. Bielniki, farbiarnie, drukarnie i wykończalnie	271
38. Wytwórnice sztucznej wełny (karbonizacje) .	275
39. Wytwórnice celulozy	276
40. Wytwórnice papieru	279
41. Wytwórnice papy smołowniczej	282
42. Wytwórnice wyrobów celulozowych	283
43. Zakłady do suszenia i solenia skór surowych	291
44. Garbarnie	292
45. Topialnie łoju	298
46. Warzelnie tranu	299
47. Warzelnie mydła	299
48. Wytwórnice degrasu	302
49. Warzelnie kleju i żelatyny	303
50. Przetwórnice sierści zwierzęcej	305
51. Rzeźnie	307
52. Przetwórnice włók zwierzęcych	310
53. Wytwórnice strun oraz przetwórnice jelit . .	312
54. Zakłady do suszenia, gotowania i bielienia kości	312
55. Palarnie kości	315
56. Wytwórnice sztucznych wód mineralnych, wód gazowych, lemoniad i innych napojów chłodzą- cych	315
57. Wytwórnice octu	319
58. Gorzelnie	323
59. Rektyfikacje spirytusu	325
60. Wytwórnice krochmalu z wyjątkiem wytwórni krochmalu kartoflanego	327

	Strona
61. Wytwórnice syropu krochmalowego	328
62. Cukrownie	329
63. Wiatraki	329
64. Suszarnie chmielu	330
65. Drukarnie i wytwórnice płyt stereotypowych .	331
66. Wyjaśnienia Ministerstwa Skarbu w sprawie opłat stemplowych, wiążących się z prawem przemysłowym	333
67. Spis rzeczy	347

187891

WYDAWNICTWO KSIĄŻNICY-MICHALINEUM

MIEJSCE-PIASTOWE

	Zł. gr.		Zł. gr.
<i>B. T. Nabożeństwo do świętej Teresy od Dzieciątka Jezus (Format książeczki do nabożeństwa)</i>	— 50	<i>Markiewicz Bronisław Ks. O Wy-mowie Kaznodziejskiej. (Na wyczerpaniu)</i>	6.—
— <i>Nabożeństwo ku czci Świętego Michała Archanioła</i>	1.—	— <i>Ćwiczenia Duchowne.</i>	6.—
<i>Balichowski Stanisław Ks. Jasełka ludowe, w trzech aktach</i>	1.50	— <i>Przewodnik dla wychowawców ubogiej i opuszczonej młodzieży. (2 tomy) po</i>	5.—
— <i>Przypadki świętego Mikołaja. Fantazja na scenę dla młodzieży. (W druku).</i>	1.—	— <i>Bój bezkrywaw. Dramat w 7 odsł. (Na wyczerpaniu)</i>	— 80
<i>Egzorcyzm przeciw szatanowi i zbuntowanym aniołom, ogłoszony z rozkazu Papieża Leona XIII.</i>	— 20	— <i>Nabożeństwo do św. Józefa</i>	— 60
<i>Galant W. Ks. Dr. Prof. Dekrety św. Stolicy Apostolskiej: „Quemadmodum Omnium” i „Cum de Sacramentalibus”. Dekrety te dotyczą spowiedzi zakonnic i wyjawów sumienia</i>	5.—	<i>Miejsce-Piaśtowe. Jednociółka jubileuszowa. Wydanie drugie.</i>	2.—
<i>Godziszewski Ogóczyk Włodzim. Dla Polski. — Krucjata modlitwy za Polskę z dotychczasem modlitw Lucjana Rydla</i>	— 60	<i>Mojsewicz Roman, Dr. Polskie Prawo Przemysłowe wraz z rozporządzeniem wykonawczem i rozporządzeniami uzupełniającemi. Wydanie drugie poprawione i uzupełnione</i>	6.—
<i>Groch Bartłomiej, Prof. Ks. Bronisław Markiewicz, a sprawa odrodzenia Polski. Wyd. 2.</i>	1.—	<i>Niezgoda Piotr Ks. Dziekan W. P. Na przełomie czasów. Kazania okolicznościowe</i>	6.—
<i>Janoszanka Michalina. Nowele, z kolorową okładką i ilustracjami w tekście</i>	3.—	— <i>Kazania Marjańskie</i>	6.—
— <i>Ze serca. Rozważania dla kobiet nowoczesnej</i>	1.20	— <i>Kazania na niedziele i święta całego roku. (Przygotowane się do druku).</i>	
— <i>W odwieczne świąty (Ośm błogosławieństw).</i>	1.—	<i>Weryński Henryk Ks. Pierwszy obowiązek narodowy.</i>	— 80
<i>Laciak Błażej Ks. Przewodnik obrzędów wielkotygodniowych, dla użytku kapłanów i służ kościelnych.</i>	— 80	<i>Zabrzycki Sas Jan, Dr. Prof. Mistrz Twardowski, Błażo-księżnik Polski. Wydanie ozdobione 95 ilustracjami.</i>	12.—
<i>Łukaszewicz S. A. Ks. Nowenna do N. M. P. Królowej Korony Polskiej</i>	1.—	— <i>Krzyże i Kapliczki przydrożne. Dzieło, ozdobione licznymi ilustracjami i tablicami kolorowymi. (W druku).</i>	
		<i>Żukiewicz Konstanty Marja O. D. — Niewolnik Marji. Bł. Ludwik Marja Grignon de Montfort</i>	1.50
		— <i>Na tej dolinie też. Czytania różańcowe. (W druku).</i>	